

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

BONODA ÖDEME

Hazırlayan
Mustafa Eser CİNBAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mücahit ÜNAL

Konya-2015

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı	MUSTAFA ESER CİNBAŞ		
Numarası	114233002001		
Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK/ÖZEL HUKUK		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tezin Adı	BONODA ÖDEME		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
MUSTAFA ESER CİNBAŞ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	MUSTAFA ESER CİNBAŞ		
	Numarası	114233002001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK/ÖZEL HUKUK		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. MÜCAHİT ÜNAL		
	Tezin Adı	BONODA ÖDEME		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan BONODA ÖDEME başlıklı bu çalışma 27/02/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler
Yrd. Doç. Dr.	MÜCAHİT ÜNAL
Prof. Dr.	İBRAHİM ARSLAN
Yrd. Doç. Dr.	AYTEKİN ÇELİK

İmza

M. A. Ünal
İbrahim Arslan
Aytekın Çelik

Öğrencinin

Adı Soyadı	MUSTAFA ESER CİNBAŞ
Numarası	114233002001
Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK/ÖZEL HUKUK
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. MÜCAHİT ÜNAL
Tezin Adı	BONODA ÖDEME

ÖZET

“Bonoda Ödeme” isimli bu çalışmanın amacı, bonoda ödeme kavramının ve ödemenin sonuçlarının incelenmesidir. Bu incelemeler, 01.07.2012 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri esas alınarak yapılmıştır.

Altı kitaptan oluşan Türk Ticaret Kanunu’nun, kıymetli evrakı düzenleyen üçüncü kitabının, kambiyo senetlerini ele alan dördüncü kısmının ikinci bölümü bonoya ayrılmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nun 778’inci maddesinin birinci fıkrasının “b” ve “c” bentleri uyarınca, bononun niteliğine aykırı düşmedikçe poliçede vadeye ilişkin 703-707 madde hükümleri ve ödeme hakkındaki 708-712 madde hükümleri bono hakkında da uygulanacağından çalışmamızda bonoda ödeme kavramı açıklanırken poliçeye ilişkin 703-712 hükümlerinden yararlanılmıştır.

Bu tez çalışması, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bonoya ilişkin temel kavramlar başlığı altında bono kavramı, ödeme kavramı, bonoda vade türleri ve ödeme için ibraz kavramı kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, borçluyu borçtan kurtaracak bir ödemenin şartları, tevdi ve ödemenin hüküm ve sonuçları kapsamlı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bono, bonoda ödeme, vade, ibraz, temerrüt, tevdi, yabancı memleket parası.

Öğrencinin	Adı Soyadı	MUSTAFA ESER CİNBAŞ
	Numarası	114233002001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ÖZEL HUKUK/ÖZEL HUKUK
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. MÜCAHİT ÜNAL
Tezin İngilizce Adı		PAYMENT OF PROMISSORY NOTE

SUMMARY

The purpose of this study, which is called as “the payment of promissory note”, is to examine the concept of payment of a promissory note and the consequences thereof. This thesis is based on the Turkish Commercial Code no. 6102.

Turkish Commercial Code consists of six books. The third book is about negotiable instruments. In this third book, the second part of the fourth section regulates bills of exchange. Unless they run counter to the essential, the provisions governing maturity and payment of bills of exchange also apply to promissory notes. Therefore we used Art. 703-712 of the TCC during our explanations.

This thesis consists of two main parts. In the first part, the requirements of the promissory note, the concept of payment, the types of maturity on a promissory note and the concept of representation for payment are being discussed. In the second section, the conditions of payment, deposit and the provisions and results of payment have been analyzed especially considering the conditions which release the debtor from the obligation.

Keywords: Promissory note, payment of the promissory note, maturity, representation, default, deposit, foreign currency.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR CETVELİ.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BONODA ÖDEMEYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. BONO KAVRAMI.....	3
A. GENEL OLARAK.....	3
B. BONONUN HUKUKİ MAHİYETİ	5
C. BONONUN EKONOMİK MAHİYETİ VE ÖNEMİ.....	7
II. ÖDEME KAVRAMI	10
A. GENEL OLARAK.....	10
B. VADE – ÖDEME GÜNÜ AYRIMI	11
C. BONODA VADE TÜRLERİ	13
1. Genel Olarak.....	13
2. Vade Türleri.....	23
a. Belirli Bir Günde Ödenecek Bono	23
b. Keşide Tarihinden Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Bono	29
c. Görüldüğünde Ödenecek Bono	31

d. Görüldüğünden Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Bono	36
III. ÖDEME İÇİN İBRAZ KAVRAMI.....	39
A. GENEL OLARAK.....	39
B. ÖDEME İÇİN İBRAZIN TABİ OLDUĞU USUL VE ESASLAR	42
1. İbrazın Konusu	42
2. İbrazın Usulü	44
3. İbraza Yetkili Kişi veya Kişiler	46
4. İbrazın Yapılacağı Kişi veya Kişiler	48
5. İbrazın Yapılacağı Yer	52
6. İbrazın Zamanı.....	63
a. Görüldüğünde Ödenecek Bonolarda İbraz Zamanı	63
b. Diğer Vade Türlerini İhtiva Eden Bonolarda İbraz Zamanı....	65
c. İbraz Zamanı İle İlgili Diğer Esaslar	66
d. Atıfet Mehillerine İlişkin Yasak ve Vadenin İradi Uzatılması	71
C. USULÜNE UYGUN OLARAK YAPILAN İBRAZIN HÜKÜM VE SONUÇLARI.....	74
1. Genel Olarak.....	74
2. İbrazın Doğrudan Sonuçları	75
a. Borcun Vadesini Tespit Açısından	75

b. Borcun Muacceliyeti Açısından	76
3. İbrazın Dolaylı Sonuçları	77
a. Alacaklının ve Borçlunun Temerrüdü Açısından	77
aa. Temerrüt Kavramı	77
bb. Alacaklının Temerrüdü Açısından	78
cc. Borçlunun Temerrüdü Açısından	81
b. Müracaat Hakları Açısından	84
D. ÖDEME İÇİN İBRAZIN UYGULANIŞ ŞEKLİ VE TEORİDEN FARKI.....	85

İKİNCİ BÖLÜM

BONODA ÖDEMENİN YAPILMASI VE SONUÇLARI

I. ÖDEMENİN BORÇLUYU BORÇTAN KURTARMASININ ŞARTLARI	92
A. VADEDE ÖDEME	92
B. SENEDİN TESLİMİ KARŞILIĞINDA ÖDEME	96
C. SENEDİN MAHİYETİNE GÖRE ALACAKLI OLDUĞU ANLAŞILAN KİŞİYE ÖDEME	100
D. HİLE VEYA AĞIR KUSUR BULUNMADAN ÖDEME	104
II. TEVDİ	107
III. ÖDEMENİN HÜKÜM VE SONUÇLARI	114

A. BERCUN TAM VEYA KISMEN ÖDENMESİ	114
B. BERCUN YABANCI MEMLEKET PARASI İLE ÖDENMESİ	119
C. ÖDEMENİN; BONODAN DOĞAN HAKLAR İLE BORÇLARA VE BONONUN HUKUKİ MAHİYETİNE ETKİSİ.....	128
D. ÖDEMENİN TEMEL İLİŞKİYE ETKİSİ	130
SONUÇ.....	133
KAYNAKÇA	146

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
CD	: Yargıtay Ceza Dairesi
dn.	: dipnot
D	: Daire
E.	: Esas Numarası
EFT	: Elektronik Fon Transferi (Electronic Funds Transfer)
eTTK	: 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu
Faiz K.	: 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
HGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar Numarası
m.	: Madde

MÜHF-HAD : Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları
Dergisi

N. : Paragraf Numarası

NK : 1512 sayılı Noterlik Kanunu

No. : Numara

RG. : Resmi Gazete

s. : sayfa

S. : Sayı

sa. : sayfa aralığı

T. : Tarih

TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TBBD : Türkiye Barolar Birliği Dergisi

TCNB : Türkiye Cumhuriyeti Noterler Birliği

TCMBK : 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu

TL : Türk Lirası

TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

TNBHD : Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi

TTK : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

vb. : ve benzeri

vd. : ve devamı

YİBGK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu (Yargıtay Büyük Genel Kurulu)

Yön. : Yönetmelik

GİRİŞ

Türk Ticaret Kanunu altı kitaptan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla Ticari İşletme Hukuku, Ticaret Şirketleri Hukuku, Kıymetli Evrak Hukuku, Taşıma İşleri Hukuku, Deniz Ticareti Hukuku ve Sigorta Hukuku kitaplarıdır. Ticaret hayatının sürat ve güven üzerine kurulu olması, nakit para ile ticaret yapmanın her zaman güvenli ve ihtiyaca cevap verir nitelikte olmaması kıymetli evraka özellikle de kambiyo senetlerine duyulan ihtiyacı tetiklemiştir. Bu sebeple ülkemizde; Türk Ticaret Kanunu'nun en çok uygulama alanı bulan kısımlarından birisi de şüphesiz kıymetli evrakı düzenleyen üçüncü kitap hükümleridir. Türk Ticaret Kanunu'nun kıymetli evrakı düzenleyen üçüncü kitabının dördüncü kısımda yer alan kambiyo senetlerinden poliçe, bono ve çek arasında uygulamada en çok görülen senet türü ise ikili bir ilişki üzerine kurulmuş olan bonodur. Bono; muhtevasında barındırdığı özel nitelikler, takip hukuku anlamında getirdiği kolaylıklar, ticaret hayatındaki hızı ve güveni temin etmesi vb. sebeplerle ticaret hayatında yalnızca bir ödeme aracı olarak değil, bunun yanı sıra kimi zaman kredi aracı, kimi zaman yatırım aracı, kimi zaman ise teminat aracı olarak sıkça tercih edilmektedir.

Bonoda ilk aşama, bononun keşideci tarafından keşide edilip, bir anlaşma neticesinde lehtara verilerek tedavüle girmesidir. Bononun içerdiği alacak hakkı lehtara verilme anında doğmaktadır. İkinci aşama ise bononun üçüncü bir kişiye devredileceği aşamadır. Bu aşamada bono, ciro ve zilyetliğin devri suretiyle tedavül eder. Fakat bononun ciro edilmesi lehtarın inisiyatifinde olduğundan, bu aşama gerçekleşmeyebilir ve üçüncü aşamaya direk geçilebilir. Üçüncü ve son aşama ise ödeme aşamasıdır. Çalışmamızın da konusunu oluşturan bononun keşideci ya da keşideci lehine aval veren tarafından ödemesi; bonodan doğan hakları ve borçları sona erdiren, alacaklının alacağına kavuşmasını sağlayan bir aşama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda incelenecek olan husus bononun keşideci ya da keşideci lehine aval veren tarafından ödenmesidir. Ödememe konusu çalışmamızda ele alınmayacaktır. Müracaat borçlularının ödemesi hali de esas itibari ile ödememenin bir sonucu olduğundan ve ödememe konusu içerisinde ele alınması daha münasip olacağından çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. “*Bonoda Ödemeye İlişkin Temel Kavramlar*” başlığı altındaki birinci bölümde ilk olarak bono kavramı ve ödeme kavramı açıklanmıştır. Daha sonra ödeme kavramının yapı taşları olan vade ve ibraz konuları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Vade çeşitleri tek tek incelenmiş ve ibrazın tabi olduğu usul ve esaslar detaylı olarak açıklanarak ibrazın hüküm ve sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmamızın ilk bölümü Türkiye’de ödeme için ibrazın uygulanış şekli de değerlendirilerek tamamlanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümü “*Bonoda Ödemenin Yapılması Ve Sonuçları*” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde ilk olarak borçluyu borçtan kurtaracak, iyi ödeme olarak da adlandırdığımız ödemenin şartları üzerinde durulmuştur. Ardından borçlunun senet bedelini tevdi hakkına ilişkin detaylı bilgi verilmiştir. Daha sonra “*Ödemenin Hüküm Ve Sonuçları*” başlığı altında bononun tam veya kısmen ödenmesi ve yabancı memleket parası ile ödenmesi konuları kapsamlı bir şekilde ele alınmış, bunun yanı sıra ödemenin bonodan doğan haklara, bononun hukuki mahiyetine ve temel ilişkiye olan etkisi de değerlendirilerek ikinci bölüm tamamlanmıştır.

“*Bonoda Ödeme*” başlıklı çalışmamız, vardığımız sonuçları ana hatları ile zikrettiğimiz sonuç kısmıyla tamamlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BONODA ÖDEMEYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

I. BONO KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Türk Ticaret Kanunu’nun, kıymetli evrakı düzenleyen üçüncü kitabının, kambiyo senetlerini ele alan dördüncü kısmının ikinci bölümü bonoya ayrılmıştır (TTK m. 776-779). Türk Ticaret Kanunu’nda “bono” ve “*emre yazılı senet*” kavramları aynı manaya gelecek şekilde kullanılmıştır (TTK m. 776/1-a)¹. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda emre yazılı senet kavramı yerine yine bono ile aynı manaya gelen “*emre muharrer senet*” kavramına yer verilmişti (eTTK m. 688/1). Bunun yanı sıra bir kambiyo senedi olan bonoyu ifade etmek için tarihsel gelişim süreci içerisinde bono yerine “*kambiyal*” kavramının kullanıldığı da belirtilmektedir².

Türk Ticaret Kanununda bononun tanımı yapılmamıştır. Sadece; bononun unsurlarına, unsurların bulunmaması haline, bonoya uygulanacak poliçe hükümlerine ve bonoda keşidecinin sorumluluğuna yer veren kanun koyucu, bono kavramı tanımlamaktan kaçınmıştır. Şekil unsurlarını da göz önünde bulundurarak bononun tanımını yapmak gerekirse bono; belirli bir miktar paranın kayıtsız şartsız ödenmesi

¹ “Bono” yerine “*emre muharrer senet*” kavramının kullanılmasının isabetli olmadığı yönünde bkz. “Türk Ticaret Kanununda “bono” ve “*emre yazılı senet*” kavramları eş anlamlı olarak kullanılmıştır (TTK md. 776). “Bono” yerine “*emre yazılı senet*” kavramının kullanılmasının isabetli olduğu söylenemez. Zira bono gibi kambiyo senedi sayılan poliçe ve çek de kanunen emre yazılı senet hükmündedir. Dolayısıyla emre yazılı senet kavramı sadece bonoya özgü bir kavram değildir; poliçe ve çekten ayırt edici özelliği yoktur” **Bozer**, Ali / **Göle**, Celal: Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2013, s. 127.

² **Öztan**, Fırat: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997, s. 973.

taahhüdünü içeren, soyut bir borç ikrarı özelliğini haiz, kıymetli evrak niteliğinde ve kanunen emre yazılı olan bir borç senedidir³.

Türk Hukukunda esasen bononun uygulama alanı poliçeye oranla mukayese edilemeyecek derecede fazladır⁴. Ancak Türk Ticaret Kanunu poliçeyi ayrıntılı bir şekilde düzenleme altına alıp bonoyu dört maddede düzenleyerek ve bu maddelerden birini (TTK m. 778) atıf maddesi olarak kullanarak poliçeye ilişkin hükümlerin mahiyetine uygun düştüğü ölçüde bonoya da uygulanmasını sağlamıştır⁵. Türkiye'deki kambiyo senetleri uygulamasına aykırı düşen bu düzenlemenin sebebi Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan kıymetli evraka ilişkin hükümlerin İsviçre Borçlar Kanunu ve Alman Poliçe Kanunu'ndan esinlenilerek hatta büyük çoğunlukla tercüme edilerek ihdas edilmiş olmasıdır⁶. Örneğin; Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan bonoya ilişkin dört madde İsviçre Borçlar Kanunu'ndan direkt tercüme yolu ile alınmıştır⁷. Kambiyo senetleri konusunda Avrupa ülkeleri için yeknesak bir düzenleme oluşturmayı amaçlayan 13.05.1930 tarihli Cenevre Konvansiyonu Türkiye tarafından imzalanmış olmakla beraber onaylanarak yürürlüğe konulmadığı halde, bu hükümler İsviçre Borçlar Kanunu vasıtası ile dolaylı yoldan mevzuatımıza girmiştir⁸. Poliçe esaslı düzenleme tarzı Kıta Avrupası Hukuku'nda uygulamadaki durumla örtüşmektedir. Nitekim Cenevre Konvansiyonu'nda poliçenin bütün ayrıntıları ile ele alınıp bonoya

³ **Bozgeyik**, Hayri (**Karahan**, Sami / **Arı**, Zekeriya / **Saraç**, Tahir / **Ünal**, Mücahit): Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Konya 2014, s. 329.

⁴ **Öztan**, Frat: Kıymetli Evrak Hukuku, 17. Bası, Ankara 2012, s. 215; **Bozer** / **Göle**, s. 127.

⁵ **Poroy**, Reha / **Tekinalp**, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul 2013, s. 281, N. 409; **Pulaşlı**, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 3. Baskı, Ankara 2013, s. 217; **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 329.

⁶ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 215; **Bozer** / **Göle**, s. 127; **Pulaşlı**, s. 217; **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 329.

⁷ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 215.

⁸ **Erkan**, Mustafa: Kambiyo Senetlerinin Şekil Bakımından Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk: Tamamlayıcı Kuralda Vatandaşlık Faktörü, MÜHF-HAD 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken, C. XVIII, S. 2, İstanbul 2013, sa. 751-769, s. 754; **Bozgeyik**, Hayri: Poliçede Müracaat Hakkı, Ankara 2003; s. 17.

sınırlı bir yer bırakılmasının sebebi bononun Kıta Avrupası'nda poliçeye nazaran daha nadir görülmesidir⁹. Bahse konu düzenleme tarzı her ne kadar Kıta Avrupası'nın ticari hayatı ve kambiyo senetleri uygulamasına uysa da kambiyo senetlerinin ülkemizdeki uygulamasına uymayan bir düzenleme tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır.

B. BONONUN HUKUKİ MAHİYETİ

Bono hukuki mahiyeti açısından poliçe ve çekten farklı olarak “*mücerret bir borç ikrarı*” ve “*ödeme vaadi*”dir¹⁰. Çünkü poliçe ve çekten farklı olarak bonoda senet üzerinde yer alan bedeli ödemeyi, keşideci¹¹ (senedi düzenleyen kişi) taahhüt

⁹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 215; **Pulaşlı**, s. 217.

¹⁰ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 975; **Can**, Mertol: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 2012, s. 130; **Bahtiyar**, Mehmet: Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Bası, İstanbul 2012, s. 109; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 329; **Pulaşlı**, s. 219; **Bozer / Göle**, s. 128; **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 409; **Deryal**, Yahya: Bonoda Zorunlu Şekil Unsurları, ABD, S. 1, Ankara 2002, sa. 91-101, s. 91; **Deynekli**, Adnan: Bonoda Bedel Kaydının ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi, GÜHFD, S. 1-2, Ankara 2005, sa. 153-170, s. 153.

¹¹ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, poliçe (TTK m. 583/I-8, 585, 591, 599, 616, 625 gibi) ve çek (TTK m. 692/I-6, 695, 700/III gibi) düzenleyeni keşideci, bono (TTK m. 688/I-7, 689, 690/IV) düzenleyeni ise tanzim eden şeklinde anmakta idi. Doktrinde de bu husus bilinçli bir ayrım olarak ele alınmakta, poliçe ve çek düzenleyenin keşideci, bono düzenleyenin ise düzenleyen olarak anılmasının yerinde olduğu vurgulanmakta idi. **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 1014. Keşide etmenin üçüncü bir kişi üzerine, o kişiye hitaben senedin düzenlenmesi anlamını taşıması ve bu durumun poliçe ve çekte görülmesi yönünde bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 409, dn. 1. Uygulamada ise, doktrindeki bu ayrım (keşideci-tanzim eden (düzenleyen)) göz ardı edilerek, yaygın olarak keşideci kelimesi kullanılmaktadır. Bu hususta Yargıtay'ın 6762 sayılı Kanun dönemindeki kararları için bkz. “*..karı-kocanın bonoda keşideci durumunda bulunmaları halinde bonodaki yazılardan anlaşılamıyorsa karının kefil sıfatı ile imzalayıp imzalamadığının ayrıca icra hakimliğinin mahdut yetkisi gözetilerek isbatına olanak tanınmamaktadır...*” YİBGK T. 20.02.1987, E. 19860 / 9, K. 1987 / 2 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “*..bonodan dolayı kendisine başvurulmuş kimse keşideci veya önceki hamillerden biri ile kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanarak defileri başvuruda bulunan hamile karşı ileri süremez...*” 12. HD, T. 21.11.1990, E. 1990 / 12271, K. 1990 / 11887 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015). Ayrıca bkz. 12. HD, T. 24.05.1983, E. 1983 / 2449, K. 1983 / 4105 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015) Ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, bu ayrımı kaldırmış ve tüm kambiyo senetleri açısından düzenleyen terimini kullanmıştır. Poliçe için bkz. TTK m. 671/1-h, 673, 679, 687, 704, 713 gibi. Bono için bkz. TTK m. 776/1-g, 777, 778/4, 779. Çek için bkz. TTK m. 780/1-f, 783, 788/3, 805 gibi. Her ne kadar kanuni terim “*düzenleyen*” olsa da uygulamada halen keşideci kelimesinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu

etmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun bononun unsurlarını düzenleyen 776'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının b bendi de bu durumu destekler niteliktedir. Bahse konu bentte “*Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedeli ödemek vaadi*” ibaresiyle bononun mücerret bir borç ikrarı olma hali kanunen belirlenmiştir¹².

Bonoyu keşide eden kişi ödeme hususunda poliçede olduğu gibi başka birini (muhatap) yetkili kılmamakta, tam aksine ödemeyi bizzat kendisi taahhüt etmektedir¹³. Bu sebeple bonoyu keşide eden kişinin senetten doğan sorumluluğu, poliçede yer alan keşideci gibi değil, kabul eden muhatap gibidir (TTK m. 779/1). Poliçede asli borçlu nasıl kabul eden muhatapsa; bonoda da keşidecidir¹⁴.

Bono ve poliçe arasında belli başlı farklılıklar olmasına rağmen, aslında bono bir kişinin kendi üzerine çektiği poliçeye benzemektedir¹⁵. Burada en büyük farklılık poliçede üçlü bir ilişki söz konusu olmasına rağmen bonoda ikili bir ilişkinin varlığıdır.

hususta Yargıtay'ın 6102 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra verdiği kararlar için bkz. “...Somut olayda takip dayanağı bonoda tanzim yeri bulunmadığı gibi keşidecinin adının yanında da herhangi bir idari birimin yazılı olmadığı görülmektedir...” 12. HD, T. 15.10.2014, E. 2014 / 26432, K. 2014 / 23832 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “...Alacaklı tarafından bonoya dayalı olarak kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla başlatılan takibe karşı, borçlu keşidecinin, alacaklının yetkili hamil olmadığı, ciro silsilesinde kopukluk olduğu nedenlerini ileri sürerek süresi içinde takibin iptali istemi ile icra mahkemesine başvurduğu, mahkemece, istemin kabulü ile İİK'nun 170/a maddesi gereğince takibin iptaline karar verildiği anlaşılmaktadır...” 12. HD, T. 01.10.2014, E. 2014 / 24532, K. 2014 / 23044 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015). Ayrıca bkz. HGK, T. 14.05.2014, E. 2013 / 19-1155, K. 2014 / 660 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); HGK, T. 26.06.2013, E. 2013 / 19-35, K. 2013 / 877 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); 12. HD, T. 29.09.2014, E. 2014 / 15392, K. 2014 / 22611 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015). Çalışmamızda, doktrinde yapılan ayrımın teoride kaldığını göz önünde bulundurarak, uygulamada halen yaygın biçimde kullanılan “*keşideci*” terimini kullanmayı tercih edeceğiz.

¹² **Özcan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 975.

¹³ **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 409; **Bozer / Göle**, s. 128; **Özcan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 975; **Pulaşlı**, s. 217; **Can**, s. 130.

¹⁴ **Özcan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 1014; **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 409.

¹⁵ **Poroy / Tekinalp**, s. 152, N. 203; **Özcan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 975; **Bahtiyar**, s. 108, **Can**, s. 74.

Nitekim bir poliçe ilişkisi kurulabilmesi için keşideci, lehtar ve muhataba ihtiyaç duyulurken, bono ilişkisinin kurulabilmesi için keşideci ve lehtar gerekli ve yeterlidir¹⁶. Bunun yanı sıra, keşidecinin kendi üzerine poliçe çekmesi durumunda; keşideci bu poliçeyi ayrıca muhatap olarak kabul edip senet üzerine imzasını atmadıkça, bonodaki keşideci gibi senedin asli borçlusu olmayacak ve Türk Ticaret Kanunu'nun 714'üncü maddesinde gösterilen protesto işlemleri yapılmadan kendisine başvuru mümkün olmayacaktır¹⁷. Hatta ödememe durumu zamanında protesto edilmezse, keşideci sorumluluktan kurtulacak ve kendisine müracaat imkanı sona erecektir. Ancak bonoda keşideci senedin asli borçlusu olduğu için protesto vb. işlemler yapılmadan direk keşideciye başvurulabilecektir.

C. BONONUN EKONOMİK MAHİYETİ VE ÖNEMİ

Bono ülkemiz ticaret hayatında en sık kullanılan kambiyo senedi türü olması sebebiyle ekonomik açıdan önem arz etmektedir. Bononun ödeme aracı, kredi aracı, teminat aracı, yatırım aracı olmak gibi birden fazla ekonomik işlevi olmasından ötürü söz konusu işlevlerin ayrı ayrı ele alınmasının daha uygun olacağını düşünmekteyiz.

Ekonomik açıdan bono ilk olarak bir ödeme¹⁸ ve kredi aracıdır¹⁹. Bono'nun bu özelliğini daha iyi anlamak ve kavramak açısından bahse konu durumu bir örnekle açıklamak daha uygun olacaktır. Örneğin; Kırtasiyecisi (K) ihtiyacı olduğu için toptancı (L) den 5.000 TL değerinde kırtasiye malzemesi almak istemektedir. Ancak bu bedeli ödeyecek nakit parası bulunmamaktadır. Ürünlerin bedelini ancak ürünleri sattıktan sonra ödeyebilecektir. Bu durum ise sattığı malların parasını tekrar işletmesine

¹⁶ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 976; **Bozer / Göle**, s. 51, 128; **Bozkurt**, Tamer: Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2013, s. 76.

¹⁷ **Poroy / Tekinalp**, s. 152, N. 203; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 976; **Bozer / Göle**, s. 57.

¹⁸ **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 410; **Pulaşlı**, s. 217; **Bahtiyar**, s. 109.

¹⁹ **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 410; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 977; **Bahtiyar**, s. 109.

sermaye yapma niyetinde olan (L)'nin menfaatlerine uygun düşmemektedir. Bono, bu durumu, iki tarafın da menfaatlerine hizmet edecek ve ticari hayatın ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde çözmektedir. Şöyle ki; (K), borcu dolayısıyla lehtarı (L) olan bir bono düzenler ve malları 5 ay sonra satmayı planlıyorsa vade olarak 5 ay sonrasını göstererek bonoyu (L)'ye teslim eder. (L) dilerse vade tarihini bekleyip vadede keşideci (K)'dan senet bedelini tahsil eder; dilerse bahse konu bonoyu bir bankaya iskonto ettirmek suretiyle vadeden önce alacağına kavuşabilir. 5000 TL'lik bonoyu misalen 4000 TL'ye iskonto eden banka, dilerse vadeye kadar bekler ve vadede 5000 TL'yi kırtasiyecisi (K)'dan tahsil edebilir. Yahut iskonto işlemi uyguladığı senedi reeskont²⁰ işlemi uygulanmak üzere Merkez Bankası'na teslim etmek suretiyle alacağını vadeden önce elde edebilir.

Yukarıdaki örnekten anlaşılabacağı üzere bono aynı zamanda kısa vadeli bir yatırım aracıdır²¹. Çünkü banka, iskonto yoluyla devraldığı bonoyu vade gününe kadar bekleyip vadede keşideciden tahsil ederse; kısa vadeli bir yatırım yapmış ve bu yatırım sonucunda tahsil ettiği faiz ve komisyon ile kar elde etmiş olur.

Ülkemizde bonoların salt kredi sağlama amacıyla hatır senedi olarak kullanıldığını da görmekteyiz²². Hatır bonusu; keşidecinin, lehtara herhangi bir sözleşmeden doğan borcu olmamasına rağmen hatıra binaen, lehtarın maddi durumunu olduğundan iyi göstermek suretiyle, lehtara finans imkanı sağlamak amacı ile sanki

²⁰ “Reeskont: Bankalar tarafından iskonto edilen bir senedin ikinci kez iskonto ettirilmesi. Reeskont oranı: Bankalar T.C. Merkez Bankası'ndan kredi almak istediklerinde ellerindeki senet, bono gibi kıymetli evrakı T.C. Merkez Bankası'na vererek iskonto ettirirler. T.C. Merkez Bankası'nın bu işleme uyguladığı faiz reeskont oranıdır. Bu oranın yükselmesi kredi hacminin daralmasına, azalması ise kredi hacminin genişlemesine neden olur” Bkz. **Yeni**, Coşkun: Bankacılık ve Finans Sözlüğü, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İstanbul 2009, s. 114.

²¹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 977; **Bahtiyar**, s. 109.

²² **Poroy / Tekinalp**, s. 282, N. 410; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 978.

ona borçluymuşçasına verdiği senetlerdir²³. Keşideci (K)'nın samimi dostu olan lehtar (L)'ye aralarında hiçbir ticari münasebet ve sözleşme ilişkisi olmamasına rağmen bir bono düzenleyip vermesi halini bu duruma örnek olarak gösterebiliriz. Burada amaç (L)'nin, maddi durumunu olduğundan daha iyi göstermek ve elindeki bonoyu teminat göstermesi suretiyle herhangi bir kredi kurumundan kredi çekebilmesini sağlamaktır. Hatır bonusu olarak adlandırılan bu senetlerle, uygulamada sıklıkla karşılaşmaktadır.

Bono ticari hayatta teminat işlevini de yerine getirmektedir. Bono, özellikle de “açık bono”²⁴ bazı talep haklarının teminatı olarak alınmaktadır²⁵. Açık bononun teminat amacıyla verilmesine; oto kiralama şirketlerinin kiralanan aracı teslim ederken aldıkları açık bonolar; örnek olarak gösterilebilir. Çünkü bu durumda şirketler; otomobilin ve otomobilin kiralınması süresince alınacak trafik cezalarının teminatı olarak bahse konu bonoları almakta ve otomobile ilişkin trafik cezasının ihtarının yapılması gereken kanuni sürenin sonunda (varsa cezanın ödenmesi halinde) bu

²³ **Poroy / Tekinalp**, s. 258, N. 381; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 1010; **Can**, s. 138; **Ülgen**, Hüseyin / **Helvacı**, Mehmet / **Kendigelen**, Abuzer / **Kaya**, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2013, s. 144, 145, N. 506.

²⁴ Normal şartlar altında bir bono, TTK m. 776'da yer alan şekil unsurları tam bir şekilde lehtara verilir. Bazen bu unsurlardan biri ya da birkaçı keşideci ve lehtar arasında bulunan, açık veya zımnî bir şekilde yapılmış, doldurma anlaşması gereğince bilerek boş bırakılır ve senet tedavüle bu haliyle çıkarılır. Senet üzerinde yer verilmeyen bu unsurların anlaşmaya uygun olarak doldurulması ile birlikte senet baştan itibaren tüm unsurları tam bir bonoya dönüşür. Bu şekilde tedavüle çıkarılan bonolara açık (beyaz) bono adı verilir. Arada bir doldurma anlaşması olmaksızın, unutkanlık, bilgi eksikliği vb. bir sebeple bazı unsurları eksik bırakılarak tedavüle çıkarılan bono, açık bono değil eksik bonodur. Açık bononun aksine eksik bonoda lehtara bononun unsurlarını tamamlama yetkisi verilmemiştir. Eksik bono batıldır. Bono olarak hüküm ifade etmez. Açık (beyaz) bono ve eksik bono hakkında detaylı bilgi için bkz. **Eriş**, Gönen: Açık Emre Yazılı Senet (Bono) ve Bazı Sorunlar (I), YD, C. IV, S. 1-2, Ankara, sa. 175-189, s. 182 vd.; **Ulusoy**, Yasin: Beyaza İmza, AÜEHFD, C. VIII, S. 3-4, Erzincan 2004, sa. 471-499, s. 484; **Uyar**, Talih: İcra Hukukunda Bono'nun (Emre Muharrer Senet'in) Geçerlilik Koşulları, TBBD, S. 74, Ankara 2008, sa. 297-330, s. 315; **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 218 vd.; **İmregün**, Oğuz: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2007, s. 56 vd.; **Poroy / Tekinalp**, s. 161 vd., N. 220 vd.; **Karayalçın**, Yaşar: Ticaret Hukuku Dersleri II. Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 3. Baskı, Ankara 1964, s. 91-92; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 502 vd.; **Kınacıoğlu**, Naci: Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Ankara 1999, s. 131 vd.; **Domaniç**, Hayri: Kıymetli Evrak Hukuku, İlaveli 2. Baskı, İstanbul 1975, s. 153-154.

²⁵ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 977; **Bahtiyar**, s. 109.

bonoları iade etmektedirler. Bono bu şekilde zımni olarak teminat amacıyla verilebileceği gibi, açık bir şekilde senet üzerine bedeli teminattır, teminat içindir vb. bir ifade yazılmak suretiyle teminat senedi olarak da keşide edilebilmektedir.

II. ÖDEME KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Türk hukuk sisteminde bonoya, mahiyetine uygun düştüğü oranda poliçe hükümlerinin uygulanacağından genel olarak bahsetmiştik. Türk Ticaret Kanunu'nun 778'inci maddesinin birinci fıkrasının b ve c bentleri uyarınca, bononun niteliğine aykırı düşmedikçe poliçede vadeye ilişkin 703-707 madde hükümleri ve ödeme hakkındaki 708-712 madde hükümleri bono hakkında da uygulanmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda bonoda ödeme kavramı açıklanırken poliçeye ilişkin 703-712 hükümlerinden yararlanılacaktır.

Bonoda ödeme kavramı; bonoda yer alan ve vadesi gelmiş olan meblağın; bononun asli borçlusu olan keşideci tarafından veya keşideci lehine aval vermiş olan kişi tarafından²⁶, senet hamiline veya hamil adına hareket ederek bonoyu ödenmek üzere ibraz eden kişiye ifa edilmesini ifade etmektedir²⁷. Bonoda yer alan vadesi gelmiş olan meblağın, keşideci tarafından hamile tamamen ödenmesi bütün kambiyo borçlularının borcunu ortadan kaldıran; kısmen ödenmesi ise ödendiği kısım ile alakalı olarak yine bütün kambiyo borçlularının borcunu sona erdiren toptan etkili bir ifadır²⁸.

²⁶ Keşideci lehine aval veren kişinin yapmış olduğu ödeme ile alakalı geniş bilgi için bkz. **Kınacıoğlu**, s. 178.

²⁷ **Can**, s. 102.

²⁸ Bonoda keşidecinin yapacağı ödemenin bütün senet borçluları açısından etkili olacağı yönünde bkz. *“Poliçenin muhatap tarafından ödenmesi kabul edilmemiş ve/veya ödenmemiş bulunan dönüş yolundaki, yani başvuru aşamasına geçmiş olan poliçenin, başvuru bağlamındaki bir kambiyo borçlusu tarafından ödenmesinden farklıdır. Çünkü başvuru sebebiyle yapılan ödeme sadece başvurulmuş kişinin sorumluluğunu söndürür. Diğer kambiyo borçlularının, sıfatları ile belirtirsek, ciro veya temlik zincirindeki önceki cirantaların veya nama yazılı poliçede temlik*

Bonoda ödeme kavramı ile kastettiğimiz ve çalışmamızda ele alınacak olan husus *Poroy / Tekinalp*'in tabiriyle tüm ışıkları söndüren bir ödemedir²⁹.

Bono'nun ödenmesi hususu, Türk Ticaret Kanunu'nun 778'inci maddesinin 1'inci fıkrasının c bendinde yapılan atıf gereğince, Türk Ticaret Kanunu'nun 703-712 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bahse konu bölümde yer alan maddelerin bir kısmı vade ile alakalıdır. Geri kalan kısım ise doğrudan ödemeyi ilgilendirmektedir. Para borcu ihtiva eden bir senedin ödenmesinin talep edilebilmesi için bahse konu borcun muaccel olması şarttır. Bu kural, para borcu ihtiva etmesi gereken bono için de tatbik edilir. Bono'nun ihtiva ettiği para borcu kural olarak, vadenin gelmesi ile muaccel hale gelir³⁰. Bu kuralın istisnası, ibraz ile muaccel hale gelen görüldüğünde ödenecek bonodur. Vade kavramı, ödeme kavramının anlaşılması açısından oldukça önemli olduğundan, öncelikle vade konusunun ele alınması yerinde olacaktır.

B. VADE – ÖDEME GÜNÜ AYRIMI

Vade; bononun ihtiva ettiği bedelin muaccel hale geldiği gündür³¹. Birbirinden ayrı kavramlar olmalarına rağmen, kural olarak vade günü ve ödeme günü aynı güne tekabül eder. Örneğin; vade tarihi “26.10.2015 Pazartesi” olan bir senette vade günü de ödeme günü de aynı gündür. Ancak bu kural bazı durumlarda bozulabilmektedir³².

edenlerin, onların avalistlerinin, lehtarın, düzenleyenin ve bu kişiye aval veren kişilerin sorumluluk ışıkları söz konusu ödemeye rağmen yanmakta devam eder. Buna karşılık muhatabın poliçeyi hamile ödemesiyle tüm sorumluluk ışıkları kendiliğinden kapanır” Poroy / Tekinalp, s. 213, N. 298.

²⁹ Çalışmamızın “Giriş” bölümünde gerekçeleri ile açıkladığımız üzere; çalışmamızda, müracaat borçlularının ödemesi ele alınmamıştır.

³⁰ **Poroy / Tekinalp**, s. 213, N. 298a; **Can**, Halil / **Güner**, Semih: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1999, s. 119.

³¹ **Şimşek**, Edip: Ticari Senetler, Ankara 1966, s. 82; **Karayalçın**, s. 114; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 194; **Bozer / Göle**, s. 90; **Can / Güner**; s. 119; **Pulaşlı**, s. 134.

³² “Diğer yandan, senedin vadesi (26.10.2008 pazar) tatile rastladığından, ödeme günü bu tarihi izleyen ilk iş günü olan 27.10.2008 Pazartesi'dir. Protestonun ise bu ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde çekilmesi gerektiğinden ve ikinci gün olan 29.10.2008 tarihi resmi tatile rastladığından, bu tarihi izleyen ilk iş günü olan 30.10.2008 tarihinde çekilen protesto,

Şöyle ki; Türk Ticaret Kanunu'nun 752'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca, senedin vadesi bir resmi tatil gününe rastlarsa bu durumda vade günü; bahse konu resmi tatil günü olmaya devam eder, ancak ödeme günü tatili izleyen ilk iş günüdür. Örneğin; senedin vadesi "29.10.2015 Perşembe" günü olarak belirlenmiş olsaydı, vade "29.10.2015 Perşembe" olarak kalmaya devam edecek; ancak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resmi tatil günü olduğundan ödeme günü, resmi tatili takip eden ilk iş günü olan "30.10.2015 Cuma" günü olacaktır³³. Dolayısıyla bu durumda vade günü ile ödeme gününün aynı gün olacağına ilişkin kural bozulacaktır.

Vade, yarım gün resmi tatil kabul edilmiş bir güne tekabül ederse; bu durumda vade günü ile ödeme günü birbirinden ayrılmaz. Şöyle ki; senedin o günün çalışma saatleri içerisinde ödenmesi talebiyle ibrazı mümkündür. Yani yarım günlük resmi tatil günleri, ödeme günü tayininde tatil günü değil; iş günü kabul edilir³⁴. Örneğin vade

TTK.nun 664.maddesine uygun olup süresindedir" Bkz. 12. HD, T. 15.12.2009, E. 2009 / 16568, K. 2009 / 25148 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 128; **Arsılanlı**, Halil: Ticari Senetler Dersleri; 3. Bası, İstanbul 1952, s. 127; **Şimşek**, s. 82-83; **Bozer / Göle**, s. 90; **Bozkurt**, s. 127,128; **Bahtiyar**, s. 82; **Can / Güner**, s. 119; **Can**, s. 102. Vadesi tatil gününe rastlayan senedin vadesinin takip eden ilk iş gününe uzayacağı yönünde bkz. "... Senedin vadesi kanuni tatil günlerine rastlıyorsa, tediyesi ancak tatil gününü takip eden ilk iş günü zarfında talep olunabilir (T. K. 599). Kanunun kastettiği şudur: Bir senedin vadesi tatil gününe tesadüf ediyorsa o senedin vadesi tatil gününü takip eden ilk iş günüdür" **Hirsch**, Ernst Eduard: Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Baskı, İstanbul 1948, s. 504; "...Sair temyiz itirazları yerinde değil ise de; 28.2.1999 vade tarihli senedin son günü Pazar gününe tesadüf ettiğinden vadesi ertesi gününe kayacağından 3.3.1999 tarihinde yapılan protesto süresindedir. Keza 30.4.1999 vadeli senedin vadesi Cuma gününe rastladığından takip eden iki iş günü 3-4 Mayıs 1999 tarihleri olacağından 4.5.1999 günü çekilen protesto süresindedir. Merceğin aksine görüşle bu senetler hakkındaki takibin iptaline karar vermesi doğru değildir..." Bkz. 12. HD, T. 24.04.2000, E. 2000 / 6056, K. 2000 / 6589 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

³³ **Bozkurt**, s. 127-128.

³⁴ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 650; "Temyiz müddetinin son günü Cumartesine tesadüf ettiği takdirde Pazartesi günü verilen istidanın müddetinde olduğu İkinci Ceza Dairesinin 22/2/1936 gün ve 13416/2458 numaralı ilamı ile kabul edilmiş iken Üçüncü Ceza Dairesinin 16/9/1935 gün ve 5490/4066 numaralı ilamı ile Cumartesi gününün hafta tatilinden madud olmadığı yolunda ittihaz ettiği karar arasında hasıl olan içtihat ihtilâfının halli C. Baş müddeiumumiliğinin talebi üzerine 13/11/1936 gününde toplanan heyeti umumiyede keyfiyet müzakere edilerek neticede; Cumartesi günü saat birden itibaren başlayacağı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Kanununun üçüncü maddesinde gösterilen tatilin pazar tatili olduğu o

tarihi “16.07.2015 Perşembe” (Ramazan Bayramı arifesi) günü olan bir bonoda her ne kadar vade yarım gün resmi tatil olan Ramazan Bayramı arifesine denk gelse de; vade günü ile ödeme günü ayrılmayacak ve bu senette ödeme günü de “16.07.2015 Perşembe” olacaktır.

Vade günü, ödeme günü ayrımı sadece teorik bir ayrım değildir. Bu ayrımın pratikte de birçok yansıması mevcuttur. Türk Ticaret Kanunu’nda poliçe ile ilgili düzenlemeler, vade günü ile ödeme gününün farklı olabileceği öngörülerek hazırlanmış ve bazı maddeler ihdas edilirken vade günü esas alınmış, bazı maddelerin ihdasında ise esas alınan ödeme günü olmuştur³⁵. Örneğin; poliçe ve bonoda müracaat hakkının kullanımı durumunda hamil; talep edeceği temerrüt faizini vadeden itibaren isteyebilir (TTK m. 725/1). Poliçede kabul eden muhatap, bonoda keşideci için işleyecek olan 3 yıllık zamanaşımı süresi de vadeden itibaren işlemeye başlar (TTK m. 749/1). Bunun yanı sıra ibraz süresi hesabı (TTK m. 708/1) ve ödememe protestosu tanzimi (TTK m. 714/3) gibi konularda ödeme günü esas alınmıştır³⁶.

C. BONODA VADE TÜRLERİ

1. Genel Olarak

Vade; Türk Ticaret Kanunu’nun kıymetli evrakı düzenleyen üçüncü kitabının kambiyo senetleri başlıklı dördüncü kısmının ödeme başlıklı dördüncü ayrımında; 703-707’nci maddeler arasında ele alınmıştır. Vade, bononun ihtiva ettiği bedelin

maddede musarrah bulunmasına ve bu tatilin cumartesi gününün muayyen bir saatinden başlaması o saate kadar devam eden umumî faaliyetin mühmel addini istilzam edememesine mebnî kanunen muayyen müddetlerin cereyanında cumartesi gününün hesaba katılması lâzım geleceğine 13 son teşrin 1936 gününde ekseriyetle karar verildi” Bkz. YİBGK, T. 13.11.1936, E. 1936 / 14, K. 1936 / 22 – RG., T. 14.01.1937, S. 5765 (http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3507.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/3507.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2015) (Söz konusu İçtihadı Birleştirme Kararı, karara konu uyumsuzluğun çıktığı tarihte kanunen yarım gün resmi tatil olan Cumartesi günleri için verilmiştir).

³⁵ **Bozer / Göle**, s. 91; **Bozkurt**, s. 128.

³⁶ **Bozer / Göle**, s. 91; **Bozkurt**, s. 128.

muaccel hale geldiği gündür³⁷. Bononun ödenmesi ancak senedin vadesi geldiğinde talep edilebilir ve senet borçlusu da yaptığı ödeme ile borcundan kurtulmak istiyorsa mutlaka vadede ödeme yapmalıdır³⁸. Türk Ticaret Kanunu’nun kıymetli evraka ilişkin genel hükümler kısmında yer alan 646’ncı maddesinin 2’inci fıkrası uyarınca; “*Hile veya ağır kusuru bulunmadıkça borçlu vade geldiğinde, senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiye ödemede bulunmakla borcundan kurtulur*”. Bu hükme göre vade; adi senetlere ya da senetsiz borçlara nispeten kıymetli evrakta çok daha önemli bir yere sahiptir. Adi senetler ya da senetsiz borçlarda kararlaştırılmış vade sadece borçlu lehine konulmuş bir şarttır ve kullanılıp kullanılmaması tamamen borçlunun inisiyatifindedir³⁹. Halbuki kambiyo senetlerinde vade; Türk Borçlar Kanunu ile İcra ve İflas Kanunu hükümlerinin aksine borçlunun borçtan kurtarıcı bir ödemede bulunması hususunda büyük önem arz etmektedir⁴⁰.

Türk Ticaret Kanunu’nda vade; poliçenin (TTK m. 671/1-(d)) ve bononun (TTK m. 776/1-(c)) şekil unsurları arasında gösterilmiştir. Kambiyo senetleri arasında yer alan çek ise, bir ödeme aracı olmasından ve görüldüğünde ödenecek bir senet türü olmasından ötürü vade ihtiva etmez⁴¹. Aslında vade, poliçe ve bono için de zorunlu bir şekil unsuru değil; ihtiyari bir şekil unsurudur⁴². Çünkü Türk Ticaret Kanunu madde

³⁷ **Şimşek**, s. 82; **Karayalçın**, s. 114; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 194; **Bozer / Göle**, s. 90; **Can / Güner**; s. 119; **Pulaşlı**, s. 134.

³⁸ **Domaniç**, s. 202.

³⁹ **Domaniç**, s. 202.

⁴⁰ **Domaniç**, s. 203.

⁴¹ Türk Ticaret Kanunu madde 795/1 uyarınca: “*Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir*”. Ancak, ileri tarihli (post-date) çek düzenlemesine izin verilerek çekte vadeye imkan veren düzenleme için bkz. Çek K. geçici madde 3/5. Ayrıca bkz. Birinci Bölüm, III., B., 6., d. Atıf Mehillerine İlişkin Yasak ve Vadenin İradi Uzatılması; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 259 vd., N. 995 vd.; **Poroy / Tekinalp**, s. 341 vd., N. 501 vd.; **Arı** (Karahana / Bozgeyik / Saraç / Ünal), s. 380 vd.; **Can**, s. 167 vd.; **Bozkurt**, s. 189 vd.

⁴² **Uyar**, Talih: Emre Muharrer Senetlerde İhtiyari Kayıtlar, ABD, S. 1, Ankara 1971, sa. 29-39, s. 29; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 645; **Pulaşlı**, s. 134; **Karayalçın**, s. 115; **Kınacıoğlu**, s. 113; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 194.

777 uyarınca; “Vadesi gösterilmemiş olan bono, görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılır”⁴³. Yani vadenin eksikliği, senedin (bononun) geçerliliğine etki etmez; sadece normal şartlar altında keşidecinin tayin edeceği vade tarihinin, hamilin ibrazıyla belirlenmesine olanak sağlar⁴⁴.

Bononun şekil şartları (TTK m.776/1) düzenlenirken vadenin senedin hangi kısmında yer alacağı hususu açıkça belirtilmemiştir. Yargı kararlarında bu konuda görüş birliği bulunmamaktadır. Yargıtay bir kararında⁴⁵, vadeyi senet metninde yer

⁴³ “TTK' nun 688. maddesinde senette yetkili yerin belirtilmesi kanuni unsurlar arasında sayılmamıştır. Aynı yasanın 689/2. maddesinde vadesi gösterilmeyen bonoların görüldüğünde ödeneceği kabul edilmiştir. Bu durumda senet kambiyo senedi niteliğindedir. Bu nedenle işin esasının incelenerek hasıl olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken, ödeme emrinin iptaline karar verilmesi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 20.09.1994, E. 1994 / 9772, K. 1994 / 10795 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “TTK.nun 688/3. maddesi gereğince bononun belli bir vadeyi göstermesi gerekir ise de, hemen sonra gelen maddelerde vadesi gösterilmeyen bir bononun görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılacağını belirtmiştir (TTK.nun 689/11). Bu vadenin TTK.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken TTK.nun 615. maddesinde de belirtilen şekilde düzenlenmesi zorunludur. Bir başka anlatımla vade unsurunu taşımayan senedin, TTK.nun 616. maddesinde belirtildiği üzere görüldüğünde ödenecek bono olarak düzenlendiğinin kabulü gerekeceğinden, bu eksiklik senedin bono olma vasfına etkili değildir” Bkz. HGK, T. 14.05.2003, E. 2003 / 12-347, K. 2003 / 345 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “TTK'nun 689/2. maddesi gereği, <vadesi gösterilmemiş olan bono görüldüğünde ödenir.> TTK'nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken TTK'nun 615/1. maddesi gereği bonoda vade gösterilmemiş ise, görüldüğünde ödenmesi gereken bono olarak düzenlendiğinin kabulü zorunlu olup, aynı kanunun 616. maddesine göre de bu gibi bonoların tanzim tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödenmek üzere ibrazı zorunludur. Mahkemenin gerekçesinde de bu husus dile getirilmiştir. Ancak bonoda vadenin bu şekilde gösterilmemiş olması, senedin bono niteliğini yitirmesine neden olmayacağından, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılmasına engel değildir. Vadesi gösterilmeyen bononun 1 yıl içinde ibraz edilmemiş olması, TTK'nun 661. maddesi gereği zamanaşımı süresi dolmadıkça, senet keşidecisini sorumluluktan kurtarmaz. Zamanaşımı da bononun en geç ibrazı gereken (1) yıllık sürenin bitiminden itibaren başlar. O halde mahkemece yukarıda açıklanan kurallar ışığında, borçlunun şikayetin reddi gerekirken yazılı gerekçe ile takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 24.05.2011, E. 2010 / 29694, K. 2011 / 10326 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁴⁴ Arslanlı, s. 52.

⁴⁵ “TTK.nun 615. maddesinde vadenin ne şekilde düzenleneceği açıklanmış, aynı maddenin son bendinde ise (vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden vadeleri gösteren) bonoların geçerli olmayacağı ifade edilmiştir. Bir bonodan birbirini takip eden birden fazla vadenin varlığından söz edilebilmesi için bunların (bono metninin içinde olması) gereklidir. Somut olayda, takip dayanağı bonoların metin bölümünde tek bir vade mevcut olup, bono metni

alması gereken hususlar arasında saymaktadır. Bazı kararlarında⁴⁶ ise; vadenin senet üzerinde herhangi bir yerde bulunmasını yeterli saydığı görülmektedir. Doktrinde⁴⁷, vadenin, senet üzerinde, borçlunun imzasının kapsayacağı herhangi bir yerde bulunabileceği savunulmaktadır. Kanaatimizce, mevcut durumda vadenin senet metninde gösterilme zorunluluğu bulunduğundan bahsetmek mümkün değildir. Zira bononun şekil şartlarını düzenleyen maddenin yorumu yoluyla vadenin senet metni içerisinde yer almasının gerekmediği sonucu çıkarılabilmektedir. Türk Ticaret Kanunu’nun 776’ncı maddesinin 1’inci fıkrasının “a” bendinde “*Senet metninde “bono” veya “emre yazılı senet” kelimesini ve senet Türkçe’den başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono veya emre yazılı senet karşılığı olarak kullanılan kelimeyi içerir*” denilmiştir. Vadenin yer aldığı bent de dahil olmak üzere diğer bentlerin hiçbirinde senet metninde gösterilme zorunluluğu belirtilmemiştir. Şayet; “*senet metninde*” ibaresi bahse konu maddenin “a” bendinde yer almak yerine “1” fıkrasında yer alsaydı bu durumda bütün bentlere teşmil ederek vade de dahil olmak üzere tüm şekil şartları için senet metninde gösterilme zorunluluğunun varlığından söz

dışında ve koçan tabir edilen kısımla yer alan ayrı bir tarihin, ikinci vade olarak kabulü mümkün değildir. Takip dayanağı senetler bono vasfındadır. O halde, borçlunun sair itiraz nedenlerinin incelenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde takibin iptaline dair hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 09.02.2006, E. 2006 / 883, K. 2006 / 2039 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁴⁶ “...Somut olayda takibe konu dayanak bonolardan 24.03.2003 tanzim, 20.000.-TL bedelli olanın vade tarihinin ödeme tarihi bölümünde 21.04.2013, senet metninde ise vadenin 21 Ağustos 2003 olarak yazıldığı, 25.03.2003 tanzim 30.000.-TL bedelli olanın vade tarihinin ödeme tarihi bölümünde 21.04.2013, senet metninde ise vadenin 21 Temmuz 2003 olarak yazıldığı görülmektedir. O halde senetlerde çift vade olup TTK’nun 690. maddesinin yaptığı yollama ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı yasanın 615/2 maddesi uyarınca senetler bono vasfını taşımamaktadır. Bu durumda anılan senetler vade tarihi itibarıyla uygulanması gereken Borçlar Kanunu’nun 125. maddesine göre 10 yıllık zamanaşımına tabidir...” Bkz. 12. HD, T. 02.07.2013, E. 2013 / 16520, K. 2013 / 24836 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 24.02.2015); aynı yönde bkz. 12. HD, T. 24.03.2014, E. 2014 / 6759, K. 2014 / 8410 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 24.02.2015).

⁴⁷ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 646; **Poroy / Tekinalp**, s. 145, N. 190; **Karayağcın**, s. 114; **Can / Güner**, s. 120; **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 195.

edebilecektik. Bu açıklamalar ışığında, kanaatimizce, Yargıtay'ın vadenin senet metninde bulunmasına ilişkin verdiği karar yerinde olmamıştır.

Vade konusunda Türk Ticaret Kanunu sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesini benimsemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda bononun; görüldüğünde, görüldükten belirli bir süre sonra, keşide gününden belirli bir süre sonra, belirli bir günde ödenmek üzere düzenlenebileceği belirtilmiştir (TTK m. 703/1, 778/1-b). Bu dört çeşit vade dışında yazılan⁴⁸ ya da birbirini takip eden çeşitli vadeleri gösteren bonolar batıl sayılmıştır (TTK m. 703/2)⁴⁹.

Kambiyo senetlerinde vadenin tekliği prensibi geçerlidir. Bir kambiyo senedi olan bono birden fazla vade içeremez. Bonoda borçlunun imzasının kapsadığı alan içerisinde yalnız bir adet vade bulunmalıdır. Aksi takdirde senet bono olarak hüküm ifade etmez⁵⁰. Senet üzerinde biri yazı ile biri rakam ile olmak üzere iki farklı vadenin

⁴⁸ “TTK.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken TTK.nun 615. madde hükmüne göre dayanak senette vade tarihi olarak (2000 pancarı) belirtilmesi mümkün değildir. TTK.nun 615. maddesinde belirtilen nitelikte bir vadeyi taşımayan senet aynı kanunun 688. maddesi gereğince bono vasfında değildir. Mercice İİK.nun 170/a madde hükmü gereği bu eksiklik nedeni ile re'sen takibin iptaline karar vermesi gerekirken yazılı şekilde istemin reddi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 05.02.2002, E. 2002 / 1174, K. 2002 / 2346 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁴⁹ “Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve TTK.nun 615. maddesinin son fıkrasına göre vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takip eden vadeleri gösteren poliçeler batıldır. Davacı da, 20.6.1985 vade tarihli 1,5 milyon liralık bononun hükümsüzlüğüne karar verilmesini istemiş olup, gerçekten sözü geçen bonoda üst kısımda ödeme günü 20.6.1985 gösterilmiş iken, senet metninde ise (6 Haziran 1985) tarihinde ödeneceği yazılmış, bu suretle TTK. 615 /son`da butlan sebebi olarak gösterilen biçimiyle (vadesi başka yazılan veya birbirini takip eden vadeleri gösteren) batıl bir bono düzenlenmiş ve hükümsüz sayılması gerekmiş bulunduğu göre bu yolda yerel mahkemenin davanın kabulüne karar vermesi usul ve yasaya uygun bulunmuş, onanması gerekmiştir” Bkz. 11. HD, T. 12.10.1986, E. 1986 / 6215, K. 1986 / 6695 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁵⁰ “TTK.615 nci madesi gereğince kambiyo senetlerinde vade görüldüğünde, görüldükten muayyen bir müddet sonra, muayyen bir günde keşide gününden muayyen bir müddet sonra olmak üzere 4 çeşitli olup, dava konusu borçlarının senedinde olduğu gibi muhtelif vade tarihlerini ihtiva ettiği takdirde bono niteliğinde sayılamaz. Bu bakımdan da zamanaşımını yönünden aynı kanunun 661. maddesinde yazılı 3 yıllık zamanaşımı süresinde tabi değildir. Taraflar arasındaki hukuki ilişki ödünç verme mahiyetinde bulunduğu ve senede de bağlanmış olduğundan zamanaşımı süresi B.K.135. maddesinde yazılı 10 yıllık süreye tabidir.

bulunması halinde de durum farklı değildir. Türk Ticaret Kanunu'nun, bonoda bedelinin hem yazı hem rakamla gösterilmesi ve iki bedel arasında fark bulunması durumunda yazı ile gösterilen bedelin üstün tutulacağına ilişkin düzenlemesi (TTK m. 676/1, 778/2-c) vade hususunda geçerli değildir ve kıyasen de olsa uygulanması mümkün değildir. Çünkü bonoda vadenin tekliği prensibi geçerlidir ve bu prensip katı

*Bu sürede taksit tarihlerine göre tahakkuk etmediğinden davaya bakılarak sonuca göre karar verilmesi gerekirken davanın reddi isabetsizdir” Bkz. 11. HD, T. 18.01.1979, E. 1979 / 99, K. 1979 / 134 (http://www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Kaldı ki, anılan poliçelerin (görüldüğünde) ödenmek üzere keşide edildikleri yazılı olduğu halde, ayrıca muayyen bir günde ödenmeleri şart edilmiştir. TTK'nun 615. maddesi uyarınca, bu maddeye aykırı biçimde düzenlenmiş ve muhtelif vadeleri belirten poliçelerin batıl olduğu göz önünde bulundurulmak suretiyle İİK'nun 170-a maddesi uyarınca takibin iptaline karar verilmelidir” Bkz. 12. HD, T. 20.02.1986, E. 1986 / 1838, K. 1986 / 1995 (http://www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “TTK'nun 690. maddesi yollamasıyla, aynı yasanın 615 /son maddesi uyarınca, birbirini takip eden vadeleri gösteren bonolar geçersizdir. Aynı yasanın 688. maddesinde gösterilen unsurlardan birinin yokluğu hali değil, iki vade yazılı olması nedeniyle geçersizlik söz konusu olduğundan, davada dayanan senedin TTK 689/1. madde ve fıkrası kapsamında değerlendirilmesi ve adi senet olarak kabulü de mümkün olmayacaktır. Ancak, davada ödünç ilişkisine dayanıldığına ve davalı temsilcisi tarafından verilen cevap dilekçesinde, davalı şirketin davacıya talep edilen miktar kadar borcu olmadığı belirtilip, hiç borçlu olunmadığı yolunda açık bir savunma yapılmamak suretiyle, borç ilişkisi hakkında tevî yollu ikrarda bulunulmuş olmasına ve ayrıca senetteki imzanın sahteliği ileri sürülmediğine göre, davaya konu senedin yazılı delil başlangıcı olarak kabulü mümkün görülmektedir” Bkz. 11. HD, T. 02.04.2002, E. 2001 / 10553, K. 2002 / 3017 (http://www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Alacaklının takibe dayanak yaptığı 15.02.2005 vade tarihli bononun arka yüzünde; (...vade tarihinde emekli olamadığı takdirde ödemenin Haziran/2005'te yapılacağı...) hususunun yazılı bulunduğu görülmüş, böylece, ikinci bir vade kararlaştırıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, TTK'nun 615 /son maddesine aykırı olup, alacaklının anılan belge nedeniyle kambyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapması mümkün bulunmamaktadır” Bkz. 12. HD, T. 24.10.2005, E. 2005 / 16816, K. 2005 / 20641 (http://www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Somut olayda takip dayanağı bonoda, “20.11.2010” ve “30.09.2010” olmak üzere iki ayrı vade tarihinin bulunduğu görülmüştür. Buna göre bonoda iki ayrı vade olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. TTK.'ın 690.maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken TTK.'ın 615.maddesine aykırı olarak çift vadeli düzenlenen senetler, bono vasfında sayılamaz. O halde mahkemece İİK'in 170/a maddesi gereğince re'sen takibin iptaline karar verilmesi gerekirken bu hususun göz ardı edilerek yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 08.11.2012, E. 2012 / 13686, K. 2012 / 32322 (http://www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 12.02.2015); Aksi yönde bkz. “Vade kaydının senedin metninde bulunması şart değildir. Keşidecinin imzası bulunmak şartı ile vade kaydı senedin yüzünde herhangi bir yere konabilir. Metindeki vade kaydından farklı bir vade yazılmış ve imza edilmiş ise ihtilaf halinde metindeki vadenin muteber sayılması gerektiği kanaatindeyiz” **Karayalçın**, s. 114. Aksi yönde Yargıtay kararları da mevcuttur. Bu konuda bkz. dn. 43'de yer alan Yargıtay kararı.*

bir şekilde uygulanmaktadır. Dolayısıyla bono üzerinde biri yazı biri rakam ile iki farklı vadenin yer alması durumunda senet bono olarak hüküm ifade etmez⁵¹.

Bono üzerinde iki farklı vadenin yer alması durumunun, her zaman kati suretle bonoyu geçersiz hale getireceğini savunmanın hakkaniyete çok uygun düşmeyeceği kanaatindeyiz. Çünkü bazı durumlarda senet üzerinde yer alan iki farklı vadeden birinin aslında vade olmadığı, fakat sehven vade bölümüne yazıldığı tereddüte mahal vermeyecek kadar açık olabilmektedir. Bu sebeple iki vade durumunu her olayda ayrı ayrı değerlendirmek ve olaya göre hüküm tesis etmek yerinde olacaktır. Uygulamada sehven yapılan bu hataların en çok rastlanan türü, vade bölümüne keşide tarihinin yazılmış olması durumudur. Keşide tarihi senedin herhangi bir yerinde açıkça belirtilmiş; bunun yanında senette vade tarihi olarak belirlenmiş tarihin yanı sıra, yine vade tarihine ayrılmış olan başka bir yerde vade tarihi yazılması gerekirken, senedin keşide tarihi sehven tekrarlanmış olabilir. Yargıtay, yerleşmiş içtihatlarında bu hususu somut olayın özelliklerine göre ele almakta ve çözüm getirmektedir. Yüksek Mahkeme, somut olayın özelliklerini göz önünde bulundurmakta ve ikinci vade tarihi

⁵¹ “Takip dayanağı senet üzerinde rakamla ve yazıyla farklı vadeler bulunmaktadır. İki vadeli bu senet bono niteliğinde değildir. Bu durum karşısında kambyo senetlerine mahsus yolla yapılan icra takibinin re'sen iptaline karar verilmesi gerekir” Bkz. 12. HD, T. 28.11.2006, E. 2006 / 19127, K. 2006 / 22466 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “İcra mahkemesi müddetinde yapılan bir itiraz nedeniyle kendisine intikal eden işlerde takibin dayanağı olan kambyo senedinin bu vasfı taşıyıp taşımadığını kendiliğinden gözeterek takibi iptal edebilir. Takip dayanağı bonoda vade tarihi rakamla “30.09.2008”, yazı ile ise “30 Eylül 2009” şeklinde gösterilmiş ve bononun birbirini takip eden iki ayrı vadeyi içerdiği saptanmıştır. Bu durumda, TTK'nun 615 /son maddesi gereğince dayanak belge kambyo senedi vasfını taşımadığından mahkemece re'sen takibin iptaline karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 28.09.2010, E. 2010 / 8588, K. 2010 / 21582 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “...Somut olayda takip dayanağı bonoda, vade tarihinin, rakamla “30.10.2008”, yazı ile “30 Ekim 2010” olarak yazıldığı görülmektedir. Takip dayanağı bononun tanzim tarihi itibarıyla yürürlükte olan T.T.K.nun 690. maddesinin göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı Kanunun 615. maddesine göre, çift vadeli olarak düzenlenen senetler, bono vasfında sayılamaz. O halde, mahkemece İİK.nun 170/a maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmesi gerekirken bu hususun gözardı edilerek istemin reddi yönünde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 04.07.2013, E. 2013 / 16429, K. 2013 / 25385 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

olarak sehven senedin keşide tarihinin yazılmış olduğu duraksamaya yer vermeyecek kadar açıksa, senedin geçersizliğine karar vermemektedir⁵².

Bononun mantık kurallarına aykırı düşecek bir vade içermemesi gerekmektedir⁵³. Bono, mantık kurallarına aykırı düşecek bir vade içermekte ise batıldır ve bono olarak hüküm ifade etmez. Örneğin; bono da yer alan vade tarihi doğası gereği bononun keşide tarihinden önce olamaz. Çünkü bir bononun düzenlenmeden vadesinin olması düşünülemez. Dolayısıyla vade tarihi keşide tarihinden önce olan bir bono; bono olarak hüküm ifade etmez⁵⁴. Ancak keşide tarihi

52 *“Takip Konusu emre muharrer senedin tanzim tarihinin 22.11.1982 olduğu tartışmasızdır. Senet metninde vade ve hululü vade başlıkları altında 22.11.1982 ve 15.12.1988 tarihleri yazılmıştır. Gerçekten TTK.nun 615. maddesinin son fıkrasında birden fazla vade taşıyan bu tür senetlerin emre muharrer senet sayılamayacağı hükme bağlanmıştır. Ne var ki takip dayanağı senet metninde vade olarak yazı ile hululü vade tarihinde gösterilen 15.12.1982 tarihi yazılmıştır. Senedin tanzim tarihinin vade tarihi olamayacağı da kuşkusuzdur. Olayda tartışmasız olan 22.11.1982 tanzim tarihi hululü vade tarihi yanında ayrıca yer alan vade sütununda gösterilmiş olması mükerrervade tarihi değil, senet tanzim tarihinin tekrarı olduğu duraksanmayacak biçimde anlaşılmaktadır. Bu itibarla merci hakimliğince takip dayanağı senedin bono vasfında bulunduğu ilişkin direnmesi yerindedir”* Bkz. HGK, T. 07.03.1990, E. 1989 / 12-681, K. 1990 / 154 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); *“Takip konusu edilen her iki bonoda tanzim tarihinin 24.07.2007 ve ödeme tarihinin ise bonoların baş kısmında ödeme tarihi başlığını taşıyan yerde 25.11.2010, senet metninde ise 24 Temmuz 2007 olarak yazıldığı görülmektedir. Tanzim tarihinin bu şekilde ve senet metninde tekrar edilmiş olması, 2. bir vade tarihi olarak kabul edilemeyeceği için bononun vasfını etkilemez”* Bkz. 12. HD, T. 22.09.2011, E. 2011 / 1066, K. 2011 / 17145 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); *“Takip dayanağı bononun incelenmesinde tanzim tarihinin 21.06.2007 tarihi olup, tediye tarihi kısmına 21.06.2007 tarihinin, senet metni içinde ise vade tarihinin 21.06.2010 olarak yazıldığı görülmüştür. T.T.K.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken T.T.K.nun 615. maddesine aykırı olarak çift vadeli düzenlenen senetlerin, bono vasfında sayılamayacağı düzenlenmiştir. Ancak tanzim tarihinin tediye tarihinde tekrarı çift vade anlamına gelmez. Aksinin kabulü aşırı şekilcilik olup hak kaybına neden olur. O halde, mahkemece borçlunun diğer itirazlarının incelenerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir”* Bkz. 12. HD, T. 02.04.2013, E. 2013 / 3785, K. 2013 / 12677 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

53 **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 647.

54 *“...Somut olayda, takip dayanağı senette rakamla vade kısmına “30.01.2011” tarihinin yazıldığı, 2011 yılının son rakamı olarak görünen “1” rakamının altında “0” rakamının yer aldığı, böylece bononun vade kısmının yıl hanesinde düzeltmenin olduğu, ancak keşideci tarafından atılmış herhangi bir parafın bulunmadığı, bononun tanzim tarihinin 23.11.2010 olup, vadenin düzeltilmemiş haliyle tanzim tarihinden önceki bir tarihi (30.01.2010 tarihini) taşıdığı hususunda taraflar arasında bir uyuşmazlığın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu*

ile vade tarihinin aynı gün olması bononun geçerliliğini etkilemez⁵⁵. Zira bu durumun aksine bir düzenleme Kanun'da yer almadığı gibi, mantık kuralları açısından da bononun keşide edildiği gün ödenmesinde bir sakınca yoktur⁵⁶.

Aşağıda vade türleri arasında inceleyeceğimiz “*keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek*” bono ve “*görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek*”

durumda. T.T.K.nun 690. maddesi göndermesiyle bonolar hakkında da uygulanması gereken, T.T.K.nun 615. maddesine göre, bonoda paraflanmayan düzeltmeler tahrifat niteliğinde olup, yapılmamış sayılacağından, dolayısıyla bu haliyle senedin vade tarihinin tanzim tarihinden önceki bir tarih olması sebebiyle bono niteliğinde (kambiyo senedi vasfında) olmadığı anlaşılmaktadır. O halde İ.İ.K.nun 170/a maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmesi gerekirken, yanlışlıklarla değerlendirilmeyle yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 17.04.2012, E. 2012 / 7435, K. 2012 / 12810 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Takip dayanağı bonoda vade tarihi tanzim tarihinden önce olduğundan senet bono niteliğinde değildir. Mercice bu yön gözetilerek İİK. 170/a maddesi gereğince takibin iptaline karar verilmek gerekir” Bkz. HGK, T. 27.01.1993, E. 1992 / 12-679, K. 1993 / 17 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “...Mercii Hakimliğince de kabul edildiği üzere takip dayanağı senetlerden 10.2.2000 vadeli olan senette tanzim tarihi 29.2.2000 olmakla vadeden sonraki bir tarihtir. TTK.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gerekli aynı kanunun 615/3. maddesi gereğince vadenin, keşide gününden sonraki tarihi göstermesi zorunludur. Bu koşulun aksini gösteren takip dayanağı belge kambiyo senedi vasfı taşımadığından Mercice, İİK.nun 170/a-2 maddesi gereğince itirazın kabulüne ve bu senet yönünden takibin iptaline karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 04.04.2002, E. 2002 / 6396, K. 2002 / 6900 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁵⁵ **Deryal**, s. 99; **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 314; “Somut olayda, takip dayanağı senedin vade ve tanzim tarihinin 30.10.2007 olduğu görülmektedir. Yukarıda da açıklandığı üzere vadenin, tanzim tarihinden önce olması halinde kambiyo vasfı etkilenenecektir. Ancak, her iki tarihin aynı olması bono niteliğini etkilemez. Bu durumda, mahkemece, şikayetin reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile kabulü isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 19.01.2010, E. 2009 / 19965, K. 2010 / 1007 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Takip dayanağı bonoda, tanzim tarihi ile vade tarihinin aynı olması bono vasfını etkilemez. TY. Nin 615. maddesine aykırılık teşkil eden başkaca bir husus bulunmadığına göre, mercice her iki tarihin aynı günü göstermesi nedenine dayanılarak takibin iptaline karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir” Bkz. 12. HD, T. 18.12.1996, E. 1996 / 15550, K. 1996 / 15912 (**Oğuzoğlu**, Abdullah Çetin / **Oğuzoğlu**, Özkan: Açıklamalı – İçtihatlı Bono ve Çek Sorunları, 8. Baskı, İstanbul 2003, s. 6).

⁵⁶ Bir borcun doğduğu gün, ödenmesi ani edimli borçlar (TBK m. 90) açısından genellikle görülen bir durumdur. Kredi aracı olan bononun ise keşide edildiği gün ödenmek üzere düzenlenmesi pek rastlanılacak bir durum değildir. Bununla birlikte, o gün bir yerden alacağı bulunan kişinin, bu alacağı gün içerisinde kendisine ödeninceye kadar, kendi alacaklısına olan borcunu ödemek üzere, alacaklıdan o gün için kendisine kredi sağlamasını istemesi olağandır. Bunun neticesinde alınan kredi karşılığında keşide edilen bonoda keşide tarihi ile vade tarihi aynı gün olarak kararlaştırılabilir. Günlük alacak-borç ilişkilerinin kapatılması açısından bono bu işlevi yerine getiren bir araç olarak da kullanılabilir.

bonolarda vade günün belirlenmesi konusunda bazı özel düzenlemelere yer verilmiştir. Bahse konu düzenlemeye bu başlık altında yer vermeyi daha uygun bulmaktayız.

Bonoda vadenin gün olarak belirlendiği durumlarda süreler hesap edilirken başladığı gün sayılmaz (TTK m. 753/1, 778/1-i). Örneğin; keşide tarihi “01.01.2015” olan bir bono keşide tarihinden 5 gün sonra ödenecekse vade tarihi “06.01.2015” olacaktır. Vadenin ay esasına göre belirlenmesi durumunda vade; ödemenin yapılması gereken ayın o günün karşılığı olan gününde gelmiş olur (TTK m. 706/1). Örneğin; keşide tarihi “01.01.2015” olan bir bono keşide tarihinden 3 ay sonra ödenecekse vade tarihi “01.04.2015” olacaktır. Karşılığı olan gün bulunamadığı takdirde vade o ayın son günü gelmiş olur (TTK m. 776/1). Örneğin; keşide tarihi “31.01.2015” olan bir bono keşide tarihinden 3 ay sonra ödenecekse vade tarihi “30.04.2015” olacaktır.

Bono, keşide tarihinden veya görüldükten bir buçuk ay veya birkaç ay veya yarım ay sonra ödenmek üzere düzenlendiği takdirde, ilk önce tam aylar hesap edilir (TTK m. 706/2). Örneğin; keşide tarihi “20.02.2015” olan bir bono keşide tarihinden 2 buçuk ay sonra ödenecekse öncelikle “20.02.2015” tarihine 2 ay eklenecek ve “20.04.2015” tarihine ulaşılacak, sonrasında bu tarihe 15 gün eklenerek senedin vadesi “05.05.2015” olarak belirlenecektir. Şayet kanun hükmü tatbik edilmeyip; hesaplama önce günler, sonra aylar üzerinden yapılsaydı; öncelikle “20.02.2015” tarihine 15 gün eklenip “07.03.2015” tarihi bulunacaktı. Bu tarihe 2 aylık süreyi de eklemek suretiyle vade “07.05.2015” olarak hesaplanacak ve hesap hatasına düşülecekti (Şubat ayı 28 gün olarak esas alınmıştır).

Vadenin hafta esasına göre belirlenmesi durumunda ise, vade ödemenin yapılması gereken haftanın o günün karşılığı olan gününde gelmiş olur. Örneğin; keşide tarihi “01.01.2015 *Perşembe*” olan bir bono keşide tarihinden 2 hafta sonra ödenecekse vade tarihi “15.01.2015 *Perşembe*” olacaktır. Bonoda vade hususunda belirlenecek “*sekiz gün*” veya “*on beş gün*” ibarelerinden bir veya iki hafta değil, gerçek olarak sekiz veya on beş günlük bir süre anlaşılır (TTK m. 706/4).

Vade olarak bir ayın başı, ortası veya sonu gösterilmişse; bunlardan birinci, on beşinci ve sonuncu günleri anlaşılır (TTK m. 706/3). “*Yarım ay*” ibaresi on beş günlük bir süreyi ifade eder.

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, bonoda keşide yeri ve ödeme yerinin birbirinden farklı olması ve bu yerlerde ayrı takvimlerin geçerli olması halidir. Bir bonoda keşide ve ödeme yerleri birbirinden farklı olursa ve bu yerlerde ayrı takvimler uygulanmaktaysa vadenin bu takvimlerden hangisine göre hesaplanacağı belirsizlik yaratabilir. Bu durumda öncelikle bononun içeriğine bakılmalıdır. Şayet bu konu ile alakalı olarak bono içeriğinde herhangi özel bir düzenleme yer almakta ise buna uyulmalıdır (TTK m. 707/4). Bono içeriğinden tarafların bu husustaki amaçlarını gösteren herhangi bir düzenlemeye rastlanılmadığı takdirde; keşide yeri ile ödeme yeri arasında takvim farkı bulunan belirli bir günde ödenecek bonolarda, vade ödeme yerinin takvimine göre belirlenmiş sayılacaktır (TTK m. 707/1). Takvimleri farklı iki yer arasında düzenlenen bir bono, keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecekse, keşide tarihi, ödeme yerindeki takvim gününe dönüştürülmek suretiyle vade hesap edilmelidir (TTK m. 707/2). Bu hükümler bonoda ibraz sürelerinin hesabında da uygulanacaktır (TTK m. 707/3).

2. Vade Türleri

a. Belirli Bir Günde Ödenecek Bono

Vadesi; belirli bir tarih yazılmak veya kolaylıkla ve tereddüte mahal vermeyecek şekilde belirlenebilecek örtülü bir tarihe yer verilmek suretiyle düzenlenen bonolara belirli bir günde ödenecek bono adı verilir. Belirli günden maksat o günün kolay bir şekilde, herkesçe ve kesin olarak tespit edilebilecek bir gün olmasıdır⁵⁷. Uygulamada en çok görülen vade türü belirli vadedir.

⁵⁷ **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 196.

Belirli bir günde ödenecek bonolarda yer alan vadenin gün, ay ve yıl şeklinde belirlenmesinin zorunlu olup olmadığı hususunda kanunda bir açıklık yoktur. Doktrinde yer alan bir görüşe⁵⁸ göre vadenin gün, ay ve yıl olarak belirlenmesi zorunlu değildir. Keşide tarihinden, vade yılının anlaşılabilmesi şartı ile vadenin gün ve ay olarak belirlenebilmesi mümkündür. Bu görüş taraftarları; bononun büyük ekseriyetle kısa vadeli olarak düzenlendiğini ve uzun vadeli düzenlenmesinin çok istisnai karşılaşılan bir durum olduğunu belirtmişlerdir. Bu sebeple vade kısmında belirtilen gün ve ay keşide tarihinde yer alan gün ve aydan önceyse keşide tarihini takip eden yılın, sonra ise bononun keşide edildiği yılın vade yılı olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir⁵⁹. Örneğin, keşide tarihi “11.03.2015” olan bir bonoda vade tarihi kısmına “31/08” yazılmışsa bu senette vade “31.08.2015” olacakken; aynı senette vade tarihi kısmına “01/02” yazılmış olması durumunda ise vade “01.02.2016” olacaktır.

Doktrinde yer alan bir diğer görüşe⁶⁰ göre ise vade; münderecatında günü, ayı ve yılı barındırmalıdır yahut gün, ay ve yıl vadede yer alan söylemden açıkça ve kolaylıkla çıkarılabilmelidir. Aksi takdirde bu görüş taraftarlarına göre, bahse konu

⁵⁸ “Vadeye ilişkin kayıtların poliçenin muhtevası göz önünde tutularak incelenmesi gerekir... Vade kaydında belirtilmemiş olsa bile, normal olarak herkesin anlayabileceği hususların eksikliği poliçenin (bononun) geçerliliğine etkili olmamalıdır. Mesela “1 Mart 1996” tarihinde tanzim edilen ve keşide tarihi olarak da bu tarihi ihtiva eden senette “1 Haziran” şeklinde vade tayin edilmiş olsa aslında bu poliçenin “1 Haziran 1996” tarihinde ödeneceğini herkes kolaylıkla anlayabilir. Keza “1 Aralık 1996” keşide tarihli bir poliçede vade “1 Şubat” şeklinde gösterilmişse, bundan keşidecinin bu şekilde davrandığı ve aslında vadenin “1 Şubat 1997 olduğu herkesçe görülebilir...” **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 646; “... Sene gösterilmemişse, poliçenin tanzimini izleyen sene içindeki tarih esas olarak alınır. Şu halde 15 Aralık 1993 de keşide edilen poliçeye “15.01” tarihi yazılmışsa vade, 15.01.1994 de hülul eder” **Kınacıoğlu**, s. 116; “...” Muayyen gün” ile belirli bir takvim tarihi kastedilir: 12 Kasım 2012 gibi. Yıl belirtilmezse düzenleme tarihinden itibaren o yıl içindeki senetteki tarihe itibar olunur. Mesela düzenleme tarihi 6.1.2012, vade 6 Haziran ise, bunu 6 Haziran 2012 olarak kabul edebiliriz” **Poroy / Tekinalp**, s. 146, N. 191; “... Kaideten sene tasrih edilmese de olur. Lakin ay ve günün yazılması lazımdır. Sene tasrih edilmemişse ihdas tarihine göre sene tayin edilebilir. Ekseri senetlerin vadesi üç ayı tecavüz etmez. Bu itibarla senedin tanzim tarihine göre kastedilen yılı tespit etmek mümkündür” **Arsılanlı**, s. 52.

⁵⁹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 647; **Arsılanlı**, s. 52.

⁶⁰ **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 197; **Domanıç**, s. 209.

senet bono olarak hüküm ifade etmeyecektir. Yargıtay uygulamaları⁶¹ da doktrinde yer alan bu görüşle paralellik arz etmektedir.

Kanaatimizce de; vade tarihi olarak gün ve ay içerdiği halde yıl içermeyen bonolar batıl sayılmalıdır. Örneğin keşide tarihi “11.03.2015” olan bir bonoda vade tarihi kısmına “31/08” yazılmış olması durumunda, bu bono vadesi belirsiz olduğundan, kanunda gösterilen sınırlı sayıdaki vade türlerinden birini içermediğinden ve vadesi başka şekilde gösterildiğinden bono olarak hüküm ve sonuç doğurmamalı, batıl addedilmelidir (TTK m. 703/2, 778/1-b). Karşı görüş taraftarlarının; ileri sürdükleri gerekçeler makul değildir. Her şeyden önce ekonomik açıdan bono bir kredi aracıdır⁶². Uygulamada kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere her türlü bono ile karşılaşılmalıdır. Kaldı ki; Türk Ticaret Kanunu’nda uzun vadeli bono keşide etmeyi engelleyecek bir hüküm de bulunmamaktadır. Yılı gösterilmemiş bonoyu geçerli saymak tam aksine kanun hükmüne aykırı davranmak olacaktır⁶³. Türk Ticaret Kanunu’nun 703’üncü maddesinin 1’inci fıkrasının d bendi; bononun vadesinin “belirli bir gün” olarak belirlenmesi suretiyle de bono düzenlenmesinin mümkün olduğunu hükme bağlamıştır. Yani kanun açıkça bu tür vade içeren bir bono düzenlenmek isteniyorsa vade belirli olmalı demektir. Uzun vadeli düzenlenmesi de mümkün olan bonoda vadenin gün ve ay olarak belirlenip yıl olarak belirlenmemesi,

⁶¹ “Takip dayanağı bonoda ödeme tarihi bölümünde (22/2) ibaresi yazılmış ve metin içinde bono bedelinin 1 Haziran 1993 tarihinde ödeneceği vade olarak ifade edilmiştir. TTK.nun 690. maddesinin göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanan 615/son maddesine göre, birbirini takip eden vadeleri gösteren poliçelerin batıl olduğu açıklanmıştır. Merci hakimliğinin sonuç itibariyle anılan gerekçe ile takibi iptal ettiği görülmüşse de takip dayanağı bonoda yazılı olan (22/2) ibaresinin tarih olarak kabulü mümkün bulunmamıştır. Sadece ay ve gün yazılması, yılı belirlenmedikçe belli bir tarihi ifade etmez. Bu nedenle merciin bonoda iki ayrı vade bulunduğundan bahisle takibin iptalinde isabet görülmemiştir” Bkz. 12. HD, T. 02.06.1994, E. 1994 / 7192, K. 1994 / 7282 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁶² **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 410; **Domanıç**, s. 342; **Karayalçın**, s. 226; **Bozer / Göle**, s. 128; **Pulaşlı**, s. 217; **Bozkurt**, s. 76.

⁶³ **Domanıç**, s. 209.

keşidecinin iradesinin hangi yıla yönelik olduğu bilinemeyeceğinden, açıkça bu hükme aykırılık teşkil etmektedir.

Belirli bir günde ödenecek bonolarda vade; günü, ayı ve yılı açıkça içerebileceği gibi kapalı bir şekilde de ihtiva edebilir. Tek bir tarihi nitelendirmesi şartı ile böyle bir vade tayini de caizdir⁶⁴. Örneğin; vade “2015 yılı Kurban Bayramı ilk günü” şeklinde tayin edilebilir. Çünkü bu vade herkes tarafından takvime bakmak suretiyle kolaylıkla tespit edilebilecek belirli bir günü ifade etmektedir. Ancak; “2015 yılı Kurban Bayramı” şeklinde tayin edilmiş bir vade belirli bir günü belirtmediğinden, bir zaman aralığına ilişkin kayıt olduğundan, geçerli bir vade olmayacak ve bononun geçersizliğine sebep olacaktır.

Her örtülü tarih, gün ay ve yıl olarak belirlenebilir olsa da, belirli vade olarak kabul edilemez. Burada ölçüt örtülü tarihin, herkesçe bilinmesi veya takvime bakıldığı zaman kolaylıkla belirlenebilir olmasıdır⁶⁵. Kanaatimizce de; takvime bakma dışında ek yükümlülükler ne senet hamiline ne de protesto düzenlemekle görevli noterlere yüklenememelidir. Bu sebeple “2015 yılı Cumhuriyet Bayramı” şeklinde bir vade belirlenmesi geçerli olacakken; “2015 yılı Johann Sebastian Bach’ın vefat günü” şeklinde bir vade belirlenmesi geçerli kabul edilmemelidir.

Belirli bir günde ödenecek bonolarda takvimde mevcut olmayan bir vade tarihine yer verilmiş olması durumunda, belli başlı ihtimaller göz önüne alınmalı ve her biri için farklı bir çözüm getirilmelidir. Öncelikle dikkat edilmesi gereken, bono üzerinde yer alan vade tarihinin takvimde bulunmamasına rağmen, gerçekte takvim hesaplamalarında kullanılan bir takvim günü olup olmadığıdır. Örneğin “31 Haziran 2015” şeklinde bir vade tarihi belirlenmişse her ne kadar bu tarih takvimde mevcut

⁶⁴ **Poroy / Tekinalp**, s. 146, N. 191; **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 196; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 134, N. 460; **Pulaşlı**, s. 134, 135; **Domaniç**, s. 210; **Arslanlı**, s. 52; aksi yönde bkz. **Hirsch**, s. 494.

⁶⁵ **Domaniç**, s. 210.

olmasa da bir ayın 31 gün çekmesi mümkündür. Bonoyu keşide eden kişinin ya da lehtarın böyle bir yanlışlığı fark etmemesi makul görülebilir. Bononun düzenlenmesinde ve tarihin atılmasında hiçbir müdahalesi olmayan lehtarın, keşidecinin yaptığı bu yanlışlık sonrasında hak kaybına uğraması menfaatler dengesine ve dürüstlük kuralına (MK m. 2) aykırılık teşkil edecek, uygulayıcıları da aşırı şekilciliğe itecektir. Bu sebeple böyle bir durumda vade, bahse konu ayın son günü olarak kabul edilmelidir⁶⁶. Örneğimizde vade, bu açıklamalar ışığında “30 Haziran 2015” olacaktır⁶⁷. Aynı şekilde vadesi “30 Şubat 2015” olarak belirlenmiş bir bono da geçersiz sayılmayacak ve vade tarihi “28 Şubat 2015” olarak kabul edilip, bahse konu senet bono olarak ayakta tutulacaktır⁶⁸. Vade tarihi, takvimde bulunmayan bir gün olmasının yanı sıra aynı zamanda takvim hesaplamalarında da kullanılmayan bir günü ihtiva eden bono ise, bono olarak hüküm ifade etmemelidir. Örneğin “32 Aralık 2015” tarihini içeren bir bono batıldır sayılmalıdır. Bir ayın 32 gün çekmesi

⁶⁶ **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 198; **Karayalçın**, s. 115; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 647-648; **Poroy / Tekinalp**, s. 146, N. 191; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 134, N. 460.

⁶⁷ “*Takip dayanağı bono 31.06.2006 vade tarihini taşımaktadır. Mahkemece anılan tarihin imkansız bir tarih olduğundan bahisle İİK'nun 170/a maddesi gereğince takibin iptaline karar verildiği görülmektedir. Dairemizin süregelen içtihatlarında da benimsendiği üzere bonoda yukarıda açıklanan biçimde gerçekte var olmayan bir tarihin vade tarihi olarak gösterilmiş olmasının bono vasfını ortadan kaldıracak kabul etmek hakkın zayiine sebep olur. Her ne kadar Haziran ayının 31. günü söz konusu olmaz ise de, vade tarihinin bu şekilde gösterildiği hallerde bononun vade tarihinin Haziran ayının son günü olacağının kabulü gerekir (HGK'nun 21.06.2000 tarih ve 2000/12-1011 E. - 2000/1076 K.). Mahkemece, açıklanan durum karşısında borçlunun itirazlarının incelenerek oluşacak sonuca göre bir karar vermek gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir*” Bkz. 12. HD, T. 09.03.2007, E. 2007 / 1118, K. 2007 / 4394 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁶⁸ “*İcra takibinin dayanağı 30.02.2004 vade tarihli ve 10.000.000.000. TL. bedelli bononun vade tarihinin gerçeği yansıtmadığından bahisle takibin iptaline karar verilmiştir. Vade tarihinin 30.02.2004 olarak yazılmış olması halinde, belgenin bono olma özelliğinin ortadan kalkacağını kabul etmek, aşırı bir şekilcilik olup, hakkın zayiine neden olur. Her ne kadar Şubat ayının 30. günü söz konusu olamaz ise de, vadenin bu şekilde gösterildiği hallerde bunun yanılgıdan kaynaklandığının ve bu eksikliğin bononun vasfını etkilemediğinin ve Şubat ayının son gününün vade olarak sayılmasının kabulü gerekir. O halde sair itiraz nedenleri incelenerek hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde takibin iptaline karar verilmesi isabetsizdir*” Bkz. 12. HD, T. 10.01.2005, E. 2004 / 22727, K. 2005 / 207 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

mümkün değildir. Bu sebeple bonoyu keşide eden kişinin ya da lehtarın böyle bir yanlışlığı fark etmemesi makul görülemez. Böyle bir durumda yapılan bariz yanlışlığı görmeyen alacaklıyı korumak ve senedi bono olarak ayakta tutmak da yerinde olmayacaktır.

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir konu da; süreli bono adı verilen, belirli bir tarihe kadar ödenmesi şart kılınan bonoların geçerli sayılıp sayılmaması hususudur. Bu bonoların geçerli kabul edilmesi durumunda ne tür vadeyi ihtiva ettiği konusu doktrinde tartışmalıdır. “15.01.2015 tarihine kadar ödeyeceğim” şeklinde vade içeren bir bono doktrindeki hakim görüşe⁶⁹ göre geçerlidir ve belirli bir günde ödenmesi şart kılınmış bir bonodur. Bu görüş taraftarları bahse konu bonoda vadenin; verilen sürenin son günü geleceğini kabul etmektedir⁷⁰. Azınlıkta kalan aksi görüş taraftarlarına göre⁷¹ ise, burada belirli bir günde ödenecek bonodan söz etmek mümkün değildir. Çünkü belirli bir günde ödenecek bonolarda vade günü bellidir ve tektir. Ancak burada alacaklı senedin düzenlendiği andan itibaren “15.01.2015” tarihine kadar her zaman ödemeyi talep edebilmektedir. Dolayısıyla burada aslında belirli bir günde ödenmesi şart kılınmış bir bono değil görüldüğünde ödenecek bir bono söz konusu olmaktadır. Kanaatimizce de “15.01.2015 tarihine kadar ödeyeceğim” şeklinde bir vade tarihi içeren bono, görüldüğünde ödenmesi şart kılınmış bono niteliğinde kabul edilmelidir. Zira bu şekilde tespit edilmiş vade, tek bir güne karşılık gelmemektedir. Bahse konu tarihe kadar ödeme için ibrazın zamanı konusunda

⁶⁹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 661; **Poroy / Tekinalp**, s. 146, N. 191; **Karayalçın**, s. 116; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 135, N. 460.

⁷⁰ **Poroy / Tekinalp**, s. 146, N. 191; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 661; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 135, N. 460; **Karayalçın**, s. 116; aksi yönde “... Saniyen, 30 Mayıs’a (kadar) ibaresi, yılı belli olsa bile, muayyen bir vadeyi ifade etmez. 30 Mayıs’a kadar herhangi bir tarihte ödeme talep edilebileceğine nazaran, ibarede muayyen bir vade bahis mevzuu değildir” **Domaniç**, s. 211.

⁷¹ **Domaniç**, s. 211.

lehtarın ihtiyarı söz konusudur. Çünkü görüldüğünde ödenecek bonoların⁷² ibraz edildiklerinde ödenmeleri gerekir. Ayrıca görüldüğünde ödenecek bonolar, keşide tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir (TTK m. 704/1). Keşideci bu süreyi kısaltabileceği gibi daha uzun bir süre de belirleyebilir (TTK m. 704/1). “15.01.2015 tarihine kadar ödeyeceğim” ibaresini ihtiva eden bir bono, görüldüğünde ödenecek bononun, ibrazı için kanunda öngörülen bir yıllık sürenin keşideci tarafından kısaltılmış veya uzatılmış bir örneği olarak düşünülebilir.

Belirli bir günde ödenecek bonolar; ödeme gününde veya ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir (TTK m. 708). Belirli bir günde ödenecek bono ödeme günü ve ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmemişse ya da ibraz edilmiş ancak ödenmemiş ve ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ödememe protestosu (TTK m. 714/3) düzenlenilmemişse hamilin artık müracaat borçlularına başvuru imkanı kalmaz (TTK m. 730/1-b). Hamilin zamanaşımı süresi içerisinde; yani vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl içerisinde bonoya dayanarak keşideciye ve onun lehine aval verene başvurma hakkı saklıdır. Zamanaşımı süresini de kaçıran senet hamili bu durumda ancak zamanaşımı süresinin dolmasından itibaren bir yıl içinde, sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurmak yoluyla keşideciden alacağını talep edebilir (TTK m. 732, 778/1-d).

b. Keşide Tarihinden Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Bono

Keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar, keşide edildikleri tarihten itibaren öngörülen belirli sürenin geçmesi ile içerdikleri alacak hakkı muaccel

⁷² Görüldüğünde ödenecek bonolar hakkında detaylı bilgi için bkz. Birinci Bölüm, II., C., 2., c. Görüldüğünde Ödenecek Bono.

olan bonolardır⁷³. Türk Ticaret Kanunu’nun 776’ncı maddesinin 1’inci fıkrasının f bendi uyarınca keşide tarihi bononun zorunlu bir şekil unsurudur. Keşide tarihi yer almayan bono, bono olarak hüküm ifade etmez. Dolayısıyla her bono keşide tarihi ihtiva etmelidir. Senet üzerinde yazılı olan keşide tarihinin gerçeği yansıtması zorunlu değildir. Vade hesabında önemli olan gerçek keşide tarihi değil, senet üzerinde keşide tarihi olarak gösterilen tarihtir⁷⁴. Senedin gerçekten keşide edildiği tarih ile senet üzerinde yazan keşide tarihinin birbirini tutmadığı durumlarda senet üzerinde yer alan keşide tarihine itibar olunur ve vade bu tarihe göre belirlenir⁷⁵. Örneğin “30.11.2014” tarihinde keşide edilen bir bonoda senet üzerinde keşide tarihi olarak “01.01.2015” tarihine yer verilmiş olabilir. Bu bonoda şayet vade; “*keşide tarihinden itibaren 30 gün sonra ödeyeceğim*” şeklinde belirlenmişse, burada keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bir bono söz konusudur. Vade hesaplanırken, senet üzerinde yazılı keşide tarihine itibar olunacağından, örneğimizde sürenin başlangıç tarihi olarak “01.01.2015” esas alınmalıdır. Vadeye ilişkin süreler hesaplanırken, bunların başladıkları gün hesaba katılmayacağından “01.01.2015” tarihi dahil edilmeden 30 gün sayılacak ve vade “31.01.2015” olarak belirlenecektir (TTK m. 753).

Keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda, kesin bir şekilde hesaplanabilen tek bir vade gününün bulunması zorunludur⁷⁶. Örneğin “*keşide tarihinden itibaren 3 ay 10 gün sonra ödeyeceğim*” ibaresi kesin bir şekilde hesaplanabilen tek bir günü ifade etmektedir ve keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolara misal olarak gösterilebilir. Ancak “*keşide tarihinden itibaren 3 ay içerisinde ödeyeceğim*” şeklinde bir ibareye yer verilmiş olan bononun keşide

⁷³ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 662; Karayalçın, s. 116; Arslanlı, s. 53; Domaniç, s. 207; Poroy / Tekinalp, s. 146, N. 192; Pulaşlı, s. 135; Bozer / Göle, s. 92; Can / Güner, s. 121.

⁷⁴ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 662; Domaniç, s. 207; Bozer / Göle, s. 92.

⁷⁵ Domaniç, s. 207; Karayalçın, s. 116; Bozer / Göle, s. 92.

⁷⁶ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 662.

tarihinden belli bir süre sonra ödenecek bonolara örnek olarak gösterilmesi mümkün değildir⁷⁷. Bu şekilde keşide edilmiş bono, ödeme için ibraz süresi kısaltılmış görüldüğünde ödenecek bir bono olarak nitelendirilmelidir.

Kanunda sayılan vade türleri örnek babında sayılmadığından, vade türleri konusunda sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesi geçerli olduğundan, keşideci bu vade türünde, sürenin keşide tarihinden itibaren değil de başka bir günden itibaren hesap edileceği şartını ileri süremez⁷⁸. Aksi takdirde senet bono olarak hüküm ifade etmez.

Keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar da belirli bir günde ödenecek bonolar gibi, ödeme gününde veya ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir (TTK m. 708). Keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bir bono ödeme günü ve ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmemişse ya da ibraz edilmiş ancak ödenmemiş ve ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde ödememe protestosu (TTK m. 714/3) düzenlenilmemişse, hamilin artık müracaat borçlularına başvuru imkanı kalmaz (TTK m. 730/1-b). Hamilin zamanaşımı süresi içerisinde, yani vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl içerisinde, keşideciye ve onun lehine aval verene başvurma hakkı saklıdır. Zamanaşımı süresini de kaçıran senet hamili bu durumda ancak zamanaşımı süresinin dolmasından itibaren bir yıl içinde, sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurmak yoluyla keşideciden alacağını talep edebilir (TTK m. 732, 778/1-d).

c. Görüldüğünde Ödenecek Bono

Görüldüğünde ödenecek poliçe Türk Ticaret Kanunu'nun 704'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde hükmü Türk Ticaret Kanunu'nun 778'inci maddesinin 1'inci fıkrasının b bendi uyarınca mahiyetine uygun düştüğü oranda bono

⁷⁷ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 662.

⁷⁸ Poroy / Tekinalp, s. 147, N. 193; Arslanlı, s. 53.

hakkında da uygulama alanı bulacaktır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde; görüldüğünde, ibrazında⁷⁹, talep edildiğinde, her zaman gibi ibareler içeren yahut vade içermeyen⁸⁰ (TTK m. 672/2) bonolar görüldüğünde ödenecek bonolardır⁸¹.

Görüldüğünde ödenecek bonoların ibraz edildiklerinde ödenmeleri gerekir. Ayrıca görüldüğünde ödenecek bonolar, keşide tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir (TTK m. 704/1). Bu süre, keşideci ve cirantalar tarafından kısaltılabilir. Ancak cirantanın kısaltma yetkisi sınırlıdır. Keşideci sürenin kısaltılması ya da uzatılması hakkında irade beyan etmişse, artık cirantanın kısaltma yetkisi yoktur⁸². Ciranta keşidecinin iradesinin aksine herhangi bir kayda bono üzerinde yer veremez. Bunun yanı sıra, keşidecinin yapmış olduğu kısaltma bütün senet borçlularının sorumluluğu için önem arz ederken, cirantanın yapmış olduğu kısaltma yalnız kendi sorumluluğu için önem arz eder⁸³. Bu süreyi uzatma yetkisi ise sadece keşidecidedir. Örneğin; “01.01.2015” tarihinde keşide edilmiş bir bononun görüldüğünde ödenmesi şart kılınmışsa, bahse konu bono en geç

⁷⁹ “... Vade olarak (ibrazında) denmiş olup bu da görüldüğünde ödenmesi anlamında olup böyle vade tarihi T.T.K.nun 690. maddesi yolu ile uygulanması gerekli 615. maddesine aykırı değildir. Bu nedenle mercii gerekçesinde isabet yoksa da görüldüğünde ödenmesi şart kılınan senedin tanzim tarihinden itibaren bir sene içinde ibrazı gerekir” Bkz. 12. HD, T. 23.11.1981, E. 1981 / 7344, K. 1981 / 8747 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁸⁰ “...Takip dayanağı bononun tanzim tarihi itibarıyla uygulanması gereken TTK.nun 688.maddesi uyarınca; vade, bononun unsurlarından olsa da aynı Kanunun 689/2. maddesi gereğince vadesi gösterilmemiş bir bono görüldüğünde ödenmesi şart bir bono sayılır. TTK.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken aynı Kanunun 616. maddesine göre ise görüldüğünde ödenecek bononun tanzim tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenmek üzere ibrazı zorunludur. Bir başka anlatımla vade unsurunu taşımayan senedin, TTK.nun 616. maddesinde belirtildiği üzere görüldüğünde ödenecek bono olarak düzenlendiğinin kabulü gerekeceğinden, bu eksiklik senedin bono olma vasfını etkilemez...” Bkz. 12. HD, T. 28.03.2013, E. 2013 / 2258, K. 2013 / 11778 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁸¹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 662; **Poroy / Tekinalp**, s. 147, N. 193; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 200; **Arsılanlı**, s. 53; **Can / Güner**, s. 122; **Şimşek**, s. 83; **Karayalçın**, s. 116.

⁸² **Poroy / Tekinalp**, s. 147, N. 194; **Domaniç**, s. 204.

⁸³ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 663; **Kınacıoğlu**, s. 114.

“01.01.2016” tarihine kadar keşideciye ödenmek üzere ibraz edilmelidir. Bu örnekte ödeme için ibrazın son günü keşideci tarafından “01.01.2017” olarak belirlenebileceği gibi “07.01.2015” olarak da belirlenebilir. Ancak cirantalar bu bir yıllık süreyi yalnızca kısaltabileceğinden “01.01.2016” tarihinden daha sonraki bir tarihi ödemek üzere ibrazın yapılabileceği son tarih olarak belirleyemezler.

Görüldüğünde ödenecek bonolarda söz konusu bir yıllık ibraz süresinin kaçırılması halinde bononun ihtiva ettiği hak muaccel olmaz. Senet hamilinin müracaat borçlularına başvurma hakkı sona erer. Ancak hamil senedi düzenlemek suretiyle asli borçlu sıfatını kazanan keşideciye ve onun lehine aval veren kişiye zamanaşımı süresi içerisinde başvurup alacağını elde edebilir⁸⁴.

Bonoda zamanaşımı süreleri Türk Ticaret Kanunu’nun 749’uncu maddesinde düzenlenmiştir (TTK m. 778/1-h). Türk Ticaret Kanunu’nun 749’uncu maddesinin 1’inci fıkrası uyarınca; poliçeyi kabul edene karşı ileri sürülebilecek talep hakları, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğramaktadır. Bonoda asli borçlu keşideci olduğuna göre keşideciye karşı ileri sürülebilecek talep hakları, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl içinde zaman aşımına uğrayacaktır⁸⁵. Bonoda

84 “Dava, kambiyo senetlerine mahsus yolla yapılan icra takibinde borca itiraza ilişkindir. Dosya kapsamından, takip dayanağı bonoda tanzim tarihi yazılı olmasına rağmen vade kaydının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Vade kaydı bulunmayan bono görüldüğünde ödenecek bono vasfındadır. Görüldüğünde ödenecek bonoların tanzim tarihinden itibaren 1 yıl içinde ibrazı zorunludur. Bu nevi bonolar 1 yıl içinde ibraz edilmezse lehtar ve cirantalar borçtan kurtulur; ancak keşidecinin ve avalistlerin sorumluluğu devam eder” Bkz. 12. HD, T. 14.12.2010, E. 2010 / 17328, K. 2010 / 30194 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

85 “...Hamil, görüldüğünde ödenecek bonoyu tanzim tarihinden itibaren bir yıl içinde ödenmek üzere ibraz etmez ve ödememe protestosu keşide etmez ise, tanzim eden dışında ciranta lara ve diğer borçlulara karşı müracaat hakkını yitirir. Somut olayda, 20.01.2008 tanzim tarihli görüldüğünde ödenecek 36.000,00 TL bedelli bonoya dayalı olarak örnek 10’a göre takip yapıldığı, takip dayanağı bononun, tanzim edeninin davacı borçlu İ. T., lehtarının B. S. olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu bononun bir yıl içinde ibraz edilmemiş olması hamilin bononun asıl borçlusu olan tanzim edene karşı yöneltebileceği haklarını ortadan kaldırmaz. Bonoyu tanzim edene karşı yöneltebilecek talep hakları, vadeden itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar...” Bkz. 12. HD, T. 21.06.2012, E. 2012 / 14627, K. 2012 / 21989 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

keşideci için zamanaşımı vade tarihinden itibaren cereyan etmektedir. Ancak görüldüğünde ödenecek bonolarda ibraz süresi içerisinde senet hamili senedi ödenmek üzere keşideciye ibraz etmezse, vade belirlenememiş olacaktır. Bu durumda zamanaşımı süresinin hangi tarihte başlayacağını tespit edilmesi gerekmektedir. Kanunda hüküm bulunmayan bu husus doktrinde yer alan görüşler ve Yargıtay kararları ile şekillenmiştir. Görüldüğünde ödenecek bonolarda ibraz süresinin kaçırılması, vadenin geçirilmesi hükmünde kabul edilmektedir⁸⁶. Bu sebeple keşideci ile keşideci lehine aval verene başvurmak için öngörülen zamanaşımı süresi ibraz için öngörülen sürenin sonundan itibaren işlemeye başlamalıdır⁸⁷. Örneğin “01.01.2015”

⁸⁶ “...Vadesi gösterilmemiş bononun bir yıl içinde ibraz edilmemiş olması, zamanaşımı müddeti dolmadıkça senet keşidecisini sorumluluktan kurtarmaz. Senedin süresi içinde, yani keşide tarihinden itibaren bir yıl içinde ibraz edilmemesi vadenin geçirilmesi hükmünde olup, bu halde rücu hakkı düşeceğinden cirantalara müracaat edilemez. Fakat zamanaşımı süresi dolmadıkça senedi tanzim eden borçlunun (keşidecinin) sorumluluğu devam eder...” Bkz. 12. HD, T. 28.03.2013, E. 2013 / 2258, K. 2013 / 11778 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); aynı yönde bkz. 12. HD, T. 11.06.2013, E. 2013 / 13042, K. 2013 / 21986 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 24.02.2015); **Bozkurt**, s. 130; **Poroy / Tekinalp**, s. 148, N. 194.

⁸⁷ “Takibe konu bononun tanzim tarihine göre uygulanması gereken 6762 Sayılı TTK'nun 689/2. maddesi gereği, vadesi gösterilmemiş olan bono görüldüğünde ödenir. TTK'nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken TTK'nun 615/1. maddesi gereği bonoda vade gösterilmemiş ise, görüldüğünde ödenmesi gereken bono olarak düzenlendiğinin kabulü zorunlu olup, aynı Kanunun 616. maddesine göre de bu gibi bonoların tanzim tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödenmek üzere ibrazı zorunludur. Vadesi gösterilmeyen bononun 1 yıl içinde ibraz edilmemiş olması, TTK'nun 661. maddesi gereği zamanaşımı süresi dolmadıkça, senet keşidecisini sorumluluktan kurtarmaz. Zamanaşımı da bononun en geç ibrazı gereken (1) yıllık sürenin bitiminden itibaren başlar” Bkz. 12. HD, T. 04.07.2013, E. 2013 / 16785, K. 2013 / 25070 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “...T.T.K.nun 689/2 nci maddesi gereği, “vadesi gösterilmemiş olan bono görüldüğünde ödenir” T.T.K.nun 690. maddesi göndermesiyle bonolarda da uygulanması gereken T.T.K.nun 615/1. maddesi gereği bonoda vade gösterilmemiş ise, görüldüğünde ödenmesi gereken bono olarak düzenlendiğinin kabulü zorunlu olup, aynı kanunun 616 ncı maddesine göre de bu gibi bonoların tanzim tarihinden itibaren 1 yıl içinde ödenmek üzere ibrazı zorunludur. Mahkemenin gerekçesinde de bu husus dile getirilmiştir. Ancak bonoda vadenin bu şekilde gösterilmemiş olması, senedin bono niteliğini yitirmesine sebep olmayacağından, kambiyo senetlerine mahsus haciz yoluyla takip yapılmasına engel değildir. Vadesi gösterilmeyen bononun 1 yıl içinde ibraz edilmemiş olması, T.T.K.nun 661. maddesi gereği zamanaşımı süresi dolmadıkça, senet keşidecisini sorumluluktan kurtarmaz. Zamanaşımı da bononun en geç ibrazı gereken (1) yıllık sürenin bitiminden itibaren başlar” Bkz. 12. HD, T. 24.05.2011, E. 2010 / 29694, K. 2011 / 10326 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “TTK.nn 616. maddesi hükmüne göre görüldüğünde ödenmek üzere keşide olunan senedin keşide gününden itibaren bir yıl içinde ödenmesi için ibrazı lazımdır. TTK.nun 661. madde hükmüne göre poliçeyi kabul edene veya

tarihinde keşide edilmiş bir bononun görüldüğünde ödenmesi şart kılınmışsa, bahse konu bono en geç “01.01.2016” tarihine kadar keşideciye ödenmek üzere ibraz edilmek zorundadır. Aksi takdirde senet hamilinin “01.01.2016” tarihinden sonra müracaat borçlularına başvuru imkanı kalmaz. “01.01.2019” tarihine kadar bononun asli borçlusu olan keşideciye ve onun lehine aval vermiş olan kimseye başvurmak mümkündür.

Türk Ticaret Kanunu’nun 704’üncü maddesinin 2’inci fıkrasına göre; *“Düzenleyen, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin belirli bir günden önce ödenmek üzere ibraz edilmeyeceği hakkında şart koyabilir. Bu takdirde ibraz süresi o tarihten başlar”*. Madde metninden de anlaşılacağı üzere ibraz yasağına ilişkin kayıt yalnızca keşideci tarafından konulabilir. Şayet ibraz yasağına ilişkin kayıt içeren bir bono keşide edilmiş ise, bu durumda bononun keşide edildiği tarihten itibaren işleyecek olan bir yıllık ibraz süresinin başladığı an değişecek ve bahse konu sürenin başlama anı ibraz yasağının bittiği gün olacaktır. Örneğin “01.01.2015” tarihinde keşide edilmiş bir bononun görüldüğünde ödenmesi şart kılınmış ve 2 ay ödenmek üzere ibrazı yasaklanmışsa, bu durumda ibraz süresinin son günü “01.03.2016” olacaktır. Zamanaşımı süresi de bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Görüldüğünde ödenecek bonolar yukarıda da bahsedildiği üzere⁸⁸ ibraz süresi içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmeli ve ibraz edildiğinde ödenmelidir. Görüldüğünde ödenecek bir bono; ibraz süresi içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmemişse (TTK m. 730/1-a) ya da ibraz edilmiş ancak ödenmemiş ve ibraz süresi içerisinde ödememe protestosu düzenlenilmemişse, hamilin artık müracaat

bonoyu keşide edene karşı açılacak davalar, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Bu üç yıllık süre görüldüğünde ödenecek senetlerde, ödenmesi için ibrazı gereken bir yıllık sürenin bitimi tarihinden itibaren işlemeye başlar. Senedin keşide tarihi 13.8.1977 olup ödenmesi için 13.8.1978 tarihine kadar ibrazı gerekmiştir. Bu tarihe göre üç yılın ilavesi ile (13.8.1981) tarihinde senet zamanaşımına uğramış olmaktadır” Bkz. 12. HD, T. 10.05.1985, E. 1985 / 2995, K. 1985 / 2865 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

⁸⁸ Bkz. Birinci Bölüm, II., C., 2., c. Görüldüğünde Ödenecek Bono.

borçlularına başvuru imkanı kalmaz (TTK m. 730/1-b). Zamanaşımı süresi içerisinde, yani ibraz için öngörülen sürenin sonundan itibaren üç yıl içerisinde, hamilin keşideciye ve onun lehine aval verene başvurma hakkı saklıdır. Zamanaşımı süresini de kaçıran senet hamili bu durumda ancak zamanaşımı süresinin dolmasından itibaren bir yıl içinde, sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurmak yoluyla keşideciden alacağını talep edebilecektir (TTK m. 732, 778/1-d).

d. Görüldüğünden Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Bono

Görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek olan bono; vadesi, görülmek üzere ibrazını müteakip, senet üzerinde yer verilen sürenin geçmesi ile belirlenecek olan bonodur⁸⁹. Bu tip bonolarda vade iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki belirsiz kısım ikincisi ise belirli kısımdır⁹⁰. Belirsiz kısım, senedin keşide tarihi ile başlar ve bazen görülmek üzere ibraz ile bazen de tarih tespit protestosu ile nihayete erer. Belirli kısım ise, belirsiz kısmın sonu ile başlayan ve bono üzerinde serbestçe kararlaştırılan “*belirli bir sürenin*” geçmesi ile sona eren kısımdır.

Vade türleri içerisinde poliçe ile bono arasındaki en bariz farklılık bu vade türünde kendisini göstermektedir⁹¹. Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek poliçeler Türk Ticaret Kanunu’nun 705’inci maddesinde ele alınmıştır. Hükme göre; “(1) Görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bir poliçenin vadesi, kabul şerhinde yazılı tarihe veya protesto tarihine göre belirlenir. (2) Kabul şerhinde tarih gösterilmemiş ve protesto da çekilmemiş olursa poliçe, kabul eden hakkında, kabule ibraz için öngörülmüş bulunan sürenin son günü kabul edilmiş sayılır”. Bu maddenin bono hakkında bire bir tatbiki mümkün değildir. Çünkü madde kabul müessesesine

⁸⁹ **Poroy / Tekinalp**, s. 148-149, N. 198; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 665-666; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 133, N. 456.

⁹⁰ **Domaniç**, s. 205.

⁹¹ **Bozkurt**, s. 130.

göre şekillendirilmiştir. Ancak ikili bir ilişki olan bonoda kabul yoktur. Dolayısıyla bonoda saf bir şekilde “*görölmekten*” bahsedebiliriz.

Türk Ticaret Kanunu’nun 779’uncu maddesinin 2’inci fıkrasında göröldüğünden belirli bir süre sonra ödenmek üzere keşide edilmiş bonoların keşideciye ne zamana kadar ibraz edilmesi gerektiği hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Hükme göre; göröldüğünden belirli bir süre sonra ödenmesi şart olan bonoların; keşideciye 693’üncü maddede yazılı süreler içinde yani keşide tarihinden itibaren bir yıl içerisinde ibraz edilmesi gerekir. Bu süre göröldüğünde ödenecek bonolarda olduğu gibi keşideci ve şayet keşideci aksini öngörmemişse cirantalar tarafından kısaltılabilir. Bu süreyi uzatma yetkisi ise sadece keşidecidedir. Ancak buradaki ibraz göröldüğünde ödenecek bonolardaki ibraz gibi ödeme için yapılan bir ibraz değildir. Buradaki ibrazın amacı senet üzerinde yazılı olan vadeye ilişkin sürenin başlamasını sağlamaktır. Bu ibraz ile keşideci senet üzerine senedin göröldüğüne ilişkin herhangi bir ibare ile ibraz edilen günü yazıp senedi imzalamalıdır. Bu sayede vadenin hesaplanabilmesi için gerekli olan sürenin başlangıcı tespit edilecek ve vade tarihi belirlenebilecektir. Aslında göröldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda iki kere ibraz söz konusudur. İlk ibraz; vadenin belirlenebilmesi için keşide tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde yapılacak olan tarih tespit ibrazı (göstermeye ilişkin ibraz), ikinci ibraz ise ödeme günü veya ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde yapılması gereken ödeme için ibrazdır. Örneğin; “01.01.2015” tarihinde keşide edilmiş bir bononun göröldükten 3 ay sonra ödenmesi şart kılınmış ise, bu bono, ibraz süresi hususunda daha uzun ya da daha kısa bir süre öngörölmemişse, en geç “01.01.2016” tarihine kadar vadenin hesaplanacağı tarihin belirlenebilmesi için keşideciye ibraz edilmelidir. Bu ibraz misalen “11.03.2015” tarihinde yapılmış ise keşideci senet üzerine “11.03.2015 tarihinde görölmüştür, (imza)” şeklinde bir beyanda bulunacaktır. Yapılacak olan beyanın mutlaka tarih içermesi gerekmektedir. Çünkü bu ibrazın amacı zaten vade tarihi hesabının hangi günden itibaren yapılacağını tespitidir. Keşidecinin senedi görmekten kaçınması ya da senet üzerine senedi göröldüğüne ilişkin kayıt yazıp imzalamış olmasına rağmen bu

kayda tarih atmaktan imtina etmesi halinde izlenecek yolun ne olması gerektiği üzerinde durulmalıdır. Bu durumda hamil ibraz olunan tarihi belirlemek adına bir tarih tespit protestosu düzenletecek ve vade bu protestonun tarihine göre hesaplanacaktır⁹². Hamil, tarih tespit protestosu çekirmeyi ihmal ederse; senet üzerinde senedin görüldüğüne ilişkin ibare ve imza bulunduğu için keşideci ibrazın yapılabileceği son gün bonoyu görmüş kabul edilecektir. Bu durumda ibraz, Türk Ticaret Kanunu'nun 705'inci maddesinin 2'inci fıkrasına göre, yapılabileceği son gün yapılmış sayılacak ve vade hesabında da bu gün esas alınacaktır (TTK m. 778/1-b). Verdiğimiz örneği buraya uyarlayacak olursak; "01.01.2015" keşide tarihli, "11.03.2015" tarihinde ibraz edilen görüldükten 3 ay sonra ödenecek bono, keşideci tarafından "11.03.2015" tarihinde görülmüştür yazılıp imzalanmışsa, vade tarihi "11.06.2015" olacaktır. Yalnızca görülmüştür yazıp imzalanmış fakat tarih kaydını düşmemişse, bu durumda vade senet hamilinin tarih tespit protestosu çekip çekmemesine göre şekillenecektir. Senet hamilinin "20.03.2015" tarihinde tarih tespit protestosu çektiğini varsayarsak vade "20.06.2015" olacakken, tarih tespit protestosu çekmediğini varsayarsak vade "01.04.2016" olacaktır.

Görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek bononun ödenmek üzere ibrazı süresiz olarak yasaklanamaz. Çünkü vadenin tespiti için ibraz zorunlu bir husustur. Bu durumda ödeme için ibraz süresi yasağın bittiği tarihten itibaren başlar.

Görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda; keşide tarihinden itibaren bir yıl içerisinde vadenin belirlenebilmesi için gerekli olan ilk ibraz yapılmazsa (TTK m. 730/1-a) ya da bahse konu ilk ibraz yapılmış ve vade belirlenmiş olmasına karşın ödeme gününü takip eden iki iş günü içerisinde (TTK m. 714/3) ödeme yapmayı reddeden keşideciye karşı ödememe protestosu çekilmezse hamil müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirir (TTK m. 730/1-b). Ancak hamil; keşideci ve onun

⁹² **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 202; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 665; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 133, N. 456; **Pulaşlı**, s. 136; **Bahtiyar**, s. 53.

lehine aval veren kişiye bonoya dayanarak zamanaşımı süresi içerisinde başvurabilir. Kanaatimizce zamanaşımı süresi; ilk ibraz (tarih için ibraz) hiç yapılmayıp vade tarihinin belirlenmediği durumlarda, ibraz için öngörülen sürenin sonuna belirli olan sürenin eklenmesiyle bulunacak tarihten itibaren; süresi içerisinde ödememe protestosu çekilmediği durumlarda ise vade tarihinden itibaren 3 yıl olacaktır. Zamanaşımı süresini de kaçıran senet hamili bu durumda ancak zamanaşımı süresinin dolmasından itibaren bir yıl içinde, sebepsiz zenginleşme hükümlerine başvurmak yoluyla keşideciden alacağını talep edebilecektir (TTK m. 732, 778/1-d).

III. ÖDEME İÇİN İBRAZ KAVRAMI

A. GENEL OLARAK

Kıymetli evrakın tanımı Türk Ticaret Kanunu'nun 645'inci maddesinde yapılmıştır. Madde metninde; *“Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunların içerdikleri hak senetten ayrı olarak ileri sürülemediği gibi başkalarına da devredilemez”* denilmektedir. Esasen kıymetli evrakın unsurları bu maddede gizlenmiş durumdadır. Bu unsurlardan ilki kıymetli evrakın soyut unsuru da dediğimiz hak unsurudur. İkinci unsur; hakkın içerisinde yer aldığı ve kıymetli evrakın somut unsurunu teşkil eden kıymetli evraka vücut kazandıran senet unsurudur. Üçüncü unsur ise; hakkı ve senedi senet kayıtları sayesinde birbirine bağlayan ve hakkın senetsiz ileri sürülmesini ve devredilmesini engelleyen bağlılık unsurudur.

Kıymetli evrakın tanımından ve unsurlarından da anlaşılacağı üzere kıymetli evrakta hak ve senet birbirine sıkı sıkıya bağlanmıştır. Bu bağlılık o kadar kendini hissettirir ki; kural olarak, kıymetli evrakta senet yoksa hak da yoktur. Senet olmadan

hakkın devri mümkün olmadığı gibi senetsiz ödeme talebi de mümkün değildir. Bunun sonucu olarak kıymetli evrakta ödeme talep edilecekse senedin ibrazı zorunludur⁹³.

İbraz; kambiyo senetlerinde duruma göre bazen senet bedelinin ödenmesi talebini (ödeme için ibraz), bazen senet bedelinin kabulü talebini (kabul için ibraz), bazen de senedin görülmesi talebini (göstermeye ilişkin ibraz, tarih tespit ibrazı) açık ya da örtülü bir şekilde bünyesinde barındıran kanunun kendisine belli başlı sonuçlar bağladığı bir hukuki fiildir^{94, 95}.

Kambiyo senetlerinin içerdiği alacak hakkı “*götürülecek borç*”⁹⁶ değil “*aranacak borç*”⁹⁷ niteliğindedir⁹⁸. Bunun sebebi kambiyo senetlerinin tedavül gücü yüksek senetler olmasıdır. Dolayısıyla ibraz sayesinde, her şeyden önce sürekli olarak tedavül eden kambiyo senedinin son hamilinin kim olduğu senet borçlusu tarafından tespit edilebilmektedir⁹⁹. İbraz burada hem bir kanuni zorunluluk hem de ödeme

⁹³ TTK m. 646/1: “*Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür*”; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 174, N. 645.

⁹⁴ Hukuk sisteminin kendisine sonuç bağladığı insan davranışlarına hukuki fiil adı verilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman**, Kemal / **Barlas**, Nami: Medeni Hukuk, 10. Bası, İstanbul 2003, s. 116-118; **Ayan**, Mehmet: Medeni Hukuka Giriş, 6. Baskı, Konya 2011, s. 114, 115; **Sümer**, Haluk Hadi (editör) / **Ulukapı**, Ömer (editör): Temel Hukuk Bilgisi, 6. Baskı, Konya 2011, s. 180.

⁹⁵ **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 266; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 174, N.647.

⁹⁶ Borçlunun borcunu alacaklının yerleşim yerinde ifa etmek zorunda olduğu borçlara götürülecek borç adı verilir. Götürülecek borç konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman**, M. Kemal / **Öz**, M. Turgut: Borçlar Hukuku – Genel Hükümler, C. 1, 11. Baskı, İstanbul 2013, s. 333, 334; **Akıncı**, Şahin: Borçlar Hukuku Bilgisi, 6. Baskı, Konya 2012, s. 206; **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012, s. 945.

⁹⁷ Alacaklının veya temsilcisinin, borçlunun yerleşim yerine gelerek ifayı talep etmek zorunda olduğu olduğu borçlara aranılacak borç adı verilir. Aranacak borç konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman / Öz**, s. 333; **Eren**, s. 945.

⁹⁸ **Karayalçın**, s. 134; **Bahtiyar**, s. 82; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 265; **Şimşek**, s. 84; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 174, N. 645.

⁹⁹ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 174, N. 646.

yapabilmek için pratik bir gerekliliktir¹⁰⁰. Bunun yanı sıra ibraz sayesinde senet borçlusu senedi görebilecek ve ödenmek üzere ibraz edilen senedin kendisinin keşide ettiği senet olup olmadığını, geçerlilik şartlarını eksiksiz bir şekilde taşıyıp taşımadığını, ciro zincirinin düzgün olup olmadığını, düzgünse ibraz işlemini gerçekleştiren son hamilin ödemeyi talep edebilecek kişi olup olmadığını inceleme fırsatını elde edecektir¹⁰¹. İbrazın bir diğer fonksiyonu ise mükerrer ödemenin engellenmesine hizmet etmesidir¹⁰². Türk Ticaret Kanunu'nun 709'uncu maddesine göre, borçlu kısmi ödeme yapıyorsa; ödediği meblağın senet üzerine yazılmasını ve ödediği meblağın karşılığında senet hamilinden kendisine makbuz verilmesini isteme hakkı bulunmaktadır¹⁰³. Şayet borçlu tam ödeme yapıyorsa; senet hamilinden senedin üzerine bir ibra şerhi yazmasını ve senedi kendisine teslim etmesini istemeye de hakkı vardır¹⁰⁴. Bu sayede ibraz mükerrer ödemelerin önüne geçilmesini de temin etmektedir.

¹⁰⁰ **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 265-266.

¹⁰¹ **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 266; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 174, N. 646.

¹⁰² **Şimşek**, s. 84.

¹⁰³ “TTK. `nun 690. maddesinin göndermesi ile bonolarda da uygulanan TTK. `nun 621. maddesine göre kısmi ödeme halinde muhatap bu ödemenin poliçe üzerine işaret edilmesini ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir. Takip dayanağı bonoda kısmi ödeme ile ilgili yazılmış bir işaret yoktur. Ödeme belgesi olarak dayatılan makbuzlar ise banka dekontlarıdır ve takip dayanağı bono karşılığı ödendiğine dair makbuzlarda bir yollama da bulunmamaktadır. Bu ödemelerin bono karşılığı yapıldığı alacaklı vekili tarafından kabul edilmediğine ve aksi de borçlu tarafından kanıtlanamadığına göre itiraz tamamen reddedilmek gerekirken kısmen kabulü isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 02.12.1991, E. 1991 / 5104, K. 1991 / 12575 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “TTK'nun 730. maddesi yollamasıyla çeklerde de uygulanması gereken aynı Yasanın 621/3. maddesinde hamilin kısmi ödemeyi reddedemeyeceği ve kısmi ödeme yapılması halinde kendisine makbuz verilmesini veya ödemenin poliçe (çek) üzerine yazılmasını isteyebileceği öngörülmüştür. Somut olayda çek arkasına yazılmış olan ve daha sonra davalı tarafından karalandığı anlaşılan 800.000.000.- TL tutarındaki meblağın gerçek bir ödemeyi yansıtmadığının davalı hamil tarafından usulen kanıtlanması gerekir. Mahkemece bu husus göz ardı edilerek yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir” Bkz. 19. HD, T. 10.02.2000, E. 1999 / 7164, K. 2000 / 798 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁰⁴ TBK m. 104/3: “Borç senedi borçluya geri verilmişse, borç sona ermiş sayılır”; “... TTK.nun 621. maddesinde emre muharrer senetlerin, gösterilen ödeme şekilleri sayılı ve sınırlı olmayıp,

B. ÖDEME İÇİN İBRAZIN TABİ OLDUĞU USUL VE ESASLAR

1. İbrazin Konusu

İbrazin konusu bononun aslıdır¹⁰⁵. Bononun aslından kasıt keşideci tarafından düzenlenmiş ve ıslak imzalanmış kendisidir. Bononun noter onaylı olsa bile sureti veya fotokopisi senedin aslının yerine geçmez ve ödeme için ibraza konu teşkil edemez¹⁰⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 743'üncü maddesi uyarınca poliçede nüsha tanzimi mümkündür ve nüsha poliçenin bir diğer kendisidir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun; poliçeye ilişkin hükümlerinden bonoya tatbiki mümkün olanları kaleme alan 778'inci maddesinde 743'üncü maddeye herhangi bir atıf bulunmadığından bonoda nüsha tanzimi yapılamaz¹⁰⁷. Bu sebeple bonoda bir nüsha düzenleyip bunu ödeme için ibraz etmek mümkün olmayacaktır. Ancak poliçe için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

tarafların iradesine bırakılmış bazı ödeme şekilleri sayılı ve sınırlı olmayıp, tarafların iradesine bırakılmış bazı ödeme türlerini göstermektedir. Bu itibarla dava konusu teminat bonosu ve aynı alacak için düzenlenen bir kısım çeklerin davacı alacaklı elinde bulunması her halde bedellerinin ödenmediği anlamına gelmez. Bu nedenle mahkemenin bono ve çekler davacı elindedir o halde bedelleri ödenmemiştir şeklindeki gerekçesine itibar olunamaz. Diğer yandan, her ne kadar ibraz olunan belgede ödemenin hangi borca mahsuben yapıldığı açıklanmamış ise de TBK.nun 86. maddesine göre yapılan ödemenin kural olarak muaccel olan bu borca mahsup edilmesi ve bu husustaki karinenin davalılar davalılar lehine olduğunun kabulü gerekir. Ancak davacının bu ödemenin dava konusu bono dışında başka bir ilişki nedeniyle yapıldığını kanıtlaması halinde ise elbette ki davalıların TBK.nun 86. maddesinden yararlanmaları mümkün olmayacaktır. Açıklanan bu nedenlerle ödendiği mahkemece de kabul olunan 17.616.000 TL.lık ödemenin başka bir ilişki nedeniyle yapıldığı hususundaki ispat külfetinin davacıda olduğu nazara alınarak davacıdan varsa bu konudaki delilleri istenmek, değerlendirilmek ve hasıl olacak sonuca göre karar verilmek gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış hükmün bu nedenlerle davalılar yararına bozulması gerekmektedir” Bkz. 11. HD, T. 17.06.1991, E. 1990 / 2569, K. 1991 / 4102 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁰⁵ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s.178, N. 662; **Poroy / Tekinalp**, s.148, N. 299; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 670; **Can / Güner**, s. 124; **Bozkurt**, s. 133.

¹⁰⁶ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s.178, N. 662; **Poroy / Tekinalp**, s.148, N. 299; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 670; **Can / Güner**, s. 124.

¹⁰⁷ Poliçede nüsha tanzim edilmesindeki amacın; nüshanın muhataba kabul için gönderilmesi olduğu, bu sırada senet aslının ise tedavületmesinin sağlanarak tedavül açısından poliçeye hız kazandırıldığı, bonoda kabul müessesesi olmadığından bonoda nüsha tanziminin caiz olmadığı yönünde bkz. **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 187.

Zira poliçe nüshasının ödeme için ibrazı, ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğurur ve poliçede nüsha ibraza konu teşkil edebilir¹⁰⁸.

Alacaklı, borçludan; bononun aslını ibraz etmeden de bazı istisnai durumlarda ödeme talep edebilir. Bu istisnai durumların başında senedin zayi olması nedeniyle iptali hali gelmektedir. Senet zayi olmuşsa Türk Ticaret Kanunu'nun 645 ve 646'ncı maddelerinin istisnası olarak; hak senetle birlikte ileri sürülemeyecektir. Senedin ziyayı sebebi ile iptali şayet bir mahkeme kararına bağlanırsa; bu durumda alacaklı senedi ibraz etmeden, senet yerine elinde bulunan mahkemenin vermiş olduğu ziya sebebiyle iptal kararını ibraz ederek, bononun asli borçlusu olan keşideciden ödeme talep edebilir¹⁰⁹(TTK m. 657, 661-669, 757-765).

Nama yazılı senetler için özel iptal usulü öngören Türk Ticaret Kanunu'nun 657'inci maddesinin 2'inci fıkrasına göre; “... *alacaklı kendisine senedin iptal ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge verdiği takdirde, senet ibraz edilmeksizin veya iptaline karar verilmeksizin de geçerli olmak üzere ödemek hakkını da saklı tutabilir*”. Bu durumda ibrazın konusu, senet yerine; senedin iptal ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bahse konu belgedir¹¹⁰.

Yapılan açıklamalar çerçevesinde değerlendirildiğinde, ödeme için ibrazın konusunu üç şey teşkil etmektedir. Bonoda ödeme talep edilecekse, ibraz edilecek olan

¹⁰⁸ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 670; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 178, N. 662; **Can / Güner**, s. 124.

¹⁰⁹ **Dirikkan-Öztürk**, Hanife: Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali, Ankara 1990, s. 84-85; **Gürühan**, Caner: Çekin Zayi Olması ve İptali, Ankara 2011, s. 81; **Esenkar**, Burhanettin: Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali, 3. Baskı, Ankara 2007, s. 93; **İmregün**, Oğuz: Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali, Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, İstanbul 1995, sa. 200-210, s. 201; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 178, N. 664; **Poroy / Tekinalp**, s. 148, N. 299; **Domanıç**, s. 212; **Bozkurt**, s. 133.

¹¹⁰ **Poroy / Tekinalp**, s. 148, N. 299; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 178, N. 664; **Domanıç**, s. 212.

şey bononun aslı olabileceği gibi, bazen zayı olmuş bonoya ilişkin Asliye Ticaret Mahkemesince verilmiş iptal kararı, bazen de alacaklı tarafından senedin iptal edildiği ve borcun ödendiğini gösteren, resmen düzenlenmiş veya usulen onaylanmış bir belge olabilir.

2. İbrazın Usulü

Ödeme için ibraz kurumu Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş olmakla beraber bu ibrazın hangi usulde gerçekleşeceği kanuni düzenleme altına alınmamıştır. İbrazın usulü konusunda doktrinde de görüş birliği bulunmamaktadır. Doktrinde yer alan bir görüşe¹¹¹ göre; ibraz için senedin borçluya gösterilmesi yeterli değildir. Bunun yanı sıra senedin ödeme talebiyle borçluya verilmesi gereklidir. Doktrinde yer alan diğer bir görüşe göre¹¹² ise; ödeme için ibrazın gerçekleşebilmesi için senedin ödeme talebi ile borçluya gösterilmesi yeterlidir, teslimi zorunlu değildir. Ancak bu gösterme alelade bir gösterme olmamalıdır. Bahse konu gösterme; borçlunun, şekli anlamda hak sahibini öğrenmesine, senedin unsurlarını incelemesine, ciro zincirinin sıhhatini kontrole ve hamilin hak sahipliğinin teşhisine olanak veren “sunma”¹¹³ şeklinde cereyan eden bir gösterme olmalıdır¹¹⁴. Kambiyo senetlerinin bir türü olan bonoda hak senede bağlı olduğundan senedin borçluya verilmesi senet bedelinin ödendiğine karine

¹¹¹ “İbrazdan, senedin borçluya gösterilmekle yetinilmesini anlamamak gerekir. İbraz, 620’nci maddedeki anlamıyla, senedin ödenme talebi ile birlikte borçluya verilmesidir” **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 670; “İbraz, bedelinin ödenmesi talebi ile birlikte senedin borçluya verilmesini gerektirir; yoksa senedin borçluya gösterilmesi ile yetinilmez” **Bahtiyar**, s. 83; “Senedin ibrazından senedin borçluya gösterilmekle yetinilmesi anlaşılmamalıdır. İbraz, senedin ödenme istemiyle birlikte borçluya verilmesidir” **Can / Güner**, s. 124.

¹¹² “İbraz, bononun (veya poliçenin) asıl borçluya, ödenmesi talebiyle yerinde ve zamanında “gösterilmesi”dir. Senedin gösterilmesi eyleminin, borçlunun hamili öğrenmesine, senedin unsurlarını incelemesine ve hamilin hak sahipliğini belirlemesine olanak tanır nitelikte olması gerekir. ...İbraz yukarıda da ifade ettiğimiz üzere senedin gösterilmesi biçiminde bir eylemdir. Dolayısıyla ibraz bakımından senedin, bedelin ödenmesinden önce düzenleyene (poliçede kabul etmiş muhataba) teslim edilmesi ya da başka suretle bu kişilerin zilyetliklerine bırakılması zorunlu değildir...” **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 665.

¹¹³ **Poroy / Tekinalp**, s. 148, N. 299.

¹¹⁴ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 665.

oluşturacaktır (TBK m. 104/3). Bu sebeple senedin alacaklısı konumunda bulunan hamili, ibraz için senedi teslim etme yükümlülüğü altına sokmak, tehlikeli olacak ve doğru bir uygulama olmayacaktır. Kaldı ki böyle bir uygulama, pratik hayatın gerçekleri ile de bağdaşmamaktadır. Nitekim uygulamada da senedin ödenmeden borçluya teslim edildiğini ya da ödenmek üzere, henüz ödenmemiş olan senedin alacaklıya posta yolu ile gönderildiğini görmek neredeyse imkânsızdır¹¹⁵. Kanaatimizce de; senedin teslim edilmesi, ibrazın bir şartı değil; ödemenin bir şartıdır¹¹⁶. Kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 646'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında “*Kıymetli evrakın borçlusu ancak senedin teslimi karşılığında ödeme ile yükümlüdür*” diyerek bu görüşü desteklemektedir.

Ödeme için ibraz, bünyesinde açık veya örtülü¹¹⁷ bir ödeme talebini barındırmalıdır¹¹⁸. Bunun yanı sıra ibrazı gerçekleştiren kişi tam ödeme yapıldığı takdirde, bono üzerine bir ibra şerhi yazarak, senedi keşideciye teslim etmeye hazır olmalıdır¹¹⁹ (TTK m. 709/1). Şayet ödeme kısmi olursa, ibrazı yapan kişi bono üzerine bu durumu yazıp keşideciye makbuz vermeye de hazır durumda bulunmalıdır (TTK m. 709/3). Aksi halde ödeme için ibrazın gerçekleştiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır¹²⁰.

¹¹⁵ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 665; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 671.

¹¹⁶ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 665.

¹¹⁷ “... *Senedin vadede veya vadeyi takip eden iki iş günü içinde ibrazı, sözle ifade edilmemiş olsa dahi, ibrazın doğal sonucu olarak ödeme talebini de içerir*” **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 666.

¹¹⁸ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 666; **Bozkurt**, s. 133; **Bahtiyar**, s. 83; **Can / Güner**, s. 124.

¹¹⁹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 671; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 666; **Bozkurt**, s. 133; **Can / Güner**, s. 124.

¹²⁰ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 671.

3. İbraz Yetkili Kişi veya Kişiler

Bonoda ödeme için ibraz; senede zilyet olan yetkili hamil, onun yetkili temsilcisi veya vekili tarafından yapılabilir¹²¹. Bu açıklama doğrultusunda yetkili hamilin kim olduğu neye göre belirleneceği sorusu akla gelmektedir. Bu durum senedin niteliğine (nama, emre, hamiline¹²² yazılı olmasına) göre farklılık arz etmektedir.

Temlik işlemi görmemiş bir nama yazılı bononun yetkili hamili; senet üzerinde lehtar olarak gösterilen (senedin namına yazıldığı) kişidir¹²³. Şayet nama yazılı olan bono temlik edilmiş ise, bu durumda yetkili hamil, temlikname zincirinin düzgün olup olmadığının belirlenmesi ile tespit edilebilecektir. Düzgün temlikname zinciri her şeyden önce, alacağın temlik beyanlarının yazılı¹²⁴ ve geçerli şekilde yapılmasına bağlıdır. Bunun yanı sıra, düzgün bir temlikname zinciri için; senedi ilk temlik eden kişinin lehtar olması ve temellük eden kişilerin ise bir sonraki temliknamede temlik eden kişi olarak görünmeleri gerekmektedir. Nama yazılı bir bonoda borçlu, sadece şekli hak sahipliğini değil, hem şekli hem de maddi anlamda hak sahipliğini araştırmak zorundadır. Nama yazılı senedin borçlusunu; aynı anda hem şekli hem de maddi anlamda hak sahibi olan kişiye ödeme yapmakla borcundan kurtulur¹²⁵. Borçlu, hüviyet kontrolü yapma yükümlülüğü altındadır.

¹²¹ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 179, N. 649; **Bozer / Göle**, s. 95; **Can**, s. 102.

¹²² Türk Ticaret Kanunu madde 776/1-e uyarınca lehtar bonoda yer alması gereken zorunlu unsurlardan olduğundan bononun hamiline düzenlenmesi mümkün değildir. Ayrıca bu hususta bkz. **Poroy / Tekinalp**, s. 284, N. 416; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 333; **Bozer / Göle**, s. 95; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 220; **Bahtiyar**, s. 111; **Çelik**, AYTEKİN: Ticaret Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2013, s. 426.

¹²³ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 176, N. 652.

¹²⁴ TBK m. 184/1: “Alacağın devrinin geçerliliği, yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlıdır”.

¹²⁵ **Kınacıoğlu**, s. 39; **Ünal** (Karahana, Arı, Bozgeyik, Saraç), s. 86; **Bozer / Göle**, s. 95.

Ciro edilmemiş bir emre yazılı bonoda yetkili hamil; bono üzerinde lehtar olarak görünen kimsedir. Şayet emre yazılı bono ciro edilmişse, bu durumda yetkili hamil ciro zincirinin düzgün olup olmadığının belirlenmesi ile tespit edilecektir. Ciro zincirinin düzgün olabilmesi her şeyden önce ilk cironun lehtar tarafından yapılmasına bağlıdır. Şayet lehtarın cirosu bir tam ciro ise, takip eden ciroyu yapan kişi lehtarın cirosunda lehine ciro yapılan kişi olmalıdır. Lehtarın cirosu bir beyaz ciro ise takip eden ciroyu yapan kişinin kimliği önemli değildir. Senedi elinde bulunduran herhangi birisi olabilir. Emre yazılı bonoda borçlu vadede, senedin teslimi karşılığında, hilesi veya ağır kusuru olmadan senedin şeklen hak sahibine yapmış olduğu ödeme ile borcundan kurtulur¹²⁶. Keşideci hüviyet araştırması yapmak zorundadır. Ancak maddi anlamda hak sahipliğini araştırmak onun için bir külfet değil haktır. Dilerse maddi anlamda hak sahipliğinin ispatını ister; dilerse istemeden ödeme yapar ve diğer şartlar da sağlanmışsa borcundan kurtulur.

Emre yazılı senetlerde ödeme için ibraz yetkisi, sadece temlik cirosu ile senedi elinde bulunduran yetkili hamile tanınmış bir hak değildir. Senedi tahsil cirosu veya rehin cirosuna dayanarak elinde bulunduran kişiler de ödeme için ibraz edebilirler. Tahsil cirosunda ciro edilen kişi ciro edenin adeta temsilcisi konumundadır¹²⁷. Tahsil cirosunda ciro edilen kimse, ciro eden tarafından senet bedelini tahsil etmek için görevlendirilmiştir. Dolayısıyla tahsile bağlı olan ödeme için ibraz, protesto çekme, müracaat hakkını kullanma, icra takibine girişme ve iptal davası açma gibi işlemleri yapabilmektedir¹²⁸. Rehin cirosu ile senedi devralan ise ciro eden kişinin temsilcisi

¹²⁶ **Bozer / Göle**, s. 95, 96; **Can / Güner**, s. 126.

¹²⁷ **Poroy / Tekinalp**, s. 198, N. 276; **Kınacıoğlu**, s. 151; **Bozer / Göle**, s. 79; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 244; **Bozkurt**, s. 122; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 120.

¹²⁸ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 163, N. 604; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 121; **Poroy / Tekinalp**, s. 200, N. 279; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 244; **Bozkurt**, s. 122; **Kınacıoğlu**, s. 151.

değildir. Bilakis kendi adına hareket etmektedir¹²⁹. Rehin cirosu ile senedi devralan kimse; rehin amacı ile sınırlı olmak kaydıyla, senetten doğan tüm haklarını kullanabilir (TTK m. 689/1). Bu bağlamda; senedi ödeme için ibraz etme, ödememe halinde protesto çekme, ödemeyi kabul etme ve müracaat hakkını kullanma gibi işlemleri yapabilmektedir¹³⁰.

Burada bahsedilmesi gereken diğer bir husus ise, noterlerin de ödeme için ibraza salahiyyetli olduğudur¹³¹. Noterler; yetkili hamil tarafından yapılan ibraza rağmen bononun ödenmediği durumlarda; müracaat borçlularına başvurabilmek için protestoyu düzenleyecek olan kurumlardır. Bu protestoyu düzenlemeden önce senedin asli borçlusuna senedi ödenmek üzere ibraz yetkisi kendilerindedir.

4. İbrazın Yapılacağı Kişi veya Kişiler

Ödeme için ibrazın kime yapılacağı Türk Ticaret Kanunu'nun ibraz başlıklı 708'inci maddesinde düzenleme altına alınmamıştır. Ödeme için ibrazın amacı, senet bedelinin ödenmesini sağlamak olduğuna göre ibrazın ödeme ile yükümlü olan kişiye yapılması gereklidir¹³². Bonoda ödeme için ibraz; ödeme yerinde, senedin asli borçlusuna olan keşideciye yapılmalıdır¹³³. Bonoda keşideci bir gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilmektedir. Keşidecinin bir tüzel kişi olması durumunda ibraz tüzel kişinin yetkili organına yapılacaktır¹³⁴. Kişi gerçek veya tüzel kişi tacir ise,

¹²⁹ **Poroy / Tekinalp**, s. 202, N. 284; **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 247; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 123; **Bozer / Göle**, s. 78; **Bozkurt**, s. 124.

¹³⁰ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 123; **Bozkurt**, s. 124; **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 247; **Poroy / Tekinalp**, s. 206, N. 287b; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 164, N. 609; **Bozer / Göle**, s. 78.

¹³¹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 675.

¹³² **Bozkurt**, s. 133, 134; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 679.

¹³³ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 177, N. 656; **Bozkurt**, s. 133, 134.

¹³⁴ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 177, N. 656.

işletmesine bir ticari mümessil ataması halinde, ibrazın ona yapılması da mümkündür¹³⁵.

Birden fazla ticari mümessil atanmış ve bu kişiler hakkında birlikte temsil kaydıyla sınırlama (birlikte temsil, çifte imza) yapılmış olması durumunda, içlerinden sadece birine yapılan ibrazın geçerli olup olmayacağı hususu önem arz etmektedir. Birlikte temsil sınırlandırması, aktif temsil halinde söz konusudur; pasif temsilde birlikte temsil kuralı aranmamaktadır¹³⁶. Pasif temsile örnek olarak, tacire yapılan ihbar ve ihtarları onun adına kabul etmek gösterilebilir. Bononun ödenmesi, borç ilişkisinin borçlanma aşamasını değil; ifa aşamasını oluşturmaktadır. İfa aşamasının aktif mi yoksa pasif temsil mi olduğunun nitelendirilmesi önem arz etmektedir. Tacir borçlanma aşamasını senedi düzenleyerek gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte senedin ödenmesi tacirin aktifinde eksilme meydana getirmemektedir. Zira borç zaten doğmuştur. Bu sebeple, bononun ödenmesi pasif temsil olarak nitelendirilebilir. Bu durumda her bir ticari mümessile tek başına senedin ödenmek üzere ibrazı yeterli olacaktır.

Değerlendirilmesi gereken bir başka konu ise, bononun ticari vekile ödenmek üzere ibraz edilip edilemeyeceği hususudur. Ticari vekil, özel olarak yetkilendirilmedikçe, tacir adına kambiyo taahhüdünde bulunamaz (TBK m. 551/2). Bununla birlikte kambiyo senedinin ödenmesi, yukarıda da belirttiğimiz üzere, bir taahhüt aşaması değildir; taahhüt olunan şeyin ödenmesi aşamasıdır. Genel yetkili ticari vekil, işletmenin olağan işlerini yapmaya yetkilidir (TBK m. 551/1). Hammadde bedellerini ödemek, hizmet bedellerini ödemek olağan işlerdendir¹³⁷. Kanaatimizce

¹³⁵ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 680.

¹³⁶ **Arkan**, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013, s. 178; **Karahan**, Sami: Ticari İşletme Hukuku, 22. Baskı, Konya 2011, s. 305; **Domaniç**, Hayri / **Ulusoy**, Erol: Ticaret Hukukunun Genel Esasları – TTK Tasarısı ve Gerekçeleri ile Birlikte, 5. Baskı, İstanbul 2007, s. 368.

¹³⁷ **Arkan**, s. 184.

bononun taahhüt edilmesi her ne kadar olağanüstü bir işlem olsa da, taahhüt edilmiş bononun ödenmesi olağan işler içerisinde mütalaa edilmelidir. Dolayısıyla bu kişilere de ibraz, geçerli bir ibraz olacaktır. “*Sınırlı (özel) yetkili ticari vekiller*” açısından ise, ancak bu kişiler muhasebe işleri için özel olarak atanmaları halinde (muhasebe müdürü gibi), bu kişilere ödeme için ibraz yapılması geçerli olabilir. Ancak insan kaynakları, personel işleri gibi hususlar için atanmış sınırlı (özel) yetkili ticari vekillere yapılan ibraz, geçerli bir ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğurmayacaktır.

Bonoda birden fazla keşideci bulunuyorsa; bononun ödenmek üzere bunların tamamına ibrazı gerekir¹³⁸. Ancak içlerinden birinin yaptığı ödeme geçerli ve yeterli olabileceği gibi, içlerinden birinin ödemeyi reddetmesi de hamilin müracaat borçlularına başvurabilmesi için yeterlidir, artık hamilin diğer keşidecilere bonoyu ibraz etmesine gerek yoktur¹³⁹.

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus da, keşidecinin, ödeme için ibrazın üçüncü kişiye yapılmasını isteyip isteyemeyeceği, böyle bir imkanı var ise, bunu ne şekilde yapacağıdır. Bononun adresli veya ikametgahlı olarak düzenlenmesi mümkündür (TTK m. 674, 697, 778/2-a). Adresli bonoda; keşideci kendi yerleşim yerinde ancak farklı bir adreste bonoyu ödeyeceğini şart kılarken ikametgahlı bonoda keşideci, kendi yerleşim yerinden farklı bir yerde ödemenin gerçekleşeceğini şart kılmaktadır¹⁴⁰. Her iki durumda da keşideci ödeme yapacak üçüncü bir kişi tayin edebilir. Bu durumda bono bu adreslerde bulunan üçüncü kişiye ibraz edilmelidir¹⁴¹. Keşideciye ibraz edilmesi yeterli değildir ve bu ibraza dayanarak protesto

¹³⁸ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s.177, N. 656; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 680; **Can / Güner**, s. 126.

¹³⁹ **Bozer / Göle**, s. 96; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 680.

¹⁴⁰ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 180, N. 669; **Poroy / Tekinalp**, s. 150, 151, N. 201.

¹⁴¹ **Bozer / Göle**, s. 98; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 180, N. 669; **Kınacıoğlu**, s. 181; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 679; **Can / Güner**, s. 124; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 267.

düzenlenemez¹⁴². Ancak keşideci böyle bir belirlemede bulunmamışsa, gösterdiği yerde bonoyu kendisi ödeyecektir ve bu sebeple bono kendisine ibraz edilecektir.

Poliçede olduğu gibi bonoda da araya girme suretiyle ödeme mümkündür (TTK m. 738, 778/1-e). Bonoda keşideci adına araya girme suretiyle ödeyecek birisi varsa, bu durumda araya giren kişinin yerleşim yeri, ödeme yerinde olması koşulu ile bu kişiye de ibraz edilmelidir¹⁴³ (TTK m. 739/1, 778/1-e).

Ödeme için ibraz takas odasına¹⁴⁴ da yapılabilir. Bononun bir takas odasına ibrazı ödeme için ibraz yerine geçer (TTK m. 708/2, 778/1-c). Bonoda ibrazın senet borçlusuna yapılması gerekliliğinin bir istisnası olan takas odasına ibraz, sadece teorik bir düzenlemedir ve ülkemizde hiçbir uygulaması yoktur¹⁴⁵. Çünkü takas odası; ülkemizde yalnızca çeklerin ödenmesi¹⁴⁶ konusunda faaliyet göstermektedir¹⁴⁷. Zaten takas odası sayesinde ödemenin gerçekleşebilmesi için hem ödemeyi talep eden senet

¹⁴² **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 679; **Can / Güner**, s. 124.

¹⁴³ **Poroy / Tekinalp**, s. 214, N. 299; **Karayalçın**, s. 135; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 267; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 177, N. 657.

¹⁴⁴ Takas odası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Bankalararası Takas Odaları Merkezi Yönetmeliği ile 3167 sayılı Kanunun 6'ncı maddesi gereğince çeklerin banka şubeleri arasında hesaben tesviyesini sağlamak üzere, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın gözetimi altında, merkezi Ankara'da bulunan ve faaliyetlerinde özel hukuk hükümlerine tabi "*Bankalararası Takas Odaları Merkezi*" adıyla kurulan bir tüzel kişiliktir. Uygulamada ve teoride kısaca takas odası adıyla anılmaktadır.

¹⁴⁵ **Bahtiyar**, s. 83; **Kınacıoğlu**, s. 181; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 177, N. 661.

¹⁴⁶ Takas Odası Yön. m. 2: "*Bu Yönetmeliğin amacı, çek kullanımının yaygınlaştırılmasını ve bankalararası para nakil hareketlerinin azaltılmasını teminen;*

A) *Bankalarca, muhatap bankalara fiziken ibraz edilen çeklerden;*

a) *Elektronik ortamda işlem görmeyen çeklerin,*

b) *Elektronik ortamda işlem gören çeklerin,*

B) *Bankalarca, muhatap bankalara fiziken ibraz edilmeyen çeklerin,*

Bankalararası Takas Odaları Merkezi aracılığıyla üye bankalar arasında hesaben tesviyesi işlemlerinin yürütülmesini..."

¹⁴⁷ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 177, N. 661; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 673; **Kınacıoğlu**, s. 181; **Bahtiyar**, s. 83; **Bozkurt**, s. 134.

hamilinin (bankanın)¹⁴⁸ hem de senedi ödeyecek olan senet borçlusunun takas odasına kayıtlı olması gerekmektedir¹⁴⁹. Bankanın senet hamili olması halinde bu durum gerçekleşir. Çünkü takas odasına ibraz ancak bir banka tarafından yapılabilir (Takas Odası Yön. m. 2, 10/f).

5. İbrazın Yapılacağı Yer

Kambiyo senetlerinin en önemli özelliği tedavül gücünü haiz senetler olmalarıdır¹⁵⁰. Bu özellik senedin sık sık el değiştirmesi sonucunu doğurmakta ve bu durum senet borçlusunun vadede senedin kimin elinde olduğunu bilmesini imkânsız hale getirmektedir¹⁵¹. Bu sebeptendir ki, kural olarak, para borçları, Türk Borçlar Kanunu’nun 89’uncu maddesinin 1’inci fıkrası¹⁵² uyarınca “götürülecek” borç iken kambiyo senetlerinin içerdiği para borçları Türk Ticaret Kanunu’nun 708’inci maddesinin 1’inci¹⁵³ fıkrası ve 755’inci maddesinin 1’inci¹⁵⁴ fıkrası uyarınca “aranacak” borç vasfındadır. Yani burada Türk Ticaret Kanunu; Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan genel kuraldan ayrılarak; ödeme yerinin senet üzerinde açık bir

¹⁴⁸ Bkz. Takas Odası Yön. m. 2, 10/f.

¹⁴⁹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 673; **Karayalçın**, s.135; **Kınacıoğlu**, s. 181; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 177, N. 661.

¹⁵⁰ **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 265.

¹⁵¹ “... Gerçekten TTK. nun 615/4 maddesi gereği bononun vadesi muayyen bir gün olarak tespit olunması halinde, bonoyu tanzim eden keşideci borçlu ödeme zamanında senedin kimin elinde olduğunu bilemeyeceğinden senet hamili TTK.nun 620. maddesi gereği ödenmek üzere bonoyu keşideciye ibraz mecburdur...” Bkz. HGK, T. 22.03.2000, E. 2000 / 12-706, K. 2000 / 181 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁵² TBK m. 89/1: “Borcun ifa yeri tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa aşağıdaki hükümler uygulanır; 1) Para borçları alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde... ifa edilir”.

¹⁵³ TTK m. 708/1: “Belirli bir günde veya düzenleme gününden ya da görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bir poliçenin hamili, poliçeyi ödeme gününde veya onu izleyen iki iş günü içinde ödenmek üzere ibraz etmelidir”.

¹⁵⁴ TTK m. 755/1: “Poliçeyi kabul veya ödeme için ibraz etmek, protesto çekmek, poliçenin bir nüshasının verilmesini istemek gibi belirli bir kişi nezdinde yapılacak olan bütün işlemlerin, bu kişinin ticaret yerinde ve böyle bir yeri yoksa konutunda yapılması gereklidir”.

şekilde gösterilmediği durumlarda, kambiyo senedinin içerdiği para borcunun alacaklının ikametgahında değil borçlunun ikametgahında ödenmesi gerekliliğini, emredici olarak düzenleme altına almıştır. Bu sebeple, kambiyo senetlerinin bir türü olan bononun içerdiği borç, ödeme yeri senette açıkça gösterilmemişse, borçlunun ikametgahında ödenmesi gereken bir “aranacak” borçtur.

Bononun ödenmek üzere ibrazı ödeme yerinde yapılmalıdır¹⁵⁵. Ödeme yeri Türk Ticaret Kanunu’nun 776’ncı maddesinin 1’inci fıkrasının d bendi uyarınca bonoda bulunması gereken bir şekil şartıdır. Ancak; ödeme yeri Türk Ticaret Kanunu’nun 777’inci maddesinin 3’üncü fıkrası uyarınca zorunlu bir şekil şartı olarak değil; alternatif zorunlu bir şekil şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Alternatif zorunlu şekil şartları, kural olarak, senette bulunması zorunlu olan, ancak bulunmaması halinde senette yer alan diğer kayıtlardan, yerine ikame edilebilen bir unsurun mevcudiyeti halinde bononun geçersizliğine yol açmayan şekil şartlarıdır. Yani bu kayıtların eksikliği, alternatifinin senet üzerinde bulunması şartıyla senedin geçerliliğine tesir etmemektedir.

Bono üzerinde bir ödeme yeri kararlaştırılmış ise, ibraz kararlaştırılan bu ödeme yerinde yapılacaktır. Şayet bono üzerinde bir ödeme yeri kararlaştırılmamışsa bu durumda senedin keşide edildiği yer, ödeme yeri olarak kabul edilecek (TTK m. 777/3) ve ibraz işlemi, senedin keşide yerinde gerçekleştirilecektir. Bono üzerinde bir keşide yeri de bulunmuyorsa bu durumda bonoyu keşide eden kimsenin adının yanında yazılı olan yer keşide yeri ve dolayısıyla ödeme yeri olarak kabul edilecek (TTK m. 777/4) ve ödeme için ibraz, keşidecinin adının yanında yazılı olan yerde yapılacaktır. Şayet keşidecinin adının yanında da herhangi bir adres yer almıyorsa bu durumda senet zaten bono olarak hüküm ifade etmeyecektir. Dolayısıyla kambiyo senetlerinde ibraza ilişkin özel kurallar da uygulama alanı bulamayacaktır.

¹⁵⁵ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 671; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 177, N. 667; Bozkurt, s. 134.

Türk Ticaret Kanunu'nun 777'inci maddesinin 4'üncü fıkrası¹⁵⁶, yanlış ihdas edilmiş eleştiriye açık bir maddedir. Madde metninde keşide yerinin alternatifi olarak keşidecinin adının yanında yazılı olan yer gösterilmiştir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 776'ncı maddesinde keşidecinin adı zorunlu bir unsur olarak sayılmamıştır. Bilakis yazılmaması senedin geçersizliğine yol açmamaktadır. Zorunlu olan şekil şartı keşidecinin imzasıdır (TTK m. 776/1-g). Bu sebeple bahse konu maddede, keşide yerinin alternatifi olarak *“keşidecinin adının yanında yazılı olan”* yerine, *“keşidecinin imzasının yanında yazılı olan”* yerin gösterilmesi daha isabetli olacaktır¹⁵⁷. Bu sayede bahse konu unsurun eksikliği daha kolay giderilebilecektir.

Ödeme yerinin; keşide yeri gibi, mülki idari birim şeklinde (il, ilçe, köy) belirlenmesi doktrinde¹⁵⁸ ve yargı kararlarında¹⁵⁹, zorunlu ve yeterli olduğu

¹⁵⁶ TTK m. 777/4: *“Düzenlendiği yer gösterilmeyen bir bono, düzenleyenin adının yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır”*.

¹⁵⁷ **Moroğlu**, Erdoğan: Kambyo Senetlerinde Düzenlenme Yeri, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, sa. 155-163, s. 158.

¹⁵⁸ **Uyar**, Geçerlilik Koşulları, s. 318; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 193.

¹⁵⁹ *“6102 Sayılı TTK'nun 776/f maddesine (eski TTK'nun 688. maddesi) göre bononun düzenleme yeri unsurunu ihtiva etmesi gerektiği hususu düzenlenmiş, aynı yasanın 777/1. maddesinde unsurları ihtiva etmeyen bononun kambyo vasfında olmayacağı, 777/3. maddesinde de açıklık bulunmadığı takdirde düzenlendiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda düzenleyenin yerleşim yeri sayılacağı belirtilmiştir. Somut olayda takip konusu senette tanzim yeri yazılı olmadığı gibi, senedi düzenleyen borçlu E. Y.'nin ad ve soyadı yanında yazılı olan ... şeklindeki adres de idari birim ihtiva etmemesi nedeniyle yasanın aradığı geçerli bir tanzim yeri niteliğinde değildir. Bu durumda takibe dayanak belgede düzenleme (tanzim) yeri yazılı olmadığından senedin kambyo senedi vasfı bulunmamaktadır. O halde mahkemece İİK'nun 170/a-2. maddesi uyarınca resen takibin iptaline karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile imzaya itirazın esası incelenerek sonucuna göre karar verilmesi isabetsizdir”* Bkz. 12. HD, T. 09.07.2013, E. 2013 / 17034, K. 2013 / 25727 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); *“TTK'nun 688/6. maddesi gereğince senedin tanzim edildiği yerin bono metninde yer alması bononun zorunlu unsurlarından sayılmıştır. 689/3. maddesi gereğince sarahat bulunmadığı takdirde senedin tanzim edildiği yer ödeme yeri ve aynı zamanda tanzim edenin ikametgâhı sayılır ayrıncı anılan madde 4. fıkrası gereğince tanzim edildiği yer gösterilmeyen bir bono tanzim edinin ad ve soyadı yanında yazılı olan yerde tanzim edilmiş sayılır. Yukarıda açıklanan madde hükümlerinden anlaşılması gereken senedin tanzim edildiği yerin mutlak surette TTK. 688/6. ve 689. maddelerine göre açıkça belirlenmesi zorunludur. Bu kurallara ışığında somut olayın incelemesinde; idari birim niteliğinde tanzim yeri bulunmamaktadır. Fethiye Vergi Dairesinin vergi numarasının belirtilmesi yorum yoluyla Fethiye'yi tanzim yeri olarak göstermez bu durumda mahkemece telefon numaralarından ve vergi dairesi*

belirlenmektedir. Ödeme yerinin açık adres şeklinde belirtilmesi ise zorunlu olmamakla beraber çabukluk ve kolaylık sağlaması bakımından tavsiye edilmektedir. Örneğin bonoda ödeme yeri olarak “Konya” yazılmış olması yeterli görülmekte iken ödeme yerinin “Selçuk Üniversitesi Alaeddin Keykubat Kampüsü Hukuk Fakültesi Kat:2 No:211” olarak belirlenmesi mülki idari birim eksikliğinden geçerli sayılmamaktadır. Ödeme yerinin mülki idari birim ihtiva etmesi gerekliliğini çok katı bir şekilde tatbik etmek kanaatimizce uygun değildir. Açık adres verilmediği takdirde mülki idari birim bulunması zorunluluğu bize göre de makul olandır; ancak yukarıdaki örnekte de belirtildiği üzere tereddüde mahal vermeyecek şekilde açık olarak belirtilmiş sadece mülki idari birim ihtiva etmeyen bir adresi geçerli ödeme yeri olarak kabul etmek gerekeceği görüşündeyiz. Aksini düşünmek kanaatimizce aşırı şekilcilik olacaktır. Açık adres belirtilmediği durumlarda ödeme için ibraz, ödeme yerinde bulunan; borçlunun ticaret yerinde, eğer ticaret yeri yoksa konutunda gerçekleştirilecektir (TTK m. 755/1, 778/1-i).

Yukarıda belirtildiği üzere; Türk Ticaret Kanunu’nun 755’inci maddesinin 1’inci fıkrası uyarınca bononun ödenmek üzere ibrazı, ödeyecek kişinin ticaret yerinde, böyle bir yeri yoksa konutunda yapılmalıdır. Öncelikle madde metninde geçen “ticaret yeri” ve “konut” kavramlarının ne anlama geldiğinin tespiti gerekmektedir. Buna göre senedin ödenmek üzere ibraz edileceği yerin belirlenmesi yoluna gidilecektir.

Ticaret yeri, “kişinin ticareti ile ilgili işlerini yürüttüğü yer” olarak tanımlanabilir. Burada ticaret yerinden anlaşılması gerekenin, Türk Ticaret Kanunu’nun 11’inci maddesinin 1’inci fıkrasında düzenlenen ticari işletme olup olmadığı sorusu akla gelmektedir. Kanaatimizce; ticari işletme merkezli bir

belirlemesinden hareketle Fethiye'nin tanzim yeri olarak kabulü ile takibin iptali yerine (İİK 170/a maddesi) itirazın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir” Bkz. 12. HD, T. 20.03.2008, E. 2008 / 2390, K. 2008 / 5470 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>), Erişim Tarihi: 12.02.2015).

Kanun'da¹⁶⁰, ibraz yerinin “*ticari işletme*” veya “*tacirin işletmesi*” şeklinde gösterilmemesi, ticaret yeri kavramının ticari işletmeden daha geniş olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Keza burada işletmenin türü nitelendirilmediğinden, ticaret yeri bir esnaf işletmesi de olabilir. Zira esnaflar da ticaret ile uğraşan kişilerdir ve bu faaliyetlerini sürdürdükleri yer, ticaret yeridir; yalnızca faaliyetleri belli bir kapasitenin altında kaldığından, tabi oldukları hükümler farklı tutulmuştur (TTK m. 15).

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer konu, tacirin birden fazla işletmesinin bulunması veya bir işletmesinin şubesinin/şubelerinin bulunması halinde, ödeme için ibrazın nerede yapılması gerektiği hususudur. Tacirin birden fazla işletmesi bulunması halinde ibrazı üç farklı ihtimale göre değerlendirmek gerekir. Senet şayet işletmelerden birinin borcu için verilmiş ve senet hala lehtarın elinde ise, bu durumda lehtar ibrazı bahse konu işletmede (ticaret yerinde) gerçekleştirmelidir. Çünkü lehtar senedin o işletmenin borcu için verildiğini bilmektedir. Bu sebeple borçlunun vadede orada bulunmasının kuvvetle muhtemel olduğunu da öngörmelidir. Aksi halde, senedin diğer işletmede ibraz edilmesi, borçlunun haksız yere protestoya uğramasına mahal verecektir. Bu çözümün benimsenmesi bononun mücerretlik ilkesine halel getirmemektedir. Zira mücerretlik, temel ilişkinin tarafı olmayan üçüncü kişiler açısından anlam ifade etmektedir. İkinci ihtimalde ise, senet yine işletmelerden birinin borcu için verilmiş, ancak üçüncü bir kişiye ciro edilmiş olabilir. Bu durumda, borçlunun zararına hareket etmemiş olan hamil, mücerretlik ilkesi gereği alt ilişkiden sorumlu tutulamayacağından, ödeme için ibraz borçlunun herhangi bir işletmesinde (ticaret yerinde) yapılabilir. Son ihtimalde ise, borçlu senedi belirli bir işletmesinin borcu için düzenlememiş olabilir. Bu durumda, ödeme için ibraz borçlunun herhangi bir işletmesinde (ticaret yerinde) borçluya yapılabilir.

¹⁶⁰ TTK m. 11 gerekçesi: “...*ticari işletme kanunun temelidir; yani merkez kavramdır; bu niteliğiyle belirleyici, hatta tanımlayıcıdır...*”.

Bir işletmenin şube veya şubelerinin bulunması halinde ise, ödeme için ibraz şubelerde de yapılabilir. Şube ile merkez arasında iç ilişkide bağımlılık, dış ilişkide bağımsızlık söz konusu olduğundan, işletmenin bütünlüğü prensibi gereği ödeme için ibrazın şubede de yapılması mümkündür. Buna ek olarak, kanaatimizce Türk Ticaret Kanunu’nun 755’inci maddesinin 1’inci fıkrasında yer alan “*ticaret yeri*” kavramını merkez – şube ayrımı açısından geniş yorumlamak gerekmektedir. Hem işletme merkezinde hem de şubelerde ticaret işleri yürütüldüğünden her iki kavramı da “*ticaret yeri*” kapsamında değerlendirmek doğru olacaktır.

Bononun keşidecisinin bir tüzel kişi olması halinde, bonoda açık adres şeklinde bir ödeme yeri belirtilmemişse, ödeme yeri, tüzel kişinin yerleşim yeridir. Tüzel kişilerin yerleşim yeri, Türk Medeni Kanunu’nun 51’inci maddesine göre, kuruluş belgesinde (veya esas sözleşmesinde) başka hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir. Dolayısıyla, ödeme için ibraz, tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yerde (işlerinin yönetildiği yerde) yapılmalıdır. Tüzel kişinin bir ticari veya sınai kuruluş olması halinde, yerleşim yerinin tekliği ilkesi bunlar hakkında uygulama alanı bulunmayacaktır (TMK m. 19/3).

Türk Ticaret Kanunu’nun 755’inci maddesinin 1’inci fıkrasında yer alan “*konut*” kavramından ne anlaşılması gerektiğine ilişkin doğrudan bir hüküm kanunlarımızda yer verilmemiştir. Türk Medeni Kanunu’nun 19’uncu maddesinde “*yerleşim yeri*”nden bahsedilerek, bu kavram tanımlanmıştır. Buna göre yerleşim yeri, bir kimsenin sürekli kalmak niyetiyle oturduğu yerdir (TMK m. 19/1). Konut (mesken) ise, doktrinde, sürekli kalmak kast ve niyeti olmaksızın yaşanılan veya kalınan yer olarak tanımlanmaktadır¹⁶¹. Konut ile yerleşim yeri arasındaki fark, konutun fiili bir duruma işaret ettiği ve burada sürekli kalma niyet ve kastının bulunmadığı şeklinde

¹⁶¹ **Akipek**, Jale G. / **Akıntürk**, Turgut / **Ateş-Karaman**, Derya: Türk Medeni Hukuku – Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku, C. 1, 9. Baskı, İstanbul 2012, s. 447; **Ayan**, Mehmet / **Ayan**, Nurşen: Kişiler Hukuku, 3. Baskı, Konya 2011, s. 121.

gösterilmektedir¹⁶². Yerleşim yerinde teklik ilkesi geçerli olduğundan (TMK m. 19/2), bir kimse birden fazla yerleşim yerine sahip olamaz. Oysa konut (mesken) açısından bu ilke geçerli değildir. Hal böyle iken, Türk Ticaret Kanunu 755'inci maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan konut ifadesi ile neyin kastedildiği daha çok önem arz etmektedir. Zira konuttan kastedilenin Türk Medeni Kanunu'nun 19'uncu maddesinin 1'inci fıkrası anlamında yerleşim yeri olduğu kabul edildiğinde, ödeme yeri gösterilmemiş bononun ibraz edilmesi gereken yer, kişinin yasal yerleşim yeri olacaktır. Bununla birlikte, konut kelimesinin, Kanun'un lafzına sadık kalınarak, mesken anlamında kullanıldığının kabul edilmesi durumunda konut, yerleşim yerini de içine alan bir veya daha fazla yeri ifade edebilecektir. Bu durumda birden fazla konuta sahip olan bir kişinin, tespit edilen herhangi bir konutunda bono ibraz edilebilir. Böylelikle hamile, ibrazın yapılacağı yer açısından seçenek sunulmuş olur. Hamil, dilerse borçlunun yerleşim yerinde (zira burası da nihayetinde bir konuttur), dilerse konut olarak kullanılan başka bir yerde ödeme için ibrazda bulunabilir. Kanaatimizce, hamilin, keşidecinin bir yeri yerleşim yeri olarak mı yoksa konut olarak mı kullandığını tespit etmesi güçtür. Böyle bir araştırma yükümlülüğünü hamile yüklemekten ziyade, hamile, keşidecinin tespit ettiği herhangi bir konutunda ödeme için ibrazda bulunma olanağının sağlanması daha yerinde olacaktır. Bu durum özellikle, iş hayatı sebebiyle ailesinden farklı bir yerde oturan kişilere yapılacak ibraz açısından da kolaylık getirecektir. Çünkü böyle bir durumda, doktrinde, kişinin ailesinin bulunduğu yerin yerleşim yeri sayılacağı belirtilmektedir¹⁶³. Bu kişinin işlerini yürüttüğü bölgede kaldığı yer konut olarak ifade edildiğinden, burada da yerleşim yerine alternatif olarak ödeme için ibraz yapılabilir. Keza Türk Medeni Kanunu'nun 22'inci maddesine göre, *“Bir öğretim kurumuna devam etmek için bir yerde bulunma ya da eğitim, sağlık, bakım veya ceza kurumuna konulma, yeni yerleşim yeri edinme sonucunu”* doğurmayacağından, maddede belirtilen amaçlarla yerleşim

¹⁶² Akipek / Akıntürk / Ateş-Karaman, s. 447.

¹⁶³ Ayan / Ayan, s. 122; Akipek / Akıntürk / Ateş-Karaman, s. 445-446.

yerinden farklı bir yerde konut edinmiş kişilere, burada ödeme için ibrazda bulunulması hem keşideci hem de hamil açısından hakkaniyetli olacaktır.

Bononun küçük veya kısıtlı tarafından düzenlenmiş olması da ibraz yerinin tespiti açısından önem arz etmektedir. Kambiyo taahhüdünde bulunabilme ehliyeti bakımından Türk Ticaret Kanunu sözleşme ile borçlanma ehliyetini aramıştır (TTK m. 670). Dolayısıyla küçük veya kısıtlılar ancak veli veya vasilerinin izni/icazeti ile kambiyo taahhüdünde bulunabilirler. Bu izin/icazet verilmezse, senet geçerli fakat senetten doğan taahhüt hükümsüzdür. İster izin/icazet verilmiş olsun, ister verilmemiş olsun, kambiyo senedi geçerli olduğundan, ödeme yerine ilişkin kurallar burada da uygulanacaktır. Bununla birlikte, açıkça ödeme yerinin belirtilmediği durumlarda Türk Ticaret Kanunu'nun 755'inci maddesinin 1'inci fıkrasının uygulanması özellik arz edecektir.

Küçük veya kısıtlının ticaret yerinin bulunması halinde ayrı bir durum yoktur. Yukarıda ticaret yerinde ibraz hakkında belirttiğimiz açıklamalarımız burada da aynen uygulanacaktır. Fakat konutun yerleşim yeri olması halinde, bu husus ile ilgili küçük ve kısıtlılar açısından özel durumlar söz konusudur. Şöyle ki, *“Velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır”* (TMK m. 21/1). Görüldüğü üzere, velayet altındaki çocuğun yerleşim yeri, velisinin yerleşim yeri olarak belirlenmektedir. Velayet altında olmayan çocuğun yerleşim yeri ise konutunun bulunduğu yerdir. Bu durumda kambiyo taahhüdü altına girmiş olan çocuğun, velayet altında olup olmadığına bakılıp ona göre yerleşim yerinin belirlenmesi gerekecektir. Belirlenen bu yer, Türk Ticaret Kanunu'nun 755'inci maddesinin 1'inci fıkrası gereğince ödeme yeri olarak ibraza konu teşkil edecektir.

Vesayet altındaki kişilerin (kısıtlıların) yerleşim yeri ise, *“bağlı oldukları vesayet makamının bulunduğu yerdir”* (TMK m. 21/2). Görüldüğü üzere, kısıtlılar açısından yerleşim yeri, Türk Ticaret Kanunu'nun 755'inci maddesinin 1'inci

fikrasında yer alan “konut” kavramının dahi kapsamının dışındadır. Zira, vesayet makamı “*Sulh Hukuk Mahkemesi*”dir¹⁶⁴. Bu durumda ödeme yerinin, kısıtlının fiilen oturmakta olduğu konutu mu, yoksa vesayet makamı mı olacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce, Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan “konut” ifadesini, burada mesken olarak kabul edip, keşidecinin oturduğu yerde ibrazda bulunmak gerekir. Zira ödemede bulunacak kişinin fiilen bulunduğu yeri ödeme yeri kabul etmek daha isabetli olacaktır.

Ödeme yeri kısaltılarak belirtilebilir¹⁶⁵. Örneğin “*İstanbul*” yerine “*İst*” yazılmasında sakınca yoktur. Burada önemli olan kısaltmanın birden fazla anlama

¹⁶⁴ TMK m. 397/2: “*Vesayet makamı, sulh hukuk mahkemesi; denetim makamı, asliye hukuk mahkemesidir*”.

¹⁶⁵ “...*Sıkı şekilcilik kanunun aradığı zorunlu unsurları çek yaprağı üzerine yazmayı gerektirir. Zira çek, keşideci ile lehtar arasında havale ilişkisi doğuran bir akittir. Keşideci çeki düzenlemekle o konudaki iradesini beyan etmiş olmaktadır. İrade beyanı olmadan çekin vücut bulması mümkün değildir. Bu irade beyanının anlaşılabilir olması en önemli özelliğidir. Kanun beyan için yazılı olması dışında başkaca bir şekil şartı koymamıştır. Çekin bu niteliği dikkate alındığında, keşidecinin çekte kısaltma kullanmasını engelleyen bir düzenleme olmadığı söylenebilir. Bunun gibi keşide yerinin yazılması da bir irade beyanı olduğundan anlaşılabilir olması koşulu ile bu irade beyanının kısaltılarak yazılması da mümkündür. Okunduğunda hiçbir duraksama söz konusu olmaksızın anlamları belirlenebilen kısaltmaların keşide yeri olarak yazılması çeki sadece bu kısaltma sebebiyle geçersiz hale getirmez. G.ante, Ş.urfa, K.maraş, G.hacıköy, Ş.koçhisar ve Ş.karahisar gibi kısaltmaların neyi ifade ettikleri kolaylıkla ve hiçbir tartışmaya yol açılmaksızın belirlenebilecek niteliktedirler. O halde anlamlarında hiçbir duraksama olmayan kısaltmaların keşide yeri olarak yazılması halinde çek bu niteliğini korumalı, buna karşın ne anlama geldiği bilinmeyen kısaltmaların yazılması halinde keşide yeri gösterilmemiş sayılmalıdır. Bu konudaki ölçü keşidecinin irade beyanının hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek şekilde anlaşılabilir olup olmamasıdır...*” Bkz. YİBGK T. 14.12.1992, E. 1992 / 1, K. 1992 / 5 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015). Aksi yönde “... Bir senedin “Çek” sayılabilmesi için kanunun öngördüğü zorunlu unsurlardan biri de “keşide yeri” nin gösterilmesidir. Bu zorunluluk dışında anılan unsur, TTK’nun 708. maddesinde düzenlenen “Ödeme için ibraz” yönünden de önemlidir. O halde “keşide yeri” nin çek üzerinde hiç bir duraksamaya neden olmayacak biçimde açık-seçik belirtilmesi gerekir. Her ne kadar, büyükşehir olmaları nedeniyle (İst) yazısı İstanbul’u, (Ank) yazısı Ankara’yı, (İzm) yazısı İzmir’i çağrıştırabilirse de; (İzm) yazısının İzmit’e, (İst) ve (Ank) yazılarının da benzer başka yerleri çağrıştırması bir yana diğer il veya ilçeler söz konusu olduğundan durum daha da önem kazanmakta ve duraksamalar yanında sakıncalara da sebebiyet verebilecek nitelik arz etmektedir. Örneği: (BL) harflerinin Balıkesir, Bilecik ve Bolu illerinden hangisini, (ANT) harflerinin Antalya veya Antakya’dan hangisini, (Çn) harflerini Çanakkale veya Çine’den hangisini... ifade ettiğini saptamak olanaksız hale gelecektir. Bu nedenle, keşide yerinin tam olarak çek üzerine yazılmasında zorunluluk vardır. Olayımızda,

gelip karışıklığa mahal vermemesi ve bu kısaltmadan nerenin kastedildiğinin duraksamaya yer vermeden anlaşılabilmesi gerekliliğidir¹⁶⁶. Örnek verecek olursak; “İzm” şeklinde kısaltılmış bir ödeme yeri geçerli değildir. Çünkü “İzm” hem “İzmir” hem de “İzmit” illerini çağrıştırmaktadır. Kısaltmanın başka devletlerin şehirlerine ait olması da önem arz etmez. Örneğin “NY”nin “New York” olduğu herkesçe bilinebilir bir kısaltmadır.

Ödeme yeri olarak gösterilen yer; kısaltılmadığı halde karışıklığa neden olacak ve ödeme yerinin tekliği prensibini zedeleyecekse, bu durumda da kanaatimizce geçerli bir ödeme yerinden söz etmek mümkün olmayacaktır¹⁶⁷. Örneğin “Ereğli” şeklinde belirtilen bir ödeme yeri Konya, Zonguldak ve Tekirdağ illerinde aynı isimde ilçeler bulunduğundan geçersiz bir ödeme yeri olarak karşımıza çıkacakken; “Ereğli/Konya” şeklinde belirlenmiş olan bir ödeme yeri ayırt ediciliği bünyesinde barındırdığından geçerli olacaktır.

suça konu çekteki (İst) yazısının keşide yerini tam olarak ifade eder nitelikte bulunmadığı gözetilerek sanıklar hakkında TCK.nun 345, 80. maddeleriyle uygulama yapılması gerekirken yazılı maddelerle hüküm kurulmak suretiyle fazla ceza tayini, bozmayı gerektirmiş, sanıklar Cem ve Adalet vekillerinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görülmüş olduğundan hükmün açıklanan sebepte tebliğnameye aykırı olarak BOZULMASINA, 10.10.1991 tarihinde oybirliği ile karar verildi” Bkz. 6. CD, T. 10.10.1991, E. 1991 / 5163, K. 1991 / 6353 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁶⁶ “Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu'nun 14.12.1992 tarih ve 1992/1 esas, 1992/5 sayılı kararında belirtildiği gibi, çeklerde keşide yerinin neresi olduğunun hiçbir duraksamaya yer vermeyecek ve başka yerleşim birimlerini çağrıştırmayacak biçimde açık, net ve herkes tarafından anlaşılabilir şekilde gösterilmesi zorunluluğu göz önüne alındığında, davaya konu çek fotokopisindeki <K.eli> şeklindeki kısaltmanın, başka yerleşim birimlerini de çağrıştıracığından keşide yeri olarak kabulünün mümkün olmadığı nazara alınarak, suça konu çek aslı ile ibraz anında muhatap bankaca alınan onaylı örneği getirtilip, keşide yerinin tam olarak yazılı olup olmadığının kuşkuyla yer vermeyecek şekilde saptanarak sonucuna göre sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, eksik soruşturma ile yazılı şekilde mahkumiyet hükmü kurulması, yasaya aykırıdır” Bkz. 10. CD, T. 10.12.2007, E. 2006 / 892, K. 2007 / 14351 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁶⁷ Aksi yönde “... Buna karşılık, ödeme yeri olarak gösterilen mahal hususunda gerekli açıklığın bulunmaması halinde, senedin geçerliliği bundan her zaman etkilenmeyebilir. Mesela, ödeme yeri olarak, “Ereğli” gösterilmişse, bunun Konya'daki mi, Zonguldak'daki mi, yoksa Tekirdağ'daki mi olduğu belli edilmemişse, alacaklı kendisine daha kolay gelen yeri seçebilir ve oradaki banka şubesine ödeme için başvurabilir” **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 474.

Ödeme yeri tarihsel bir yer ismiyle gösterilmiş olabilir. Örneğin Konstantinopolis/Konstantiniyye (İstanbul), Pera (Beyoğlu), Halikarnas (Bodrum), Ararat (Ağrı), Komana Pontika (Tokat) gibi. Bu durumda senedin geçerli sayılıp, ödemenin burada yapılmasının istenip istenemeyeceği hususu önem arz etmektedir. Böyle bir olasılıkla senedi baştan geçersiz saymak yerine, o yerin o isimle bilinirliğinin somut olaya göre değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Konstantinopolis'in İstanbul olduğu hemen hemen herkesçe bilinmektedir. Ödeme yeri bu şekilde (Konstantinopolis/Konstantiniyye) gösterilmiş bir bonoyu geçerli sayıp, ödeme yerinin İstanbul olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte ancak çok az kişinin bildiği ve bilinmesi çok özel ilgi gerektirecek nitelikteki yer isimlerinin bilinmesi herkesten beklenemez. Böyle bir yer isminin varlığı halinde hamile fazladan bir araştırma yükümlülüğü getirilmiş olmaktadır. Bu durumun kabulü de hakkaniyetli olmamaktadır. Dolayısıyla ödeme yeri Komana Pontika olarak gösterilmiş bir bonoyu, şekil eksikliğinden dolayı geçersiz saymak gerekecektir.

Türkiye tarafından tanınmış bir devletin resmi dili olmak şartıyla, yabancı dildeki bir yer ismi ödeme yeri olarak yazılmışsa, bu senedin geçerli olduğu kabul edilmelidir. Bu durumda o dilde gösterilen yerde senedin ödenmek üzere ibraz edilmiş olması gerekir. Örneğin; Türkçe düzenlenmiş bir bonoda ödeme yeri “*Londra*” şeklinde yazılabileceği gibi “*London*” şeklinde de yazılabilir. Bonoda ödeme yeri Türk alfabesi yerine Türkiye tarafından tanınmış bir devletin resmi alfabesi ile gösterilmişse bu durumda da bonoyu geçerli saymak gerekecektir. Örneğin, Türk alfabesi kullanılarak Türkçe düzenlenmiş bir bonoda, ödeme yeri Arap harfleri ile “إي لازيغ” (Elazığ) yazılmışsa, ödeme yerinin şekil unsurunu karşıladığının kabul edilmesi gerekir.

Yukarıda ibrazın yapılacağı kişi veya kişiler bahsinde de belirttiğimiz üzere; bononun adresli veya ikametgahlı olarak düzenlenmesi de mümkündür (TTK m. 674, 697, 778/2-a). Adresli bonoda; keşideci kendi yerleşim yerinde ancak farklı bir adreste bonoyu ödeyeceğini şart kılarken, ikametgahlı bonoda keşideci; kendi yerleşim

yerinden farklı bir yerde ödemenin gerçekleşeceğini şart kılmaktadır¹⁶⁸. Bu durumda ödeme için ibrazın bonoda belirlenmiş olan bu yerlerde yapılması zorunludur.

6. İbrazın Zamanı

Aranılacak bir borç ihtiva eden bonoda, senette yer alan hakkı talep edebilmek için senedi ibraz etmenin kanuni bir zorunluluk olduğu hususuna yukarıda değinmiştik. İbraz alelade bir eylem değil; bilakis nitelikli ve kendine belli başlı sonuçlar bağlanmış bir hukuki fiildir¹⁶⁹. İbraz işleminin gecikmeden yapılmasında senet hamilinin menfaati olduğu gibi, müracaat borçlularının da menfaati bulunmaktadır. Zira ibraz hususunda meydana gelecek bir gecikme, keşidecinin malvarlığında ve ekonomik durumunda bir bozulma olması halinde, senet hamili kadar müracaat borçlularının da durumunu ağırlaştırmaktadır. Dolayısıyla kanun ödeme için ibrazın sınırlı süreler içerisinde gerçekleşmesi adına belli başlı düzenlemelere yer vermiştir.

İbrazın zamanı ile alakalı düzenlemeler vade tipine göre farklılık arz ettiğinden, bahse konu düzenlemeleri, görüldüğünde ödenecek bonolar ve diğer vade türlerini ihtiva eden bonolar için ayrı ayrı ele almayı daha uygun gördüğümüz çalışmamızda, ibraz zamanı ile ilgili diğer esaslara da bir başlık halinde yer verilip konu nihayete erdirilecektir.

a. Görüldüğünde Ödenecek Bonolarda İbraz Zamanı

Herhangi bir vade kaydına yer verilmemiş ya da açıkça görüldüğünde ödenmesi şart kılınmış bir bono, üzerinde yazılı olan keşide tarihinden itibaren bir yıl

¹⁶⁸ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 180, N. 669; Poroy / Tekinalp, s. 150-151, N. 201.

¹⁶⁹ Bozgeyik (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 266; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 174, N. 647.

içinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir (TTK m. 704/1, 778/1-b)¹⁷⁰. Bahse konu bir yıllık süre, fiili keşide tarihi farklı olsa bile, senet üzerinde yer alan keşide tarihinden itibaren işlemeye başlar¹⁷¹.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere¹⁷², keşideci bu ibraz süresini kısaltabileceği gibi, daha uzun bir süre de belirleyebilir. İbraz süreleri keşideci tarafından uzatılmamış ya da kısaltılmamış ise, cirantalar tarafından ancak kendileri açısından hüküm ve sonuç doğurmak üzere kısaltılabilir (TTK m. 704/1, 778/1-b). Uzatma veya kısaltma söz konusu olduğu takdirde ibraz belirlenen yeni süre zarfında yapılmalıdır.

Keşideci, görüldüğünde ödenecek bir bononun belirli bir tarihten önce ödenmek üzere ibraz edilmeyeceğini şart koyabilir. Bu takdirde ibraz için öngörülen 1 yıllık süre o tarihten itibaren başlar (TTK m. 704/2, 778/1-b). Böyle bir durumda ibraz işlemi ne zamandan itibaren yapılabilir ve yasaklı dönemde hukuken geçerli bir ibraz yapmak mümkün olacak mıdır soruları akla gelmektedir. Görüldüğünde ödenecek bir bonoda şayet ibraz yasağı söz konusu ise, bu durumda esas olan yasağın kalktığı andan itibaren; ibraz süresi hakkında herhangi bir uzatma kısaltma yapılmamışsa¹⁷³, bir yıllık süre içerisinde bononun ödenmek üzere ibrazdır. Ancak ibraz yasağının devam ettiği süre içerisinde de senet hamili senedi ödenmek üzere keşideciye ibraz edebilir. Bahse konu ibraz geçerli bir ibrazdır. Keşideci vuku bulan bu ibraza binaen ödemede

¹⁷⁰ “Görüldüğünde ödenmek üzere keşide olunan poliçe ibrazında ödenir. Böyle bir poliçenin keşide gününden itibaren 1 yıl içinde ödenmesi için ibrazı lazımdır. Somut olayda takip konusu 10.02.2004 tanzim tarihli bonoda vadenin bulunmadığı görülmüştür. Bu durumda bononun keşide tarihinden itibaren 1 yıl içinde keşideciye ibrazının gerektiği, ancak lehtar olan alacaklı tarafından borçlu keşideciye karşı takibe 13.10.2006 tarihinde başlandığı anlaşılmakla alacaklının müracaat (takip) hakkı düşmekle takibin iptali yerine mahkemece yazılı şekilde karar verilmesi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 13.03.2007, E. 2007 / 2003, K. 2007 / 4643 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁷¹ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 180, N. 669; **Domaniç**, s. 207; **Bozer / Göle**, s. 92; **Karayalçın**, s. 116.

¹⁷² Bkz. Birinci Bölüm, II., C., 2., c. Görüldüğünde Ödenecek Bono.

¹⁷³ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 665.

bulunursa, bu geçerli bir ödemedir. Fakat ödemede bulunmazsa senet hamili ödememe protestosu düzenletip müracaat haklarını kullanamaz¹⁷⁴. Müracaat hakkını kullanabilmesi için yasaklı sürenin bitmesini beklemeli ve senedi tekrar ödenmek üzere süresi içerisinde ibraz etmelidir. Bu ibraz da ödeme ile sonuçlanmazsa bu durumda protesto düzenletip müracaat haklarını kullanması mümkün olacaktır. Örneğin “01.01.2015” keşide tarihli, vade içermeyen bir bononun keşideci tarafından “01.06.2015” tarihinden önce ibrazı yasaklanmışsa, ödeme için ibraz esas itibarıyla “01.06.2015” tarihinden “01.06.2016” tarihine kadar yapılabilir. Ancak senet hamili “01.04.2015” tarihinde senedi ödenmek üzere keşideciye ibraz ederse ve keşideci ödemeyi kabul ederse; bu durumda ibraz geçerli bir ibraz, yapılan ödeme de geçerli bir ödemedir. Keşideci ödeme yapmaktan kaçınırsa, hamil protesto düzenletip müracaat borçlularına başvuramaz. Bu durumda ibraz yasağının kalkmasını beklemeli ve ibrazın yapılabileceği süre içerisinde senedi keşideciye ibraz etmelidir. Yine ödememe durumu ile karşılaşır, bu sefer ödememe protestosu çekerek müracaat borçlularına başvurmak suretiyle alacağını elde edebilir.

b. Diğer Vade Türlerini İhtiva Eden Bonolarda İbraz Zamanı

Görüldüğünde ödenecek bonolar dışında, diğer vade türlerinden birini ihtiva eden bonolarda ibraza ilişkin düzenleme Türk Ticaret Kanunu’nun 708’inci maddesinin 1’inci fıkrasında yer almaktadır. Hükme göre “*Belirli bir günde veya düzenleme gününden ya da görüldükten belli bir süre sonra ödenecek bir poliçenin hamili poliçeyi ödeme gününde veya onu izleyen iki iş günü içinde ödenmek üzere ibraz etmelidir*” (TTK m. 778/1-c).

Belirli vadeli bonolarda ibraz; senet üzerinde yazılı vade tarihi şayet bir resmi tatil gününe rastlamıyorsa, vade tarihi ve bu tarihi takip eden iki iş günü içerisinde

¹⁷⁴ **Saraç** (Karahan / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 201; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 664.

yapılmalıdır¹⁷⁵. Şayet vade bir resmi tatil gününe rastlıyorsa, bu durumda ibraz; vadeyi takip eden ilk iş günü (ödeme günü) ve bu günü takip eden iki iş günü içerisinde vuku bulmalıdır. Örneğin “01.01.2015” keşide tarihli ve “14.03.2015” vade tarihli bir bonoda ödeme için ibraz “14.03.2015” tarihi Cumartesi gününe denk geldiği için Cumartesi gününü takip eden ilk iş günü olan “16.03.2015” Pazartesi ve bu günü takip eden iki iş gününde (“17.03.2015” Salı ve “18.03.2015” Çarşamba) mesai saatleri içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilebilir.

Keşide tarihinden ve görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda da esas itibari ile durum belirli vadeli bonolarda olduğu gibidir. Burada keşide ve görülme tarihlerine; öngörülen belirli süre eklenerek bono belirli vadeli hale getirilmeli ve sonrasında belirli vadeli bonolarda ödeme için ibrazın yapılacağı süre içerisinde senet ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir. Dikkat edilmesi gereken husus; görüldüğünden belli bir süre sonra ödenecek olan bononun keşide tarihinden itibaren 1 yıl içerisinde keşideciye gösterilmesi zorunluluğudur. Bu vade tarihinin belirlenebilmesi için zaruridir. Aksi takdirde senet hamili müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirir.

c. İbraz Zamanı İle İlgili Diğer Esaslar

Bonoda ödeme için ibraz, ancak bir iş gününde yapılabilir. Bu kural bononun hangi vade türünü içerdiğine bakılmaksızın tatbik edilir. Türk Ticaret Kanunu’nun 752’inci maddesinin 1’inci fıkrasında “*Vadesi pazara veya diğer bir resmi tatil gününe rastlayan poliçenin ödenmesi, ancak tatili izleyen ilk iş günü istenebilir. Poliçeye ilişkin diğer bütün işlemler, özellikle kabul için ibraz ve protesto işlemleri de tatilde yapılmayıp ancak bir iş gününde yapılabilir*” denilmektedir. Bahse konu madde hükmü Türk Ticaret Kanunu’nun 778’inci maddesinin 1’inci fıkrasının i bendi uyarınca bonolar hakkında da tatbik edilmektedir. Yukarıda “Vade – Ödeme Günü

¹⁷⁵ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 181, N. 677.

Ayrımı” başlığında da ele aldığımız üzere, kural olarak, vade günü ile ödeme günü aynı gündür. Bu birliktelik vadenin bir resmi tatil gününe denk gelmesi durumunda sona ermektedir ve ödeme günü vadeyi takip eden ilk iş günü olmaktadır¹⁷⁶. Kanun’un, görüldüğünde ödenecek bonolar dışında kalan bonoların ödenmek üzere ibrazının, “vade veya vadeyi izleyen iki gün içerisinde” değil, “ödeme günü veya ödeme gününü izleyen iki iş günü içerisinde” ödenmesini şart kılmasının sebebi de ibrazın bir tatil gününde yapılamayacağı kuralıdır (TTK m. 708/1, 778/1-c).

Tatil günlerinden kasıt hafta sonu tatili, dini ve milli bayram günleri gibi resmi tatil günleridir. Resmi tatil günlerinin neler olduğu 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun’da sayılmıştır. İdari tatil günleri ise iş günü sayılmaktadır¹⁷⁷. Örnek verecek olursak bayram tatilinin Perşembe günü sona ermesi durumunda idari bir kararla Cuma gününün de tatil ilan edilmesi ve tatilin hafta sonu tatili ile birleştirilmesi durumunda Cuma günü iş günü sayılır.

¹⁷⁶ Arslanlı, s. 127; Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 128; Şimşek, s. 82,83; Bozer / Göle, s. 90; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 181, N. 678; Bozkurt, s. 127,128; Bahtiyar, s.82; Can / Güner, s.119; Can, s.102; “...Somut olayda,30.01.2010 vadeli senedin vadesi Cumartesi, 30.02.2010 vadeli senedin vadesi de Pazar günü olup, tatile rastladığından ödeme günü bu tarihi izleyen ilk iş günü olan 01.02.2010 ve 01.03.2010 Pazartesi tarihidir. Protesto ise ödeme gününü izleyen iki iş günü içinde yani 03.02.2010 ve 03.03.2010 tarihinde keşide edildiğinden süresinde ve yasaya uygundur...” Bkz. 12. HD, T. 11.07.2011, E. 2011 / 457, K. 2011 / 15192 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁷⁷ “... Somut olayda 15.1.1999 vadeli bonoda protesto çekmek için vadeyi takip eden 2 iş günü cumartesi-pazara rastlamıştır. Pazartesi idari tatil olması nedeniyle iş günü sayılır. Salı, Çarşamba, Perşembe yine resmi tatil olduğundan Cuma günü protestonun çekilmesi için 2. iş günü olarak belirleneceğinden 22.1.1999 tarihinde keşide edilen protesto da süresindedir. Hal böyle olunca alacaklının lehtar A. hakkında takip yapmasında yasal bir engel olmadığından merci kararının onanması gerekirken bozulduğu görülmekle alacaklı vek ilinin karar düzeltme isteminin kabulü gerekmiştir” Bkz. 12. HD, T. 06.04.2001, E. 2001 / 4570, K. 2001 / 5885 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Hükümet tarafından tüm memurlara idari izin verilen günün dava açma süresinin son günü olması halinde, dava açma süresi takip eden iş gününe kadar uzayamaz.” Bkz. Danıştay 9. D, T. 27.02.2001, E. 1999 / 2242, K. 2001 / 660 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 182, N. 678.

Burada ibrazın son gününün idari tatile denk gelmesi durumunda ne olacağı sorusu akla gelmektedir. Örneğin, ödeme için ibrazın 1'inci iş günü "31.12.2014 Çarşamba" iken, "01.01.2015 Perşembe" günü olan yılbaşı resmi tatiline "02.01.2015 Cuma" günü de idari tatil yapılarak tatil hafta sonu tatili ile birleştirilirse, esasen "02.01.2015 Cuma" günü bitmesi gereken tatil, "05.01.2015 Pazartesi" günü sona erecektir. İdari tatilin bir iş günü olduğunu yukarıda belirttik. Dolayısıyla, idari tatil gününde yapılan ibraz geçerli olacaktır. Örneğimizde tatiline "02.01.2015 Cuma" günü idari tatil günü olduğundan, diğer bir ifadeyle resmi tatil günü olmadığından, hamil Türk Ticaret Kanunu'nun 708'inci maddesinin 1'inci fıkrası gereğince 2'inci iş günü olarak, bu günde ibrazda bulunmalıdır. Aksi takdirde müracaat borçlularına karşı müracaat haklarını kullanamaz. Keşidecinin idari tatil gününde ödemedi kaçınması halinde ise, hamil, durumu bir protesto ile tevsik ettirebilir.

Burada üzerinde durulması gereken diğer bir husus ise ödeme için ibrazın iş günleri içerisinde hangi saatlerde yapılacağıdır. Bu konuda Türk Ticaret Kanunu'nda bir açıklık yoktur. Bizim de katıldığımız; doktrinde genel kabul görmüş görüşe¹⁷⁸ göre; ticari örf ve adet ile yerel teamülleri de göz önünde bulundurmak şartıyla, mesai saatleri içerisinde ibraz yapılması mümkündür.

Bonoda; yerleşim yerleri ödeme yerinde bulunan kişiler, gereğinde araya girerek ödemede bulunmak üzere gösterilmişlerse, hamil en geç ödememe protestosunun çekilmesi için belirli olan sürenin bittiği günün ertesi günü, poliçeyi bu kişilere ibraz etmeye ve ödemedi kaçınılması halinde protesto çekmeye mecburdur

¹⁷⁸ **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 268; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 182, N. 679; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 674.

(TTK m. 739/1, 778/1-e)¹⁷⁹. Bu durumda ibraz süresi kanun gereği bir iş günü uzatılmıştır¹⁸⁰.

İbraz için öngörülen süreler hak düşürücü nitelikteki sürelerdir¹⁸¹. Bu sebeple yargılamanın her aşamasında hakim tarafından resen göz önünde bulundurulması gerektiği gibi, icra takibi sırasında da icra memuru tarafından resen gözetilmelidir¹⁸². İbraz sürelerinin kısaltılması veya uzatılması ancak kanunun öngördüğü durumlarda, kanunun öngördüğü şekilde ve yine kanunun öngördüğü kişiler tarafından yapılabilir (TTK m. 693, 704/1, 778/1-b). Bu sürenin başka şekilde uzatılması, kısaltılması ya da ortadan kaldırılması mümkün değildir. Diğer bono borçlularını bağlayacak şekilde ödeme için ibrazdan vazgeçilmesi hukuken imkansızdır¹⁸³.

İbraz sürelerinin uzaması mücbir sebebin varlığı durumunda da mümkün olmaktadır. Mücbir sebep Türk Ticaret Kanunu'nun 731'inci maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre; kanunen belirli olan süreler içinde poliçenin ibrazı herhangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkansız bir engel nedeniyle gerçekleştirilememişse, bu işlemler için belirli olan süreler uzatılmaktadır (TTK m. 731/1, 778/1-d). Mücbir sebebin ortadan kalkmasından sonra hamil bonoyu gecikmeksizin ödeme amacıyla ibraz etmek zorundadır (TTK m. 731/3, 778/1-d). Mücbir sebep vadenin gelmesinden itibaren otuz günden çok sürerse, bononun

¹⁷⁹ “...Diğer taraftan senedin vadesi 28.6.1975 tarihi olduğuna göre takip yapan (A)nın 10.9.1975 tarihinde araya girme suretiyle yaptığı bu ödeme TTK.nun 690. maddesi yoluyla uygulanması gerekli bu yasanın 650. maddesinin son fıkrası gereğince en geç ödeme protestosunun çekilmesi için muayyen olan son günün ertesi günü yapılması icap eder. Bu süreden sonra ödeme yapıldığı cihetle araya girme hükümlerinin hadiseye uygulama olanağı kalmamıştır” Bkz. 12. HD, T. 23.06.1976, E. 1976 / 5866, K. 1976 / 7835 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

¹⁸⁰ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 182, N. 680.

¹⁸¹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 675; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 182, N. 681; **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 269.

¹⁸² **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 182, N. 681.

¹⁸³ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 675.

ibrazına ve protesto çekmeye gerek olmaksızın müracaat hakları kullanılabilir (TTK m. 731/4, 778/1-d). Görüldüğünde veya görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar hakkında otuz günlük süre, hamilin kendi cirantasına¹⁸⁴ mücbir sebebi ihbar ettiği tarihten itibaren işler. Bu ihbar¹⁸⁵ ibraz süresinin bitmesinden önce de yapılabilir. Görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda otuz günlük süre, bonoda belirtilen süre kadar uzar (TTK m. 731/5, 778/1-d).

Bir bonoda ibraz yeri ile keşide yeri farklı olabilir. Bu durumda bazen bu iki yerin takvimleri birbirine uymaz ve takvim çatışması ortaya çıkar. Bunu göz önünde tutan kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nun 707'inci maddesinde bu konuyu ele almıştır. Maddenin esas aldığı hesaplama yeri “*ödeme yeri*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir günde ödenecek bir bononun keşide yeri ile ödeme yeri arasında takvim farklılığı bulunduğu takdirde, vade, ödeme yeri takvimine göre belirlenmiş sayılır (TTK m. 707/1, 778/1-b). Takvimleri farklı iki yer arasında düzenlenen, keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bononun vadesi; keşide tarihi ödeme yerindeki takvim gününe dönüştürülmek suretiyle hesaplanır (TTK m. 707/2, 778/1-b). Yukarıda bahsi geçen vadeye ilişkin bu düzenlemeler ibraz tarihi hesaplanırken de kullanılmaktadır (TTK m. 707/3, 778/1-b). Takvimleri farklı iki yer

¹⁸⁴ Keşidecinin TTK m. 723'ten farklı olarak, hamilin kendisine de ihbar da bulunmasını istemeye hakkı yoktur. **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 740. Zira TTK m. 731/2'de, hamilin ihbarı sadece “*kendinden önce gelen kişiye*” yapılması yükümlendirilmiştir. Aynı fıkra da TTK m. 723'e atıf yapılmıştır. TTK m. 723/1'e göre hamil, kabul etmeme (bonoda uygulama alanı yoktur) ve ödememe hallerini, kendi cirantasına ve keşideciye ihbarda bulunmakla yükümlüdür. Fakat 731/2'de kime ihbarda bulunulacağı belirtildiğinden ve fıkra da düzenlenenler dışında kalan hususlarda TTK 723. madde uygulanacağından, TTK m. 723/1'de yer alan keşideciye ihbarda bulunma yükümlülüğü altında değildir.

¹⁸⁵ Mücbir sebebi düzenleyen TTK m. 731'de hamilin, ihbarı, altına tarih, yer ve imzasını da koyarak poliçeye (bonoya) veya alonja kaydetmekle yükümlü olduğunu düzenlemiştir. Bununla birlikte bahse konu ihbarın ne şekilde yapılacağına ilişkin doğrudan bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu hususta TTK m. 731/2'nin yollaması ile TTK m. 723 uygulama alanı bulacaktır. TTK m. 723'te hamilin ihbarı iki ayrı şekilde yapabileceği öngörülmüştür. Buna göre, hamil ihbarı, ya noter aracılığıyla ya da sadece bononun iadesi yoluyla gerçekleştirebilir. Görüldüğü üzere, kanun koyucu hamilin bonoyu iade etmemesi halinde, ihbarın yapılmasında resmi şekil şartı öngörmüştür.

arasında ihdas edilen bonoda; vade ve ibraz süresinin belirlenmesine ilişkin kaleme alınmış, bahse konu düzenleme, bonoda aksi kararlaştırılmamışsa, uygulama alanı bulacaktır (TTK m. 707/4, 778/1-b). Aksinin kararlaştırılmış olması durumunda; vadenin hesaplanmasında ve ibraz sürelerinin tespitinde, senet üzerindeki kayıt esas alınacaktır.

d. Atıflet Mehillerine İlişkin Yasak ve Vadenin İradi Uzatılması

Türk Ticaret Kanunu’nun 754’üncü maddesine göre, “*Poliçelerde kanuni veya yargısal atıflet süreleri geçerli değildir*”. Bahse konu madde hükmü Türk Ticaret Kanunu’nun 778’inci maddesinin 1’inci fıkrasının i bendi uyarınca bonolar hakkında da tatbik edilmektedir. Madde metninde vadeye ilişkin herhangi bir ibare olmadığı için atıflet sürelerine ilişkin yasağın, hem ibraz süreleri hem de vadeler için tatbik edileceği görüşündeyiz. Doktrinde hangi hükümlerin atıflet mehli yasağı kapsamına girdiği hususunda çeşitli görüşler vardır. Doktrinde yer alan bir görüşe¹⁸⁶ göre; kanunlarda yer alan özel hükümler Türk Ticaret Kanunu’nun 754’üncü maddesi kapsamında yasağa dahil değildir. Buna örnek olarak bu görüşü benimseyen yazarlar, Türk Ticaret Kanunu’nun 694’üncü maddesinde düzenlenen, muhatabın poliçenin bir daha kabule arzını istemesi halini ve İcra İflas Kanunu’nun 317’inci maddesinde¹⁸⁷ yer alan moratoryum (olağanüstü durumlarda borçlular ve alacaklıları korumak amacıyla devlet tarafından kanunla alınan tedbirler) halinde ödemelerin tatilini göstermektedirler. Bu görüşe göre, atıflet mehilleri yasağı sadece genel hükümlerle getirilen atıflet mehillerine uygulanmaktadır. Hangi düzenlemelerin özel hükümler, hangi düzenlemelerin genel hükümler kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ise, bu görüş taraftarlarınca açıklanmamıştır. Keza, örnek olarak verilen İcra İflas Kanunu’nun 317’inci maddesinin de hangi gerekçelerle özel hüküm sayılacağı da

¹⁸⁶ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 650.

¹⁸⁷ İİK m. 317: “*Fevkalade hallerde hususile devamlı iktisadi buhranlarda İcra Vekilleri Heyeti 318 den 329 uncuya kadar olan maddeler hükümlerinin muayyen bir müddet için bu hallerden müteessir olan muntaka borçlularına tatbik edilmesine karar verebilir*”.

muammadır. Doktrinde yer alan diğer bir görüşe¹⁸⁸ göre ise, atıfet mehli yasağına İcra İflas Kanunu'nun 317'inci maddesinin de dahil olduğunu savunulmaktadır. Bununla birlikte, bu görüş taraftarları Türk Ticaret Kanunu'nun 694'üncü maddesinde yer alan bir daha kabule arz isteminin atıfet mehli yasağına girip girmediği hususunda görüş belirtmemişlerdir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 754'üncü maddesinde yer alan yargısal atıfet süreleri yasağı hususunda doktrinde bir tartışmanın bulunmadığı açıkça görülmektedir. Esas tartışma kanuni atıfet süreleri yasağı konusunda kendini göstermektedir. Kanaatimizce, Türk Ticaret Kanunu'nun Kıymetli Evrak Hukuku kitabında ve burada atıf yapılan diğer kanunların ilgili maddelerinde yer alan sürelerin uzatılması ile alakalı düzenlemeler atıfet mehli içerisinde nitelendirilemez. Çünkü kambiyo senetleri konusu bir kül halinde Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kitabında ele alınmıştır. Burada yer verilmiş olan süreler, bir diğerinin istisnasını oluştursa da, teknik anlamda bir *“atıfet mehli”* söz konusu değildir. Kanaatimizce İcra İflas Kanunu'nun 317'inci maddesine Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kitabında herhangi bir atıf bulunmadığından bu hüküm atıfet mehli yasağı kapsamında değerlendirilmeli ve kambiyo senedine ilişkin süreleri uzatmamalıdır. Ancak üçüncü kitap içerisinde düzenlenen Türk Ticaret Kanunu'nun 694'üncü maddesi ise atıfet mehli teşkil etmediğinden yasak kapsamında kabul edilmemelidir¹⁸⁹.

¹⁸⁸ **Can**, s. 104.

¹⁸⁹ Bu minvalde, Çek Kanunu'nda getirilen post-date çeklerde keşide tarihinden önce ibrazın geçersizliğine ilişkin düzenleme (ÇekK geçici madde 3/5) de TTK m. 754 kapsamında mütalaa edilmelidir. Zira, Çek hukuku ile getirilen bu sistem, hem TTK m. 754'e aykırılık teşkil etmekte hem de Cenevre Konvansiyonu ile meydana getirilen sistemle örtüşmemektedir **Poroy / Tekinalp**, s. 342, N. 501b, dn. 111 (Bu görüşün sahibi dipnotta belirtildiği üzere **Cumhur Boyacıoğlu**'dur). Kanaatimizce de bu görüş isabetlidir, fakat eksiktir. Zira ÇekK m. 3/8 de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Şöyle ki, Çek Kanunu'na TTK'da atıf yapılmamıştır. Dolayısıyla, TTK m. 795'te *“Muacceliyet”* başlığı altında düzenlenen çekin görüldüğünde ödeneceğine ilişkin hüküm, Çek Kanunu m. 3/8 ve geçici m. 3/5 yoluyla ibraz süreleri uzatılarak bertaraf edilemez. Çünkü, Çek Kanunu m. 3/8 ve geçici m. 3/5 hükümleri atıfet mehlidir. Bu da yasak kapsamında değerlendirilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu’nun 754’üncü maddesi, atfîet mehillerinin “*kanuni*” ve “*kazai*” olmaları durumunda geçerlilik arz etmeyeceği düzenlenmiş, “*iradi*” atfî mehli tayini konusunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yani, alacaklı, riski kendine ait olmak üzere, borçluya vade uzatma anlaşması yapmak veya borçluya uzatma bonusu¹⁹⁰ düzenlemek suretiyle atfîet mehli tanyabilir¹⁹¹. Borçluya alacaklı arasında yazılı veya sözlü vade uzatım sözleşmesi yapılmış ise, bu kamu itimadına mazhar olan kambiyo senetlerinde yalnızca borçlu ile alacaklı arasında ileri sürülebilecek bir şahsi defîi olarak nitelendirilecektir¹⁹². Vade uzatım sözleşmesi, senette yer alan vade kaydının değiştirilmesi suretiyle senede yansıtılırsa, bu durumda bahse konu değişiklik, Türk Ticaret Kanunu’nun 748’inci maddesinde düzenlenen senet metninde değişiklik kapsamında mütalaa edilmelidir. Bu sebeple, değişiklikten sonra bono üzerine imza koyan kişiler, değişmiş metne (yeni vadeye), daha önce imzasını koyanlar ise, eski metne (önceki vadeye) göre sorumlu tutulmalıdır (TTK m. 748). Dolayısıyla senedin ibrazı, protesto tanzimi gibi işlemlerin yapılmasında senet metninde yer alan değişiklikten önce imza atanlar buna göre hesaplanacak süre içinde, değişiklikten sonra imza atanlar ise yeni duruma göre hesaplanacak süre içinde bu işlemleri yapmalıdırlar¹⁹³. Bu durumda hamilin müracaat haklarını kullanması halinde birden fazla protesto tanzimi söz konusu olacaktır¹⁹⁴.

¹⁹⁰ Uzatma bonusu (uzatma poliçesi) hakkında geniş bilgi için bkz. **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 652 vd.

¹⁹¹ **Poroy / Tekinalp**, s. 250, N. 369a.

¹⁹² İstisna için bkz. TTK m. 687/1’de yer alan bilerek borçlunun zararına hareket.

¹⁹³ **Erdem**, Nuri: Kambiyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), İstanbul 2008, s. 63; **Bilgen**, Mahmut: Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması, DEÜHFD, C. XI, Özel S., İzmir 2010, sa. 985-1028, s. 992.

¹⁹⁴ **Bilgen**, s. 992, **Öztan**, s. 867-868

C. USULÜNE UYGUN OLARAK YAPILAN İBRAZIN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. Genel Olarak

İbrazın usulüne uygun olarak yapılmasına bir takım sonuçlar bağlanmıştır. Bunlar ibrazın irade dışı (doğrudan) ve iradeye bağlı (dolaylı) sonuçlarıdır. İbrazın usulüne uygun yapılması ile başka hiçbir iradeye gerek kalmaksızın, bazı senetlerde senedin vadesi belirlenmekte, bazılarında ise borç muaccel hale gelmektedir. İbrazın iradeye bağlı sonucu ise, ödemenin yapılıp yapılmamasına göre değişiklik arz etmektedir. Şöyle ki, bono ibraz neticesinde keşideci (asli borçlu) tarafından ödenmişse, senetten doğan borç tüm sorumlular hakkında sona erer¹⁹⁵. Ödemenin kısmen yapılması veya hiç yapılmaması halinde ise senedin borçlusu temerrüde düşer ve senet alacaklısının müracaat borçlularına başvurma hakkı doğar.

İbrazın usulüne uygun yapılması ile birlikte kendiliğinden meydana gelen sonuç üzerinde tarafların hiçbir iradesi yoktur. İbrazda bulunan kişinin gerçekten bu sonucu isteyip istememesi de önemli değildir. Bununla birlikte ibraz sonucunda taraflar çeşitli iradeler ortaya koyabilirler. Tarafların bu iradeleri, ibraza bağlanan sonucunu da değiştirecektir. Fakat mevzubahis olan sonuç, ibrazın doğrudan meydana getirdiği bir sonuç olmayacaktır. Burada yalnızca kendisine senet ibraz olunan borçlunun iradesine sonuç bağlanmamıştır. Aynı zamanda bir takım şartların varlığı halinde alacaklının da iradesine sonuç bağlandığı görülmektedir.

İbraz sonucunda borcun ödenmesi hususunu çalışmamızın ikinci bölümünde ele alacağımızdan, bu başlık altında ibrazın doğrudan sonucu ve ödemenin kısmen yapılması veya hiç yapılmaması halinde ortaya çıkan sonuçlar incelenecektir.

¹⁹⁵ **Poroy / Tekinalp**, s. 215, N. 302; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 685, **Bozkurt**, s. 138; **Bozer / Göle**, s. 101.

2. İbrazın Doğrudan Sonuçları

a. Borcun Vadesini Tespit Açısından

Bononun Türk Ticaret Kanunu'nun 703'üncü maddesine göre dört tür vade (görüldüğünde, görüldüğünden belirli bir süre sonra, keşide tarihinden belirli bir süre sonra ve belirli bir günde) ile düzenlenebileceği hususuna yukarıda değinmiştik. Ödeme için ibrazın bu dört tür vade içerisinde sadece görüldüğünde vadeli bonolarda vadeyi tespit açısından bir etkisi vardır. Diğer tür vadelerde vadenin tespitinde ödeme için ibraz, herhangi bir sonuç doğurmaz.

Esasen, görüldükten belirli bir süre sonra vadeli bonolarda, vadenin tespiti açısından senedin ibrazı şarttır. Fakat bahse konu ibraz, ödeme için ibraz değil; tarih tespit ibrazı (göstermeye ilişkin ibraz)¹⁹⁶'dır. Dolayısıyla görüldükten belirli bir süre sonra ödenecek bonolar açısından da ödeme için ibrazın vade üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

İki taraflı sözleşmelerde vadenin belirlenmesi taraflardan birinin iradesine bırakılabilir¹⁹⁷. Bu yetki, çoğunlukla da alacaklının iradesine bırakılmaktadır¹⁹⁸. Alacaklı, borçluya bir ihbarda bulunarak, belirlediği vadeyi bildirmektedir ve borç alacaklı tarafından belirlenen vadede muaccel olmaktadır. Bundan dolayıdır ki, bu

¹⁹⁶ Bkz. yukarıda Görüldüğünden Belirli Bir Süre Sonra Ödenecek Bono başlığı altındaki açıklamalarımız.

¹⁹⁷ **Kılıçoğlu**, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 17. Baskı, Ankara 2013, s. 551; **Nomer**, Haluk N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, İstanbul 2012, s. 224. Hatta bu yetki üçüncü bir kişiye dahi bırakılabilir. Bkz. **Reisoğlu**, Sefa: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, İstanbul, 2012, s. 327.

¹⁹⁸ Vadeyi belirleme yetkisi borçluya da bırakılabilir. Bu durum yalnız eksik borçlarda mümkün olabilir. Zira, borçlunun dilediği zaman ödemede bulunma keyfiyetine sahip olması, eksik borçlarda söz konusu olur. Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 551; **Oğuzman / Öz**, s. 327. Bono her zaman tam bir borç ihtiva ettiğinden, bonolarda ödeme zamanının borçluya bırakılması mümkün değildir. Mücerret bir borç ilişkisi olan bonoda, bononun tanzim edilmesine temel teşkil eden alt ilişkisinin bir eksik borçtan kaynaklanması da önemli değildir.

ihbara “*muacceliyet ihbarı*” adı verilmektedir¹⁹⁹. Görüldüğünde vadeli bonolarda da zımnen böyle bir anlaşma mevcuttur. Zira görüldüğünde vadeli bonolarda, kanuni süre içinde senedin ne zaman ödeneceği belirsizdir ve bu belirsizliğin giderilmesi hamile bırakılmıştır. Hamil, kural olarak azami bir yıl içerisinde, dilediği zaman senedi ödenmek üzere keşideciye ibraz edebilir. Böylelikle hamilin senedi ibraz ettiği gün, senedin vadesi olarak belirlenmektedir. Genel kuraldan ayrı olarak, bonoda, hamilin (alacaklının) senedin ibrazından başka, bir de ihbarda bulunma yükümlülüğü yoktur.

b. Borcun Muacceliyeti Açısından

Bonoda borcun ifası her zaman bir süreye (ecele) bağlanmıştır. Böyle süreye (ecele) bağlanmış borçlara “*müeccel borç*” denir. Müeccel bir borcun ödenme zamanının (vadenin) gelmesiyle borç, “*muaccel*” hale gelir. Alacaklı borcun ifasını, borç muaccel olduktan sonra isteyebilir²⁰⁰. Bununla birlikte, borç muaccel olsa dahi, alacaklı zamanaşımı süresi ve hak düşürücü sürenin sonuna kadar bunu talep ve dava edip etmemekte serbesttir²⁰¹.

Kesin vadeli²⁰² borçlarda borcun muaccel hale gelmesi vadenin gelmesiyle olur. Bonoda da belirli bir günde ödenecek vadeli ve keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek vadeli senetlerde baştan itibaren kesin vade söz konusudur. Görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda ise vade başta belirsizdir fakat tarih tespit ibrazı (göstermeye ilişkin ibraz) ile birlikte vade kesinleşmektedir.

¹⁹⁹ **Kılıçoğlu**, s. 551; **Oğuzman / Öz**, s. 327; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 209; **Eren**, s. 949. Yetki üçüncü kişiye bırakılmış ise ihbarın her iki tarafa da yapılması gerekir. Bkz. **Reisoğlu**, s. 327.

²⁰⁰ **Eren**, s. 947; **Reisoğlu**, s. 327; **Akıncı**, Borçlar Hukuku s. 208.

²⁰¹ **Eren**, s. 947.

²⁰² Vade Borçlar Hukukunda kesin olmayan vade ve kesin vade şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Borçlunun borcunu ifa edeceği zamanın belirlendiği, ancak kararlaştırılan tarihin kesin ölçütlerle saptanmadığı vade kesin olmayan vadedir. Borçlunun kararlaştırılan tarihte edimini mutlaka ifa etmesi gerektiği bu tarihi geçirmesi halinde alacaklının ihtara gerek olmaksızın sözleşmeden dönebileceği vade kesin vadedir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Kılıçoğlu**, s. 550; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 210.

Bu üç tür vadeli bonolarda vadenin gelmesi ile birlikte borç muaccel olur. Fakat borcun muaccel hale gelmesi yeterli değildir; alacaklının (hamilin) ifayı isteyebilmesi için ayrıca senedi ibraz etmesi gerekir (TTK m. 645, 646/1)²⁰³. Görüldüğü üzere, bu tür vadeli bonolarda, ödeme için ibraz muacceliyetin bir şartı değil; ifanın istenebilmesinin bir şartıdır.

Görüldüğünde ödenecek bonolar açısından ise, ikili bir ayırım yapmak mümkündür. Şöyle ki, senedin ibraz edilmesi gereken kanuni azami sürenin geçmesi ile borç muaccel hale gelir. Bu andan itibaren, diğer üç vadede de olduğu gibi, bononun ibrazı ifanın bir şartıdır. Ödeme için ibrazın, muacceliyet üzerinde bir etkisi yoktur. Öte yandan, görüldüğünde ödenecek bonolarda senedin bir yıllık süre içinde, herhangi bir zamanda ödenmek için ibrazı ise, müeccel borcu, muaccel hale getirir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, görüldüğünde ödenecek bonolarda, ödeme için ibraz borcu muaccel hale getirmeye yeterlidir; ayrıca muacceliyet ihbarında bulunmaya gerek yoktur. Ödeme için ibraz, muacceliyet ihbarını da bünyesinde taşıyan hukuki bir fiildir.

3. İbrazın Dolaylı Sonuçları

a. Alacaklının ve Borçlunun Temerrüdü Açısından

aa. Temerrüt Kavramı

Sözlük anlamı “*direnme, borcun ifasında gecikme*”²⁰⁴ olan temerrüt, “*borçlunun borcunu ödememekte veya alacaklının alacağını almamakta direnmesi*”²⁰⁵ şeklinde tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, temerrüt hem borçlu açısından hem de alacaklı açısından söz konusu olabilmektedir. Borcun ifasında gecikmeye sebebiyet veren tarafa göre bu durum, “*alacaklının temerrüdü*” veya

²⁰³ Kıymetli evrak dışındaki borç senetlerinde ise, beyan edilen hak, senedin düzenlenmesiyle doğmaz. Hakkın ileri sürülmesi de senedin zilyetliğini gerektirmez. Bkz. **Eren**, s. 1006.

²⁰⁴ **Yılmaz**, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 1996, s. 807.

²⁰⁵ **Yılmaz**, s. 807.

“*borçlunun temerrüdü*” olarak adlandırılmaktadır. Temerrüdün sonucu da bu tespitten sonra farklılık arz etmektedir. Zira alacaklının temerrüdü ile borçlunun temerrüdüne bağlanan sonuçlar bir değildir.

Temerrüt Türk Borçlar Kanunu’nun 117’inci maddesinin 2’inci fıkrası uyarınca tüm borç ilişkilerinde söz konusu olabilir. Bu borcun kaynağının sözleşmeden, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanması önem arz etmez. Aynı zamanda temerrüt tek tarafa veya iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ortaya çıkabilir. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, alacaklının ifadan kaçınması, aynı zamanda borçlunun temerrüdüne yol açabilir²⁰⁶. Zira alacaklı, iki tarafa borç yükleyen sözleşme gereğince, yüklendiği edim açısından borçlu sıfatına da sahiptir.

Temerrüt borca aykırı bir davranıştır²⁰⁷. Dolayısıyla ister alacaklının temerrüdü, ister borçlunun temerrüdü olsun, temerrüt halinde borç sona ermemektedir. Temerrüt halinde borç mevcudiyetini koruyacağından, taraflar borcu sona erdirecek işlemleri yerine getirmekle yükümlü olmaya devam etmektedirler.

bb. Alacaklının Temerrüdü Açısından

Alacaklının temerrüdü²⁰⁸, Türk Borçlar Kanunu’nun 106’ncı maddesinde tanımlanmıştır. Maddeye göre “*Yapma veya verme edimi gereği gibi kendisine önerilen alacaklı, haklı bir sebep olmaksızın onu kabulden veya borçlunun borcunu ifa edebilmesi için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini yapmaktan kaçınırsa, temerrüde düşmüş olur*”. Görüldüğü üzere, borca uygun olarak ifası teklif

²⁰⁶ Kılıçoğlu, s. 672.

²⁰⁷ Kılıçoğlu, s. 672.

²⁰⁸ Alacaklı temerrüdüne, alacaklı ifayı “kabulden” imtina ettiği için, doktrinde, “*kabul temerrüdü*” adı da verilmektedir. Bkz. Eren, s. 1010, dn. 397’de zikredilen yazarlar.

edilen bir edim, alacaklı tarafından haklı bir sebep ileri sürülmeksizin kabul edilmediği takdirde, alacaklının temerrüdü²⁰⁹ söz konusu olmaktadır²¹⁰.

Alacaklının temerrüdünün gerçekleşmesi bir takım şartların varlığına bağlıdır. İlk olarak, borç muaccel olmalıdır. Muaccel olmayan bir borcun ifasının teklif edilmesi, kural olarak, alacaklıyı temerrüde düşürmez. Bununla birlikte henüz muaccel olmayan bir borcun alacaklıya teklif edilmesi halinde, alacaklı ancak haklı sebeplerle vadesinden önce yapılan ifa önerisini geri çevirebilir²¹¹. Zira Türk Borçlar Kanunu'nun 96'ncı maddesinde borçluya edimini erken ifa olanağı getirilmiştir. Bu genel hüküm karşısında Türk Ticaret Kanunu'nun 710'uncu maddesinin 1'inci fıkrası hükmü senet hamiline haklı bir sebep olmaksızın dahi muaccel olmamış bir senet borcunun ifasını reddetme olanağı tanımıştır. Bu hüküm erken ifayı yasaklayıcı nitelikte değildir²¹²; yalnızca ifayı kabul etme keyfiyetini hamile bırakmaktadır. Bu halde, henüz muaccel olmamış bir senedin ödenmesi teklifi ile karşılaşan hamilin, kambiyo senetleri bakımından alacaklının temerrüdüne düşmesi söz konusu olmayacaktır.

Alacaklının temerrüdünde aranan bir diğer şart ise, borçlu tarafından usulüne uygun olarak teklif edilen ifanın, alacaklı tarafından reddedilmesidir. İfa teklifinde

²⁰⁹ Kambiyo senetlerinde alacaklının temerrüdü hususunda Türk Ticaret Kanunu'nda özel bir düzenleme öngörülmiştir. Kambiyo senetlerinden doğan borçlarda, alacaklının Kambiyo senedinden doğan alacağını vadesinde talep veya takip etmemesi veyahut kambiyo senedini ödeme için ibraz etmemesi hallerinde, borçlu senet borcunu bankaya tevdi etmeye yetkilidir (TTK m. 712). Görüldüğü üzere, TTK m. 712'de düzenlenen husus ibrazın gerçekleşmemesi haline bağlandığından konu bu başlık altında ele alınmamıştır. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, II. Tevdi.

²¹⁰ **Kılıçoğlu**, s. 672, **Eren**, s. 1010 vd; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 215; **Oğuzman / Öz**, s. 361; **Ayan**, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Konya 2012, s. 330.

²¹¹ **Kılıçoğlu**, s. 673; **Zevkliler**, Aydın / **Ertaş**, Şeref / **Havutcu**, Ayşe / **Aydoğdu**, Murat / **Cumaloğlu**, Emre: Borçlar Hukuku – Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013, s.307, N. 862. Ayrıca vadeden önce ifada bulunmak isteyen borçlunun, bu durumu önceden haber vermemesi halinin alacaklı tarafından ifayı reddetmede haklı bir sebep oluşturacağı yönünde bkz. **Oğuzman / Öz**, s. 366.

²¹² **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 694.

edimin eylemli olarak yapılması gerekir; borçlunun sözlü olarak teklifte bulunması yeterli değildir²¹³. Alacaklının ifayı reddetmesi çeşitli şekillerde görünebilir. Alacaklı ifa teklifinde edimi kabulden kaçınabileceği gibi, ifa için kendisi tarafından yapılması gereken işleri yapmaması ya da teslim etmesi gereken şeyleri (malzeme, mekan gibi) etmemesi şeklinde de gerçekleşebilir²¹⁴. Bono bir verme borcunu ihtiva eder. Dolayısıyla bonodan doğan verme borcunu ifa etmek isteyen borçlunun ediminin tamamını veya bir kısmını kabulden kaçınan alacaklı temerrüde düşer.

Alacaklının temerrüdü açısından son şart ise alacaklının ifayı reddini haklı bir sebebe dayandırmamış olmasıdır. Sebebin haklı olup olmadığı somut olayın özelliklerine göre değişiklik arz edebilir. İfanın eksik teklif edilmesi sebebiyle reddedilmesi, alacaklıyı temerrüde düşürmez (TBK m. 84/1). Örneğin faiz şartlı bir borcun ödenmesinde borçlunun anaparayı ödemeyi teklif etmesine rağmen faizi ödemekten kaçınması halinde edimi kabulde direnen alacaklının temerrüdünden bahsedilemez. Zira alacaklı açısından bu durum Türk Borçlar Kanunu'nun 84'üncü maddesinin 1'inci fıkrası çerçevesinde haklı sebep teşkil etmektedir. Bununla birlikte bu husus Türk Ticaret Kanunu'nun 709'uncu maddesinin 2'inci fıkrasında da farklı bir esasta düzenlenmiştir. Hükme göre, hamil kısmi ödemeyi reddedememektedir. Bu sebeple faiz şartlı bir bononun ödenmesinde borçlunun anaparayı ödemeyi teklif etmesine rağmen faizi ödemekten kaçınması halinde, edimi kabulde direnen alacaklı, direndiği ölçüde temerrüde düşer. Aynı şekilde kabulden kaçındığı kısım için müracaat haklarını da kullanamaz.

Yukarıda sayılan şartların bir arada bulunması halinde alacaklının temerrüdünden bahsedilir. Bu durumda borçlunun borcu sona ermemekte, yalnızca yükümlülüğün şekli değişmektedir. Gerçekten verme borcunu ihtiva eden bonodan

²¹³ **Oğuzman / Öz**, s. 363; **Nomer**, s. 230; **Eren**, s. 1014; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 216 vd.

²¹⁴ **Kılıçoğlu**, s. 674; **Eren**, s. 1015; **Oğuzman / Öz**, s. 364; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 218; **Ayan**, Borçlar Hukuku s. 331; **Zevkliler / Ertaş / Havutcu / Aydoğdu / Cumalıoğlu**, s. 308, N. 864.

doğın sorumluluk, alacaklıya karşı yerine getirilmemekte ve farklı bir yol izlenmektedir. Artık borçlu borcunu bankaya tevdi etmek suretiyle borcundan kurtulabilmektedir (TTK m. 712). Faiz şartlı bir bonoda, asıl borcun tevdi neticesinde sona ermesi ile birlikte, ileriye doğru faiz işlemez²¹⁵.

Borçlar Hukukunda alacaklının temerrüdünün bir sonucu olarak, kefil borcundan kurtulmaktadır (TBK m. 593/2). Kefalet sözleşmesinin özel bir görünümü olarak Ticaret Hukukunda aval kurumu vardır (TTK m. 700-702). Aval, poliçe bedelinin ödenmesi için borçlu lehine tamamen veya kısmen verilen teminattır (TTK m. 700/1). Türk Ticaret Kanunu'nun 778'inci maddesinin 3'üncü fıkrası gereğince, avale ilişkin poliçe hükümleri bonoya da uygulanır. Aval verenin sorumluluğu lehine taahhüt altına girdiği kişinin sorumluluğu gibidir (TTK m. 702/1). Dolayısıyla alacaklının temerrüdünde, keşidecinin sorumluluğunun sona ermemesi sebebiyle, aval verenin de sorumluluğu devam etmektedir. Kanaatimizce Türk Borçlar Kanunu'nun 593'üncü maddesinin 2'inci fıkrası hükmü aval veren hakkında uygulama alanı bulmayacaktır.

cc. Borçlunun Temerrüdü Açısından

Borçlunun temerrüdü genel olarak Türk Borçlar Kanunu'nun 117-126'ıncı maddeleri arasında düzenlenmiştir²¹⁶. Borçlunun temerrüdü, borcun muaccel ve ifanın mümkün olmasına rağmen borçlu tarafından borcun ifa edilmemesidir. Alacaklının temerrüdünde olduğu gibi borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesi de bir takım şartların varlığına bağlıdır.

²¹⁵ Nomer, s. 232.

²¹⁶ Bununla birlikte özel hükümlerde ve diğer kanunlarda da borçlunun temerrüdüne ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Örneğin TBK m. 212-213, 315; 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu m. 23.

Borçlunun temerrüdünün ilk şartı borcun muaccel olmasıdır. Dolayısıyla ödeme için ibrazın vadede yapılmış olması gerekir. Bununla birlikte, bono görüldüğünde ödenecek vadeye bağlanmış ise, senedin ibrazı aynı zamanda ifa zamanını belirleyeceğinden; borç muaccel hale gelmiş olur. Ancak, borç muaccel olsa dahi, borçlunun zamanaşımı veya ödemezlik def'i gibi bir haktan yararlanması halinde borçlunun temerrüdü söz konusu olmaz²¹⁷. Def'i hakkının varlığı tek başına temerrüde düşmeyi önlemez. Bu hakkın muhatabına karşı fiilen ileri sürülmüş olması gerekir²¹⁸.

Borcun muaccel olması, borçlunun temerrüdü için yeterli değildir. Alacaklının, ayrıca borçluya bir bildirimde bulunması gerekir. Buna göre, muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer (TBK m. 117/1). Bonodan doğan muaccel borç, ihtar şartı yerine getirilmiş olsa bile borçlunun temerrüdüne yol açmayabilir²¹⁹. Şöyle ki, kambiyo senedi borçlusu ancak senedin kendisine teslimi karşılığında ödeme yapmakla yükümlüdür (TTK m. 708). Senedi ibraz etmeye yanaşmaksızın, sadece ihtarda bulunan alacaklı, borçluyu temerrüde düşüremez²²⁰.

İhtar, borçlunun temerrüdü açısından mutlak şart değildir. Türk Borçlar Kanunu'nun 117'inci maddesinin 2'inci fıkrasında 1'inci fıkra bir takım istisnalar

²¹⁷ **Oğuzman / Öz**, s. 472; **Zevkliler / Ertaş / Havutcu / Aydoğdu / Cumaloğlu**, s. 326, N. 975; **Reisoğlu**, s. 367; **Nomer**, s. 258; **Eren**, 1097-1098; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 232.

²¹⁸ **Oğuzman / Öz**, s. 472; **Reisoğlu**, s. 367.

²¹⁹ **Kılıçoğlu**, s. 684, dn. 811; **Süleymanov**, Server: Bonoda Keşidecinin Temerrüdü - Karar Tahlili -, SÜHFD Cumhuriyetimize 80. Yıl Armağan'ı, C. XI, S. 3-4, Konya 2003, sa. 345-354, s. 351.

²²⁰ “...Türk Ticaret Kanununun 558. maddesi gereğince kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükelleftir. Bu nedenle bonolarda da uygulanması gereken Türk Ticaret Kanununun 620. maddesi gereğince, bonolarda ödeme için senedin borçlunun ikametgahında borçluya ibrazı zorunludur. Olayda anılan son 3 bononun bizzat davacı tarafından ya da bir banka veya noter aracılığı ile ödeme için davalıya ibraz edilmediği anlaşılmaktadır. Türk Ticaret Kanununun açıklanan hükümleri karşısında, borçlu davalıyı bu durumda mütemerrit saymaya olanak yoktur. Davacı Bursa'da, davalı ise İstanbul'da oturmaktadır. Davacı tarafından 15.10.1984 gününde davalıya gönderilen ve 3 milyon liranın ödenmesi isteğini içeren ihtarname tek başına davalıyı mütemerrit kılmaya yeterli sayılamaz...” Bkz. 13. HD, T. 22.12.1986, E. 1986 / 5621, K. 1986 / 6497 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

getirilmiştir. Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle borçlu temerrüde düşer (TBK m. 117/2). Bonoda borçlunun temerrüdü açısından bu istisna önem arz etmektedir. Zira bonoda yer alan vade türlerinden ikisinde (belirli vade ve düzenlendikten belli süre sonra vade) düzenlenme tarihinde ifa zamanı da bellidir. Dolayısıyla bu vadeli bonolar Türk Borçlar Kanunu’nun 117’inci maddesinin 2’inci fıkrası kapsamındadır. Burada özellikle değerlendirilmesi gereken görüldüğünde ve görüldüğünden belli süre sonra vadeli bonoların da bu istisnaya tabi olup olmadıkları hususudur. Görüldükten belli bir süre sonra vadeli bononun vadesinin tespiti açısından senedin borçluya ibraz edilmesi şarttır. Bu ibraz ile birlikte senedin vadesi belirli hale gelmektedir. Kendisine senet ibraz olunan borçlu, bu tarihten itibaren “belli bir süre sonra” senedin vadesinin geleceğini öğrenmiş bulunduğundan, burada ayrıca ibrazla birlikte bir tür bildirim de söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla borçluya ayrıca bir ihbarda veya ihtarda bulunmak gerekmez. Keza görüldüğünde vadeli bonolar da niteliği itibarıyla görüldükleri anda muaccel olur ve ibraz ile bildirim gerçekleşmiş sayılır. Dört tür vadeli bonoda da borçlu ihtarla gerek kalmaksızın senedin ibrazı ile mütemerrit olur²²¹. Senedin borçluya ibrazı, müracaat borçlularını da temerrüde düşürmez. Müracaat borçluları açısından temerrüt, kendilerine yapılacak ihtar ile başlar²²² (TBK m. 117/1). Bununla birlikte, mütemerrit olmasa bile müracaat borçlusu, 725 ve 726’ncı maddelerde yazılı vadeden itibaren işleyecek olan faizi ödemek mecburiyetindedir²²³.

Borçlunun temerrüdü açısından bir diğer şart ifanın imkânsız olmamasıdır²²⁴. Borç ilişkisi doğduktan sonra ifa borçlunun kusurundan kaynaklanmayan bir sebeple

²²¹ **Süleymanov**, s. 351-352; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 680.

²²² **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 681.

²²³ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 681.

²²⁴ **Reisoğlu**, s. 370; **Nomer**, s. 234 vd; **Oğuzman / Öz**, s. 479; **Akıncı**, Borçlar Hukuku, s. 229; **Zevkliler / Ertaş / Havutcu / Aydoğdu / Cumalıoğlu**, s. 308, N. 865.

imkansız hale gelmişse, borç sona erer (TBK m. 136). Borçlunun kusuru neticesinde ortaya çıkan bir ifa imkansızlığı söz konusu ise, borçlu bu durumda temerrüde düşer ve tazminat sorumluluğu doğar (TBK m. 112).

Borçlunun temerrüdünde kusur şartı aranmamaktadır. İfada geciken borçlunun kusurlu olması gerekmez. Bononun ibraz edilmesi ile birlikte ifada bulunması gereken borçlu, bu yükümlülüğünü yerine getirmedeği anda mütemerrit olur. Vadede ödeme yerinde bulunmayarak kendisine senedin ibrazını engelleyen borçlu açısından da aynı sonuç doğar.

Borçlunun temerrüdü, senetten doğan borcu “aranılacak borç” olmaktan çıkartarak, “götürülecek borca” dönüştürür²²⁵. Fakat bu durum, alacaklının tekrar bonoyu borçluya ibrazına ve ifayı talep etme hakkına hâlel getirmez. Alacaklı her zaman senedi borçluya ödeme için ibraz edebilir. Müracaat borçluları açısından başlangıçtan itibaren “götürülecek borç” söz konusu olduğundan, onların durumunda bu anlamda bir değişiklik meydana gelmez²²⁶.

b. Müracaat Hakları Açısından

Usulüne uygun olarak yapılmış bir ibrazın dolaylı sonuçlarından bir diğeri hamilin müracaat haklarını kullanma hakkı elde edebilmesidir. Gerçekten, zamanında ve usulüne uygun bir şekilde yapılan ibraza rağmen senet bedelinin ödenmemesi üzerine, hamil durumu bir protesto düzenleterek belgeleyebilir (TTK m. 714) ve müracaat borçlularına ödeme için başvurabilir (TTK m. 713). Bu durum, esasen hamilin ödememe sebebiyle müracaat haklarını kullanabilmesi açısından zorunludur. Keza, bononun keşidecisi, ödemelerini tatil etmiş veya aleyhindeki herhangi bir icra takibi semeresiz kalmış ise, hamil başvurma haklarını ancak bononun ibrazından ve protestonun çekilmesinden sonra kullanabilir (TTK m. 714/5). Görüldüğü üzere,

²²⁵ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 680.

²²⁶ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 681.

kanun koyucu borçlunun ödeme güçlüğü içerisine düşmesi halinde dahi, hamilin müracaat haklarını kullanabilmesi için senedin keşideciye ibrazını şart koşturmaktadır. Fakat hamil, bu hakkını kullanmak için vadeyi beklemek zorunda değildir; vadenin gelmesinden önce de bu hakkını kullanmaya haizdir (TTK m. 713/2-b).

Müracaat haklarının kullanılabilmesi açısından senedin ibraz edilmesi kuralına keşidecinin iflas etmesi halinde istisna tanınmıştır. Buna göre, keşideci iflas etmiş ise, iflas ilamının ibrazı, başvurma hakkının kullanılması için yeterlidir (TTK m. 714/6)²²⁷. Hamil, vadeyi beklemeksizin bu hakkını kullanabilir (TTK m. 713/2-c).

D. ÖDEME İÇİN İBRAZIN UYGULANIŞ ŞEKLİ VE TEORİDEN FARKI

Ödeme için ibraz konusunda, Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan düzenlemelerden ve doktrinde teorik açıdan kurumun nasıl ele alındığından çalışmamızın bu başlığına kadarki kısmında detaylı bir şekilde bahsedilmişti. Ancak ödeme için ibraz konusunda özellikle teori ile uygulama arasında bariz farklılıklar bulunmaktadır. Bu başlık altında ise bahse konu farklılıklara değinilerek, bazı çözüm önerilerine yer verilecektir.

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen kambyo senetlerinin içerdiği borç, Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan para borçlarının aksine “götürülecek” bir borç olmayıp “aranacak” bir borçtur²²⁸. Bu farklılık esasen kambyo senedinin yapısından

²²⁷ Poliçeler için kanun koyucu TTK m. 714/4'te bir istisna daha öngörmüştür. Buna göre, kabul etmeme protestosu çekilmiş olması halinde ödeme için poliçeyi ibraz etmeye gerek olmadığı gibi, ödememe protestosu çekmeye de ihtiyaç yoktur. Bu hüküm, bonoda kabul aşaması bulunmadığından bonolar hakkında uygulanamaz. Fakat görüldüğü üzere, hamile, poliçelerde, senedin muhataba ödeme için ibrazına gerek kalmaksızın müracaat haklarını kullanabilmesi imkanı tanınmıştır. Zira kabul olunmamış bir poliçenin vadede ödenmesi artık kuvvetli bir şekilde şüpheli hal almıştır. Bu sebeptendir ki, TTK m. 713/2-a'da hamile, vadeyi beklemeden müracaat borçlularına başvurma yolu açılmıştır.

²²⁸ “... Bonoya dayalı olarak, borçlunun ikametgahının bulunduğu yerdeki genel yetkili icra dairesinde (HUMK. 9.md.), bonoda öngörülen ödeme yerinde, ancak TTK.nun 689/3.

kaynaklanmaktadır. Borçlar Kanunu'nda düzenlenen adi senetlerde amaç, bir borç senedi düzenleyip buna tedavül yeteneği kazandırmak ve elden ele dolaşımını sağlamak değildir. Asıl amaç, borcun varlığını ispata yarayan bir ispat aracının alacaklıya verilmesidir. Amaç senedin tedavül etmesi olmayınca, yapılması ciro işlemine oranla zor olan ve güvenli bir devir yöntemi olmayan “*alacağın temlikî*” adi senetlerin devir usulü olarak belirlenmiş ve aslında bu yolla da bahse konu senetlerin tedavül kabiliyeti oldukça azaltılmıştır. Hal böyle olunca borçlunun vadede senedin kimin elinde olduğunu bilmesi mümkün olmuş ve Türk Borçlar Kanununda yer alan para borçları “*götürülecek*” borç olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nda düzenleme altına alınan kambiyo senetlerinde durum farklılık arz etmektedir. Kambiyo senetleri, tedavül senetleridir²²⁹. Kambiyo senedi düzenlemedeki amaç, sadece alacaklının eline alacağını ispata yarayan bir senet vermek değil; aynı zamanda bu senedin ticari ilişkiler sonucunda elden ele dolaşmasını da temin etmektir. Tedavül kabiliyeti bu denli yüksek olan kambiyo senetlerinde, senedi tedavüle çıkaran keşidecinin vadede senedin kimin elinde olduğunu bilmesi de teknik olarak mümkün olmamaktadır²³⁰. Bu sebeple kambiyo senetlerinin içerdiği para alacağının götürülecek bir borç değil, aranacak bir borç olması hem yasal bir zorunluluk (TTK m. 708/1, 755/1, 778/1-c, i) hem de senet niteliği gereği bir zarurettir.

maddesine göre ödeme yeri gösterilmeyen bonoda, ödeme yerinin (keşide yeri) olduğunun kabulü gerekeceğinden, bononun tanzim yerinde icra takibi yapılabilir. TTK.nun 620 ve 667. maddeleri gereğince bononun ödenmek üzere borçlunun işyerinde veya ikametgahında ibraz edilmesi zorunludur. Bu itibarla, kambiyo senetlerinden doğan alacaklar, aranacak alacaklar niteliğinde olduğundan bu nevi para alacağında TBK. 73. maddesi hükümleri uygulanmaz. Yani kambiyo senedi alacaklısı, kendi yerleşim yerinde takip yapamaz. Bu durumda Urla İcra Müdürlüğü yetkili olup, Bursa İcra Müdürlüğü yetkisizdir” Bkz. 12. HD, T. 03.10.2011, E. 2011 / 1313, K. 2011 / 18141 (http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

²²⁹ **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 265.

²³⁰ “... Gerçekten TTK. nun 615/4 maddesi gereği bononun vadesi muayyen bir gün olarak tespit olunması halinde, bonoyu tanzim eden keşideci borçlu ödeme zamanında senedin kimin elinde olduğunu bilemeyeceğinden senet hamili TTK.nun 620. maddesi gereği ödenmek üzere bonoyu keşideciye ibraza mecburdur...” Bkz. HGK, T. 22.03.2000, E. 2000 / 12-706, K. 2000 / 181 (http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

Teoride durum burada ifade edildiği şekilde olmasına rağmen, uygulamanın tamamen farklı olduğu görülmektedir. Uygulamada bono keşideci tarafından keşide edilmekte ve lehtara verilerek tedavüle çıkarılmaktadır. Vade tarihine kadar bono tedavül etmektedir. Vade günü senedi elinde bulunduran senet hamili; bono için ödemede bulunmak üzere keşidecinin kendi ikametgahına gelmesini ve ödemeyi orada yapmasını beklemektedir. Senedin ödenmesi için senet hamili senedi bırakın keşidecinin ikametgahında ibraz etmeyi çoğu zaman ihtarname dahi göndermeyip, telefonla bile senedin kendisinde olduğu hususunda keşideciyi bilgilendirmemektedir. Protesto ile karşılaşmak istemeyen keşideci senedin kimin elinde olduğunu araştırmak ve vadede senet hamilinin ikametgahında ödeme yaparak borcundan kurtulmak zorunda bırakılmaktadır.

Uygulamada şayet keşideci hamilin ikametgahını tespit edemez ve hamilin ikametgahına gidip ödeme yapmazsa protesto ile karşılaşmaktadır. Bu durumda noterin protesto çekmeden önce uyması gereken belli başlı kurallar bulunmaktadır. Noter protesto çekilmek üzere kendisine teslim edilen senet ile alakalı olarak ilk başta protesto çekmek isteyen kişinin bu konuda yetkili olup olmadığını değerlendirir. Şekli anlamda hak sahipliği protesto çekmek için yeterlidir. Noter maddi anlamda hak sahipliğinin ispatını aramayacaktır. İkinci inceleme senedin kambiyo senedi niteliğinde olup olmadığının tespiti. Bu konuda noter tüm şekil şartlarının mevcudiyetini ve senedin sıhhatli olup olmadığını araştırmakla mükelleftir. Üçüncü ve son olarak ise noter protestonun süresinde olup olmadığını incelemekle yükümlüdür. Noterin, senedin ilgisine ibraz edilip edilmediğini araştırma zorunluluğu ise bulunmamaktadır²³¹. Çünkü ibraz işlemi borçlunun ticaret yerinde, böyle bir yeri yoksa konutunda bizzat noter veya yetkili temsilcisi tarafından yapılmalıdır²³². Uygulamada genellikle; bankaya tahsil veya rehin cirosu ile verilmiş

²³¹ **Demirkapı**, Ertan: Noterlik Uygulaması Açısından Kambiyo Senetlerinde Protestolar, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi (TNBHD), S. 2, Ankara 2014, s. 33.

²³² **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 724; **Kınacıoğlu**, s. 192; **Can**, s. 110.

olan senetler ile alakalı olarak banka tarafından senet borçlusuna gönderilen ihtarnamenin protesto esnasında notere sunulduğunu görmek mümkündür. Senet; hamili olan şahıs tarafından, protesto ettirilmek istendiği takdirde ise noterlerin senet hamilinden ibraz ve ihtar işlemlerini gerçekleştirdiğine dair bir beyan ve imza aldıklarını protestoyu bu beyana binaen çektiklerini görmekteyiz²³³. Bu uygulamanın dayanağı olarak ise; Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın 07.03.1957 tarihli ve 15/22-1966 sayılı tamimi gösterilmektedir²³⁴.

Esasen noterler tarafından çekilen protesto, kanuna tamamen aykırı bir hal almıştır. Kambiyo senetleri yukarıda da etraflıca değindiğimiz üzere ibraz senetleridir. Kambiyo senetleri protesto edilmeden; noter veya bu konu ile alakalı olarak yetkilendirdiği memuru tarafından asli borçlunun ticaret yeri veya konutunda ibraz edilmelidir. Noterler tarafından senet ibraz edilmeden çekilen protestolar kanaatimizce açıkça kanuna aykırı, fakat Türk Ticaret Kanunu'nun 721'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca geçerlidir. Her ne kadar madde başlığı “*sakat protesto*” olsa da hükmün içeriğinden anlaşıldığı üzere, kanun koyucu bu tür protestoları geçerli saymaktadır. Bununla birlikte kanuna aykırı olan bu protestoyu düzenleyen noter hakkında disiplin hükümleri saklıdır (TTK m. 721/2). Hatalı olan bu uygulamanın savunucularının dayandığı nokta 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 83'üncü

²³³ “Bankalardan protesto için noterliklere gelen kambiyo setlerinin protesto taleplerinde ihbar ve ibrazın yapıldığı tarihin yazıldığı, alacaklı tarafından bizzat başvurularak protesto talep edildiğinde de sorun yaşanmadığı, ancak alacaklı tarafından herhangi bir şahsa ciro edilen kambiyo senetlerinin protesto işleminde, hamilin bizzat protesto evrakının içine imzalı beyanı ile senedin kendisine ciro edilmiş olduğu ve vadesinde belirtilen adreste kendisine ödeneceğine dair ihbarda bulunduğunu bildirmesi suretiyle protestonun yapılıp yapılmayacağı hususlarında tereddütler olduğuna ilişkin başvuru üzerine konu Yönetim Kurulunun 18.03.2003 günlü toplantısında görüşülmüştür.

Buna göre; “Hamili şahıs olan emre muharrer senetlerin protestosunda, ihbar ve ibrazla ilgili mükellefiyetlerin yerine getirildiğine ve muhatabın protesto edilmesi istendiğine dair imzalı beyanının alınması gerektiği düşünülmektedir”. Bkz. TCNB, T. 01.04.2003, No. 36 Genel Yazı (<http://www.tnb.org.tr/GenelgeDetay.aspx?TURU=GENELYAZI&ULAS=56411&K=>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

²³⁴ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 727; Demirkapı, s. 34.

maddesinin 1'inci fıkrasında ele alınan noter işlemlerinin dairede yapılması esastır. Madde metni uyarınca “*Noterler, noterlik işlemlerini dairelerinde yaparlar. Şu kadar ki, işlemin dairede yapılması gecikmeye sebep olur veya başka bir zorluk arz ederse, sebebi iş kâğıtlarında gösterilmek suretiyle daire dışında da işlem yapılabilir*” denilmektedir. Madde metni tahlil edilecek olunursa; dairede işlem yapmanın kural olarak gösterildiği ancak bu kuralın emredici olmadığı görülecektir. Noterler istisnai de olsa bazı işlemleri daire dışında da gerçekleştirebilmektedirler. Kambiyo senetlerinde borçlunun ikametgahında ibraz zorunlu olduğundan ve protesto çekmeden önce senedin mutlaka borçluya ibraz edilmesi gerekeceğinden, bu durumun madde metninde geçen “*işlemin dairede yapılmasının zorluk arz etmesi*” halini teşkil ettiği ve senedin noter tarafından ibraz edilmesine kanuni bir engel bulunmadığı görüşündeyiz.

Süregelen yanlış protesto uygulamasının bir örf adet kuralı haline gelip gelmediği sorusu da akla gelebilmektedir. Ancak bu soruya da olumlu cevap vermek mümkün değildir. Çünkü kanun hükümlerine açıkça aykırılık teşkil eden bir örf ve adet kuralı tesisi mümkün değildir²³⁵. Türk Medeni Kanunu’nun 1’inci maddesinde de belirtildiği üzere örf ve adet hukuku kuralları ancak kanun boşluğu bulunan hallerde uygulanabilir. Bu sebeple uygulaması bu güne dek hatalı olarak yapılmış protestonun bu şeklinin bir örf ve adet kuralı halini aldığını ve uygulamanın doğru olduğunu söylemek mümkün değildir²³⁶.

Kanaatimizce, en etkili ve en doğru çözüm yasal düzenlemelerde değişiklik yapılmasıdır. Noterlerin protesto işlemlerini yerine getirirken borçlunun ticaret

²³⁵ Bkz. AYM, T. 25.02.1975, E. 1973 / 37, K. 1975 / 22 – RG., T. 03.12.1975, S. 15431 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 727; **Demirkapı**, s. 36.

²³⁶ Aksi yönde “Kanaatimizce yasal düzenleme kanun içi boşluk sayılarak uygulamaya yönelik görüşün kabul edilmesi doğru olur. Doktrinde son yıllarda yerleşik uygulamanın eleştirilmediği hususuna da dikkat çekmek gerekmektedir. Ancak soruna en doğru çözüm, yasal düzenlemelerde değişiklik yapılmasıdır” **Demirkapı**, s. 38.

yerinde, böyle bir yeri yoksa konutunda senedin ibrazını bizzat kendileri veya yetkilendirdikleri memurları tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği açıkça hükme bağlanmalıdır. Aksi takdirde senet hiç ibraz edilmeden borçlunun protesto edilmesi suretiyle ticari itibarı zedelenme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır. Noter tarafından senedin ibrazının ek bir maliyet getireceği kesindir. Ancak, kanaatimizce, bu maliyete katlanmak gerekmektedir. Maliyete kimin katlanması gerektiği ise ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Senet borçluya ibraz edilmeden protesto işleminin yapılması, aslında borcunu ödemek üzere hazır bulunan borçluya protesto masraflarının da eklendiği fazladan bir maliyet yükleyecektir. Bu sebeple, ibraz noter tarafından yapıldığında şayet ödeme gerçekleşir ve protesto tanzimine gerek kalmaz ise, alacaklının masrafa katlanması gerektiği düşüncesindeyiz. Zira alacaklı senedi ibraz etseydi, senedin borçlu tarafından ödeneceği, noterin ibrazı üzerine ödeme ile ortaya çıkmış sayılır. Diğer yandan, ibraz noter tarafından yapılmasına rağmen ödeme gerçekleşmemiş ve protesto tanzim edilmiş ise, masrafa borçlunun katlanması gerekir. Çünkü bu durumda alacaklının ibraza ilişkin beyanının doğru olduğu ortaya çıkacak ve ödeme yapmayarak noter vasıtasıyla ibraza sebep olan borçlunun da bu ek maliyete katlanması gerekecektir.

Yukarıda bahsettiğimiz iki durumdan farklı olarak borçlunun iyi niyetli olmadığı üçüncü bir durum da karşımıza çıkabilir. Alacaklının ibrazda bulunup, borçlunun gerçekte ödeme yapmaya hazır bulunmasına rağmen, sırf alacaklıya ekstra masraf yüklemek adına ödeme yapmaktan kaçındığı durumlarda bahse konu noter masraflarının alacaklıya yükletilmesi hakkaniyete aykırılık teşkil edecektir. Böyle bir durumda Türk Medeni Kanunu'nun 2'inci maddesini göz önünde bulundurmak doğru bir çözüm olacaktır. Şayet bu durum alacaklı tarafından ispat edilebilirse ibraz masrafları borçluya yükletilmelidir.

İbraz işlemi; noterlik teşkilatı güçlendirilerek noterler veya görevlendirecekleri memurları tarafından yapılabileceği gibi yine bir düzenleme ile posta teşkilatına da

brakılabilir²³⁷. Bu durumda posta teşkilatı ibrazı belgeleyecek; noter ise bu belgeye binaen protesto tanzim edebilecektir. Bu vesile ile sadece alacaklının beyanına dayanarak ibrazın yapıp yapılmadığının tespitinden vazgeçilecek ve borçlunun da ticari itibar açısından güvenliği tesis edilmiş olacaktır. Unutulmamalıdır ki düzenleme şeklindeki noter senetlerinin içeriklerinin doğru olup olmadıkları değil yalnızca sahtelikleri ispat edilebilir (HMK m. 204/1).

²³⁷ Aynı yönde **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 728; **Demirkapı**, s. 36.

İKİNCİ BÖLÜM

BONODA ÖDEMENİN YAPILMASI VE SONUÇLARI

I. ÖDEMENİN BORÇLUYU BORÇTAN KURTARMASININ ŞARTLARI

Bonoda borçlu, kural olarak; yapacağı tam ödeme²³⁸ ile borcundan kurtulur. Ancak yapılan her ödeme bono borçlusunu borçtan kurtarmaz. Bu durum kambiyo senetlerinin ve dolayısıyla bononun mevsuf bir borç senedi olmasından kaynaklanmaktadır.

Bono ile borç altına girmiş olan kişi, borcundan kurtulma sonucunu doğuracak bir ödemede bulunmak istiyorsa; Türk Ticaret Kanunu’nun 646’ncı maddesinde düzenlenen dört şartı yerine getirmelidir. Her şeyden önce bono ile borç altına girmiş olan kişi ödemede bulunmak için senedin kendisine teslim edilmesini talep etmelidir. Senedi teslim almadan ödeme yapmamalıdır. Ödemeyi vadesinde gerçekleştirmeli ve senedin niteliğine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişiye ödeme yapmalıdır. Son olarak ödeme yaparken hilesi veya ağır kusuru bulunmamalıdır.

Yukarıda sayılan dört şartı muhtevasında barındıran bir ödeme, bono borçlusunu borçtan kurtaracak “*iyi bir ödemedir*”. Bu şartlardan birinin bile mevcut olmaması halinde bono borçlusunun yaptığı ödeme “*kötü bir ödeme*” olacaktır. Kötü ödeme ise; daima mükerrer ödeme risklerini muhtevasında barındırmaktadır.

A. VADEDE ÖDEME

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 96’ncı maddesinde “*Sözleşmenin hükümlerinden veya özelliğinden ya da durumun gereğinden tarafların aksini*

²³⁸

Tam ödeme konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm, III., A. Borcun Tam veya Kısmen Ödenmesi.

kastettikleri anlaşılmadıkça borçlu, edimini sürenin sona ermesinden önce ifa edebilir. Ancak, kanun veya sözleşme ya da âdet gereği olmadıkça borçlu, erken ifada bulunması sebebiyle indirim yapamaz” denilmektedir. Yani Türk Borçlar Kanunu’nda vadeden önce ödeme kanun koyucu tarafından vadede ödemenin hüküm ve sonuçlarını doğuracak normal bir ödeme olarak kaleme alınmıştır. Önemli olan ödemenin bahse konu senede binaen yapıldığının ispatlanabilmesidir²³⁹.

Türk Borçlar Kanunu’nda yer alan vadeden önce ödemeye ilişkin hüküm kambiyo senetleri hukukunda uygulanmaz²⁴⁰. Ancak bu, bononun vadeden önce ödenmesinin mümkün olmadığı anlamına gelmemektedir. Bono da vadesinden önce ödenebilir. Fakat kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu’nun 710’uncu maddesinin 1’inci fıkrasında “*Poliçenin hamili, vadeden önce ödemeyi kabulle yükümlü değildir*” demek suretiyle böyle bir ödemenin ancak alacaklının muvafakatiyle gerçekleştirilebileceğini hükme bağlamıştır²⁴¹. Yani kambiyo senetlerinde ve dolayısıyla da bonoda ödemede esas olan vadede ödemedir. Vadeden önce ödeme ise keşidecinin talebi ve senet hamilinin rızasıyla gerçekleştirilebilecek istisnai ve tehlikeli bir ödeme yöntemidir. Böyle bir ödemeye ne bononun keşidecisi zorlanabilir ne de senet hamilinin rızası hilafına böyle bir ödeme gerçekleştirilebilir²⁴².

²³⁹ “*Borçlar Kanunu’nun 80 maddesi de gözetilerek borçlu vadeden önce ödeme yapabilir. Önemli olan ödeme belgesindeki imzaya karşı çıkılmaması ve takip dayanağı senede açıkça atıf yapılmış olmasıdır. Mercice yapılacak iş yukarıdaki ilkeler dairesinde ödeme belgeleri yönünden gerektiğinde Yargıtay denetimine olanak sağlayacak bilirkişi incelemesi yaptırılarak alacaklının takip sırasında asıl alacaktan mahsup ettiği miktar da gözetilerek itiraz hakkında bir karar vermekten ibarettir. Eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir”* Bkz. 12. HD, T. 30.12.2003, E. 2003 / 22767, K. 2003 / 26772 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

²⁴⁰ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 694.

²⁴¹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 694, 695.

²⁴² **Karayalçın**, s. 138; **Domaniç**, s. 223; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 189, N. 704; **Poroy / Tekinalp**, s. 217, N. 305; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 695, 696.

Hilesi veya ağır kusuru bulunmadıkça bonoya binaen vadede tam ödeme yapan kişi borcundan kurtulur. Cironun teşhis fonksiyonu vadenin gelmesiyle canlanmaktadır²⁴³. Vadede ödeme yapan kişi cirolar arasında düzenli bir teselsülün bulunup bulunmadığını incelemekle yükümlüdür. Cirantaların imzalarının sıhhatini kontrol etmekle yükümlü değildir(TTK m. 710/3, 778/1-(c)). Yani ödemede bulunan kişinin yapacağı tek şey hile ve ağır kusurdan arınmış bir şekilde şekli anlamda hak sahipliği tespittir. Maddi anlamda hak sahipliğinin tespiti ile uğraşması gerekmez. Maddi anlamda hak sahibi olmayıp senet üzerinde şekli anlamda hak sahibi görünen kimseye hile ve ağır kusuru olmaksızın yapacağı ödeme dahi kişiyi borçtan kurtaracaktır.

Vadeden önce ödeme durumunda kişinin borçtan kurtulması ve mükerrer ödeme talebi ile karşılaşmaması için ise; ödeme mutlaka hem maddi hem de şekli anlamda hak sahibi olan kişiye yapılmalıdır²⁴⁴. Ödemeyi yapan kişi, hamilin maddi anlamda hak sahibi olduğuna inanarak iyi niyetli bir şekilde ödeme yapmış olsa da gerçekten maddi anlamda hak sahibine ödeme yapmazsa borçtan kurtulamaz. Yani böyle bir durumda iyi niyet iddiasında bulunmak mümkün değildir²⁴⁵. Çünkü vadeden önce ödeyen kişi bütün riski üstlenerek hareket etmekte²⁴⁶ ve kendi fiiliyle Türk Ticaret Kanunu'nun 710'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasının kendisi açısından tatbikini imkânsız kılmaktadır.

Uygulamada, vadeden önce ödemenin sakıncalarından kurtulabilmek adına farklı yollara başvurulmaktadır. Örneğin; vadeden önce ödemede bulunmak isteyen

²⁴³ **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 270.

²⁴⁴ **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 270; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 193, N. 719; **Bozkurt**, s. 138.

²⁴⁵ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 695.

²⁴⁶ **Karayalçın**, s. 138; **Arsılanlı**, s. 129; **Poroy / Tekinalp**, s. 217, N. 305; **Bozgeyik** (Karahan / Arı / Saraç / Ünal), s. 270; **Bozer / Göle**, s. 98; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 695; **Bozkurt**, s. 137.

ancak bu ödemenin mahzurlarından çekinen keşideci, son hamile senet bedelini ödeyerek senedi kendi lehine ciro ettirmektedir. Bu yolla şekli anlamda hak sahibi olduğu halde maddi anlamda hak sahibi olmayan bir kişiye bile yaptığı ödeme ile borcundan kurtulmaktadır. Böyle bir yol izleyerek ödeme yapan keşidecinin amacı; vadeden önce ödeme yapmak da olsa, senet gerçekten geriye doğru tedavül de etse, kanaatimizce, keşideci borcundan kurtulmalıdır. Aksi kanaat vadeden önce bononun keşideciye cirosunu imkânsız kılacaktır.

Kanaatimizce; keşidecinin amacına göre bir yol izlenmesi ve çözüm önerisi getirilmesi, mümkün değildir. Örneğin; keşidecinin amacı vadeden önce ödeme yapmak değilse, senet kendisine gerçekten ciro edilmişse, Türk Ticaret Kanunu’nun 686’ncı maddesinin 2’inci fıkrası²⁴⁷ ve 710’uncu maddesinin 2’inci fıkrası²⁴⁸ kendisi hakkında uygulama alanı bulmamalı ve alacaklı ile borçlu sıfatı aynı kişide birleştiğinden keşideci borcundan kurtulmalıdır. Öte yandan; keşidecinin amacı senedi vadesinden önce ödemek ise ve aslında, senedi kendisine ciro eden son hamil ile arasında senedin kendisine ciro edilmesi sonucunu doğuracak ticari vb. bir münasebet kurulmamışsa bu durumda bononun mülkiyeti keşideciye geçmeli ve kendisine Türk Ticaret Kanunu’nun 686’ncı maddesinin 2’inci fıkrası tatbik edilmemelidir. Ancak Türk Ticaret Kanunu’nun 710’uncu maddesinin 2’inci fıkrası uyarınca keşideci senedi vadesinden önce ödediği için bütün riski üstlenmiş kabul edilmelidir²⁴⁹ şeklinde bir

²⁴⁷ TTK m. 686/2 “*Poliçe herhangi bir suretle hamilin elinden çıkmış bulunursa, birinci fıkrafta yazılı hükümlere göre hakkı anlaşılan yeni hamil, ancak poliçeyi kötü niyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde o poliçeyi geri vermekle yükümlüdür*”.

²⁴⁸ TTK m. 710/2 “*Vadeden önce ödeyen muhatap, bundan doğacak tehlike kendisine ait olmak üzere hareket etmiş olur*”.

²⁴⁹ “*Muhatabın vadeden önce ödeyeceği yerde, poliçeyi bedeli karşılığı kendisine ciro ettirmesi halinde, gerçekten 598’inci maddenin 2’inci fıkrası anlamında iyiniyetli bulunduğu takdirde, iyiniyetli üçüncü şahıs müktesip sıfatıyla korunacağı ileri sürülmüştür. Halbuki böyle bir yorum, 622’inci maddenin 2 ve 3’üncü fıkraları hükmüne tamamen aykırı düşer. Bu konuda 622’inci maddenin 2’inci fıkrası hükmünün, 598’inci maddenin ikinci fıkrası hükmüne oranla öncelikle uygulanması gerekir*” **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 695, 696; “*... Bu riskten kurtulmak amacıyla; poliçeyi vadeden önce ödemek yerine, muhatapın senedinin*

özüm önerisi bononun ve cironun ruhuna ters düşecektir. Çünkü bono ve ciro işlemi sebebe bağılı değildir. Yani esasen alt ilişkinin ne olduğı hem bononun hem de ciro işleminin geçerliliğı ve sonuçları açısından önemsizdir. Alt ilişkinin tespitine göre keşideciyi hak sahibi ya da kötü ödeyen olarak addetmek mümkün olmamalıdır. Kaldı ki böyle bir durumun ispatı da neredeyse inkânsızdır.

Kanaatimizce; lehine ciro yaptırmak suretiyle ödemede bulunan keşideci amacına bakılmaksızın borcundan kurtulacaktır. Bu durumda şekli anlamda hak sahibine yapılan ödeme ile mağdur olan maddi anlamda hak sahibinin durumunun ne olacağı sorusu akla gelebilir. Maddi anlamda hak sahibi alacağını; haksız bir şekilde, ödemenin kendisine yapılmasını sağlamış olan şekli anlamda hak sahibinden sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre tahsil edebilecektir.

Adresli ve ikametgahlı bonolarda da bonoyu ödemekle görevlendirilmiş kişilerin keşidecinin iznini almadan vadeden önce ödememeleri gerekmektedir. Müracaat borçlularının vadeden önce ödemeleri durumunda ise bahsettiğimiz esaslar onlara da kıyasen tatbik edilebilir²⁵⁰.

B. SENEDİN TESLİMİ KARŞILIĞINDA ÖDEME

Ödeme için ibraz başlığı altında etraflıca değerlendirdiğimiz üzere, kambiyo senedi hamili ancak senedi teslim karşılığında ödeme talep edebilir ve kambiyo borçlusu ancak senedin teslimi karşılığında ödemeye mecburdur. Ödenecek olan

kendisine ciro ettirmesi tartışmalıdır ve hukuka aykırıdır. Bu halde “poliçeyi ödemedim, sadece borcu ciro edilmesini kabul ettim, bu sebeple TK m. 710, f. 2 bono uygulanamaz” itirazı geçersiz olur. Hatta aykırılık olduğu için muhatap zarardan sorumlu kabul edilir. Söz konusu varsayımda muhatabın poliçeyi TK m. 686, f. 2’ye göre geri vermekle yükümlü sayılmasına da sebep olabilir. Katıldığımız genel kabul gören görüş uyarınca, poliçenin kendisine ciro edildiğı muhatap poliçenin maliki olur, ancak bu halde muhataba TK m. 710, f. 2 uygulanır; yani muhatabın davranışı anılan hüküm kapsamına giren bir hukuka aykırılık olduğu için muhatap zarardan sorumlu kabul edilir” Poroy / Tekinalp, s. 217, N. 305.

²⁵⁰ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 696.

senedin iadesini isteme yetkisi senedi ödeyen borçluya ve onun yetkili temsilcisine aittir²⁵¹. Örneğin; senedi keşideci lehine aval veren ödemişse bononun iadesini talep etme yetkisi yalnızca keşideci lehine aval verende veya onun yetkili temsilcisindedir. Keşideci bu durumda senedin kendisine iade edilmesini talep edemez²⁵².

Kambiyo senedi borçlusunun senedi teslim almadan da ödeme yapabilmesi mümkündür. Ancak bu durumda senet iyiniyetli üçüncü bir kişinin eline geçerse borçlu mükerrer ödeme yapma riskiyle karşı karşıya kalacaktır. Çünkü hukukumuzda kambiyo senetleri açısından görünüşe itimat prensibi geçerlidir²⁵³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 709'uncu maddesinin 1'inci fıkrasında “*Muhatap, poliçeyi öderken hamil tarafından bir ibra şerhi yazılarak poliçenin kendisine verilmesini isteyebilir*” denilmektedir. Aynı maddenin 3'üncü fıkrası ise kısmi ödeme durumunu düzenleme altına almıştır. Madde metninde; “*Kısmi ödeme halinde muhatap bu ödemenin poliçe üzerine yazılmasını ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 778'inin 1'inci fıkrasının c bendi uyarınca 709'uncu madde hükmü bono hakkında da tatbik edilmektedir. Bonoda ödeme kısmi olduğunda borç sona ermediği için senedin keşideciye verilmemesi doğaldır. Bu durumda yapılan ödemeyi, senedi iktisap etmiş olan yeni hamile karşı ileri sürebilmek adına senet borçlusu kısmi ödeme durumunu senet üzerinde göstertmek zorundadır. Bu durumda görünüşe itimat prensibi zedelenmemiş olacak ve senedi eline alan yeni hamil ödeme yapıldığını ve bu

²⁵¹ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 191, N. 710.

²⁵² “...*Mahkemeye, iddia ve savunmaya, toplanan tarafdelilleri, banka kayıtları üzerinde yapılan bilirkişi incelemesine göre, davacıya ait 19 adet teminat bonolarının 24.1.1986 tarihli iade formu ile davacıya iade edildiği, kefil tarafından ödenen bono bedelleri nedeniyle davacının teminat senetlerini isteme yetkisi bulunmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir*” Bkz. 11. HD, T. 15.05.1989, E. 1988 / 5711, K. 1989 / 2876 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 191, N. 710.

²⁵³ **Karahan** (Arı / Bozgeyik / Saraç / Ünal), s. 44, 45; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 27,28; **Poroy / Tekinalp**, s. 69, 70, N. 65, 66.

ödemenin miktarının ne olduğunu rahatlıkla görebilecektir. Bununla birlikte ödeyen kişi senet alacaklısına yaptığı ödemeyi ispat edebilmek için yapılan ödemeye ilişkin bir makbuz da almalıdır. Şayet bonoya ilişkin olarak yapılan ödeme tam bir ödeme ise keşideci bu durumda, hamile bono üzerine bir ibra şerhi yazdırabilir ve bononun kendisine verilmesini talep edebilir. İbra şerhi; senedin keşidecinin elinden rızası dışında çıkması ya da kaybolması gibi durumlarda görünüşe itimat prensibi kapsamında üçüncü kişilerin hak talep edebilmelerini bertaraf etmek için getirilmiş bir düzenlemedir. Bu durumda senet üzerinde ibra şerhi olduğu için üçüncü kişiler hak talebinde bulunamayacaklar bono bedelinin ödendiğini senetten rahatlıkla anlayabileceklerdir. İbra şerhi yazdırmamış olsa bile senedin keşidecinin elinde olması senedin ödendiğine karine teşkil eder²⁵⁴. Türk Borçlar Kanunu’nun 104’üncü maddesinin 3’üncü fıkrası uyarınca; borç senedi borçluya geri verilmişse, borç sona ermiş sayılmaktadır. Ancak bu aksi ispatlanabilir bir karinedir. İspat yükü alacaklı konumunda bulunan hamildedir²⁵⁵.

²⁵⁴ “Davacı taraf, kendisinde bulunan 25.000 TL’lik çek yerine davalının hile ve el çabukluğu ile kendisine 2.500 TL’lik çek verdiğini belirterek aradaki farkın tahsili için işbu davayı açmış, davalı ise hile iddiasının yerinde olmadığını, 25.000 TL bedelli çekin davaya konu kısmının ödenerek söz konusu çekin davacıdan alındığını savunmuştur. Yenilendiği iddia olunan çekin davalı elinde olması çek bedelinin ödendiğine karine teşkil ettiğinden aksinin hile iddiasını ileri süren davacı tarafından kanıtlanması gerekmektedir. Bu itibarla, mahkemece, dosyada mevcut çelişkili tanık beyanları dışında davacının hile iddiasını somut olarak kanıtlayan bir delilin bulunmadığı gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde ispat külfetinin tersine çevrilmesi suretiyle hüküm tesisi doğru olmamış, hükmün bu nedenle davalı yararına bozulması gerekmiştir” Bkz. 11. HD, T. 09.07.2012, E. 2012 / 7960, K. 2012 / 12156 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 271.

²⁵⁵ “...Mal bedeli olarak verilen 19.2.2002 keşide tarihli 5.000.000.000.-TL. bedelli çekin davalı elinde olduğu hususunda ihtilaf bulunmadığı gibi bu yön mahkemenin de kabulündedir. Çekin borçlu davalı elinde olması, bedelinin ödendiğine karine teşkil eder. Bu karinenin aksini davacı alacaklı kanıtlamalıdır. Mahkemece açıklanan bu yönler gözetilmeden yazılı olduğu şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir...” Bkz. 19. HD, T. 03.11.2004, E. 2004 / 4553, K. 2004 / 10886 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “... Mahkeme, 600.000 TL’lik bono yönünden davalının bedelini ödediğini ispatlayamadığı gerekçesiyle davayı kabul etmiştir. Oysa senet davalı tarafından ibraz edilmiştir. Senedin, davalının elinde olması, bedelinin ödenerek geri alındığına karinedir. Bunun aksini, yani bedeli ödenmeden elinden çıktığını davacı ispatlamalıdır. Davacının dayandığı Hatay Ağır Ceza Mahkemesi’nin 1986/45 esas sayılı dosyasındaki dava sonucunda,

Uygulamada bazen, borçlu ödemek için bonoyu teslim almak istediği halde alacaklının bononun kaybolduğuna ilişkin veya ödeme yapıldıktan sonra kendisi tarafından yırtılacağına ilişkin beyanda bulunması sonucu bonoyu teslim almadan borcu ödediğine rastlanmaktadır. Şunu belirtmek gerekir ki böyle bir ödemenin kötü ödeme addedileceği muhakkaktır. Bono; hamil tarafından, ödeme yapıldığını bilmeyen ve bilebilecek durumda olmayan bir kişiye devredilirse bu durumda iktisabında hilesi veya ağır kusuru bulunmayan üçüncü kişi senedi iktisap edecektir. Bu sebeple mükerrer ödeme riski borçlu açısından her zaman vardır. Bu konuda en kesin çözüm; senet teslim alınmadan ödemenin kesinlikle yapılmaması olacaktır. Ancak borçlu illa ödeme yapmak istiyorsa en azından senet hamilinden ödediği bononun tarih ve numarasını da içeren bir makbuz almalıdır²⁵⁶. Bu makbuz borçluyu

senet yırtmak suçundan sanık Veysel (davamızın Davalısı) beraat etmiştir. Söz konusu ceza mahkemesi kararında senet karşılıklarının ödendiği, bu nedenle müşteki (davamızın davacısı) tarafından verilen senetlerin sanık tarafından iptal edildiği ve kasten senet yırtmak suçunun unsurları oluşmadığı, şeklinde maddi vakıa tespit edilmiştir. Yerleşmiş Yargıtay İçtihatlarına göre, ceza hakiminin maddi vakıayı tespit eden beraat kararı hukuk hakimini bağlar (BK. 53.)... Bkz. 11. HD, T. 29.09.1988, E. 1988 / 936, K. 1988 / 5355 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 271.

²⁵⁶ “... Özel Dairenin bozma kararında belirtildiği üzere, davaya konu bono davalının elinde bulunduğuna göre, onun bedelinin ödenmiş olduğunu kanıtlama yükümlülüğü, davacılar aittir. Görülmekte olan davada ileri sürüldüğü şekilde, alacaklı senedi borçluya geri vermez, (yine somut olayda ileri sürüldüğü gibi, yırttığını ya da sonradan geri vereceğini veya benzer nitelikte başka bir hususu bildirir) ise, borçluya düşen, TTK 558 ve bonolar hakkında da uygulama olanağı bulunan aynı Yasanın 621. maddesi uyarınca Kıymetli Evrak borçlusu ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükellef olduğu gibi bir bono, hamilin elinde bulunduğu sürece borcun ödenmemiş olması asıldır. Borçlu ödemedede bulunurken, hamil tarafından senedin metnine bir ibra şerhi yazılmasını veya ödediği bononun tarih ve numarası yazılı bir makbuz verilmesini istemek zorundadır. Bunları yapmayan borçlu HUMK.nun 288 ve 290. madde uyarınca ödeme defini ancak yazılı delil ile kanıtlamak zorundadır. Somut olayda HUMK.nun 292 ve 293. madde şartları bulunmadığından tanık dinlenemez. Somut olayda ileri sürüldüğü gibi, alacağın varlığını gösteren bir belgenin bizzat alacaklı tarafından bu tür bir yolla maddeten ortadan kaldırılması veya kaldırıldığının ileri sürülmesi (dolayısıyla belgenin borçluya iadesinin olanaksız olduğunun kendisine beyan edilmesi) halinde, yukarıda değinildiği üzere, borçlunun yükümlülüğü, yapacağı ödemeyi ortaya koyan bir belge (makbuz) kendisine verilmediği sürece, o ödemeyi yapmaktan kaçınmaktır. Aksi takdirde, sonradan, belgeninyırtıldığı şeklindeki bir maddi vakıaya dayanıp, bunu yazılı delil dışındaki delillerle kanıtlama olanağına sahip değildir...” Bkz. HGK, T. 02.04.2003, E. 2003 / 19-261, K. 2003 / 266 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

hile ve ağır kusuru bulunmayan üçüncü kişilere karşı mükerrer ödeme yapmaktan korumaz. Ancak önceden ödeme yapılmış olan hamilin mükerrer alacak tahsili için kendisine başvurmasını engeller²⁵⁷. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 201'inci maddesi²⁵⁸ uyarınca senede karşı senetle ispat zorunluluğu bulunmaktadır. Borçlu, alacağı bu makbuzu, ödeme yaptığı senet hamili tarafından kendisine mükerrer ödeme talebi ile başvurulması durumunda ödemelik def'i ispat aracı olarak ileri sürebilecektir.

C. SENEDİN MAHİYETİNE GÖRE ALACAKLI OLDUĞU ANLAŞILAN KİŞİYE ÖDEME

Bono niteliği itibari ile kanunen emre yazılı bir senettir. Bununla beraber bononun, menfi emre kaydı (rekta kaydı) ile nama tanzim edilmesi de mümkündür. Türk Ticaret Kanunu'nun 776'ıncı maddesinin 1'inci fıkrasının e bendi gereği bono

²⁵⁷ “TTK.nun 621. maddesinde emre muharrer senetlerin, gösterilen ödeme şekilleri sayılı ve sınırlı olmayıp, tarafların iradesine bırakılmış bazı ödeme şekilleri sayılı ve sınırlı olmayıp, tarafların iradesine bırakılmış bazı ödeme türlerini göstermektedir. Bu itibarla dava konusu teminat bonosu ve aynı alacak için düzenlenen bir kısım çeklerin davacı alacaklı elinde bulunması her halde bedellerinin ödenmediği anlamına gelmez. Bu nedenle mahkemenin bono ve çekler davacı elindedir o halde bedelleri ödenmemiştir şeklindeki gerekçesine itibar olunamaz. Diğer yandan, her ne kadar ibraz olunan belgede ödemenin hangi borca mahsuben yapıldığı açıklanmamış ise de BK.nun 86. maddesine göre yapılan ödemenin kural olarak muaccel olan bu borca mahsup edilmesi ve bu husustaki karinenin davalılar lehine olduğunun kabulü gerekir. Ancak davacının bu ödemenin dava konusu bono dışında başka bir ilişki nedeniyle yapıldığını kanıtlaması halinde ise elbetteki davalı borçluların BK.nun 86. maddesinden yararlanmaları mümkün olmayacaktır. Açıklanan bu nedenlerle ödendiği mahkemece de kabul olunan 17.616.000 TL.lık ödemenin başka bir ilişki nedeniyle yapıldığı hususundaki ispat külfetinin davacıda olduğu nazara alınarak davacıdan varsa bu konudaki delilleri istenmek, değerlendirilmek ve hasıl olacak sonuca göre karar verilmek gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış hükmün bu nedenlerle davalıların yararına bozulması gerekmiştir” Bkz. 11. HD, T. 17.06.1991, E. 1990 / 2569, K. 1991 / 4102 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

²⁵⁸ HMK m. 201 “Senede bağlı her çeşit iddiaya karşı ileri sürülen ve senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldıracak veya azaltacak nitelikte bulunan hukuki işlemler ikibinbeşyüz Türk Lirasından az bir miktara ait olsa bile tanıkla ispat olunamaz”

hamile yazılı düzenlenemez. Çünkü gerçek kişiler için lehtarın adı ve soyadı, tüzel kişiler için lehtarın ticaret unvanı bononun zorunlu unsurudur²⁵⁹.

Burada yer alan açıklamalarımızda senedin türü önem arz edeceğinden, nama yazılı bono, eksik nama yazılı bono (topal hamile yazılı bono) ve emre yazılı bonoda senedin mahiyetine göre alacaklı olan kişinin nasıl tespit edileceği hususu ayrı ayrı ele alınacaktır.

Nama yazılı bonoda alacaklı olan kişi tespit edilirken Türk Ticaret Kanunu'nun 655'inci maddesinin 1'inci fıkrası göz önünde tutulmalıdır. Hükme göre; *“Borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişilere ödemek zorundadır”*. Yani nama yazılı bono düzenlenip lehtara teslim edildikten sonra tedavül etmemişse ve senet hala lehtarın elindeyse bu durumda ödeme senedin teslimi karşılığında lehtara yapılmalıdır. Şayet nama yazılı bono lehtar tarafından başkasına devredilmek suretiyle tedavül etmiş ise, bu durumda nama yazılı bonolar alacağın temlik ve senet zilyetliğinin devri suretiyle devredilebileceğinden, ödeme yazılı temliknamelerden alacağı anlaşılan son hamile senedin teslimi karşılığında yapılmalıdır. Halefiyet ilişkisi ölümle kurulmuşsa veraset ilamı, şirketlerin birleşmesi ile kurulmuşsa ticaret sicil kaydı ile ispat edilmelidir²⁶⁰.

²⁵⁹ “6102 Sayılı TTK'nun 776/1-e maddesi gereğince bonoda lehtarın ad ve soyadının yazılı olması zorunludur. Lehtar, gerçek veya tüzel kişi olarak bonoda gösterilmez ise dayanak belge bono olarak kabul edilemeyeceğinden, TTK'nun 776/1-e maddesinde öngörülen koşulları taşımayan bu belge nedeniyle borçlu hakkında kambiyo senetlerine özgü yolla takip yapılması mümkün değildir. Yerleşik Yargıtayıçtihatlarına göre, lehtarın unvanının eksik olarak bonoda ifade edilmesi ve lehtarın hükmü şahsiyetinin bulunduğu ciro şerhinden anlaşılması halinde, yukarıda açıklanan kuralın tamamlanmış olduğunun kabulü gerekir. Bu ilke Hukuk Genel Kurulu'nun 14.03.2001 tarih ve 2001/11-199 esas, 2011/244 sayılı kararında da vurgulanmıştır. Somut olayda, takip dayanağı 17.07.2012 tanzim ve 17.09.2012 vade tarihli bononun lehtar hanesinde “Vartech Yazılım ve Bilişim Teknoloji ibaresinin yazılı olduğu takip alacaklısının Rasim Coşkun Varlıbaş/ Vartech Yazılım ve Bilişim Teknolojileri olarak gösterildiği görülmektedir. Bu durumda; takibe konu edilen senette lehtar hanesinde yazılı olan firmanın tüzel kişiliği olmadığından anılan bono kambiyo senedi vasfını taşımamaktadır” Bkz. 12. HD, T. 25.06.2014, E. 2014 / 15125, K. 2014 / 18571 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

²⁶⁰ Ünal (Karahan / Arı / Bozgeyik / Saraç), s. 86, Pulaşlı, s. 57.

Nama yazılı bonoda borçlu şekli anlamda hak sahibine yapacağı ödeme ile borcundan kurtulamaz²⁶¹. Ödeme yapılacak kişi hem şekli anlamda hak sahibi hem de maddi anlamda hak sahibi olmalıdır. Dolayısıyla borçlu şekli anlamda hak sahipliğinin yanında maddi anlamda hak sahibi olup olunmadığını da titizlikle araştırmalıdır. Nama yazılı bonoda borçlu vadede senedin (senet zayi olmuşsa iptal kararının) teslimi karşılığında senedin mahiyetine göre alacaklı olduğu anlaşılan şahsa veya bu şahsın halefi olduğunu ispat etmiş olan kişiye (hem maddi hem de şekli anlamda hak sahibi olması şartı ile) hile veya ağır kusuru olmadan yaptığı ödeme ile borcundan kurtulacaktır.

Eksik nama yazılı senetler Türk Ticaret Kanunu’nun 646’ncı maddesinde düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre; “*Nama yazılı senet içinde, senet bedelini her hamiline ödemek hakkını saklı tutmuş olan borçlu, alacaklı sıfatının ispat edilmesini aramamış olsa da hamile iyiniyetle yapacağı ödeme sonucunda borcundan kurtulmuş olur. Ancak hamile ödemede bulunmakla yükümlü değildir. 785 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü saklıdır*”. Eksik nama yazılı senet; keşidecinin, nama yazılı senet üzerine tedavüle çıkmadan önce “...veya hamiline” ibaresini yazması suretiyle meydana getirilir. Eksik nama yazılı senet uygulaması, hamile yazılı şekilde düzenlenmesi mümkün olmayan polişe ve bono için alternatif olarak getirilmiş bir düzenlemedir²⁶². Çekin ise eksik nama yazılı şekilde düzenlenmesi Türk Ticaret Kanunu’nun 785’inci maddesinin 2’inci fıkrası²⁶³ uyarınca mümkün değildir²⁶⁴. Bu durumda çek hamile yazılı çek sayılmaktadır. Eksik nama yazılı senetler çift taraflı ibraz kaydı ve borçlu lehine tek taraflı teşhis kaydı ihtiva ederler²⁶⁵. Eksik nama yazılı

²⁶¹ **Kınacıoğlu**, s. 39; **Pulaşlı**, s. 56, 57; **Bozer / Göle**, s. 24; **Ünal** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Saraç), s. 86.

²⁶² **Poroy / Tekinalp**, s. 77, N. 76; **Bozkurt**, s. 41.

²⁶³ TTK m. 785/2 “*Belirli bir kişi lehine “veya hamiline” kelimelerinin veya buna benzer başka bir ibarenin eklenmesiyle düzenlenen çek, hamile yazılı çek sayılır*”

²⁶⁴ **Kınacıoğlu**, s. 40; **Pulaşlı**, s. 58; **Can**, s. 21; **Bozer / Göle**, s. 24, 25; **Bozkurt**, s. 41.

²⁶⁵ **Poroy / Tekinalp**, s. 77, N. 75.

bonoda nama yazılı bonodan farklı olarak borçlu, maddi anlamda hak sahibini araştırmak ve tespit etmek zorunda değildir²⁶⁶. İyiniyetli olarak, maddi anlamda hak sahibi olmasa bile senet hamiline yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur, kimlik incelemesi yapması gerekmez²⁶⁷. Ancak maddi anlamda hak sahipliğini araştırmasına bir engel yoktur²⁶⁸. Senet hamili olan kişiye, dilerse, maddi anlamda da hak sahibi olduğunu ispat etmesini aksi takdirde ödemedi kaçınacağını bildirebilir.

Emre yazılı bonoda senedin mahiyetine göre alacaklı olduğu anlaşılan kişi iki türlü tespit edilebilir. İlk olarak emre yazılı bono düzenlenip lehtara teslim edildikten sonra tedavül etmemişse ve senet hala lehtarın elindeyse bu durumda ödeme senedin teslimi karşılığında senette lehtar olarak görünen şahsa veya halefiyet durumunu ispat etmesi şartıyla lehtarın halefine yapılmalıdır. Şayet emre yazılı bono lehtar tarafından başkasına devredilmek suretiyle tedavül etmiş ise, bu durumda emre yazılı bonolar ciro ve senet zilyetliğinin devri yolu ile devredildiğinden, ödeme ciro zincirinden hak sahipliği anlaşılan son hamile senedin teslimi karşılığında yapılmalıdır. Emre yazılı bonoda keşidecinin borçtan kurtulabilmesi için ödemeyi hile ve ağır kusuru olmadan şekli anlamda hak sahibi olan hamile yapması yeterlidir²⁶⁹. Borçlunun maddi hukuk anlamında hak sahipliğini araştırma zorunluluğu yoktur²⁷⁰. Şekli anlamda hak sahibini belirlerken keşideci kimlik kontrolü de yapılmalıdır.

Emre yazılı bonoda şekli anlamda hak sahibinin düzgün bir ciro zincirine binaen hakkı anlaşılan son hamil olduğuna yukarıda değinmiştik. Burada düzgün bir

²⁶⁶ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 62, N. 193; **Bozer / Göle**, s. 24, 25; **Bozkurt**, s. 41; **Ünal** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Saraç), s. 88; **Pulaşlı**, s. 136.

²⁶⁷ **Poroy / Tekinalp**, s. 77, N. 75a; **Kınacıoğlu**, s. 40; **Bozkurt**, s. 41; **Bozer / Göle**, s. 24, 25.

²⁶⁸ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 43; **Ünal** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Saraç), s. 86; **Kınacıoğlu**, s. 40; **Bozer / Göle**, s. 24; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 62, N. 193; **Bozkurt**, s. 41.

²⁶⁹ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (2012), s. 44; **Ünal** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Saraç), s. 93; **Poroy / Tekinalp**, s. 87, N. 97a; **Bozkurt**, s. 120; **Bozer / Göle**, s. 26.

²⁷⁰ **Bozer / Göle**, s. 26; **Poroy / Tekinalp**, s. 87, N. 97a.

ciro zincirinin varlığının nasıl tespit edileceği konusu önem arz etmektedir. Düzgün bir ciro zincirinden bahsedebilmek için her şeyden önce ilk cironun lehtar tarafından yapılması gerekmektedir²⁷¹. Lehtarın yapmış olduğu ciro bir tam ciro ise; takip eden ciroda lehtarın cirosunda adı yazan kişinin imzası bulunmalıdır²⁷². Lehtarın cirosu bir beyaz ciro ise; takip eden ciroda herhangi bir üçüncü kişinin imzası bulunabilir. Çünkü senedin kimin elinde olduğu belli değildir. Aynı esas bu ciroyu takip eden cirolarda da bozulmadan devam etmiş ise ve kısmi cirolar²⁷³ batıl, çizilmiş cirolar²⁷⁴ ise yapılmamış varsayılmasına rağmen esas bozulmadan senet son hamile gelmişse düzgün bir ciro zincirinin varlığından söz edilebilir.

D. HİLE VEYA AĞIR KUSUR BULUNMADAN ÖDEME

Bonoda iyi ödemenin dördüncü ve son şartı borçlunun hile ve ağır kusuru olmadan ödeme yapmasıdır. Bono borçlusu; bononun vadesinde ve teslimi

²⁷¹ **Pulaşlı**, s. 195; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 251; **Bozer / Göle**, s. 78; **Bozkurt**, s. 121.

²⁷² **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 251.

²⁷³ TTK m.682/2 “Kısmi ciro batıldır”; “... Ayrıca, 5.9.1986 vadeli, 1.000.000 liralık senedin iki lehdarı olup tek imza ile ciro edilmiş bulunduğu, bu cironun TTK.'nun 594. maddesinde açıklandığı gibi kısmi ciro olup batıl bulunduğu şu suretle hamilin yetkili hamil bulunmadığı düşünülmeden İİK.'nun 170/a maddesi nazara alınmadan bu senet hakkında da itirazın reddi isabetsiz, temyiz itirazları yerinde görüldüğünden merci kararının İİK.'nun 366. ve HUMK.'nun 428. maddeleri uyarınca BOZULMASINA, 08.03.1988 gününde oybirliği ile karar verildi” Bkz. 12. HD, T. 08.03.1988, E. 1987 / 4298, K. 1988 / 2705 (http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#, Erişim Tarihi: 12.02.2015)

²⁷⁴ TTK m. 686/1 “Bir poliçeyi elinde bulunduran kişi, son ciro beyaz ciro olsa da kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağılı cirolardan anlaşıldığı takdirde, yetkili hamil sayılır. Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro izlerse son ciroyu imzalayan kişi, poliçeyi beyaz ciro ile iktisap etmiş sayılır”; “Dava konusu çek 19.04.2005 keşide tarihli olup, hamiline düzenlenen bu çeki davalı R.Ş. takip konusu yapmıştır. Bankaya ibraz edilen çekte davalı R.Ş'ye çeki ciro eden B.Y.'nin ciro imzasının üzeri karalanmıştır. Çizilmiş ciro yapılmamış sayıldığından davalı R.Ş. hamiline düzenlenen bu çekten dolayı yetkili hamil olarak kabul edilmelidir. Ciro silsilesinde kopukluk bulunmadığına göre davacı iddiasını aynı kuvvette bir delille kanıtlamalıdır. Mahkemece, davacıdan senedin bedelsiz olduğuna dair delilleri sorulup, toplanan deliller değerlendirilerek varılacak uygun sonuç dairesinde bir karar verilmesi gerekirken, ispat yükünün davalıda olduğu gerekçesiyle davanın kabulü isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir” Bkz. 19. HD, T. 18.02.2013, E. 2013 / 455, K. 2013 / 3062 (http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#, Erişim Tarihi: 12.02.2015)

karşılığında, şekli anlamda hak sahibine, bu kişi maddi anlamda hak sahibi olmadığı halde ödeme yapmış ise ancak hileli davranmaması ve ağır kusurunun da bulunmaması şartıyla borcundan kurtulur²⁷⁵.

Hile; Türk Borçlar Kanunu’nun “Aldatma” kenar başlıklı 36’ncı maddesinde²⁷⁶ ele alınmıştır. Borçlar Hukuku bağlamında hileyi; bir kişinin zihninde yanlış kanaatler oluşturmak suretiyle veya zihninde var olan yanlış kanaatin devamlılığını sağlamak suretiyle normalde gerçekleştirmeyeceği bir hukuki işlemi gerçekleştirmesini sağlamak olarak tanımlayabiliriz²⁷⁷. Türk Ticaret Kanunu’nda bahsedilen hile ile Türk Borçlar Kanunu’nda bahsedilen ve saikte yanılmayı ifade eden hile (aldatma) aynı değildir²⁷⁸. Buna rağmen Türk Ticaret Kanunu’nda hilenin tanımı yapılmamış ve doktrin tarafından kavrama mana yüklenmiştir. Doktrinde hakim görüşe²⁷⁹ göre hile; alacaklının şekli anlamda hak sahibi olmasına rağmen maddi anlamda hak sahibi olmadığını ya da vadede maddi anlamda hak sahibi olmayacağını borçlunun bilmesi ve buna rağmen ödemede bulunması halidir. Hilenin varlığından bahsedebilmek için borçlunun; alacaklının maddi anlamda hak sahibi olmadığını bilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda bu durumu ispat etmeye yarayacak kolay erişilebilecek sağlam delillerinin olması şarttır²⁸⁰. Aksi halde ödeme yapan borçlu hileli davranmış sayılmaz. Kanun koyucunun da Türk Ticaret Kanunu’nun 646’ncı maddesinde ve 710’uncu maddesinin 3’üncü fıkrasında “*kötüniyet*” yerine “*hile*”

²⁷⁵ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 699.

²⁷⁶ TBK m. 36 “*Taraflardan biri, diğerinin aldatması sonucu bir sözleşme yapmışsa, yanılması esaslı olmasa bile, sözleşmeyle bağlı değildir. Üçüncü bir kişinin aldatması sonucu bir sözleşme yapan taraf, sözleşmenin yapıldığı sırada karşı tarafın aldatmayı bilmesi veya bilecek durumda olması hâlinde, sözleşmeyle bağlı değildir*”

²⁷⁷ **Ayan**, Borçlar Hukuku, s. 179.

²⁷⁸ **Poroy / Tekinalp**, s. 32, N. 25.

²⁷⁹ **Poroy / Tekinalp**, s. 32, N. 25; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 699; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 189, N. 706.

²⁸⁰ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 699; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 189, N. 706.

ifadesi kullanmasının sebebi budur²⁸¹. Nitekim ispat konusunda sağlam ve güvenilir delillere sahip olmayan borçludan meseleyi dava konusu etmesini beklemek hakkaniyete aykırı olacaktır. Örneğin; borçlu (B), senedi ibraz eden alacaklı (A)'nın şekli anlamda hak sahibi olmasına rağmen maddi anlamda hak sahibi olmadığını bildiği ve bu durumu ispatlayacak kolayca erişebileceği kesin delilleri de bulunduğu halde (A)'ya ödemede bulunmuşsa hileli davranmış sayılır. Kolayca erişebileceği, ispata yarayacak delilleri yoksa yaptığı ödeme her ne kadar durumu bilse de hileli ödeme olarak addedilemez.

Ağır kusur ise; borçlunun, az da olsa dikkat ve özen gösterdiği takdirde, senet hamilinin maddi anlamda hak sahibi olmadığını anlayabileceği durumlarda bu dikkat ve özeni göstermeden ödeme yapması halinde ortaya çıkmaktadır²⁸². Yani; kendisine ödeme için ibrazın yapıldığı koşullarda yeterli dikkat ve özen gösterilmiş olsa ödemesi hile teşkil edecek olan borçlunun ödemesi ağır kusurla ödemedir²⁸³. Ağır kusurdan bahsedebilmek için aynı hilede olduğu gibi senet borçlusu; ödeme yaptığı kişinin maddi anlamda hak sahibi olmadığını ispatına ilişkin sağlam delillere sahip olmalıdır²⁸⁴. Örneğin abisi (B)'nin, içinde cüzdanının ve bonolarının bulunduğu çantasını çaldırıldığını bilen (A), kendisine ödenmek üzere ibraz edilen ve (B)'nin önceki hamil olduğu yüksek meblağlı bonoda ((A)'nın bu bononun çalınan çanta

²⁸¹ “Cenevre Konferansı müzakerelerinde, “kötüniyet” kavramı yerine “hile” deyimine yer verilmiştir. Bu suretle, gerçek durumu bilmekle beraber, işin mahkemeye intikalinde iddiasını ispat edemeyeceğini hesaplayan borçluya, senet bedelini ödeyerek, borçtan kurtulma imkanı verilmiştir. Aslında kanun yapıcının borçlunun “iyiniyetle” ödeme yapmasını istediği açıktır. Bu hususta bkz. WOLF, sh. 443; BAUMANN, sh. 39” Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 699, dn. 291.

²⁸² Poroy / Tekinalp, s. 32, N. 25; Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 699, 700; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 189, N. 706.

²⁸³ Poroy / Tekinalp, s. 216, N. 303, dn. 181.

²⁸⁴ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 700; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 189, N. 706.

içerisinde olup olmadığını bilmediği varsayımıyla) giyimi kuşamı da kötü olan birine ödeme yapmışsa ağır kusurlu davranmış sayılabilir.

Hile ve ağır kusurun tespitinde kesin ve kati ölçülerin kullanılması mümkün değildir. Hile veya ağır kusurun varlığı ve kolaylıkla ispat edilebilir olup olmadığı hususu her olayda farklılık arz edeceğinden olayın özelliklerine göre değerlendirmede bulunmak yerinde olacaktır²⁸⁵.

II. TEVDİ

Bono, bir ibraz senedir. Alacaklının alacağına kavuşabilmesi için, kanunda öngörülmüş olan ibraz süreleri içerisinde bonoyu, keşideciye ibraz etmesi ve ödemeyi talep etmesi gerekir. Şayet bu süreler içerisinde ibraz işlemi gerçekleşmezse, alacaklı temerrüde düşmüş olur. Bononun ihtiva ettiği para alacağı keşideci tarafından tam olarak ödendiği takdirde keşideci borcundan kurtulabilir. Alacaklının temerrüde düşmesi hali keşidecinin borcunu ortadan kaldırmaz. Bu durumda keşideci senet bedelini tevdie hak kazanır.

Tevdi kurumu hem Türk Borçlar Kanunu'nda hem de Türk Ticaret Kanunu'nda düzenleme altına alınmıştır. Türk Borçlar Kanunu'nun 107'inci maddesinde *“Alacaklının temerrüde düşmesi durumunda borçlu, hasar ve giderleri alacaklıya ait olmak üzere, teslim edeceği şeyi tevdie ederek borcundan kurtulabilir. Tevdie yerini, ifa yerindeki hâkim belirler. Bununla birlikte ticari mallar, hâkim kararı olmadan da bir ardiyeye tevdie edilebilir”* denilmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesinde ise; *“Bir poliçe 708 inci maddede öngörülen süre içinde ödeme için ibraz edilmediği takdirde borçlu, gideri ve riski hamile ait olmak üzere poliçenin bedelini bir bankaya tevdie edebilir”* hükmü yer almaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun

²⁸⁵ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 700.

712'inci maddesi, yine aynı Kanun'un 778'inci maddesinin 1'inci fıkrasının c bendi uyarınca bono hakkında da uygulama alanı bulmaktadır.

Alacaklının temerrüdü halinde, bonoda asıl borçlu olan keşideci veya onun lehine aval veren kişiler gideri (tevdî için sarf edilen ücretler vb. masraflar) ve riski (kurdaki oynama sonucu paranın değer kaybetmesi hali vb. zarar riskleri) senet hamiline ait olmak üzere, bono bedelini kısmen veya tamamen bir bankaya tevdi etme hakkına sahiptirler²⁸⁶. Tevdi işlemini, bonoda yer alan asli borçlu keşideci ve onun lehine aval vermiş olan kimselerin gerçekleştirebilmesi kural olmakla beraber müracaat borçlularının senet bedelini tevdi edebilmesi konusunda da herhangi bir yasak bulunmamaktadır. Öte yandan bu durumun pratik açıdan pek bir önemi yoktur.

²⁸⁶ eTTK m. 624 “Bir poliçe 620 nci maddede tayin edilen müddet zarfında ödeme için ibraz edilmediği takdirde borçlu masraf ve hasar hamile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebilir”; TTK’nın “Tevdi” kenar başlıklı 712’inci maddesinde; eTTK m. 624’de yer alan “masraf” kelimesi yerine “gider” kelimesi “hasar” kelimesi yerine ise “risk” kelimesi kullanılmıştır. Bu husus 6102 sayılı TTK m. 712 gerekçesinde “6762 sayılı Kanunun 624 üncü maddesinde borçlunun masraf ve hasar hâmile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebileceği hükümlerine alınmıştı. Oysa, söz konusu olan hasar değil risktir. Hükmün hasar ile hiçbir ilgisi yoktur. Bu sebeple, madde kaynağa uygun hâle getirilmiştir” şeklinde açıklanmıştır. Masraf kelimesi ile gider kelimesinin kelime anlamları arasında bir fark bulunmadığından ve Türk Dil Kurumunca da eş anlamlı kabul edildiğinden kanaatimizce TTK ile masraf kelimesinden vazgeçilip yerine gider kelimesinin kullanılmasında herhangi bir beis bulunmamaktadır. Ancak hasar kelimesi ile risk kelimesinin aynı kavramı karşılamadığı aşîkârdır. Risk kelime anlamı olarak zarara uğrama tehlikesi iken hasar ise herhangi bir olayın yol açtığı zarardır. 6102 sayılı TTK ile getirilen risk kavramının yerinde ve gerekli bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz. Çünkü tevdi sonucunda senet hamilinin üstlenmiş olduğu şey esasen meydana gelen zarar ve hasar değildir. Tevdi yapıldığı anda bir hasar meydana gelmemektedir. Senet hamili, senet bedelinin tevdi edildiği yerden, bahse konu meblağı çektiği anda bir zararın ya da hasarın meydana gelip gelmediği belli olacaktır. Nitekim senet bedeli tevdi mahallinden çekildiği sırada kurlarda bir düşüş meydana gelebileceği gibi bir yükselişin de meydana gelmesi muhtemeldir. Bu nedenle senet hamili tevdiin yapıldığı esnada hasarı değil riski üstlenmektedir. Nitekim taraf olunan Cenevre Konvansiyonu’nun tevdi kaleme alan 42’nci maddesinde de senet hamilinin yüklenmiş olduğu şey “ücret” ve “risk” olarak belirlenmiştir. Aksi yönde “Öte yandan eTK 624’teki “hasar” kelimesi yerine bu maddede kullanılan “risk” kelimesinin, gerekçedeki açıklamanın aksine isabetli olduğu söylenemez. Zira gerek eBK gerek BK’da yeknesak bir şekilde “hasar” tabirinin kullanılması (BK 107/1, 473/2, 556) karşısında, hukuk dilimize yerleşmiş bu kelimenin sadece TK açısından terk edilmesi yerinde olmamıştır” **Kendigelen**, Abuzer: Türk Ticaret Kanunu Değişiklikler, Yenilikler, İlk Tespitler, 1. Baskı, İstanbul 2011, s. 505.

Şöyle ki; ibraz süresi içerisinde senedi ibraz etmeyip ödeme talep etmeyen hamil, müracaat borçlularına başvuru hakkını yitirecektir. Bu durumda müracaat borçlularının senet bedelini tevdi etmelerinin hiçbir önemi kalmayacak, zaten etmiş olsalar bile, senet ellerinde olmayacağı için kendilerinden önce gelen müracaat borçlularına başvuru imkânları bulunmayacaktır. Bu nedenle müracaat borçlularının senet bedelini tevdi etmeleri ihtiyari bir ödeme olarak kalacaktır²⁸⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesi, aynı Kanun'un 708'inci maddesine atıfta bulunmakta ve tevdi imkânının hangi vadeli senetleri kapsayacağı konusunu düzenlemektedir. Türk Ticaret Kanunu madde 708 incelendiğinde tevdiin kapsamının belirli bir günde ödenecek bonolar, keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar ve görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar ile sınırlı kaldığı göze çarpmaktadır. Görüldüğünde ödenecek bonolarda ise, Türk Ticaret Kanunu kapsamında tevdiin mümkün olmadığı açıkça görülmektedir²⁸⁸. Kanaatimizce kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesini kaleme alırken sadece poliçeyi göz önünde bulundurmuş, bonoyu sehven göz ardı etmiştir. Çünkü görüldüğünde ödenecek poliçelerde kabul için ibraz yoktur. Yapılacak ibraz ödeme için ibrazdır. Hal böyle olunca muhatap poliçeyi kabul edemediği için poliçe borçlusuna olmayacak ve ibraz süresi içerisinde poliçe ibraz edilmediği takdirde senet bedeli

²⁸⁷ **Kaya**, Arslan: Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul 2007, sa. 705-725, s. 713.

²⁸⁸ **Poroy / Tekinalp**, s. 218, N. 307; Aksi yönde “*Her ne kadar TK. 624 sadece 620'inci maddede tayin edilen müddetler zarfında ödenmek üzere ibraz edilmeyen poliçe bedellerinin tevdi edilebileceğinden bahsediyorsa da, görüldüğünde ödenmek üzere tanzim edilen bir poliçenin TK 616'da tasrih edilen müddetler zarfında ibraz edilmemesi de borçluya aynı hakkı bahşetmelidir. 624. maddenin yalnız 620. maddedeki müddetlerden bahsetmesi kasti ve tahdidi olamaz, bunun için bir sebep yoktur. Binaenaleyh TK. 620'de tayin edilen vadelere göre tanzim edilen poliçelerde olduğu gibi görüldüğünde ödenmek üzere keşide edilen poliçelerin de TK 616'da bahsi geçen müddetlerde ödenmek üzere ibraz edilmemesi keyfiyetinin, senedi ödeyecek kimseye tevdi hakkı verdiğini kabul zaruridir*” **Domanıç**, s. 306; “TK'nun tevdi imkanını düzenleyen 624 ncü maddesi vade konusunda TK'nun 620 nci maddesine atıf yapmakla birlikte, kanaatimizce bu imkan sadece burada yer verilen vadeli senetlere özgü değildir...” **Kaya**, s. 713.

muhatap tarafından tevdi edilmeyecektir²⁸⁹. Ancak aynı durum görüldüğünde ödenecek bono için geçerli değildir. Görüldüğünde ödenecek bonoda asli borçlu keşidecidir ve bono kural olarak keşide tarihinden itibaren bir yıl içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir. İbraz edilmezse keşideci borcundan kurtulmuş sayılmaz. Senedin asli borçlusu olan keşideci bu durumda alacaklının temerrüdüne düşmüş olan hamile karşı borcundan kurtulabilmek için senet bedelini tevdi etmelidir. Fakat Türk Ticaret Kanunu buna izin vermemektedir. Bu durumda ne olacak sorusu akla gelmektedir. Kanaatimizce bu durumda keşideci senet bedelini tevdi etmek istiyorsa; Türk Borçlar Kanunu’nun 107’inci maddesine başvuracak ve ödeme yerindeki Sulh Hukuk Mahkemesi hâkiminden tevdi yeri tayin etmesini talep edecektir. Böyle bir durumda direkt olarak bankaya tevdi imkânı Türk Ticaret Kanun’unun 712’nci maddesinin, aynı Kanun’un 708’inci maddesine yaptığı gönderme sebebiyle mümkün değildir²⁹⁰.

Tevdi yeri tayini Türk Borçlar Kanunu’nda ve Türk Ticaret Kanunu’nda farklı düzenlemelerle ele alınmıştır. Türk Borçlar Kanunu’nda tevdi yerini borçlunun belirlemesine olanak tanınmamıştır. Türk Borçlar Kanunu’nun 107’inci maddesine göre, senet bedelini tevdi etmek isteyen borçlu ifa yerindeki hâkimden tevdi mahalli talep eder ve hâkim borçluya, bu talebine binaen tevdi yeri belirler. Tevdi yeri belirleme konusunda görevli mahkeme ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu madde

²⁸⁹ **Poroy / Tekinalp**, s. 218, N. 307; “*Bununla beraber kabul etmemiş bulunan muhatapın da poliçe bedelini tevdi hakkı vardır*” **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 702; “*Kabul eden, onun lehine aval veren hatta kabul etmeyen muhatap da bu yoldan istifade edebilir*” **Karayalçın**, s. 136; Bizim kanaatimiz de kabul etmemiş olan muhatapın senet bedelini tevdi edebileceği yönündedir. Ancak bu durum görüldüğünde ödenecek poliçelerde söz konusu olacaksa TTK m. 712’nin yaptığı atıfla TTK m. 708’de görüldüğünde ödenecek poliçelerde tevdi izin verilmediğinden tevdi TBK m. 107 çerçevesinde yapılmalıdır.

²⁹⁰ Hem görüldüğünde ödenecek poliçede hem de görüldüğünde ödenecek bonoda; müracaat borçlularının da, istemeleri halinde TBK m. 107 kapsamında tevdi imkanları bulunmaktadır.

382/2-d-3²⁹¹ ve 383²⁹² uyarınca Sulh Hukuk Mahkemesi olarak belirlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nda ise tevdi yeri belirleme yetkisi konusunda borçluya sınırlı serbest bir alan bırakılmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesi uyarınca borçlu bononun ihtiva ettiği bedeli bir bankaya tevdi edebilmektedir. Bahse konu bedelin sadece bankaya tevdi edilebileceği konusunda kanun koyucu bir sınır çizmiş ancak hangi bankaya tevdi edileceği konusunu borçlunun ihtiyarına bırakmıştır. Bu banka, kanaatimizce, ödeme yerinde olması şartıyla²⁹³ herhangi bir devlet bankası veya özel banka olabilir. Eski Türk Ticaret Kanununun tevdi düzenleyen 624'üncü maddesinde tevdi mahali olarak noterler belirlenmişti. Noterler; Noterlik Kanunu'nun 64'üncü maddesi²⁹⁴ uyarınca kendilerine emanet edilen paraları bankaya yatırmak zorundadırlar. Bu durumda para hak sahibine noterlikçe verilecek çek karşılığında banka tarafından ödenmektedir. Yeni düzenleme ile tevdi mahallinin banka olarak belirlenmesi, kanaatimizce, giderler açısından yerinde bir düzenleme olmuştur. Ancak bankaya açılacak olan hesabın türü, hesap lehtarının kim olacağı sorusu ve bankanın ödeme yaparken yapması gerekli araştırmanın kapsamındaki belirsizlikleri de beraberinde getirmiştir.

Mevcut düzenlemeye göre bankaya tevdiye bulunacak olan bono borçlusunun; bankada kimin adına nasıl bir hesap açtıracağı ve bu hesaptan senet hamilinin bono bedelini nasıl çekeceği hususu büyük bir belirsizliktir. Doktrinde bu konu ile alakalı olarak ileri sürülmüş farklı görüşler bulunmaktadır. Esasen tevdi işlemi ödeme yerinde

²⁹¹ HMK m. 382/2-(d)-3 “*Borçlar hukukundaki çekişmesiz yargı işleri: Tevdi mahalli belirlenmesi veya tevdi edilemeyecek eşyanın satılması*”.

²⁹² HMK m. 383 “*Çekişmesiz yargı işlerinde görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece sulh hukuk mahkemesidir*”.

²⁹³ **Domaniç**, s. 306.

²⁹⁴ NK m. 64 “*Emanet para olduğu takdirde, noter bu parayı en geç ertesi gün bankadaki noterlik emanet cari hesabına hak sahibinin adı, soyadı ve adresini de göstermek suretiyle yatırır. Emanet paranın tahsil ve ödenmesinde makbuz kullanılır. Tahsilat makbuzu iki, ödeme makbuzu bir nüsha olarak düzenlenir. Tahsilat makbuzunun ilk nüshası emaneti yatırıra verilir. Para hak sahibine, noterlikçe verilecek çek karşılığında bankaca ödenir. Noter, emanet paraya ait giderler ödendikçe, bankaya ihbarda bulunur. Bu halde zamanaşımı kesilir*”.

bulunan herhangi bir bankaya hak sahibi olan senet hamilinin adına; ad, soy ad ve adres bilgileri de verilerek bir tevdi hesabı açtırılması suretiyle gerçekleştirilmelidir. Ancak bir tedavül senedi olan bono, vadeye kadar tedavül etmiş olacağından, hak sahibi olan senet hamilinin kim olduğunu bilmek borçlu açısından mümkün olmayacaktır. Bu durumda doktrinde yer alan bir görüş²⁹⁵, lehtar adına bir hesap açılmasını ve yetkili hamil bilinemeyeceği için lehtara bir ihbarname gönderilmesini tavsiye etmektedir. Bu durumda şayet senet tedavül etmiş ise yetkili hamilin hesaptaki parayı çekmesi mümkün olmayacak ve tevdi kurumu amacına hizmet edemeyecektir. Doktrinde yer alan diğer bir görüş²⁹⁶ ise isimsiz (hesap sahibi olmadan, belirsiz üçüncü kişi lehine) bir tevdi hesabı açılması ve hesaptaki paranın senet ile giden kişiye ödenmesi şeklindedir. Ancak bu önermenin de bankacılık uygulaması açısından tatbiki imkânsızdır. Çünkü isimsiz hesap açılması ülkemiz bankacılık uygulaması açısından mümkün değildir. Bu konudaki kanaatimiz ve çözüm önerimiz; lehtarın adına, tevdiye konu teşkil eden bono ile ilişkilendirilmiş bir tevdi hesabı açtırmak olacaktır. Ödeme talep edildiğinde ödemeyi talep eden lehtar bile olsa senet karşılığında ödeme yapılması sağlanacaktır. Lehtar dışında bir kimsenin senedi ibraz ederek ödeme talep etmesi durumunda, senet üzerinde yetkili hamil olarak görülüp görülmediği de dikkatle incelenecek ve yetkili hamil olduğu tespit edilirse senedin teslimi karşılığında ödeme yapılacaktır. Senet hamili senedi ibraz ederek tevdi hesabından parayı çekmez ise zamanaşımı süresinin dolmasından sonra tevdi hesabına yatırılan para Hazineye aktarılacaktır²⁹⁷.

Tevdi, Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesinde yer alan "*tevdi edebilir*" ifadesinden anlayacağımız üzere borçlu açısından bir zorunluluk değil, aksine haktır²⁹⁸. Aynı esas Türk Borçlar Kanunu'nun 107'inci maddesinde geçen "*tevdi*"

²⁹⁵ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 185, N. 690.

²⁹⁶ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 185, N. 690.

²⁹⁷ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 185, N. 690.

²⁹⁸ **Kınacıoğlu**, s. 181; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 704.

ederek “borcundan kurtulabilir” ifadesi sebebiyle Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen tevdi için de geçerlidir²⁹⁹. Gayri kabili rücu bir tevdi ile borçlu borcundan kurtulmakta, böyle bir tevdi ifa yerini tutmakta, gider ve riski temerrüde düşen alacaklıya yüklemektedir³⁰⁰. Tevdi senede bağlı tüm hak sahipleri bakımından hüküm ifade etmektedir.

Bonoda alacaklı temerrüt halindeyken; keşidecinin tevdi etmeme dolayısıyla temerrüde düşmesinin mümkün olup olmadığı uygulamada farklı yargı kararlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur³⁰¹. Yargıtay eski tarihli kararlarında³⁰² bu soruna, temerrüdün gerçekleşmeyeceği kanaatiyle yaklaşırken, daha yeni tarihli kararlarında³⁰³ görüş değiştirerek temerrüdün gerçekleşeceğine hükmetmektedir.

299 “Tevdi hakkı, borçlunun borcundan kurtulmasını sağlar. Ayrıca tevdi, borçluya, kendi fiili ile borçtan kurtulma imkanını da tanır. Bu özelliğinden dolayı tevdi, kural olarak, borçlu için bir yükümlülük değil, haktır” **Akıncı**, Şahin: Alacaklının Temerrüdü, SÜHFD, C. VII, S. 1-2 sa. 97- 113, s.109.

300 **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s.186, N. 691; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 703; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s.272, 273; **Karayalçın**, s. 136; **Domaniç**, s. 307, 308; **Akıncı**, Alacaklının Temerrüdü, s.111-112.

301 **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 273.

302 “Bono niteliği itibariyle aranan borç olup keşideci tedavüle çıkardığı bonoyu kime ödeyeceğini bilebilecek durumda olmadığından bono alacaklısı tarafından ödeme yolunda ikaz edilmesi ve böylece ödeyeceği kimseyi öğrenmesi gerekir. Buna rağmen ödememesi halinde temerrüt faizi borcu doğar. TTK.nun 637/2. maddesi hükmüne göre faiz istemi keşidecinin temerrüde düşürülmüş olmasına bağlı bulunmaktadır. Her ne kadar keşideci TTK.nun 624. maddesine göre kendisine süresinde ibraz edilmeyen bononun bedelini Noter’e tevdi edebilir ise de, bu kendisine tanınmış bir yasal imkan olup bir mecburiyet değildir. Binnetice bu imkanı kullanmayan keşidecinin kendiliğinden temerrüde düştüğü kabul edilemez” Bkz. 11. HD, T. 19.11.1991, E. 1990 / 4233, K. 1991 / 6174 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

303 “...Muayyen bir günde ödenmek üzere düzenlenen bononun hamil tarafından vadesinde keşideciye ibrazı ile keşideci mütemerrit olur. İbraz olunmadığı hallerde keşideci borçlu bono bedelini notere tevdi ederek borçtan kurtulur. Bu gereği yerine getirmeyen keşideci borçludan lehdar vade tarihinden itibaren reeskont faizi talep edebilir” Bkz. 12. HD, T. 18.09.2001, E. 2001 / 12815, K. 2001 / 14093 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Takip dayanağı bonolar yasal süresi içerisinde ödenmek için keşideciye ibraz edilmediğinden borçlu tarafından TTK.624. maddesi gereğince bono bedelleri notere tevdi edilmiş ise de, bononun hamilin adresi bulunamadığından keşideci tarafından tevdi edilen para geri alınmıştır. Bu durumda borçlu bono bedellerinin gecikme faizinden de sorumludur. Bu itibarla itirazın

Kanaatimizce, yukarıda da bahsettiğimiz üzere, keşideci vadenin gelmesi ile değil, senedin ibraz edilmesi ile temerrüde düşmektedir. Senet kendisine ibraz edilmeden keşidecinin temerrüde düşmesinden bahsedilemez. Bu sebeple ibraz için öngörülen süre geçtiği halde alacaklının senedi ibraz etmemesi durumunda keşideci senet bedelini tevdi etmezse, temerrüde düşmeyecek ve temerrüt faizi ödeme yükümü altına da girmeyecektir³⁰⁴. Çünkü tevdi borçlu açısından bir yükümlülük değil aksine haktır.

Senet bedelini tevdi hakkı borçlunun; sadece alacaklının ibraz sürelerini kaçırmaması durumunda başvurabileceği bir yol değildir. Borçlu senet için ödeme yapacağı anda şekli anlamda hak sahibi olan kişinin aynı zamanda maddi anlamda hak sahibi olmadığı konusunda sağlam şüphelere sahipse ya da ciro zinciri kopuk ancak bu kopukluk mirasçılık belgesi vb. belgelerle giderilip kopuk olmadığı ispat edilmemişse borçlu senet bedelini tevdi edebilir³⁰⁵.

III. ÖDEMENİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

A. BORCUN TAM VEYA KISMEN ÖDENMESİ

Bono, vadede, asli borçlu olan keşideciye ödenmek üzere ibraz edildiği takdirde keşidecinin önünde tercih edebileceği üç farklı yol bulunmaktadır. Bu yollardan ilki senet bedelini tam ödemek, ikincisi senet bedelini kısmen ödemek ve nihayet sonuncusu ise senet bedelini ödememektir. Çalışmamızın konusu bonoda ödeme olduğundan, bononun içerdiği bedelin ödenmemesi hususu çalışmamızda ele alınmayacaktır.

reddine karar verilmek gerekirken kabulü isabetsizdir” Bkz. HGK, T. 17.04.1996, E. 1996 / 12.177, K. 1996 / 287 (http://www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

³⁰⁴ **Karayalçın**, s. 137.

³⁰⁵ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 703, 704; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 272.

Ödeme kural olarak nakden yapılmalıdır. Alacaklının kabul etmesiyle; ödemenin başka türlü yapılması da mümkündür (Örneğin yeni bir bono keşide edilmesi, hesaba havale-EFT yolu vb. ödeme)³⁰⁶. Ödeme ne şekilde yapılırsa yapılsın, esas olan bononun tam olarak ödenmesidir. Tam ödemedен anlaşılması gereken; belirli bir günde ödenecek bonolar ve keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar için bonoda yer alan muayyen meblağın tamamının ödenmesidir. Görüldüğüne ödenecek bonolar ve görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda da ise; şayet faiz kararlaştırılmamışsa ya da kararlaştırıldığı halde oranı belirlenmemişse, durum diğer vade türlerini ihtiva eden bonolarla aynı olacaktır. (TTK m. 675/1, 778/2-b). Ancak oranı belirli bir faiz kararlaştırılması söz konusuysa; bu durumda tam ödemedен kasıt bonoda yer alan muayyen meblağ ile faiz tutarının toplamının ödenmesi şeklinde karşımıza çıkacaktır³⁰⁷. Bunlara ek olarak hamil, şayet hak kazanmış ise, protesto masrafları, temerrüt faizi ve komisyon ücreti de talep edebilecek ve bu kalemler de tam ödeme kavramına dahil olacaktır (TTK m. 725, 726)³⁰⁸.

Tam ödeme yapan kişinin, borçludan, senet üzerine bir ibra şerhi yazmasını ve senedi kendisine vermesini isteyebileceği hususunu “*Senedin Teslimi Karşılığında Ödeme*” başlığı altında detaylı olarak ele almıştık³⁰⁹. Uygulamada ekseriyetle senet, tam ödeme yapan keşideciye teslim edilmekle beraber bazen teslim edilmeyip senet üzerinde yer alan keşidecinin imzasının yırtılması ya da senet üzerine iptal yazılması

³⁰⁶ Can / Güner; s. 128.

³⁰⁷ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 685; Kınacıoğlu, s. 183; Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 190, N. 709; Bozkurt, s. 138; Can / Güner; s. 128.

³⁰⁸ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 685-686; Kınacıoğlu, s. 183.

³⁰⁹ Bkz. İkinci Bölüm, I., B. Senedin Teslimi Karşılığında Ödeme.

yoluna gidildiği de görülmektedir³¹⁰. Bu durum da; ödemenin yapılmış olduğuna ilişkin, aksi yazılı delil ile ispat edilebilen bir karine olarak karşımıza çıkmaktadır³¹¹.

Bonoda tam olarak ödeme keşideci tarafından yapılmışsa, hem keşideci hem de müracaat borçluları borcundan kurtulur³¹². Müracaat borçlusunun tam ödemesi halinde ise bahse konu müracaat borçlusu ve ciro zincirinde ondan sonra gelen kişiler borcundan kurtulurken; ciro zincirinde, ödeme yapan müracaat borçlusundan önce gelen kişiler ile keşideci borcundan kurtulmuş olmaz. Ödeme yapan müracaat borçlusu, ödeme yapmak için aldığı senede binaen kendinden öncekilere başvurarak senet bedelini tahsil edebilir.

Tam ödeme esas olmakla beraber, senet hamili bazen kısmi ödeme talepleri ile de karşılaşabilmektedir. Kısmi ödeme konusu; çalışmamızın, ibrazın alacaklının temerrüdü açısından doğurduğu dolaylı sonuçlar başlığı altında genel hatları ile ele alınmıştır³¹³. Türk Borçlar Kanunu'nun 84'üncü maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca; borcun tamamı belli ve muaccel ise, alacaklı kısmen ifayı reddedebilmektedir. Kısmen ifayı reddeden alacaklı bu sebeple temerrüde düşmemektedir. Ancak ticari senetler açısından durum farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; Türk Ticaret Kanununun 709'uncu maddesinin 2'inci fıkrasında hamilin kısmi ödemeyi reddedemeyeceği hususu düzenleme altına alınmıştır. Bahse konu hükmün amacı müracaat borçlularının

³¹⁰ “...Bonolar hakkında uygulama olanağı bulunan TTK. 621. maddesi gereğince borçlu ödemede bulunurken hamil tarafından senede bir ibra şerhi yazılmasını ve kendisine verilmesini istemek hakkına haizdir. Bunun dışında senedin çapraz çizgilerle iptali, imza yerinin yırtılması, makbuz verilmesi gibi işlemlerin ödeme için varsayım olarak kabulü gerekir” Bkz. 11. HD, T. 21.09.1976, E. 1976 / 3837, K. 1976 / 3840 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015)

³¹¹ **Bozkurt**, s. 139.

³¹² **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 685; **Poroy / Tekinalp**, s. 218, N. 308; **Bozkurt**, s. 138.

³¹³ Bkz. Birinci Bölüm, III., C., 3., a., bb. Alacaklının Temerrüdü Açısından.

korunmasıdır³¹⁴. Zira kısmi ödemeyi reddetme hakkı ticari senetler için de tanınmış olsa; kısmi ödemeyi reddeden hamil reddettiği oranda müracaat borçlularının durumunu ağırlaştıracaktır.

Kısmi ödemeyi reddetme yasağı, yalnızca asli borçlu (keşideci) veya onun lehine aval veren kişinin hamile yapacağı kısmi ödeme teklifi için geçerlidir³¹⁵. Hamil, müracaat borçlusunun yapacağı kısmi ödeme talebini geri çevirebilir. Bu durumda temerrüde düşmesi ya da müracaat hakları açısından hak kaybına uğraması söz konusu olmaz. Doktrinde yer alan bir görüş³¹⁶; müracaat borçlusunun yapacağı kısmi ödeme talebini reddeden hamilin, diğer müracaat borçlularının durumunu ağırlaştırmayacağı tezini bu durumun gerekçesi olarak ileri sürmektedir. Doktrinde ileri sürülen bu gerekçenin yanlış olduğu kanaatindeyiz. Çünkü bonoda, hamil müracaat hakkı kapsamında lehtara başvurmuş olsa ve lehtar hamile kısmi ödeme teklif etse, bunu reddeden hamil kendisine senedi ciro eden cırantaya başvurduğunda reddetmiş olduğu o kısmı da talep edeceğinden, lehtarın kısmi ödemesini kabul etmeyen hamil cırantanın durumunu ağırlaştırmış olacaktır. Kanaatimizce; kısmi ödemenin reddi yasağının kapsamına, müracaat borçlularının yapacağı kısmi ödeme tekliflerinin girmemesinin gerekçesi; “*senedin teklifi (bölünmezliği) ilkesi*” olmalıdır. Çünkü kısmi ödeme durumunda senet kısmi ödemeyi yapan kişiye teslim edilmemektedir. Bu sebeple; senet kendisine teslim edilmeyen müracaat borçlusunun da, senet olmaksızın kendisinden önce gelenlere müracaat imkanı da bulunmamaktadır.

Kambiyo senetlerinde, senedin teslimi karşılığında ödeme iyi ödemenin şartlarından birisidir. Kısmi ödeme; senedin teslimi karşılığında ödeme esasının bir istisnası olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü alacaklı, kısmen ödeme yapan borçluya,

³¹⁴ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 192, N. 714.

³¹⁵ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 694; Kınacıoğlu, s. 183; Bozkurt, s. 139-140.

³¹⁶ Bozkurt, s. 139-140.

senedi teslim etmemektedir. Nitekim alacaklının, bedeli tamamen ödenmeyen senedi borçluya teslim etmesini beklemek de doğru değildir³¹⁷. Bunu öngören kanun koyucu, Türk Ticaret Kanunu'nun 709'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasında kısmi ödeme yapan asli borçluya belli başlı yetkiler vermiştir. Hükme göre; kısmi ödeme yapan asli borçlu, bu ödemenin senet üzerine yazılmasını ve alacaklının kendisine bir makbuz vermesini isteyebilmektedir. Bahse konu makbuzun ve senet üzerinde işaret edilen kısmi ödemenin yazılı delil başlangıcı olarak kabul edilebilmesi için, öncelikle; senet alacaklının (hamil, lehtar) elinde olmalı, makbuz ile senet üzerindeki kısmi ödemeye ilişkin beyan ve imza alacaklıdan sadır olmalıdır³¹⁸.

Kısmi ödeme yapılması durumunda senedin içerdiği borç hem asli borçlu hem de müracaat borçluları açısından yapılan kısmi ödeme kadar eksilir³¹⁹. Kısmi ödemenin reddedilmesi halinde ise, hamil reddettiği miktar kadar müracaat hakkından feragat etmiş sayılır. Müracaat borçlularından istenecek olan faiz, masraf, komisyon gibi ücretlerin hesabında da; senet bedelinden, reddedilen kısmi ödeme mahsup edildikten sonra kalan meblağ esas alınır³²⁰. Ancak bunun için, teklif edildiği halde

³¹⁷ **Karayalçın**, s. 137; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 693; **İmregün**, s. 82.

³¹⁸ “...Öte yandan, davalı vekili, bononun icra takibine konu edilmesi için kendisine getirildiğinde bono arkasında herhangi bir yazı olmadığını ifade ederek, davacı iddialarını reddetmiştir. HUMK. nun 292.maddesi hükmüne göre, bir belgenin yazılı delil başlangıcı sayılabilmesi ve bu nedenle tanık dinlenebilmesi için, belgedeki yazıların davalı eli ürünü olması gerekmektedir. Bono arkasında yer alan rakamların da kısmi ödeme ve yazılı delil başlangıcı olduğunu kabul edebilmek için, bono aslının keşideci değil, lehtar elinde bulunması ve rakamların davalı tarafından yazıldığına kanıtlanması gerekir. Somut olayda ise, davalı tarafından 31.07.2000 günü davacı aleyhinde yapılan icra takibinden sonra alacaklı vekilinin talebi üzerine dosyanın işlemde kaldırıldığı ve 10.08.2000 tarihinde bono aslının takip borçlusu olan davacıya teslim edildiği dosya kapsamından anlaşılmaktadır. İşbu dava ise, 29.08.2000 tarihinde açılmıştır. Görüldüğü üzere davaya konu bono, 10.08.2000 tarihinden önce davalı hakimiyetinde olup, bu tarihten sonra davacı eline geçmiştir. Arkasındaki rakamların bononun kimin elindeyken ve ne zaman yazıldığı belli değildir...” Bkz. 11. HD, T. 02.06.2003, E. 2003 / 121, K. 2003 / 5738 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

³¹⁹ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 193, N. 716; **Karayalçın**, s. 137; **Kınacıoğlu**, s. 183; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 693; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 271.

³²⁰ **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 193, N. 716.

reddedilmiş olan kısmi ödeme, ya senet üzerinde gösterilmelidir³²¹ ya da reddedilen kısmi ödeme asli borçlu veya onun lehine aval veren tarafından tevdi edilmiş olmalıdır³²². Aksi takdirde hamil reddettiği kısmi ödemeye rağmen senet bedelinin tamamı için müracaat haklarını kullanabilir.

Kısmi ödemenin reddi halinde vuku bulan reddedilen kısımdan muafiyet hali yalnızca müracaat borçluları açısından söz konusudur. Kısmi ödemenin reddedilmesi halinde temerrüde düşen alacaklı; zamanaşımı süresi içerisinde senedin asli borçlusuna veya onun lehine aval veren kişiye başvurup senet bedelinin tamamını talep edebilir³²³.

B. BORCUN YABANCI MEMLEKET PARASI İLE ÖDENMESİ

Türk Ticaret Kanunu'nun 776'ncı maddesinin 1'inci fıkrasının b bendi uyarınca bono; kayıtsız ve şartsız bir bedeli ödemek vaadini içermek zorundadır. Bonoda yer alan bu bedelin Türk Lirası olarak belirlenmesi mümkün olduğu gibi yabancı para olarak tayin edilmesi de imkân dâhilindedir (TTK m. 711, 778/1-c).

Türk Ticaret Kanunu'nun 711'inci maddesinde ele alınan yabancı para ile ödeme hususu yabancı para üzerinden düzenlenmiş ve Türkiye'de ödenmesi şart kılınmış bono ve poliçeler için uygulama alanı bulacaktır. Yabancı para üzerinden düzenlenip yabancı bir ülkede ödemesi şart kılınan bono ve poliçelere taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa; Türk Ticaret Kanunu'nun 770-772 maddesi hükümleri tatbik edilecektir.

³²¹ Şimşek, s. 90.

³²² Karayalçın, s. 137; Domaniç, s. 229; Şimşek, s. 90

³²³ Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya, s. 193, N. 717; Domaniç, s. 229; Bahtiyar, s. 85; Bozkurt, s. 140; Can / Güner; s. 131.

Yabancı para üzerinden düzenlenmiş olan bonoları incelerken bahse konu bononun bir efektif (aynen ödeme) kaydı³²⁴ içerip içermediğine dikkat edilmesi gerekir. Bu sebeple efektif kaydı içeren bonolar ile efektif kaydı içermeyen bonolar ayrı ayrı incelenmelidir.

Bono yabancı para üzerinden düzenlenmiş olmakla beraber bir efektif kaydı içermiyorsa; borçlu bononun içerdiği bedeli yabancı para üzerinden borçlanmış olur. Ancak borçlu vadede, yabancı paranın vade günündeki Türk Lirası karşılığını ödeyerek de borcundan kurtulabilir³²⁵. Yani bu durumda borçlunun ödeme yapacağı para birimi konusunda seçimlik bir hakkı bulunmaktadır. Borçlu vadede senet kendisine ibraz edildiği halde ödemede bulunmayarak temerrüde düşmüşse; bu durumda borçlunun seçimlik hakkı ortadan kalkar. Artık alacaklının bir seçimlik hakkı söz konusudur. Alacaklı yabancı paranın, vade günündeki kurdan ödenmesini isteyebileceği gibi ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirası ile ödeme yapılmasını da talep edebilecektir (TTK m. 711/1).

Türk Ticaret Kanunu’nun 711’inci maddesinin 2’inci fıkrası uyarınca “*Kanuni rayici olmayan paranın değeri ödeme yerindeki ticari teamüllere göre belirlenir. Bununla beraber, düzenleyen, ödenecek paranın poliçede yazılı belirli bir rayice göre hesap edilmesini isteyebilir*”. Hükme göre; yabancı paranın değeri belirlenirken esas alınacak olan kurun ne olacağı herhangi bir kanuni düzenleme söz konusu değilse, ticari teamüllere göre şekillenecektir. Bahse konu hükmün ticari teamüle ilişkin

³²⁴ Efektif kaydı, keşidecinin, senedin yabancı para ile ödeneceğini belirtmek adına senet üzerine dercettiği, aynen ödeme kaydıdır.

³²⁵ “Somut olayda, söz konusu bonoların düzenlendiği yabancı para ile aynen ödenecekleri yolunda bir şart taşıyamalarına ve aynen veya geri ödeme tarihindeki döviz kurundan Türk Lirası olarak ödeneceklerine ilişkin taahhütnamelerin söz konusu bonoların keşidecileri olan A.Ş.ler tarafından verilip, bonoların müteselsil kefil ve bu sıfatla sorumlusu olan davalı müflisin keşideciler gibi ayrıca bir taahhütte bulunmamasına göre, davalı müflis BK.nun 83/f-2 maddesi hükmü icabı olarak bonolardaki yabancı para borcunun muaccel olduğu tarihteki Türk Lirası karşılığında sorumlu tutulabilir.” Bkz. 19. HD, T. 30.06.1994, E. 1994 / 5425, K. 1994 / 7060 (<http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 705-706; Kınacıoğlu, s. 183.

kısının ülkemiz açısından uygulaması yoktur. Çünkü ülkemizde Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değerini belirleme yetkisi, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'nun 4/3-I-b³²⁶ hükmü uyarınca, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na aittir. Yabancı paranın değeri belirlenirken ticari teamüller değil; Merkez Bankasının, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun hükümlerini de göz önünde bulundurarak, belirlediği döviz kur tablosu satış³²⁷ rakamları esas alınacaktır³²⁸. Öte yandan keşideci ödenecek paranın belirli bir rayice göre hesaplanmasını senet üzerinde şart kılabilir. Bu durumda hesaplama Merkez Bankası kur tablosuna bakılmaksızın şart kılınan rayice göre yapılacaktır. Ancak belirlenen bu rayiç 1567 sayılı Kanun'a aykırı olmamalıdır. Belirlenen rayicin 1567 sayılı Kanun'a aykırılık teşkil etmesi halinde bono batıl hale gelir³²⁹.

Bononun yabancı para üzerinden düzenlenmiş olmasının yanı sıra, bir de efektif kaydı içermesi durumunda, borçlu sadece senet üzerinde yazan para birimi ile ödeme yapabilir³³⁰. Borçlunun senet üzerinde yer alan yabancı paranın Türk Lirası karşılığını ödeyerek borcundan kurtulması mümkün değildir. Bonoda yer alan yabancı paranın tedavülden kaldırılması durumunda ödemenin nasıl yapılacağı konusu

³²⁶ TCMBK m. 4/3-I-b: “I- Bankanın temel görevleri;

b) Hükümetle birlikte Türk lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, Türk lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için 2 döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk lirası ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak”.

³²⁷ **Uyar**, Talih / **Uyar**, Alper / **Uyar**, Cüneyt: İcra ve İflas Kanunu Şerhi, C. I, 3. Baskı, Ankara 2014, C. I, s. 895; **Pekcanıtez**, Hakan / **Atalay**, Oğuz / **Sungurtekin Özkan**, Meral / **Özekes**, Muhammet: İcra ve İflas Hukuku, 9. Bası, Ankara 2011, s. 148, 149; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 711.

³²⁸ **Kınacıoğlu**, s. 184; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 707; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 195, N. 725.

³²⁹ **Kınacıoğlu**, s. 184. Yazara göre, 1567 sayılı Kanun'a aykırılık teşkil eden senetler, BK m. 27/1 “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür” hükmü gereğince batıl olur.

³³⁰ **Domaniç**, s.226; **Karayalçın**, s. 139; **Ülgen / Helvacı / Kendigelen / Kaya**, s. 194, N. 724; **Kınacıoğlu**, s. 184; **Bahtiyar**, s.85; **Bozkurt**, s. 140

doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre³³¹; bu durumda sanki efektif kaydı hiç yazılmamış gibi davranılmalıdır. Diğer bir görüşe göre ise³³²; böyle bir durumda tedavülden kaldırılan paranın yerine tedavüle sokulan para birimi geçeceğinden ödemenin dönüştürülmüş yeni para birimi ile yapılması gerekmektedir. Bu görüş taraftarlarına göre; bir para birimi tedavülden kaldırılıp yerine yeni para biriminin getirilmesi halinde, yeni para biriminin eski para birimi karşısındaki değeri resmi olarak belirlendiği için hesaplama zorluğu da yaşanmayacaktır³³³. Kanaatimizce, ikinci görüşte yer alan gerekçeler sebebiyle tedavülden kalkan para birimini yeni para birimine dönüştürme problemi de yaşanmayacağından ikinci görüşün uygulanması daha yerinde olacaktır.

Efektif kaydı içeren bir bonoda yer alan yabancı paranın temin edilememesi uygulamada karşılaşılabilecek başka bir problemdir. Bu durumda yapılması gereken efektif kaydı bono üzerinde hiç yer almıyormuş gibi davranmak ve ödemeyi Türk Lirası ile gerçekleştirmektir. Örneğin; Bangladeş para birimi olan Taka cinsinden yabancı para borcu içeren bir bonoda efektif kaydı da yer almaktaysa ancak Taka temin edilemiyorsa bu durumda ödeme sanki efektif kaydı hiç yokmuş gibi varsayıp Türk Lirası cinsinden yapılabilecektir.

Bono bedelinin, keşide ve ödeme yeri olan ülkelerde aynı adı taşıyan, fakat değerleri birbirinden farklı olan para ile gösterilmesi durumunda, ödeme yerindeki para birimi kastedilmiş sayılacaktır (TTK m. 711/4, 778/1-c). Örneğin keşide yeri Lübnan, ödeme yeri Türkiye olan bir bonoda bedel “100.000,00 Lira” şeklinde belirlenmişse bu durumda Türk Lirası senet bedelinde paranın türü olarak esas

³³¹ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 708, dn. 340’ da yer alan yazarlar.

³³² Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 708.

³³³ Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 708.

alınacaktır³³⁴. Öte yandan; Gine’de ikamet eden keşideci, İsviçre’de ikamet eden lehtara bedeli “100.000,00 Frank” olan ödeme yeri Türkiye Cumhuriyeti olarak belirlenmiş bir bono düzenleyip verirse, durum ne olacaktır sorusu akla gelmektedir³³⁵. Bu durumda maddenin aramış olduğu şartlar sağlanamadığından olaya Türk Ticaret Kanunu’nun 711’inci maddesinin 4’üncü fıkrasının tatbiki mümkün olmayacaktır. Kanaatimizce; bono belirli bir bedeli ödeme vaadini içermediğinden bono olarak hüküm ve sonuç doğurmayacaktır (TTK m. 776/1-b).

Bononun içerdiği para alacağının ödenmemesi halinde; bahse konu alacağın takip hukukuna göre icra vasıtası ile de talep edilebilmesi imkân dâhilindedir. Bononun yabancı para üzerinden düzenlenmiş olması durumunda; takip talebinde bononun içerdiği meblağın Türk Lirası olarak gösterilmesi zorunludur. İcra ve İflas Kanunu’nun 58’inci maddesinin 3’üncü fıkrası³³⁶ uyarınca yabancı para alacakları takip talebinde yabancı para olarak gösterilememekte, ancak Türk Lirası’na çevrildikten sonra talep edilebilmektedirler³³⁷. Bononun efektif kaydı içerip

³³⁴ Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin resmi para birimi “Türk Lirası”; Lübnan Cumhuriyeti Devleti’nin resmi para birimi “Lübnan Lirası”dır.

³³⁵ İsviçre Konfederasyonu’nun resmi para birimi “İsviçre Frangı”; Gine Cumhuriyeti Devleti’nin resmi para birimi “Gine Frangı”dır.

³³⁶ İİK. m. 58/3: “*Talepte şunlar gösterilir: Alacağın veya istenen teminatın Türk parasıyla tutarı ve faizli alacaklarda faizin miktarı ile işlemeye başladığı gün, alacak veya teminat yabancı para ise alacağın hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faizi*”.

³³⁷ “3678 Sayılı Kanunla Borçlar Kanunu’nun 83. maddesine eklenen son fıkraya göre; <Yabancı para borcunun vadesinde ödenmemesi halinde alacaklı bu borcun vade veya fiili ödeme günündeki rayice göre Türk Parası ile ödenmesini isteyebilir>. Ancak İİK.’nin 58/3. maddesine göre alacağın Türk parası ile tutarının takip taleplerinde gösterilmesi zorunludur. Aynı zorunluluk, İİK. nun 41. maddesi delaletiyle icra emri için de geçerlidir. İncelenen takip talepleri ve icra emrinde alacağın 59.071,00 EURO’luk kısmının Türk Parası karşılığı belirtilmemiştir. Bu noksanlık kamu düzeni ve devletin hükümler hakları ile ilgili olup, takibin her safhasında doğrudan doğruya göz önünde tutulmalıdır. (Hukuk Genel Kurulu’nun 12.05.1999 tarih, 99/12-271 esas, 99/301 karar sayılı kararı) HGK. nun 6 Ekim 2004 tarih ve 2004/1-433 E. sayılı kararında da benimsendiği üzere kamu düzenine aykırılıkta aleyhe bozma ilkesi irdelenemeyeceğinden, mahkemece anılan kısım yönünden re’sen takibin iptaline karar verilmesi gerekirken bu hususun göz ardı edilerek yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 02.03.2010, E. 2010 / 3716, K. 2010 / 4675 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsff#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Taraflar arasındaki "borca itiraz" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; Ankara 11. İcra

içermemesi halinin bu durumda bir önemi bulunmamaktadır. Bono efektif kaydı içerse bile meblağ takip talebinde Türk lirası olarak belirtilmelidir³³⁸. Bu durumda esasen kanun hükümlerinin çatışması söz konusudur. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 711'inci maddesinin 3'üncü fıkrası, efektif kaydının varlığı halinde, ödemenin mutlak suretle senet üzerinde şart kılınmış olan yabancı para ile yapılması gerektiğini düzenleme altına alan emredici bir hükümdür. Öte yandan İcra ve İflas Kanunu'nun 58'inci maddesinin 3'üncü fıkrası, takip talebinin yabancı para ile yapılamayacağını, alacağın Türk Lirası ile tutarının takip talebinde yer alması gerektiğini düzenleyen emredici bir hüküm niteliğindedir. Bu durumda bakılması gereken ilk olarak özel kanun-genel kanun ayrımı olmalıdır. Ancak bahse konu kanunlar arasında özel kanun- genel kanun ayrımı yapmak mümkün olmayacaktır. Her ikisi de genel kanun niteliğini haiz kanunlardır. Bahse konu hükümler arasında özel hüküm-genel hüküm ayrımı yaptığımızda ise; İcra İflas Kanunu'nun 58'inci maddesinin 3'üncü fıkrası, Türk

*Hakimliği'nce itirazın reddine dair verilen 9.9.1998 tarih ve 1998/390-500 sayılı kararın incelenmesi davacı-borçlu vekili tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 25.11.1998 tarih ve 12784-13459 sayılı ilamı ile; (..... Takip talepten önceki ödemede emrinde alacak DM üzerinden gösterilmiş olup, alacağın karşılığı TL tutarı belirtilmemiştir. İİK'nin 58/3. maddesine aykırı olan bu husus, kamu düzeni ile ilgili bulunduğundan, mercice re'sen göz önüne alınması gerekir. Takibin sözü edilen nedenlere'sen iptaline karar verilmek gerekirken, yazılı gerekçeyle itirazın reddine karar verilmesi isabetsizdir...) gerekçesiyle bozularak, dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir. Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere göre, Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır” Bkz. HGK, T. 12.05.1999, E. 1999 / 12-271, K. 1999 / 301 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); **Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Özkan / Özekes**, s. 148; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 710; **Kuru**, Baki / **Arslan**, Ramazan / **Yılmaz**, Ejder: İcra ve İflas Hukuku, 27. Baskı, Ankara 2013, s. 125; **Postacıoğlu**, İlhan E., / **Altay**, Sümer: İcra Hukuku Esasları, 5. Baskı, İstanbul 2010, s. 138-139, N.113, s. 161, N. 131.*

338 “...Yabancı para alacağı bir kambiyo senedi ne bağlanmışsa ilke olarak kambiyo senedinde aynen ödeme şartı bulunsun veya bulunmasın, yabancı para alacaklısı, alacağının, vadesinde ödenmemesi halinde, vade veya fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödenmesini talep edebilecektir. Bu arada yabancı para üzerinden tanzim edilmiş kambiyo senedinin icraya konulması halinde olaya uygulanması zorunlu İİK'nun 58. maddesinin 2. fıkrasının 3. bendi hükmünün de irdelenmesi gerekir. Yerleşik görüşe göre icra ve iflas Kanunu'nun 58. maddesinin 3. bendi emredici niteliktedir...” Bkz. HGK, T. 18.12.2002, E. 2002 / 12-1058, K. 2002 / 1064 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

Ticaret Kanunu'nun 711'inci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre icra-i aşama ile alakalı olarak daha özel nitelikte bir hüküm olması sebebiyle takip talebinin yabancı para üzerinden yapılamamasına yönelik uygulama yerinde bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

İcra takibine konulacak bononun, ihtiva ettiği yabancı para alacağının, alacaklı tarafından hangi tarihteki kur üzerinden takibe konu edileceği, üzerinde durulması gereken bir başka konudur. Yukarıda da değindiğimiz üzere borçlu ödeme konusunda temerrüde düşerse; alacaklının bu durumda ödemeyi, vade günündeki veya ödeme günündeki kur üzerinden talep etme hakkı bulunmaktadır. Aynı kural icra aşaması için de geçerlidir. Bu durumda İcra İflas Kanunu'nun 58'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca alacaklı hangi tarihteki kuru tercih ettiğini takip talebinde açıkça belirtmelidir. Alacaklının, "hangi kur daha yüksek olarsa o kuru tercih ediyorum" şeklinde bir talepte bulunma hakkı yoktur³³⁹. Alacaklı, vade günündeki kur üzerinden ödeme yapılmasını talep ederse zaten sorun yoktur. Takip talebindeki hesaplama ve borçluya yapılacak ödeme, vade günündeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası satış kuru üzerinden yapılacaktır. Ancak alacaklı fiili ödeme günündeki kur üzerinden ödeme talep ederse; bu durumda takip talebinde yer alacak meblağ, takip tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası satış kuru esas alınarak hesaplanmalıdır³⁴⁰. Bu durumda, her ne kadar yabancı para alacağı takip tarihindeki kur üzerinden çevrilmişse

³³⁹ “Alacaklının takip taleplerinde, tahsil veya takip tarihindeki kur'un hangisi yüksek ise fiili ödemenin o kur üzerinden yapılmasını terditli olarak talebine kanuni imkan olmadığından, alacaklıdan tercihi sorularak ödeme emri ve takip taleplerinin bu yöne ait bölümünün düzeltilmesi gerekirken bu husustaki şikayetinde denetimsiz reddi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 18.05.2004, E. 2004 / 8767, K. 2004 / 12586 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

³⁴⁰ **Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Özkan / Özekes**, s. 149; **Uyar / Uyar / Uyar**, 895; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 711.

de, alacaklıya fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden çeviri yapılarak ödeme yapılacaktır³⁴¹.

Alacaklının; ödemeyi hangi kur üzerinden talep edeceğine ilişkin seçimlik hakkını kullanması durumunda, temerrüt faizinin hesaplama şekli de netlik kazanacaktır. Alacaklı, alacağını fiili ödeme günündeki kur üzerinden talep ederse; vade gününden fiili ödeme gününe kadar işleyecek faiz yabancı para üzerinden hesap edilmelidir³⁴². Taraflar uygulanacak olan faiz oranını serbestçe kararlaştırabilirler. Bu durumda kararlaştırılan faiz oranı uygulanacaktır. Ancak tarafların faiz oranını kararlaştırmamış olması halinde faiz olarak; devlet bankalarının bu yabancı para cinsine uyguladığı en yüksek bir yıllık mevduat faiz oranı uygulanacaktır (Faiz K. m.

³⁴¹ **Pekcanitez / Atalay / Sungurtekin Özkan / Özekes**, s. 149; **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 711.

³⁴² “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 99/son maddesi gereğince; Ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiş ve sözleşmede aynen ödeme ya da bu anlama gelen bir ifade de bulunmadıkça, borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir. "Buna göre; alacaklının seçimlik hakkı mevcut olup, fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılmasını istemesi halinde, takip konusu alacak tahsil tarihine kadar yabancı para alacağı olarak değerlendirileceğinden, alacaklı, bu alacağa 3095 sayılı Kanunun 4/a maddesi gereğince vade tarihinden fiili ödeme tarihine kadar Devlet Bankalarının o para birimi ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranına göre faiz isteyebilir. Somut olayda, alacaklının takip talebinde, asıl alacağı ve asıl alacağa işlemiş faizi yabancı para olarak (USD) istediği, yabancı para üzerinden istenen toplam alacağın TL karşılığını İİK.nun 58/3. maddesinin emredici nitelikteki hükmü gereğince göstererek yaptığı takipte, takipten sonra da %10,50 oranında (USD) faizi ile birlikte tahsilini istediği ve bu haliyle, seçimlik hakkını fiili ödeme günündeki kur üzerinden ödeme yapılması yönünde kullandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda; alacaklı, yabancı para alacağı olan asıl alacak için 3095 Sayılı Kanun'un 4/a maddesi gereğince takip tarihinden fiili ödeme tarihine kadar devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı üzerinden işlemiş faiz talep edebilir. Mahkemece alacaklı şikâyetinin bu ilke ve kurallar doğrultusunda değerlendirilmesi gerekirken, seçimlik hakkını fiili ödeme tarihi olarak kullanmadığı kabul edilerek yazılı şekilde istemin reddine karar verilmesi isabetsiz olup, mahkeme kararının bu gerekçe ile bozulması gerekirken, Dairemizce onandığı anlaşılmakla karar düzeltme isteminin kabulüne karar vermek gerekmiştir” Bkz. 12. HD, T. 06.11.2014, E. 2014 / 23228, K. 2014 / 26420 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); Aynı yönde bkz. 12. HD, T. 24.06.2013, E. 2013 / 15278, K. 2013 / 23479 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); 12. HD, T. 23.09.2010, E. 2010 / 8268, K. 2010 / 20864 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

4/a). Öte yandan alacaklı, alacağını vade günündeki kur üzerinden de talep edebilir. Bu ihtimalde, faiz hesabı konusunda Yargıtay kararlarında birlik olmadığını görmekteyiz. Yargıtay bir kararında³⁴³; vade gününden takip tarihine kadar faizin yabancı para üzerinden işletileceğini, takip tarihinden ödeme gününe kadar ise Türk Lirasına uygulanan faizin esas alınacağını belirtmiştir. Bir kararında ise Yargıtay³⁴⁴; bu alacaklara vade tarihinden fiili ödeme tarihine kadar Türk Lirasına uygulanan faizin işletileceğini belirtmektedir. Yargıtay'ın ikinci içtihadının daha yerinde olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Türk Lirasına uygulanan faiz oranı yabancı paraya uygulanan faiz oranından daha yüksektir. Alacaklı şayet fiili ödeme günündeki kur üzerinden ödeme yapılmasını talep etmişse zaten faiz açısından ekstra korunmaya layık değildir. Öte yandan alacaklı vade tarihindeki kur üzerinden hesaplama yapılmasını istemişse; kur farkından olumsuz etkilenmemesi için vade tarihinden itibaren oransal olarak yabancı paralara uygulanan faizden daha yüksek olan Türk Lirasına uygulanan faizin

³⁴³ “...Bu kurallar ışığında somut olayın incelenmesinde; Takibe konu yapılan yabancı para alacağı takip tarihi itibari ile Türk parasına çevrildiği ve bu tarihten itibaren alacağın Türk parası olarak yasal faizi ile istendiğine ve alacaklı tercih hakkını bu yönde kullandığına göre takibe konu yabancı para alacaklarına yukarıda birinci paragrafta belirtilen kural doğrultusunda vade tarihlerinden takip tarihine kadar 3095 Sayılı Kanunun 4/a maddesi gereğince Devlet bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı üzerinden hesaplama yapılarak alacaklının talep edebileceği işlemiş faiz miktarı belirlenerek oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir” Bkz. 12. HD, T. 11.07.2006, E. 2006 / 12270, K. 2006 / 15287 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

³⁴⁴ “...Alacaklının, vade tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılmasını istemesi halinde ise bu tarihten itibaren Türk Parası alacağına dönüşen alacağına 3095 Sayılı Kanunun 2. maddesine göre yasal faiz isteyebilir. Ödeme emri ve takip talebinde yabancı para alacağının hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faiz başlangıcının neye göre talep edildiği yer almasa bile anılan bu kayıtların alacaklıya yukarıda açıklanan yasa hükümleri gereğince seçimlik hakkı kullandırılarak tamamlattırılması olanaklıdır. Bu konuda alacaklı vekilinin mahkemeye takipte vade tarihindeki kuru esas aldıklarını bildirmiş olması karşısında söz konusu bu eksikliği giderildiği sonucuna varılmalıdır. Somut olayda alacaklı yabancı para alacağını Türk parasına çevirdiğinden ve bunun tahsilini istediğinden takip dayanağı senetlerde öngörülen vade tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılmasını istediğine ve tercih hakkını bu yönde kullandığına göre, dayanak belgenin niteliği dikkate alınarak, takip konusu alacağına 3095 Sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca vade tarihinden itibaren yasal faiz oranlarına göre faiz hesaplanması gerekir...” Bkz. 12. HD, T. 23.09.2010, E. 2010 / 8268, K. 2010 / 20864 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015).

kendisine tatbik edilmesi daha uygun olacaktır. Zaten alacaklının fiili ödeme tarihindeki kuru tercih etmesi durumunda, Yargıtay'ın; takip konusu alacağı fiili ödeme tarihine kadar yabancı para alacağı olarak değerlendirdiğini görmekteyiz³⁴⁵. Yani Yargıtay'ın faiz hesabı yaparken; yabancı parayı Türk Lirasına çevirme zamanı olarak, alacaklının kur seçimini esas aldığı ortadadır. Aynı esası, alacaklının vade zamanındaki kuru tercih etmesi durumunda benimsememesinin herhangi bir mantıklı açıklaması bulunmamaktadır. Bütün bu gerekçeler ışığında; alacaklının, takibe koyduğu yabancı para alacağı içeren bonoda, alacaklının vade tarihindeki kuru esas alması halinde, temerrüt faizi vadeden itibaren Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 2'inci maddesine göre hesap edilmelidir.

C. ÖDEMENİN; BONODAN DOĞAN HAKLAR İLE BORÇLARA VE BONONUN HUKUKİ MAHİYETİNE ETKİSİ

Bononun asli borçlusu yukarıda da belirttiğimiz üzere keşidecidir. Keşidecinin; senedin vadesinde, şeklen hak sahibi olan kişiye, hile veya ağır kusuru olmadan, senedin teslimi karşılığında yapacağı ödeme ile bonodan doğan bütün haklar ve borçlar senet hamili ve tüm senet borçluları açısından sona erer. Çünkü keşidecinin ödemesi müracaat borçlularının ödemesinden farklı olarak tüm ışıkları söndüren bir ödeme olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴⁶. Ödemenin müracaat borçlularından biri tarafından gerçekleştirilmesi halinde ise bonodan doğan haklar ve borçlar o müracaat borçlusu ve

³⁴⁵ “...Buna göre; alacaklının seçimlik hakkı mevcut olup, fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılmasını istemesi halinde, takip konusu alacak tahsil tarihine kadar yabancı para alacağı olarak değerlendirileceğinden...” Bkz. 12. HD, T. 06.11.2014, E. 2014 / 23228, K. 2014 / 26420 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015); “Alacaklının, Borçlar Kanunu'nun 83 ve TTK'nun 623. maddesi uyarınca seçimlik hakkını, fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden ödeme yapılması yönünde kullanması halinde, takip konusu alacak tahsil tarihine kadar yabancı para alacağı olarak değerlendirileceğinden, alacaklı, bu alacağa 3095 Sayılı Kanunun 4/a maddesi gereğince vade tarihinden fiili ödeme tarihine kadar devlet bankalarının o para birimi ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranına göre faiz isteyebilir” Bkz. 12. HD, T. 21.11.2011, E. 2011 / 6620, K. 2011 / 23099 (<http://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf#>, Erişim Tarihi: 12.02.2015)

³⁴⁶ Poroy / Tekinalp, s. 213, N. 298.

zincirde ondan sonra gelen müracaat borçluları açısından sona ererken; zincirde ödemeyi yapan müracaat borçlusundan önce gelen müracaat borçluları açısından devam etmektedir.

Bononun hukuki mahiyeti açısından “*mücerret bir borç ikrarı*” ve “*ödeme vaadi*”³⁴⁷ olduğu hususunu çalışmamızın ilk bölümünde ele almıştık³⁴⁸. Ödeme durumunun bononun hukuki mahiyetini değiştiren bir sonuç doğurup doğurmaması ihtimallere göre değerlendirilmelidir.

Birinci ihtimal ödeme yapıldıktan sonra bono üzerine herhangi bir şey yazılmadan ya da bononun fiziki özelliklerinde bir değişiklik yapılmadan bononun ödeme yapan kişiye teslim edilmiş olmasıdır. Bu durumda bononun hukuki mahiyetinde değişiklik meydana gelmez. Bono hala “*mücerret bir borç ikrarı*” ve “*ödeme vaadi*” niteliğindedir. Hatta keşideci son ciro şayet beyaz ciro ise senedi tekrar tedavüle dahi sokabilir.

İkinci ihtimal ödeme yapılırken bono üzerine hamil tarafından bir ibra şerhi yazılması ve bononun bu şekilde hamile teslim edilmesidir (TTK m. 709/1, 778/1-c). Bu ibra şerhi ile birlikte artık bono hukuki mahiyeti açısından “*mücerret bir borç ikrarı*” ve “*ödeme vaadi*” niteliğini yitirerek bir makbuza dönüşmektedir.

Üçüncü ve son ihtimal ise; ödeme yapıldıktan sonra bono üzerine iptal yazılması, keşidecinin imzasının yırtılması vb. durumlardır. Bu durumda da bononun hukuki mahiyeti değişmektedir. Örneğin; keşidecinin imzasının yırtılması durumunda senet üzerinde imzası bulunmayan keşidecinin bir borç ikrarında bulunduğundan ya da ödeme vaat ettiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bunun yanı sıra senet

³⁴⁷ **Öztan**, Kıymetli Evrak Hukuku (1997), s. 975; **Can**, s. 130; **Bahtiyar**, s. 109; **Bozgeyik** (Karahana / Arı / Saraç / Ünal), s. 329; **Pulaşlı**, s. 219; **Bozer / Göle**, s. 128; **Poroy / Tekinalp**, s. 281, N. 409.

³⁴⁸ Bkz. Birinci Bölüm, I., B. Bononun Hukuki Mahiyeti.

üzerine yatay iki çizgi çizilmesi ve iptal yazılması halinde bu senet bedelinin ödendiğine karine teşkil edecek ve delil başlangıcı olarak hüküm ifade edecektir.

D. ÖDEMENİN TEMEL İLİŞKİYE ETKİSİ

Bono her ne kadar mücerret bir senet olsa da; keşideci ve lehtar arasında bononun verilmesine sebep olan bir temel ilişki bulunmaktadır³⁴⁹. Zira bonoda mücerretlik senedin lehtar tarafından üçüncü bir kişiye ciro edilmesi ile (tahsil ciro su hariç) başlamaktadır. Bu temel ilişki bazen bir borç ilişkisi olarak (satım sözleşmesi vb.) karşımıza çıkabileceği gibi, bazen de hatır ilişkisi olarak da karşımıza çıkabilmektedir³⁵⁰.

Bu başlık altında incelenmesi gereken ödeme; keşideci veya onun lehine aval veren tarafından yapılan ödemedir. Çünkü temel ilişki keşideci ile lehtar arasında doğmakta ve hüküm ifade etmektedir. Dolayısıyla bir cirantanın yapmış olduğu ödemenin bononun verilmesine dayanak teşkil eden temel ilişkiye hiçbir etkisi bulunmamaktadır.

Keşideci veya onun lehine aval veren tarafından yapılan ödemenin temel ilişkiye etkisini incelerken netlik kazandırılması gereken husus, bononun “*ifa yerine*” mi yoksa “*ifa uğruna*” mı verildiği hususudur. Esasen kambyo taahhüdünde bulunmak yenilemeye karine teşkil etmez³⁵¹. Nitekim Türk Borçlar Kanunu madde 133 fıkra 2’de “*Özellikle mevcut borç için kambyo taahhüdünde bulunulması veya yeni bir alacak senedi ya da yeni bir kefalet senedi düzenlenmesi, tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmaz*” denilmektedir. Tarafların yenileme konusunda anlaşmışları kesin olarak belli değilse veya bu konuda tereddüte düşülmüşse

³⁴⁹ **Bozkurt**, s.33; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 156.

³⁵⁰ **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 156.

³⁵¹ **Poroy / Tekinalp**, s. 136, N. 171.

bu durumda kambyo senedinin ifa yerine değil ifa uğruna verildiği kabul edilir³⁵². Diğer bir ifadeyle, aksi açıkça kararlaştırılmamışsa bono kural olarak ifa uğruna verilir. Ödemenin alt ilişkiye etkisi konusunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından çalışmamızın bu kısmında, bononun ifa yerine ve ifa uğruna verilmesi ihtimallerini ayrı ayrı ele alacağız.

Bononun ifa yerine verilmesi söz konusu ise; bu durumda bononun verilmesi ile birlikte borç tecdit edilmiş (yenilenmiş) olacaktır³⁵³. Yani alt ilişkiden doğan borç düşecek ve onun yerine bonoya dayalı olarak kambyo borcu geçecektir. Tabi temel borç ilişkisi sona ereceğinden ona bağlı olan teminatlar da son bulacaktır³⁵⁴. Bu aşamada alacaklıya bono üzerindeki meblağın ödenmesi gerekli ve yeterli olacak, alt ilişki bakımından tam olarak tatmin edilmesi gerekmeyecektir. Bu sebeple bonoya ilişkin olarak yapılacak ödeme temel ilişki açısından herhangi bir hüküm ve sonuç doğurmayacaktır. Zira temel ilişkide keşidecinin borcu, bononun düzenlenip lehtara verilmesi ile son bulmuştur. Temel ilişkide alınan mal veya hizmet ayıplı çıksa dahi keşideci lehtara karşı kambyo ilişkisinde bunu bir def'i olarak ileri süremeyecektir.

Bononun düzenlenip lehtara verilmesi ifa uğruna gerçekleşmiş ise; bu durumda ödemenin temel ilişki açısından önem arz edeceği muhakkaktır. İfa uğruna kambyo senedi düzenlenmesi halinde temel borç ilişkisinden doğan talep hakkı sona ermemekte, bu durumda bu talep hakkı ile aynı doğrultuda ve bu talep hakkı ile yarışan bir kambyo talep hakkı doęmaktadır³⁵⁵. Yani bu ihtimalde alacaklının iki talep hakkı vardır. Ancak temel ilişkiye binaen talep hakkı kambyo ilişkisine ilişkin talep hakkı

³⁵² **Poroy / Tekinalp**, s. 137, N. 172; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / nal), s. 159.

³⁵³ **Kınacıoğlu**, s. 94; **Poroy / Tekinalp**, s. 136, N. 171; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / nal), s. 159.

³⁵⁴ **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / nal), s. 159; **Poroy / Tekinalp**, s. 136, N. 171; **Kınacıoğlu**, s. 178.

³⁵⁵ **Kınacıoğlu**, s. 93; **Poroy / Tekinalp**, s. 137, N. 172; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / nal), s. 158.

kullanılınca kadar sukut etmiştir. Dolayısıyla; temel ilişkideki lehtarın talep hakkının vadesi kambiyo alacağının vadesine kadar uzatılmıştır³⁵⁶. Hal böyle olunca bonoya ilişkin olarak keşidecinin yapmış olduğu ödeme temel ilişkideki borcunu sona erdirmektedir. Temel ilişkide aldığı mal veya hizmetin ayıplı çıkması halinde ise keşideci lehtara karşı kambiyo ilişkisinde bu durumu bir def'i olarak ileri sürebilecektir.

³⁵⁶ **Poroy / Tekinalp**, s. 137, N. 172; **Saraç** (Karahana / Arı / Bozgeyik / Ünal), s. 158.

SONUÇ

“*Bonoda Ödeme*” isimli bu çalışma kapsamında yer alan konular, ilgili bölüm ve başlıklar altında ayrıntılı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu nedenle sonuç kısmında sadece; bu çalışmanın kapsamına giren konulara ilişkin hukuki düzenlemeler ve uygulamada karşılaşılan problemler ortaya konularak bu düzenlemeler ve problemlere ilişkin çözüm önerilerine yer verilecektir. Bu çerçevede, yapılması gereken hukuki değişiklikler ve bazı konularda yapılan değerlendirmeler sonucu ulaşılan kanaatler de sıra numarası altında kısaca ele alınacaktır.

1) Türkiye Cumhuriyeti imzalamış olduğu Cenevre Konvansiyonu hükümlerini onaylayarak yürürlüğe koymadığı halde Türk Ticaret Kanunu’nun kıymetli evraka ilişkin hükümleri İsviçre Borçlar Kanunu’ndan alındığından, dolaylı olarak Cenevre Konvansiyonu hükümlerini uygulamaktadır. Uygulamada hemen hemen hiç karşılaşılmayan poliçe hükümleri Kanunumuzda ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve bonoya, biri poliçe hükümlerine atıf yapan madde olmak üzere (TTK m. 778), sadece 4 madde ayrılmıştır. Poliçe hükümlerinin mahiyetine uygun düştüğü oranda bonoya da uygulanması sağlanmıştır. Bu düzenleme uygulamadaki durumlara farklılık arz etmekte, belirli başlı noktalarda eksik kalmakta ve karışıklığa yol açmaktadır. Bu sebeple kambiyo senetlerine ilişkin düzenlemelerin İsviçre Borçlar Kanunundan tercüme yolu ile alınması yerine yeni ve bono temelli kuralların ihdas edilmesi daha yerinde ve ihtiyaca cevap veren bir düzenleme şekli olacaktır.

2) Bonoda vadenin senet metninde yer alması zorunlu değildir. Bonoda şekil şartlarını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu’nun 776’ncı maddesi incelendiğinde “*Senet metninde*” ibaresinin 1’inci fıkranın “a” bendinde yer aldığı görülmektedir. Yani kanun koyucu sadece “bono” veya “*emre yazılı senet*” kelimelerinin senet metninde yer almasını zorunlu kılmaktadır. Şayet kanun koyucu vadenin de mutlak suretle senet metninde yer almasını isteseydi bu durumda “*Senet metninde*” ibaresini Türk Ticaret Kanunu’nun 776’ncı maddesinin 1’inci fıkrasının “c” bendine de

koyması gerekirdi. 1'inci fıkrada yer almayıp spesifik olarak 1'inci fıkranın "a" bendinde yer alan "*Senet metninde*" ibaresini diğer bentlere teşmil etmek kanun yorumlama metotlarına da aykırılık teşkil edeceğinden vadenin senet metni içerisinde bulunma zorunluluğundan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

3) Kambiyo senetlerinde vadenin tekliği prensibi geçerlidir. Bir kambiyo senedi olan bono birden fazla vade içeremez. Türk Ticaret Kanunu'nun, poliçe ve bonoda bedelinin hem yazı hem rakamla gösterilmesi ve iki bedel arasında fark bulunması durumunda yazı ile gösterilen bedelin üstün tutulacağına ilişkin düzenlemesi (TTK m. 676/1) vade hususunda geçerli değildir ve kıyasen de olsa uygulanamaz. Bono biri yazı biri rakam ile olmak üzere birden fazla ve farklı vade kaydı içeriyorsa bono olarak hüküm ifade etmez.

4) Bono üzerinde iki farklı vadenin yer alması durumunun, her zaman kati suretle bonoyu geçersiz hale getireceğini savunmak doğru değildir. Her olayı münferiden değerlendirmek ve somut olayın özelliklerine göre hüküm tesis etmek gerekir. Senet üzerinde iki farklı vade yer almasına rağmen bunlardan birinin aslında vade olmadığı tereddüte mahal verecek kadar açıksa bonoyu geçersiz saymamak gerekecektir. Keşide tarihi senedin herhangi bir yerinde açıkça belirtilmiş; bunun yanında senette vade tarihi olarak belirlenmiş tarihin yanı sıra, yine vade tarihine ayrılmış olan başka bir yerde vade tarihi yazılması gerekirken, senedin keşide tarihi sehven tekrarlanmışsa iki farklı vadenin bulunmadığı tereddüte mahal vermeyecek kadar açıktır. Bu durumda bono geçerli sayılmalıdır.

5) Belirli bir günde ödenecek bonolarda yer alan vadenin; gün, ay ve yıl şeklinde belirlenmesi ya da bu bonolarda vadeye ilişkin günün, ayın ve yılın tereddüte mahal vermeyecek şekilde anlaşılabilmesi zorunludur. Vade kısmında gün ve ay yer aldığı halde yıl içermeyen bonolar; vadesi belirsiz olduğu, kanunda gösterilen sınırlı sayıdaki vade türlerinden birini içermediği ve vadesi başka şekilde gösterildiği için bono olarak hüküm ve sonuç doğurmamalı, batıl addedilmelidir (TTK m. 703/2, 778/1-b). Örneğin; "31/08" veya "Kurban Bayramının 3'üncü günü" şeklinde bir vade içeren

bono keşide tarihi gün, ay ve yıl olarak belirli olsa dahi, vade yılı belirli olmadığından bono olarak hüküm ve sonuç doğurmaz. Çünkü kambiyo senetlerinin bir türü olan bono kısa, orta ve uzun vadeli olarak düzenlenebilmektedir. Vade yılı belirtilmediği takdirde keşidecinin iradesinin hangi yıla yönelik olduğu belirlenemeyecektir.

6) Belirli bir günde ödenecek bonolarda vade; günü, ayı ve yılı açıkça içerebileceği gibi kapalı bir şekilde de ihtiva edebilir. Tek bir tarihi nitelendirmesi şartı ile böyle bir vade tayini de caizdir. Örneğin; vade “*2015 yılı Kurban Bayramı ilk günü*” şeklinde belirlenebilecekken, “*2015 yılı Kurban Bayramı*” şeklinde bir vade tayini belirli bir günü nitelendirmediğinden bononun geçersizliğine sebebiyet verecektir. Bunun yanı sıra her örtülü tarih, gün ay ve yıl olarak belirlenebilir olsa da, belirli vade olarak kabul edilemez. Burada ölçüt örtülü tarihin, umumca bilinmesi veya takvime bakıldığı zaman kolaylıkla belirlenebilir olmasıdır. Bu sebeple “*2015 yılı Cumhuriyet Bayramı*” şeklinde bir vade belirlemesi geçerli olacakken “*2015 yılı Johann Sebastian Bach’ın vefat günü*” şeklinde bir vade belirlemesi geçerli kabul edilmemelidir. Zira takvime bakma dışında ek yükümlülükler ne senet hamiline ne de protesto düzenlemekle görevli noterlere yüklenememelidir.

7) Takvimde mevcut olmayan bir vade tarihi gerçekte takvim hesaplamalarında kullanılan bir takvim günü olması şartıyla senedin geçersizliğine yol açmaz. Örneğin “*30 Şubat 2015*” şeklinde belirlenmiş olan vade senedin geçersizliğine yol açmamalı ve 2015 Şubat ayının son günü vade tarihi olarak kabul edilmelidir. Ancak “*32 Mayıs 2015*” şeklinde belirlenmiş olan vade tarihini içeren bono, bono olarak hüküm ve sonuç doğurmamalıdır. Çünkü bir ayın 30 gün çekmesi takvim hesaplamaları açısından mümkünken 32 gün çekmesi mümkün değildir. Bu sebeple “*32 Mayıs 2015*” vade tarihli bonoyu keşide eden kişinin ya da lehtarın böyle bir yanlışlığı fark etmemesini makul görmemek gerekecektir.

8) Süreli bono adı da verilen, “*15.01.2015 tarihine kadar ödeyeceğim*” şeklinde bir vade tarihi içeren bono; ibrazı için kanunda öngörülen bir yıllık süre keşideci tarafından kısaltılmış veya uzatılmış görüldüğünde ödenecek bono olarak kabul

edilmelidir. Böyle bir vade tarihi içeren bononun belirli bir günde ödenecek bono olarak adlandırılması imkânsızdır. Çünkü belirli bir günde ödenecek bonolarda vade günü bellidir ve tektir. Burada ise alacaklı senedin düzenlendiği andan itibaren “15.01.2015” tarihine kadar her zaman ödemeyi talep edebilmektedir.

9) Bonoda keşideciye karşı ileri sürülebilecek talep hakları, vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl içinde zamanaşımına uğrar (TTK m. 749/1, 778/1-h). Bu hüküm, belirli bir günde ödenecek bonolarda ve keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda herhangi bir sorun yaşamadan uygulanabilmektedir. Ancak görüldüğünde ödenecek bonolar ve görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda, senet ibraz süresi içerisinde keşideciye ibraz edilmezse vade belirlenememiş olacaktır. Dolayısıyla zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı tarihi belirlemek güçleşecektir. Uygulamada karşılaşılan bu durum aslında Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan bir eksikliktir. Görüldüğünde ödenecek bonolarda ibraz süresini kaçırmamanın zamanaşımı bakımından vadenin geçirilmesi hükmünde kabul edilmesi gerektiği doktrin ve yargı kararlarında genel kabul görmüştür. Bu minvalde düşünüldüğünde; görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda ibraz süresinin kaçırılması halinde zamanaşımı; ibraz süresinin sonuna, belirli olan sürenin eklenmesiyle bulunacak tarihten itibaren hesap edilmelidir. Bu açıklamalarımız ışığında kanunda yer alan eksikliği gidermek adına; Türk Ticaret Kanunu’nun 749’uncu maddesine görüldüğünde ödenecek bonolar ve görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolarda, ibraz süresi içerisinde senedin keşideciye ibraz edilmemesi durumunda zamanaşımı süresinin başlayacağı tarihi belirten bir hüküm eklenmesi yerinde olacaktır.

10) Bonoda ödeme için ibraz kural olarak keşideciye yapılmalıdır. Keşideci gerçek ya da tüzel kişi tacir ise ve işletmesine bir ticari mümessil atamışsa ödeme için ibrazın ona da yapılması mümkündür. Tacir olan keşideci işletmesine birden fazla ticari mümessil atamış ve bu kişiler hakkında birlikte temsil kaydıyla sınırlama yapmış ise ödeme için ibrazın bu ticari mümessillerden birine yapılmış olması yine de yeterli

olacaktır. Çünkü birlikte temsil sınırlandırması, aktif temsil halinde söz konusu olmaktadır. Pasif temsil halinde ise birlikte temsil kuralı aranmamaktadır. Bononun ödenmesi borçlanma aşamasını değil ifa aşamasını oluşturmaktadır. Tacirin aktifinde azalma meydana getiren, keşide edilmiş bononun ödenmesi değil bonoyu keşide etmektir. Bu sebeple birlikte temsil sınırlandırılması bononun ödenmesi talebiyle ibrazın yapılacağı kişiler açısından işletilmeyecektir.

11) Genel yetkili ticari vekile de ödeme için ibrazın yapılabilmesi mümkündür. Türk Borçlar Kanunu'nun 551'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca genel yetkili ticari vekil işletmenin olağan işlerini yapmaya yetkilidir. Bu olağan işler doktrinde hammadde ve hizmet bedellerini ödemek tarzında işler olarak sayılmıştır. Bononun keşide edilmesi olağanüstü bir işlem olarak sayılabilse de taahhüt edilmiş bononun ödenmesi olağan işler arasında mütalaa edilmelidir. Sınırlı (özel) yetkili ticari vekillere ise; bu kişilerin münhasıran muhasebe, finans gibi bir birime atanmış olmaları şartıyla ödeme için ibraz yapılabilir. Ancak insan kaynakları alanı için atanmış sınırlı (özel) yetkili ticari vekillere yapılacak olan ödeme için ibraz, geçerli bir ibrazın hüküm ve sonuçlarını doğurmayacaktır.

12) Türk Ticaret Kanunu'nun 777'inci maddesinin 4'üncü fıkrası, kanaatimizce, yanlış ihdas edilmiş eleştiriye açık bir maddedir. Madde metninde, alternatif zorunlu bir unsur olan keşide yerinin alternatifi olarak keşidecinin adının yanında yazılı olan yer gösterilmiştir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 776'ıncı maddesinde keşidecinin adı zorunlu bir unsur olarak sayılmamıştır. Bilakis yazılmaması senedin geçersizliğine yol açmamaktadır. Zorunlu olan şekil şartı keşidecinin imzasıdır (TTK m. 776/1-g). Bu sebeple bahse konu maddede, keşide yerinin alternatifi olarak *“keşidecinin adının yanında yazılı olan”* yerine, *“keşidecinin imzasının yanında yazılı olan”* yerin gösterilmesi daha isabetli olacaktır. Bu sayede bahse konu unsurun eksikliği daha kolay giderilebilecektir.

13) Bonoda ödeme yerinin mülki idari birim (il, ilçe, köy) şeklinde gösterilmesi esasen kanuni bir zorunluluk değildir. Ancak uygulamada ödeme yeri mülki idari birim

şeklinde gösterilmeyen bonolar şekil eksikliği nedeniyle geçersiz sayılmaktadır. Bu yerleşik uygulama bazı durumlar açısından makul ve mantıklı olarak kabul edilebilse de bazı durumlar açısından aşırı şekilciliğin göstergesidir. Bir bonoda mülki idari birim yer almıyor ve bu sebeple ödeme yerinin neresi olduğu tespit edilemiyorsa bu durumda bononun şekil eksikliği nedeniyle geçersiz sayılması uygun olacaktır. Ancak ödeme yeri olarak açık adres içerip mülki idari birim içermeyen bir bononun, ödeme yerinin tereddüte mahal vermeyecek şekilde tespit edilebilmesi durumunda bonoyu geçerli kabul etmek gerekecektir. Çünkü bazı durumlarda; mülki idari birim içermeyen bir bonoda yer alan yeri ödeme yeri, mülki idari birim içeren bir bonoda yer alan ödeme yerinden daha açık olabilir. Buna örnek olarak; ödeme yeri “Konya” olan bir bono ile ödeme yeri “Selçuk Üniversitesi Alaeddin Keykubat Kampüsü Hukuk Fakültesi Kat:2 No:211” olan bir bono verilebilir. İlk örnekte yer alan bonoyu geçerli sayıp ikinci örnekte yer alan bonoyu geçerli saymamak aşırı şekilcilik olacaktır.

14) Bonoda ödeme yeri; nerenin kastedildiği duraksamaya yer vermeyecek şekilde anlaşılabilmesi şartı ile kısaltarak kullanılabilir. Örneğin bonoda ödeme yeri “İstanbul” yerine “İst” yazılabilecekken “İzmir” yerine “İzm” (İzmir ve İzmit’in kısaltması olabilir) yazılması senedi geçersiz kılacaktır. Kısaltma yapılmadığı halde karışıklığa neden olacak yerlerin bonoda ödeme yeri olarak gösterilmesi de bonoyu geçersiz hale getirecektir. Örneğin “Ereğli” (Konya, Zonguldak, Tekirdağ illerinde aynı isimli ilçeler bulunduğu) geçersiz bir ödeme yeri iken, “Ereğli/Konya” geçerli bir ödeme yeri olacaktır.

15) Bonoda ödeme yeri tarihsel bir yer adı şeklinde gösterilmiş olabilir. Bu durumda somut olaya göre o yer adının bilinirliği tespit edilmeli ve şayet herkesçe bilinebilir bir yer ise bono geçerli sayılmalıdır. Örneğin; ödeme yeri “Konstantinopolis” olarak belirlenmiş bir bonoda “Konstantinopolis”den “İstanbul”un kastedildiği kolaylıkla anlaşılacağından bahse konu bono geçerli sayılmalıdır. Öte yandan çok az kişinin bildiği ve bilinmesi çok özel ilgi gerektirecek yer isimlerinin ödeme yeri olarak belirlenmesi bonoyu geçersiz kılacaktır. Örneğin; ödeme yeri

“*Komana Pontika*” olarak belirlenmiş bir bono şekil eksikliğinden geçersiz sayılmalıdır. Çünkü bu yerin “*Tokat*”ın tarihsel adı olduğu herkes tarafından bilinmemektedir.

16) Türkçe düzenlenmiş bir bonoda ödeme yerinin; Türkiye tarafından tanınmış bir devletin resmi dili olması şartıyla, yabancı dilde yazılması mümkündür. Örneğin; Türkçe düzenlenmiş bir bonoda ödeme yeri “*Londra*” şeklinde yazılabileceği gibi “*London*” şeklinde de yazılabilir. Bonoda ödeme yeri Türk alfabesi yerine Türkiye tarafından tanınmış bir devletin resmi alfabesi ile gösterilmişse bu durumda da bonoyu geçerli saymak gerekecektir. Örneğin; Türk alfabesi kullanılarak Türkçe düzenlenmiş bir bonoda, ödeme yeri Arap harfleri ile “إلي لازيغ” (Elazığ) yazılmışsa, ödeme yerinin şekil unsurunu karşıladığının kabul edilmesi gerekir.

17) Türk Ticaret Kanunu’nun 755’inci maddesinin birinci fıkrasında ibrazın kişinin “*ticaret yeri*”nde böyle bir yeri yoksa “*konut*”unda yapılması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Ticari işletme merkezli bir kanunda ibraz yerinin “*ticari işletme*” veya “*tacirin işletmesi*” şeklinde gösterilmemesi “*ticaret yeri*” kavramının “*ticari işletme*”den daha geniş olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu sebeple esnaf işletmeleri de ticaret yeri kapsamında telakki edilmelidir. Konut kavramından ise anlaşılması gereken yerleşim yeri (ikametgah) olmamalıdır. Bonoda ibrazın yapılacağı yer kanun lafzına sadık kalınarak mesken olarak anlaşılmalı, sürekli kalmak kast ve niyeti olmaksızın yaşanılan veya kalınan yer konut olarak kabul edilmelidir. Bu durumda konut kavramı yerleşim yerini de içine alan bir veya daha fazla yeri ifade edecek ve ödeme için ibraz bunlardan herhangi birinde yapılabilecektir. Türk Medeni Kanunu’nun 22’inci maddesine göre bir öğretim kurumuna devam etmek için bir yerde bulunma, eğitim, sağlık, bakım veya ceza kurumuna konulma yeni yerleşim yeri edinme sonucunu doğurmamaktadır. Bu gibi durumlarda kişinin

ikametgahı yerine meskeninde bononun ödenmek üzere ibraz edilmesinin hem alacaklı hem de borçlu açısından avantajlı olacağı muhakkaktır.

18) Bir işletmenin şube veya şubelerinin bulunması halinde, ödeme için ibraz şubelere de yapılabilir. Şube ile merkez arasında iç ilişkide bağımlılık, dış ilişkide bağımsızlık söz konusu olduğundan, işletmenin bütünlüğü prensibi gereği ödeme için ibrazın şubeye de yapılması mümkündür. Buna ek olarak, kanaatimizce Türk Ticaret Kanunu'nun 755'inci maddesinin 1'inci fıkrasında yer alan “*ticaret yeri*” kavramını merkez – şube ayrımı açısından geniş yorumlamak gerekmektedir. Hem işletme merkezinde hem de şubelerde ticaret işleri yürütüldüğünden her iki kavramı da “*ticaret yeri*” kapsamında değerlendirmek doğru olacaktır.

19) Bononun keşidecisinin bir tüzel kişi olması halinde, bonoda açık adres şeklinde bir ödeme yeri belirtilmemişse, ödeme yeri, tüzel kişinin yerleşim yeridir. Tüzel kişilerin yerleşim yeri, Türk Medeni Kanunu'nun 51'inci maddesine göre, kuruluş belgesinde (veya esas sözleşmesinde) başka hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir. Dolayısıyla, ödeme için ibraz, tüzel kişinin merkezinin bulunduğu yerde (işlerinin yönetildiği yerde) yapılmalıdır. Tüzel kişinin bir ticari veya sınai kuruluş olması halinde, yerleşim yerinin tekliği ilkesi bunlar hakkında uygulama alanı bulmayacaktır (TMK m. 19/3).

20) Türk Ticaret Kanunu'nun 752'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca ödeme için ibrazın bir iş gününde yapılması gerekmektedir. Aynı maddenin 2'inci fıkrası ise ibraz süresinin son gününün bir resmi tatil gününe denk gelmesi durumunda ibraz süresinin onu izleyen ilk iş gününe kadar uzayacağını düzenleme altına almıştır. Madde metninde açıkça “resmi tatil” denildiği için sürenin son gününün bir idari tatile denk gelmesi durumunda ibraz süresinin uzaması söz konusu olmayacaktır. İdari tatil günleri sürelerin hesaplanması açısından iş günü kabul edildiğinden ibraz işlemi bir idari tatil gününde yapılabilecektir. Bu durum noterlerin ve resmi kuruluşların idari

tatil günlerinde açık olması ve en azından bir nöbetçi memur bulundurmalarının zorunlu olması sebebiyle hak kaybına da sebebiyet vermeyecektir.

21) Türk Ticaret Kanunu'nun 754'üncü maddesine göre, "*Poliselerde kanuni veya yargısal atıfet süreleri geçerli değildir*". Türk Ticaret Kanunu'nun Kıymetli Evrak Hukuku kitabında ve burada atıf yapılan diğer kanunların ilgili maddelerinde yer alan sürelerin uzatılması ile alakalı düzenlemeler atıfet mehli şeklinde nitelendirilemez. Çünkü kambiyo senetleri konusu bir kül halinde Türk Ticaret Kanunu'nun üçüncü kitabında ele alınmıştır. Burada yer verilmiş olan süreler, bir diğerinin istisnasını oluştursa da, teknik anlamda bir "*atıfet mehli*" söz konusu değildir.

22) Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen kambiyo senetlerinin içerdiği borç, Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan para borçlarının aksine "götürülecek" borç değil "aranacak" borçtur. Bonoya istinaden yapılacak olan ödeme için ibrazın borçlunun ticaret yerinde veya konutunda yapılması yasal bir zorunluluktur. Ancak uygulamada bu zorunluluğa riayet edilmediği ve alacaklının borçluya ihtar göndermekle yetindiği görülmektedir. Protesto ile karşılaşmak istemeyen borçlu ödemeyi ekseriyetle alacaklının ikametgâhında gerçekleştirmektedir. Uygulamadaki bu durumla paralel olarak noterlik uygulaması da kanuna aykırı biçimde şekillenmiştir. Normal şartlar altında, kendisine ödememe protestosu çekilmesi için verilen evrakı alıp, bizzat borçluya ödeme için ibraz etmesi gereken noterler; ödememe konusunda alacaklının beyanına itimat etmektedirler. Noterler, alacaklıdan, protesto evrakının altına "*ibraz ve ihtar işlemlerini gerçekleştirdim, senet ödenmedi*" şeklinde bir beyan alarak, kendilerine gelen senetleri borçluya ödenmek üzere ibraz etmeden ödememe protestosu çekmektedirler. Kanuna aykırı olan bu uygulama sonucunda bonolar çoğu zaman borçluya ödeme için hiç ibraz edilmeden protestoya uğramakta ve borçluların ticari itibarları zedelenmektedir. Bu konuda en etkili ve en doğru çözüm yasal düzenlemelerde değişiklik yapılması olacaktır. Noterlerin protesto işlemlerini yerine getirirken borçlunun ticaret yerinde, böyle bir yeri yoksa konutunda senedin ibrazını bizzat kendileri veya yetkilendirdikleri memurları tarafından gerçekleştirmesi

gerektiği açıkça hükme bağlanmalıdır. İbraz işlemi; noterlik teşkilatı güçlendirilerek noterler veya görevlendirecekleri memurları tarafından yapılabileceği gibi yine bir yasal düzenleme ile posta teşkilatına da bırakılabilir. Bu durumda posta teşkilatı ibrazı belgeleyecek; noter ise bu belgeye binaen protesto tanzim edebilecektir. Bu vesile ile sadece alacaklının beyanına dayanarak ibrazın yapıp yapılmadığının tespitinden vazgeçilecek ve borçlunun da ticari itibar açısından güvenliği tesis edilmiş olacaktır.

23) Bonoda keşideci; vadede, senedin teslimi karşılığında, şekli anlamda hak sahibi olan kişiye hile veya ağır kusuru bulunmadan yapacağı ödeme ile borcundan kurtulur. Hileli ödeme; alacaklının şekli anlamda hak sahibi olmasına rağmen maddi anlamda hak sahibi olmadığını ya da vadede maddi anlamda hak sahibi olmayacağını keşidecinin bilmesi ve buna rağmen ödemede bulunması halidir. Ağır kusur ile ödeme ise; keşidecinin, az da olsa dikkat ve özen gösterdiği takdirde, senet hamilinin maddi anlamda hak sahibi olmadığını anlayabileceği halde, bu dikkat ve özeni göstermeden ödeme yapması durumudur. Kişinin hileli veya ağır kusurlu ödeme yaptığından bahsedebilmek için sadece bu kavramların tanımlarında yer vermiş olduğumuz hususların gerçekleşmesi yeterli değildir. Aynı zamanda bu durumu ispat etmeye yarayacak kolay erişilebilecek sağlam delillerinin olması şarttır. Aksi halde ödeme yapan borçlu hileli veya ağır kusurlu davranmış sayılmaz.

24) Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesi, aynı Kanun'un 708'inci maddesine atıfta bulunmakta ve tevdi imkânının hangi vadeli senetleri kapsayacağı konusunu düzenlemektedir. Türk Ticaret Kanunu madde 708 incelendiğinde tevdiin kapsamının belirli bir günde ödenecek bonolar, keşide tarihinden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar ve görüldüğünden belirli bir süre sonra ödenecek bonolar ile sınırlı kaldığı göze çarpmaktadır (TTK m. 778/1-c). Görüldüğünde ödenecek bonolarda ise, Türk Ticaret Kanunu kapsamında tevdiin mümkün olmadığı açıkça görülmektedir. Kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 712'inci maddesini kaleme alırken sadece poliçeyi göz önünde bulundurmuş, bonoyu sehven göz ardı etmiştir. Çünkü görüldüğünde ödenecek poliçelerde kabul için ibraz yoktur. Yapılacak ibraz ödeme

için ibrazdır. Hal böyle olunca muhatap poliçeyi kabul edemediği için poliçe borçlusu olmayacak ve ibraz süresi içerisinde poliçe ibraz edilmediği takdirde senet bedeli muhatap tarafından tevdi edilmeyecektir. Ancak aynı durum görüldüğünde ödenecek bono için geçerli değildir. Görüldüğünde ödenecek bonoda asli borçlu keşideci ve bono keşide tarihinden itibaren bir yıl içerisinde ödenmek üzere keşideciye ibraz edilmelidir. İbraz edilmezse keşideci borcundan kurtulmuş sayılmaz. Senedin asli borçlusu olan keşideci bu durumda alacaklının temerrüdüne düşmüş olan hamile karşı borcundan kurtulabilmek için senet bedelini tevdi etmelidir. Fakat Türk Ticaret Kanunu buna izin vermemektedir. Bu durumda keşideci senet bedelini tevdi etmek istiyorsa; Türk Borçlar Kanunu'nun 107'inci maddesine başvuracak ve ödeme yerindeki Sulh Hukuk Mahkemesi hâkiminden tevdi yeri tayin etmesini talep edecektir. Böyle bir durumda direkt olarak bankaya tevdi imkânı Türk Ticaret Kanun'unun 712'nci maddesinin, aynı Kanun'un 708'inci maddesine yaptığı gönderme sebebiyle mümkün değildir.

25) Bonoda alacaklı temerrüt halindeyken; keşidecinin tevdi etmeme dolayısıyla temerrüde düşmesi söz konusu olmaz. Keşideci vadenin gelmesi ile değil, senedin ibraz edilmesi ile temerrüde düşmektedir. Senet kendisine ibraz edilmeden keşidecinin temerrüde düşmesinden bahsedilemez. Bu sebeple ibraz için öngörülen süre geçtiği halde alacaklının senedi ibraz etmemesi durumunda keşideci senet bedelini tevdi etmezse, temerrüde düşmeyecek ve temerrüt faizi ödeme yükümü altına da girmeyecektir. Çünkü tevdi borçlu açısından bir yükümlülük değil, aksine bir haktır.

26) Efektif kaydı içeren bir bonoda yer alan yabancı paranın tedavülden kaldırılması durumunda ödeme; bu para biriminin yerine tedavüle sokulan para birimi ile yapılmalıdır. Bir para birimi tedavülden kaldırılıp yerine yeni para biriminin getirilmesi halinde, yeni para biriminin eski para birimi karşısındaki değeri resmi olarak belirlendiği için hesaplama zorluğu da yaşanmayacaktır.

27) Yabancı para alacağı içeren bir bononun ödenmemesi halinde; bahse konu alacağın takip hukukuna göre icra vasıtası ile talep edilebilmesi imkân dâhilindedir.

İcra aşamasında, bono efektif kaydı içerse dahi, takip talebinde yer alacak meblağ Türk Lirası olmalıdır. İcra ve İflas Kanunu'nun 58'inci maddesinin 3'üncü fıkrası bu konuda emredici niteliktedir. Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 711'inci maddesinin 3'üncü fıkrası efektif kaydı içeren bononun senet üzerinde yer alan para birimi ile ödenmesini zorunlu kılarsa da icra-i aşama ile alakalı olarak özel hüküm niteliğinde olan İcra ve İflas Kanunu'nun 58'inci maddesinin 3'üncü fıkrası karşısında uygulama alanı bulamayacaktır.

28) İcra takibine konu edilen yabancı para borcu içeren bonoda alacaklı alacağını vade ya da ödeme günündeki kur üzerinde talep edebilir. Alacaklı hangi tarihteki kuru tercih edeceğini takip talebinde açıkça belirtmelidir. Alacak vade günündeki kur üzerinden talep edilmişse takip talebindeki hesaplama ve borçluya yapılacak ödeme vade günündeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası satış kuru üzerinden yapılacaktır. Alacak fiili ödeme günündeki kur üzerinden talep edilmişse bu durumda takip talebinde yer alacak meblağ takip tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası satış kuru esas alınarak hesaplanacak, alacaklıya yapılacak ödeme ise fiili ödeme tarihindeki kur üzerinden gerçekleştirilecektir.

29) Yabancı para alacağı içeren bir bonoda alacaklı, alacağını fiili ödeme günündeki kur üzerinden talep etmişse; vade gününden fiili ödeme gününe kadar işleyecek faiz yabancı para üzerinden hesap edilmelidir. Öte yandan alacaklı, alacağını vade günündeki kur üzerinden talep etmişse; bu alacağa vade tarihinden fiili ödeme tarihine kadar Türk Lirasına uygulanan faizin işletilmesi gerekmektedir. Türk Lirasına uygulanan faiz oranı yabancı paraya uygulanan faiz oranından daha yüksektir. Alacaklı şayet fiili ödeme günündeki kur üzerinden ödeme yapılmasını talep etmişse zaten faiz açısından ekstra korunmaya layık değildir. Öte yandan alacaklı vade tarihindeki kur üzerinden hesaplama yapılmasını istemişse; kur farkından olumsuz etkilenmemesi için vade tarihinden itibaren oransal olarak yabancı paralara uygulanan

faizden daha yüksek olan Türk Lirasına uygulanan faizin kendisine tatbik edilmesi daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Şahin** : Alacaklının Temerrüdü, SÜHFD, C. VII, S. 1-2, Konya 1999, sa. 97-113 (Alacaklının Temerrüdü).
- Akıncı, Şahin** : Borçlar Hukuku Bilgisi, 6. Baskı, Konya 2012 (Borçlar Hukuku).
- Akıpek, Jale G. / Akıntürk, Turgut / Ateş-Karaman, Derya** : Türk Medeni Hukuku – Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku, C. 1, 9. Baskı, İstanbul 2012.
- Arkan, Sabih** : Ticari İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013.
- Arsılanlı, Halil** : Ticari Senetler Dersleri, 3. Bası, İstanbul 1952.
- Ayan, Mehmet** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Konya 2012.
- Ayan, Mehmet** : Medeni Hukuka Giriş, 6. Baskı, Konya 2011.
- Ayan, Mehmet / Ayan, Nurşen** : Kişiler Hukuku, 3. Baskı, Konya 2011.
- Bahtiyar, Mehmet** : Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Bası, İstanbul 2012.
- Bilgen, Mahmut** : Kambiyo Senetlerinde Tahrifat (Değişiklik) Yapılması, DEÜHFD, C. XI, Özel S., İzmir 2010, sa. 985-1028.
- Bozer, Ali / Göle, Celal** : Kıymetli Evrak Hukuku, 3. Bası, Ankara 2013.
- Bozgeyik, Hayri** : Policede Müracaat Hakkı, Ankara 2003.
- Bozkurt, Tamer** : Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Baskı, İstanbul 2013.

- Can, Halil /**
Güner, Semih : Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1999.
- Can, Mertol** : Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 2012.
- Çelik, Aytekin** : Ticaret Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2013.
- Demirkapı, Ertan** : Noterlik Uygulaması Açısından Kambiyo Senetlerinde Protestolar, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi (TNBHD), S. 2, Ankara 2014.
- Deryal, Yahya** : Bonoda Zorunlu Şekil Unsurları, ABD, S. 1, Ankara 2002, sa. 91-101.
- Deynekli, Adnan** : Bonoda Bedel Kaydının ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi, GÜHFD, S. 1-2, Ankara 2005, sa. 153-170.
- Dirikkan-Öztürk, Hanife** : Kıymetli Evrakın Ziyat ve İptali, Ankara 1990.
- Domaniç, Hayri** : Kıymetli Evrak Hukuku, İlaveli 2. Baskı, İstanbul 1975.
- Domaniç, Hayri /**
Ulusoy, Erol : Ticaret Hukukunun Genel Esasları – TTK Tasarısı ve Gerekçeleri ile Birlikte, 5. Baskı, İstanbul 2007.
- Eren, Fikret** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2012.
- Eriş, Gönen** : Açık Emre Yazılı Senet (Bono) ve Bazı Sorunlar (I), YD, C. IV, S. 1-2, Ankara, sa. 175-189.
- Erkan, Mustafa** : Kambiyo Senetlerinin Şekil Bakımından Geçerliliğine Uygulanacak Hukuk: Tamamlayıcı Kuralda Vatandaşlık

Faktörü, MÜHF-HAD 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken, C. XVIII, S. 2, İstanbul 2013, sa. 751-769.

- Erdem, Nuri** : Kambyo Senetlerinde Senet Metninde Değişiklikler (Tahrifat), İstanbul 2008.
- Esenkar, Burhanettin** : Çekin Ziyayı Özellikle Çalınma Hali, 3. Baskı, Ankara 2007.
- Gürühan, Caner** : Çekin Zayı Olması ve İptali, Ankara 2011.
- Hirsch, Ernst Eduard** : Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Baskı, İstanbul 1948.
- İmregün, Oğuz** : Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2007.
- İmregün, Oğuz** : Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali, Prof. Dr. Reha Poroy'a Armağan, İstanbul 1995.
- Karahan, Sami** : Ticari İşletme Hukuku, 22. Baskı, Konya 2011.
- Karahan, Sami /**
Arı, Zekeriya /
Saraç, Tahir /
Bozgeyik, Hayri /
Ünal, Mücahit : Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Konya 2014.
- Karayağçın, Yaşar** : Ticaret Hukuku Dersleri II. Ticari Senetler (Kambyo Senetleri), 3. Baskı, Ankara 1964.
- Kaya, Arslan** : Yargıtay Kararları Işığında Bono ve Poliçe Borçlusunun Tevdi Hakkı, Tevdi Etmeyen Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüd Faizi Ödemesi Sorunu Üzerine Bir İnceleme,

- Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, İstanbul 2007, sa. 705-725.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 17. Baskı, Ankara 2013.
- Kınacıoğlu, Naci** : Kıymetli Evrak Hukuku, 5. Baskı, Ankara 1999.
- Kuru, Baki /**
Arslan, Ramazan /
Yılmaz, Ejder : İcra ve İflas Hukuku, 27. Baskı, Ankara 2013.
- Moroğlu, Erdoğan** : Kambiyo Senetlerinde Düzenlenme Yeri, Prof. Dr. Fahman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, sa. 155-163.
- Nomer, Haluk N.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, İstanbul 2012.
- Oğuzman, Kemal /**
Barlas, Nami : Medeni Hukuk, 10. Bası, İstanbul 2003.
- Oğuzman, M. Kemal /**
Öz, M. Turgut : Borçlar Hukuku – Genel Hükümler, C. 1, 11. Baskı, İstanbul 2013.
- Oğuzoğlu, Abdullah Çetin /**
Oğuzoğlu, Özkan : Açıklamalı – İhtihatlı Bono ve Çek Sorunları, 8. Baskı, İstanbul 2003.
- Öztan, Fırat** : Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997 (Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (1997)).

Öztan, Fırat : Kıymetli Evrak Hukuku, 17. Bası, Ankara 2012 (Öztan, Kıymetli Evrak Hukuku (2012)).

Pekcanıtez, Hakan /

Atalay, Oğuz /

Sungurtekin-Özkan, Meral/

Özekes, Muhammet : İcra ve İflas Hukuku, 9. Bası, Ankara 2011.

Poroy, Reha /

Tekinalp, Ünal : Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul 2013.

Postacıoğlu, İlhan E. /

Altay, Sümer : İcra Hukuku Esasları, 5. Bası, İstanbul 2010.

Pulaşlı, Hasan : Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 3. Baskı, Ankara 2013.

Reisoğlu, Sefa : Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, İstanbul, 2012.

Süleymanov, Server : Bonoda Keşidecinin Temerrüdü - Karar Tahlili -, SÜHFD Cumhuriyetimize 80. Yıl Armağan'ı, C. XI, S. 3-4, Konya 2003, sa. 345-354.

Sümer, Haluk Hadi (editör) /

Ulukapı, Ömer (editör) : Temel Hukuk Bilgisi, 6. Baskı, Konya 2011.

Şimşek, Edip : Ticari Senetler, Ankara 1966.

Ulusoy, Yasin : Beyaza İmza, AÜEHFD, C. VIII, S. 3-4, Erzincan 2004, sa. 471-499.

- Uyar, Talih** : Emre Muharrer Senetlerde İhtiyari Kayıtlar, ABD, S. 1, Ankara 1971, sa. 29-39.
- Uyar, Talih** : İcra Hukukunda Bono'nun (Emre Muharrer Senet'in) Geçerlilik Koşulları, TBBD, S. 74, Ankara 2008, sa. 297-330 (Uyar, Geçerlilik Koşulları).
- Uyar, Talih /**
Uyar, Alper /
Uyar, Cüneyt : İcra ve İflas Kanunu Şerhi, C. I, 3. Baskı, Ankara 2014.
- Ülgen, Hüseyin /**
Helvacı, Mehmet /
Kendigelen, Abuzer /
Kaya, Arslan : Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2013.
- Yeni, Coşkun** : Bankacılık ve Finans Sözlüğü, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İstanbul 2009.
- Yılmaz, Ejder** : Hukuk Sözlüğü, Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 1996.
- Zevkliler, Aydın /**
Ertaş, Şeref /
Havutcu, Ayşe /
Aydoğdu, Murat /
Cumaloğlu, Emre : Borçlar Hukuku – Genel Hükümler ve Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013.

<http://www.kazanci.com.tr>

<http://www.sinerjimevzuat.com.tr>